

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Petr Bulušek

Pojem a podstata svěřenského fondu

Rigorózní práce

Tematický okruh: Občanské právo hmotné
Datum vypracování práce: 1. června 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 376 664 znaků včetně mezer.

Mgr. Petr Bulušek

V Praze dne 1. června 2019

Obsah

Úvod	5
1. <u>KAPITOLA 1.</u>	
Historický kontext vývoje fideikomisu v antickém Římě	
1.0. Úvod	7
1.1. Základní aspekty římského dědického práva	7
1.2. Odkazy v římském dědickém právu	10
1.2.1. Legáta	10
1.2.2. Falcidiánská kvarta	12
1.2.3. Fideikomis	12
1.2.3.1. Univerzální fideikomis	14
1.2.3.2. Rodinný fideikomis	15
1.2.4. Kodícil	17
2. <u>KAPITOLA 2.</u>	
Vývoj svěřenství v českých zemích do roku 1918	
2.1. Rodinný majetek a svěřenství ve starém českém právu	18
2.2. Rodinný fideikomis v českých zemích v období feudálního absolutismu, resp. v době pobělohorské	24
2.3. Svěřenství v době po zavedení ABGB	30
3. <u>KAPITOLA 3.</u>	
Vývoj svěřenství v českých zemích od roku 1918 do roku 1964	
3.1. Zrušení institutu svěřenství v Československu po roce 1918	40
4. <u>KAPITOLA 4.</u>	
Svěřenský fond v zákoně č. 89/2012 Sb.	
4.1. Úvod	47
4.2. Historický exkurz	48
4.3. Správa cizího majetku	49
4.4. Svěřenský fond	54
4.4.1. Pojem a vznik svěřenského fondu	54
4.4.1.1. Vznik svěřenského fondu na základě smlouvy	56
4.4.1.2. Vznik svěřenského fondu na základě pořízení pro případ smrti	59
4.4.2. Nezávislé vlastnictví a obsah správy	61
4.4.3. Účel a druhy svěřenského fondu	64
4.4.4. Označení svěřenského fondu	71
4.4.5. Statut svěřenského fondu	72
4.4.6. Správa svěřenského fondu	75
4.4.6.1. Svěřenský správce	75
4.4.7. Obmyšlený	82
4.4.8. Nároky obmyšleného	85
4.4.9. Dohled nad správou svěřenského fondu	86
4.4.10. Změny svěřenského fondu	90
4.4.11. Zánik svěřenského fondu	93

5.	<u>KAPITOLA 5.</u>	
	Soudní řízení ve věcech svěřenského fondu	
5.1.	Zvláštní řízení soudní ve smyslu zákona č. 292/2013 Sb.	96
6.	<u>KAPITOLA 6.</u>	
	Novela zákona č. 89/2012 Sb.	
6.1.	Dopad zákona č. 460/2016 Sb. na aktuální právní úpravu svěřenského fondu	99
7.	<u>KAPITOLA 7.</u>	
	Evidence svěřenských fondů	
7.1.	Evidence svěřenských fondů ve smyslu zákona č. 304/2013 Sb.	101
8.	<u>KAPITOLA 8.</u>	
	Evidence majetku po vzniku svěřenského fondu	
8.1.	Úvod	105
8.2.	Katastr nemovitostí	105
8.3.	Registr silničních vozidel	106
8.4.	Obchodní rejstřík	106
9.	<u>KAPITOLA 9.</u>	
	Daňové zatížení svěřenských fondů	
9.1.	Úvod	107
9.2.	Vedení účetnictví	107
9.3.	Daňová registrace a místní příslušnost	107
9.4.	Daň z příjmu	108
9.5.	Daň z nabytí nemovitých věcí a daň z nemovitostí	108
9.6.	Daň z přidané hodnoty	109
9.7.	Evidence tržeb	109
10.	<u>KAPITOLA 10.</u>	
	Anglosaský kontext svěřenství	
10.1.	Anglosaský trust	110
	Závěr	112
	Seznam použitých zdrojů	115
	Seznam příloh	119
	Příloha č. 1 - Rozhodná část zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (ustanovení § 1448 až 1474)	120
	Příloha č. 2 - Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony	125
	Příloha č. 3 - Návrh listin o vyčlenění majetku do svěřenského fondu včetně statutu fondu	138
	Název rigorózní práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce, 3 klíčová slova v českém jazyce	142
	Název rigorózní práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce, 3 klíčová slova v anglickém jazyce	145

ÚVOD

Svěřenské fondy upravoval právní řád českých zemí do roku 1964, kdy došlo v souvislosti s přijetím nového socialistického občanského zákoníku k jejich odstranění. Tak vcelku logicky, když se příliš nehodily do tehdejšího totalitního pojetí vlastnictví.

V rámci změn navazujících na rok 1989 nedošlo ke znovuobnovení tohoto institutu a svěřenský fond byl do českého právního řádu po obsáhlých a kontraverzních diskusích zaveden až rámci rekodifikace občanského práva účinné k 1. lednu 2014. České právní prostředí tedy neznalo tento institut přibližně 50 let a pro soudobou občanskou společnost jde o institut zcela nový a zpočátku nepříliš dobře pochopený.

Komplexní hmotněprávní úpravu svěřenského fondu představuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění a v dílčích případech též zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, v platném znění. Procesněprávní úpravu svěřenského fondu představuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. Veřejně zčásti přístupnou evidenci svěřenských fondů pak upravuje s účinností od 1. ledna 2018 zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění.

Úmyslem zákonodárce pro zavedení svěřenských fondů do českého právního řádu nepochybně bylo, zakotvit širší spektrum právních nástrojů aplikovatelných v rámci správy a nakládání s majetkem. Mnohdy možná laickou veřejností přehlíženým úmyslem zákonodárce nepochybně také bylo, zpřístupnění České republiky zahraničnímu kapitálu. Obojí zejména po vzoru právní úpravy institutu trustu z Québecu. Právní řád Québecu je totiž určitým způsobem specifický, a to zejména v tom, jak kombinuje angloamerický a kontinentální systém práva. Trust je přitom typický právě pro systém práva angloamerický.

Zájem adresátů českého práva o soudobý svěřenský fond byl zpočátku poměrně malý, když ještě na konci roku 2016 evidovalo Generální finanční ředitelství ČR pouze 141 daňových subjektů s právní formou svěřenský fond. Důvodem původně nízkého zájmu byl zřejmě jeho negativní mediální obraz, jakož i jeho v počátcích nejistá budoucnost. O negativní mediální obraz se zajisté zasloužil i fakt, že v české společnosti zatím není v důsledku některých historických událostí souvisejících s potlačováním osobní svobody příliš důvěry v poctivost uplatňování práva jejich adresáty. Svěřenský fond je přitom zejména na důvěře pojmově založen. Zlé jazyky dále spatřovaly ve svěřenských fondech principiálně zakotvujících oddělené vlastnictví pouze právem zakotvenou možnost poškozování věřitelů jejich dlužníky, možnost ochrany ilegálně získaného majetku, jakož i možnost čteného obcházení zákona.

Tento trend se však v posledních letech podstatně mění a svěřenské fondy se začínají pomalu stávat hojně využívaným institutem zejména mezigeneračních převodů majetku, a to mimo jiné i ze strany úspěšných českých podnikatelů 90. let 20. století, kteří hledají vhodný nástroj pro co možná nejméně rizikové přenechání podniků svým potomkům. K 1. červnu 2019 tak eviduje Generální finanční ředitelství ČR 1707 daňových subjektů s právní formou svěřenský fond.

Jak tato práce blíže vysvětlí, představuje svěřenský fond zejména vhodný nástroj při záměru zakladatele rozdělit svůj majetek a užitky z něj (tj. zejména ekonomicky zajistit jednu nebo více osob), a to zcela bez možnosti, aby tyto osoby s tímto majetkem po určitou dobu jakkoliv nakládaly, rozhodovaly o jeho zcizení nebo o jiném jeho osudu, popřípadě aby měnily výši zakladatelem určených podílů atd. Svěřenský fond tak předně umožňuje předejít ztrátě hodnoty majetku v důsledku rozmělnění mezi právní nástupce zakladatele, jak tomu v praxi velmi často bývá. Stejně

tak umožňuje distribuci majetku ve prospěch širšího okruhu osob, než okruhu zahrnujícího zákonem stanovené neopomenutelné dědice. Aktuální stav českého právního řádu je přitom na takové úrovni, že předvídané zneužívání svěřenských fondů ve většině případů nehrozí.

Svěřenský fond může samozřejmě směřovat i k ekonomickým a investičním cílům. Přináší totiž svému zakladateli široké možnosti v oblasti diverzifikace rizik, optimalizace investic, či odměňování zaměstnanců. Svěřenský fond tak může zprostředkovat nástroj, jak oddělit investiční majetek od majetku osobního či jiného majetku určeného k podnikání.

V neposlední řadě je zde také veřejně prospěšný svěřenský fond, který může být založen např. pro charitativní účely, a který bude jistě zárukou širokého spektra jeho potenciálních účelů, jakož i nízké míry formálnosti.

Cílem této práce je poskytnout výklad právní úpravy svěřenských fondů v České republice, smyslu jejich právní regulace, jejich funkcí, jakož i širokých možností, které jakožto flexibilní institut poskytují, a to jednak v historicko-právním kontextu, jednak srovnáním a zhodnocením dostupných interpretací. Práce současně pojednává o daňovém zatížení svěřenských fondů, jakož i o poměrně nedávno zavedené evidenci svěřenských fondů. Práce má také za cíl, napravit původně neblahou pověst svěřenských fondů a vyzdvihnout jejich bezesporu širokou využitelnost. Práce samozřejmě nemůže neupozornit na některé dílčí nedokonalosti příslušné právní úpravy a s tím spojená dílčí rizika, která zde (obdobně jako u každého jiného právního institutu) nepochybně jsou, a nenavrhnout patřičné možnosti nejen legislativního řešení těchto rizik.

Tato práce vychází z právního stavu účinného k 1. červnu 2019.

KAPITOLA 1.

Historický kontext vývoje fideikomisu v antickém Římě

1.0. Úvod

Počátky institutu fideikomis (jinak též svěřenství), o němž bude v historických souvislostech pojednáno v této kapitole, lze vysledovat v antickém Římě, související neoddělitelně s vývojem římského dědického práva a s možnostmi, které toto právo poskytovalo římským občanům, členům jejich rodin a širšímu okruhu osob kolem zůstavitele. Formálnost římského práva jako takového a s tím související četná omezení dědického práva v praktickém životě, vedly ke snahám římských občanů nalézt způsob, jak naplnit i své jiné než právními předpisy předpokládané zájmy v oblasti předávání majetku v rámci generací (resp. v rámci dědění). Tato skutečnost vedla k vývoji základních principů fideikomisu, který se progresivně vyvinul v alternativní institut umožňující občanům ošetřit za svého života předání majetku v širší než původně zákonem předpokládané míře.¹

Primárně je tedy na místě vylíčit alespoň okrajově základní zásady a instituty římského dědického práva tak, jak se tyto vyvíjely v průběhu historie římského státního zřízení.

1.1. Základní aspekty římského dědického práva

Ač se nejstarší podoba římského dědického práva řídila pravidly, která se vyvinula nepochybně dříve, základy římského, a to nejen dědického práva, byly zřejmě poprvé písemně zakotveny v Zákoně dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*) z roku 450 př. n. l. Zákon dvanácti desek je prvním známým písemným záznamem římských právních předpisů té doby, představujíc dvanáct tabulí zkodifikovaných obyčejových norem.²

Základním pojmem římského dědického práva byla (obdobně tak, jak je tomu u dědického práva jiných právních řádů) dědická posloupnost. Tento pojem značí přechod práv, zejména pak práv majetkových, ze zůstavitele na dědice. Fyzický zánik osoby zůstavitele, jeho smrt, byla jedním, nikoliv však jediným z předpokladů, aby dědická posloupnost nastala. Zpravidla bylo tedy nutné, aby existovaly ještě další skutečnosti průběh dědické posloupnosti blíže vymezující, z nichž vyplývalo, kdo se stal v každém konkrétní případě dědicem. Skutečnosti, které odůvodňují, proč zůstavitelův majetek přechází na dědice, lze označit jako tzv. delační důvody. Dědická posloupnost se mohla v římském právu zprvu opírat zejména o právní normu, když v tomto případě hovoříme o tzv. dědické posloupnosti intestátní (zákonné), u níž jest delačním důvodem jednoduše zákon, alternativně pak o vůli zůstavitele vyjádřenou v závěti neboli v testamentu, když v tomto případě hovoříme o tzv. dědické posloupnosti testamentární, u níž jest delačním důvodem závět.³

Svérazným rysem výrazně odlišujícím vývoj římského práva v mezích, které jsou jasně doloženy historickými prameny, od jiných právních řádů, ať už historických nebo současných, je vzájemný poměr obou zmíněných základních typů dědické posloupnosti. Jak v jiných právních rádech je totiž intestátní dědická

¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 1.

² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 1.

³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266.

posloupnost jednoznačně starší než dědická posloupnost testamentární, v římském právu vystupují obě tyto dědické posloupnosti jako dva samostatné a zcela vyvinuté komplexní jevy vedle sebe. Zákon dvanácti desek ostatně potvrzuje, že na vzájemném poměru obou dědických posloupností byl již v dané době položen zřetelný důraz. Příkladem lze uvést např. Zákon II. Desky V., cit. „*V případě, že otec zemře bez závěti, bez řádného dědice, jeho nejbližší příbuzný z otcovy strany, nebo, pokud nikdo není, nejbližší příbuzný u jeho rodiny, musí být jeho dědic.*“.⁴ Vztah obou dědických posloupností byl tedy postaven tak, že přednost měla vždy posloupnost testamentární (vyjadřující vůli zůstavitele) a až v případě, kdy vůle zůstavitele v podobě testamentu z jakéhokoliv důvodu chyběla, nastávala posloupnost intestátní.⁵

Dalším výrazným rysem římské dědické posloupnosti je její povaha vyjádřená pojmem univerzální sukcese. Dědic totiž dědickou posloupností nastupoval přímo na místo zůstavitelovo, když na dědice přecházela všechna práva a veškeré závazky, jejichž subjektem byl zůstavitel. Za závazky zůstavitele tedy dědic v zásadě ručil, a to v plné míře nejen do výše pozůstalostních aktiv. Univerzální sukcese byla omezena pouze v tom smyslu, že na dědice nepřecházela taková práva nebo takové závazky, které měly výlučně osobní povahu.⁶

Současně je vhodné zmínit, že na všechna práva a závazky, které na dědice přecházely, se hledělo jako na určitou jednotu, jako na určitý celek. Tento celek lze označit jako pozůstalost neboli *hereditas*. Takové označení však nebylo pouhým pojmem, když pozůstalost byla chápána jako celek i v hmotném, materiálním smyslu. Toto v důsledku znamenalo, že pozůstalost mohla dočasně existovat i samostatně, nezávisle na osobě dědicově (v takovém případě bylo hovořeno o tzv. ležící pozůstalosti).⁷

Základními podmínkami, aby nastala posloupnost ze zákona, byly, jak již bylo zmíněno, jednak smrt zůstavitele, a jednak způsobilost povolaného dědice stát se dědicem. Všeobecně platilo, že dědic musí být, kromě dalších podrobností, římským občanem a tento musí existovat alespoň jako *nasciturus*, tedy jako počaté, však v době smrti zůstavitele nenarozené dítě.⁸

Nejstarší římská intestátní dědická posloupnost byla posloupností po otci rodiny, tedy po zůstaviteli, který zastával postavení tzv. *pater familias*. Intestátní dědice otce rodiny určovala římskoprávní terminologie jako dědice vlastní (tzv. *heredes sui* neboli *domestici*). Při neuzavřeném výčtu dědiců vlastních lze zmínit zejména zůstavitelovy děti, přirozené nebo adoptivní, manželku, která byla podrobena jeho manželské moci (byla tzv. *uxor in manu*), dále osoby náležející k jeho přímému potomstvu (např. vnuci), osoby s ním sešvagřené (např. manželky zemřelých synů), takto ovšem za předpokladu, že tyto osoby byly v době jeho smrti přímo podrobeny jeho rodinné moci (též viz níže). Určitou, již zmíněnou výjimku tvořil *nasciturus*, který v době smrti zůstavitele žil v matčině těle. Nutno zdůraznit, že dědicové vlastní představovali dědice nutné (*heredes necessarii*), když tito se dědici stávali okamžikem zůstavitelovy smrti, nezávisle na své vůli, původně zcela bez možnosti dědictví odmítnout (tato možnost byla v rámci praxe praetora připuštěna až později). Vzhledem k již uvedenému, tedy, že dědic ručil za závazky zůstavitele po přechodu dědictví v plné míře, se skutečnost přechodu dědictví ze zůstavitele na dědice v rámci intestátní dědické posloupnosti mohla stát pro dědice skutečností krajně nevýhodnou.⁹

⁴ IUS WIKI (<http://www.ius-wiki.eu/rimске-pravo/pfuk/riman/zakon-12-desk/deska-05>).

⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266.

⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 267.

⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 267.

⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 270.

⁹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 270.

Z uvedeného je více než zřejmé, jak klasická římská rodina byla jednotkou nejen společenskou, nýbrž i ekonomickou, samostatně hospodařícím celkem.¹⁰

Dědictví se mezi vlastní a nutné dědice dělilo podle hlavy (*in capita*), tedy rovnými díly, a šlo-li o vzdálenější potomstvo (např. vnuky), uplatnilo se dělení dědictví podle kmenů (*in stirpes*), když vzdálenější potomstvo se dělilo o díl, který připadl na jejich předka, který zprostředkoval jejich příbuzenství se zůstavitelem.¹¹

Konečně vhodné zmínit, že zemřel-li v nejstarších římských dobách zůstavitel, který neměl přirozené dědice vlastní a zemřel tzv. *intestatus*, tedy nepořídil testament, pak dědil jeho nejbližší agnát, za něhož lze označit tu osobu z agnátských příbuzných (osoby podřízené téže moci otcovské nebo manželské, jakož i osoby, které by této moci byly podřízeny, kdyby její nositel ještě žil¹²) stojící zůstaviteli v době smrti nejbližše, tedy nejčastěji agnátsští sourozenci zůstavitele, popř. matka, byla-li jeho agnátkou a měla-li vůči němu postavení jako sestra (tzv. *sororis loco*). V případě, že se nejbližší agnát dědicem nestal a nebyl již žádný další, např. vzdálenější agnát, stávala se pozůstalost věcí ničím (*res nullius*) a mohla se stát předmětem dědického vydržení (*usucapio pro herede*).¹³

Uvedený způsob intestátní dědické posloupnosti však nepostačoval k uspokojení potřeb občanů v rámci úprav jejich majetku do budoucna a hledali tedy i jiné cesty, které by uvolnily striktní dědickopravní zásady a daly prostor svobodné úvaze o samotném určení svých dědiců. Určité, však stále omezené možnosti tedy v tomto směru představoval testament.¹⁴

Základní podmínkou nejstarší dědické posloupnosti testamentární byla zejména platná závěť (testament). Testament představoval jednostranný právní úkon zůstavitele, jehož nezbytnou složkou bylo jmenování dědice (tzv. dědická instituce), když muselo jít o jmenování tohoto dědice jakožto univerzálního sukcesora. Jakékoliv jiné dispozice s majetkem pro případ smrti nebylo možno označit za testament dle římského dědického práva.¹⁵ Ze zjevného důvodu byl tedy vyloučen současný průběh dědické posloupnosti testamentární a dědické posloupnosti intestátní (krom speciální výjimky v podobě tzv. vojenského testamentu). Zůstavitel mohl za dědice stanovit buď jednu osobu (tzv. *heres ex asse*), nebo osob více (tzv. *heredes ex parte*). V druhém z uvedených případů, tedy v případě ustanovení více osob, je takové ustanovení nutno chápat jako ustanovení k určitému podílu z pozůstalosti celé, tedy nikoliv jako ustanovení k jednotlivým věcem z pozůstalosti.¹⁶

Výše bylo již nastíněno, že římské právo znalo tzv. dědice nutné. Souvisejíc s problematikou testamentu to prakticky znamenalo, že zůstavitel takové dědice nutné v případě pořízení testamentu, pro účely jeho zamýšlených účinků, nesměl opomenout. Opomenout v čistě formálním smyslu, když šlo o zásadu, která požadovala, aby zůstavitel určité osoby v testamentu jmenoval, resp. se o těchto alespoň zmínil. Prakticky stačilo, aby zůstavitel v závěti o dědicích nutných bez dalšího uvedl, že jeho vůlí je tyto jmenovat pouze k určitému podílu pozůstalosti, případně bez nutnosti odůvodnění uvedl, že jeho vůlí je dědice nutné vydědit. Za situace, kdyby však zmíněné požadavky splněny nebyly, nastávala v intencích civilního práva tzv. posloupnost proti testamentu, kdy dědicové nutní dědili společně s testamentárním dědicem. Zde platilo

¹⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 270.

¹¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 270 - 271.

¹² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 73.

¹³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 270 - 271.

¹⁴ BEDNARÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 2.

¹⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 275.

¹⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 275.

pravidlo, které lze teoreticky shrnout tak, že byl-li testamentárním dědicem ten, kdo měl stejné postavení jako dědic nutný, obdrželi ti, které testament pomínul, stejný díl, jako dědic testamentární. Byl-li naopak testamentárním dědicem někdo jiný, obdrželi pomínutí dědicové polovinu dědictví.¹⁷

Naproti tomu další, vývojově mladší forma posloupnosti proti testamentu již zakotvila určitá materiální práva nepominutelných dědiců, když tato byla ve svých počátcích chápána spíše jako morální závazek zůstavitele zanechat osobám, jež mu stojí příbuzensky nejbliže, jistý díl ze svého majetku. Základem skutečných právních pravidel se tato materiální práva však stala poměrně pozdě až v průběhu 2. století n. l. Okruh oprávněných osob byl stanoven poměrně široce, když vedle zůstavitelových ascendentů a descendentů sem patřili i zůstaviteli sourozenci, původně pouze agnátsští¹⁸, později též kognátsští¹⁹. Právo justiniánské totiž v průběhu 6. století n. l. začalo přiznávat kognátskému příbuzenství větší váhu a příbuzenství agnátské bylo téměř vytlačeno.^{20 21} Výše povinného dílu se vlivem Falcidiova zákona (40 př. n. l.), jenž se týkal odkazů (viz níže), ustálila na ¼ dílu, který by byl oprávněný získal jako zákonný dědic, později za justiniánské úpravy na ⅓ nebo ½ zákonného dílu v závislosti na tom, zda zákonný díl obnášel ¼ nebo méně z celé pozůstalosti. Právo na povinný díl mohla však z osob již zmíněných uplatňovat jen ta osoba, která byla zůstaviteli nejbliže, tedy osoba, jež byla zkrácena jako nejbližší intestátní dědic. Povinný díl, pro účely splnění povinnosti zůstavitele tento zanechat, však nemusel být oprávněnému zanechán dědickou institucí, tedy stačila forma odkazu nebo i jiná dispozice pro případ smrti. Později taktéž stačilo poskytnutí mezi živými, tedy např. darování, věno apod.²²

1.2. Odkazy v římském dědickém právu

1.2.1. Legáta

Odkaz civilního římského práva (*legatum*) lze definovat jako jednostranný právní úkon pro případ smrti, kterým zůstavitel poskytuje k tíži svého dědictví majtkový prospěch osobě, jež není jeho dědicem. Odkaz vede tedy k sukcesi po zůstaviteli, nicméně nejde o sukcesi univerzální, nýbrž o sukcesi singulární. V trojstranném právním vztahu, který odkazem vzniká, vystupuje tedy přirozeně zůstavitel, dědic odkazem obtížená pozůstalost, tzv. obtížený (*oneratus*), a odkazovník (*legatarius*, nebo také *honoratus*), v jehož prospěch byl odkaz učiněn.²³

Legáty bylo původně možno nařídit jen v testamentu a to zvláštní předepsanou rozkazovací formou. Později se legáty připouštěly též v kodicilu (viz níže), který byl testamentem potvrzen.²⁴

Civilní právo umožňovalo čtyři způsoby, jak *legatum* nařídit. Podle toho se rozeznávaly čtyři druhy odkazů civilního práva.²⁵

¹⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 290.

¹⁸ Dvě osoby jsou agnátsky příbuzné, podléhají-li stejné moci otcovské nebo manželské, počítaje v to i nositele moci, nebo by této moci podléhali, kdyby její nositel ještě žil.

¹⁹ Dvě osoby jsou kognátsky příbuzné, pokud pocházejí jedna od druhé (*linea recta*), nebo mají společného předka (*linea transversa*).

²⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 291.

²¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 74.

²² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 291.

²³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 304.

²⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 304 - 305.

²⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305.

Legát vindikační (*legatum per vindicationem*) byl odkazem historicky nejstarším s ustálenou formou, kdy při jeho zřízení bylo obvykle užíváno slovo „*de lego*” (latinský překlad slovesa „*legare*” je „odkázat” „poručit něco”). Jak název odkazu sám napovídá, odkazovník získával k věcem, které mu byly odkázány kviritské neboli civilní vlastnictví [*dominium ex iure Quiritium* (všeobecné právní panství nad věcí, jehož subjektem mohl být toliko římský občan a jehož ochrana se uskutečňovala prostředky civilního práva, zejména pak civilní vlastnickou žalobou neboli žalobou reivindikační) ²⁶]. Tím byl vymezen i okruh věcí, které bylo možno tímto druhem odkazu odkázat. Zůstavitel tedy mohl odkázat pouze takové věci, které měl sám v kviritském vlastnictví, a to jak v době pořízení odkazu, tak v době své smrti. Pro úplnost je vhodné dodat, že tímto odkazem bylo možno odkázat (zřídit) také pozemkovou služebnost, nebo požívací právo k věci, která byla kviritským vlastnictvím zůstavitelovým. Odkazovník pak mohl své právo uplatnit právě civilní vlastnickou žalobou. ²⁷

Legát damnační (*legatum per damnationem*). Při zřízení tohoto odkazu se používala formule slovního obratu „*heres dare damnas esto*”. Postavení odkazovníka bylo odlišné, než v případě odkazu uvedeného v předchozím odstavci. Nebylo tak silné, když odkazovník získával vůči dědici, který přijal dědictví pouze obligační nárok na vydání předmětu odkazu. Nemalou výhodou legátu damnačního však bylo, že jeho předmětem mohlo být vše způsobilé být předmětem obligačního vztahu. Tato skutečnost předurčovala jeho daleko větší pružnost než v případě legátu vindikačního. Tak například damnačním legátem bylo možno odkázat nejen věci ve vlastnictví zůstavitele, nýbrž i věci ve vlastnictví dědice, případně osob dalších, ba dokonce i věci, které vzniknou teprve v budoucnu, stejně jako věci nehmotné či pohledávky. Obecně lze shrnout, že damnačním legátem, jenž se v průběhu historie stal převládající formou civilních legátů, bylo možno odkázat jakékoliv jednání nebo opomenutí, které mohlo být předmětem obligačního práva. ²⁸

Legatum sinendi modo. Nazýval se tak proto, že forma, kterou se zřizoval, užívala „*heres meus damnas esto sinere*” (latinský překlad slovesa „*sinere*” je „dovoliti” „nechatí”). I tento druh odkazu poskytoval odkazovníku pouze obligační nárok. Dědic však nebyl povinen poskytnout odkazovníku předmět odkazu sám (nebyl povinen jej na odkazovníka převést), však postačilo, pokud dovolil nebo strpěl, aby si odkazovník věc, jež mu byla přikázána, sám vzal. Prostřednictvím *Legatum sinendi modo* bylo možno odkázat jen hmotné věci, které měl zůstavitel nebo dědic v době zůstavitelovi smrti alespoň v praetorském vlastnictví (praetorské, neboli bonitární vlastnictví bylo vytvořeno prostřednictvím praetorské ochrany vedle civilního vlastnictví, když jeho ochrana byla tedy v důsledku praetorské ochrany stejně účinná jako ochrana, kterou poskytovalo civilní právo; obsahové rozdíly byly zcela nepatrné a zanedbatelné ²⁹). ³⁰

Odkaz recepční (*legatum per praeceptionem*) byl odkazem, jehož název je odvozen od formule, kterou se zřizoval a v níž se objevoval výraz „*praecipito*”. Povaha recepčního odkazu nebyla římskou právní vědou posuzována jednotně, když na jedné straně v něm byla spatřována obdoba legátu vindikačního, na straně druhé jakési poskytnutí zvláštního majetkového prospěchu (*praecipuum*) jednomu ze spoludědiců,

²⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 158.

²⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305.

²⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305.

²⁹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 160.

³⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305.

což souviselo s tím, že jeho předmětem mohla být pouze věc ve vlastnictví zůstavitele.³¹

Odkazem civilního práva se tedy zůstavitel vždy nutně obracel na osoby, jež představují jeho dědice. Nutno zdůraznit, že se mohl obrátit pouze na dědice testamentární nikoliv pak na dědice intestátní. Na osoby jiné se zůstavitel prostřednictvím civilního odkazu obrátit nemohl.³²

Legáty byly zároveň přísně formální záležitostí, když u každého typu musely být přesně dodrženy formální náležitosti, které daný odkaz vyžadoval. V případě, kdy tyto dodrženy nebyly, stával se odkaz neplatným.³³

1.2.2. Falcidiánská kvarta

Volnost pořizovat majetkem pro případ smrti vyvolávala vždy nebezpečí, že zůstavitel pozůstalost odkazy přetíží. Taková skutečnost pak ohrožovala testamentárního dědice a mohla ovlivnit i celý průběh testamentární posloupnosti, když dědic odkazy přetížené pozůstalosti nemusel být ochoten se dědictví ujmout. Testament by se v takovém případě stal testamentem opuštěným (*testamentum destitutum*). Zmíněné nebezpečí pak vysvětluje značné stáří zákonných ustanovení, která se snažila položit absolutní volnosti odkazovat určité meze. Lze zmínit např. zákon Furiův z počátku 2. stol. př. n. l., kterým byla stanovena nejvyšší peněžní hodnota (1000 assů), kterou neměly jednotlivé odkazy přesahovat, nebo zákon Voconiův z roku 169 př. n. l., který stanovil, že odkazovník nesmí přijímat více, než kolik se dostalo dědici nebo dědicům dohromady.³⁴

S konečnou platností byla nastíněná otázka upravena zákonem Falcidiovým z roku 40 př. n. l., dle kterého musela dědici nebo dědicům zůstat jako čistá, odkazy nezatížená, alespoň čtvrtina celého dědictví. Odkazy, které zkracovaly tuto čtvrtinu (hovoří se o tzv. falcidiánské kvartě) mohl dědic poměrně snížit, když odkazy se do té míry považovaly za neplatné.³⁵

Zásady falcidiánské kvarty byly v dalším vývoji různými předpisy rozšiřovány, zprvu na fideikomisy (viz níže), později na darování pro případ smrti. Justiniánské právo je zevšeobecnilo na vše, co bylo dědici uloženo.³⁶

1.2.3. Fideikomis

S legáty pak úzce souvisí vznik fideikomisů jako dalšího, jiného typu odkazů. Fideikomisy představovaly odkazy, které se od civilních legátů lišily v prvé řadě především svou absolutní neformálností. Fideikomisy vznikly z proseb, jimiž se zůstavitel obracel k někomu, kdo měl v případě jeho smrti něco získat, aby poskytl majetkový prospěch další osobě. Lze tedy vysledovat podobnost s odkazy civilního práva, však s tím rozdílem, že osoba, k níž se zůstavitel obracel, nemusela být dědicem. Mohl to být kdokoliv, jak již bylo řečeno, kdo smrtí zůstavitelovou něco nabyt nebo získal, tedy, na rozdíl od legátů se mohl obrátit, nikoliv výlučně, též na dědice intestátní.³⁷

³¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305 – 306.

³² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 308.

³³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306.

³⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 310.

³⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 310.

³⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 310.

³⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306.

Hlavními důvody vzniku a dalšího vývoje institutu fideikomisu byla jednak možnost jeho zřízení bez složitých formálních požadavků a jednak možnost převést majetek i na osoby nezpůsobilé dědit dle *ius civile*.³⁸

Prameny vzniku římského fideikomisu lze velice pravděpodobně vysledovat v dřívějších institucích římského občanského práva, a to v mandátech (*commendationes*). Mandát totiž umožnil římskému občanovi na smrtelné posteli svěřit např. příteli do péče nějakou věc, kterou měl uchovávat. Byla zde založena morální obligace tento požadavek splnit. Na rozdíl od fideikomisu ale mandát formoval zákonný závazek a mohl být učiněn pouze mezi živými (*inter vivos*), a v případě smrti jedné ze stran tento závazek zanikl. Nebylo tedy možné, aby mandant určil svému mandatáři, aby nějaký kýžený závazek splnil až po jeho smrti. Analogicky pak závazek z fideikomisu měl však vždy být vykonán až po smrti zůstavitele.³⁹

V případě fideikomisů tedy původně vůbec nešlo o vztahy garantované právním řádem, když závazky, jež z takových proseb vznikly, byly posuzovány jen z hledisek etických a morálních. Jejich splnění nebylo možno právně vynutit a záviselo pouze na poctivosti a důvěře zúčastněných osob. Takový charakter fideikomisů vyjadřovala i sama terminologie. Fideikomis, tedy to, co bylo svěřeno (lat. *commissum*) něčí poctivosti, věrnosti, přeneseně víře (lat. *fidei*).⁴⁰

Na počátku principátu (období, jehož počátek je spojován s počátkem nové formy vlády v Římě, kdy se k moci jakožto princeps dostává Octavianus Augustus, druhá polovina 1. století př. n. l.⁴¹) nastal ve vývoji fideikomisů obrát. Závazky vyplývající z fideikomisních proseb se stávaly postupně právně vynutitelnými a fideikomisy se svým obsahem začaly přibližovat damnačnímu legátu. Nemalý podíl na vývoji fideikomisů související s jejich právní vynutitelností mělo zejména rozšíření řízení kogničního (*extraordinaria cognitio*)⁴², které představovalo jakousi formu mimořádného soudního řízení, která se ve svém zárodku od počátku principátu Oktaviána Augusta používala též při sporech o fideikomisy [řízení kogniční bylo alternativou řízení formulového, kdy proces nebyl rozdělen do dvou stadií (*in iure* - řízení před úředníkem; *iudicium* - řízení před soudcem), nýbrž první stadium končilo přímým vnesením rozsudku]⁴³. Fideikomisy tedy v tomto období začaly zakládat obligační povinnost a jejich předmětem mohlo být jakékoliv dovolené plnění. Tendenci podporovaly i souběžně probíhající změny v okruhu civilních legátů, o kterých byla již výše řeč a které vedly k tomu, že zcela převládající formou legátu se stal legát damnační. I přes danou skutečnost se však fideikomisy od legátů nadále odlišovaly zejména svou neformálností, která přetrvávala.⁴⁴

Navzdory přetrvávajícím rozdílům začal poklasický vývoj legáty a fideikomisy vzájemně sblížovat, když legáty ztrácely svůj formalismus a naopak jisté minimální formální požadavky byly rozšířeny na fideikomisy. Vyústěním se staly justiniánské instituce z roku 530 n.l., které obě odkazové formy vzájemně vyrovnaly a sloučily. Odkazovníkovi příslušel dle justiniánské úpravy obligační nárok na splnění odkazu. Předmět odkazu mohl vindikovat, šlo-li o věc, která byla v době zůstavitelovy smrti ve vlastnictví zůstavitele. Uvedenému odpovídala i nová právní terminologie, kdy

³⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 5.

³⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 5.

⁴⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306.

⁴¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 24.

⁴² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306.

⁴³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 125 – 126.

⁴⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 306.

označení *legatum* se začalo znovu užívat jako jednotného výrazu pro všechny odkazy. V určité minimální míře však justiniánské právo nadále trvalo na stanovisku, že existuje rozdíl mezi legátem a fideikomísem, který je podmíněn neformální povahou fideikomisu. Toto potvrzuje tzv. ústní (orální) fideikomís justiniánského práva, který záležel pouze v tom, že zůstavitel adresoval přítomnému dědici ústní prohlášení o své vůli něco někomu odkázat.⁴⁵

Přestože pro vznik fideikomisu, jak již bylo řečeno, nebyly tedy třeba žádné formální náležitosti, předem stanovené formulace, případně věty jinak obligatorně vyžadované civilním právem pro jiné instituty, časem se pro fideikomís ustálily jisté rozpoznávací znaky. Gaius ve svých Institucích, komentář II., odstavec 249, výslovně uvádí: „*Verba autem utilia fideicommissorum haec recte maxime in usu esse videntur PETO, ROGO, VOLO, FIDEI COMMITIO quae proinde firma singula sunt, atque si omnia in unum congesta sint*”, což v překladu znamená: „*Avšak vhodná slova nejčastěji pro fideikomisy právoplatně používaná jsou tato: ŽÁDÁM, PROSÍM, PŘEJI SI, VĚRNOSTI SVĚŘUJI, jež jsou platná samostatně, jakož i všechna ve spojení.*”⁴⁶

Dále Gaius v následujícím odstavci stejného díla popisuje formulaci obvyklou pro založení fideikomisu: „*Titus heres esto, rogo te Titi ut hereditatem meam Seio restituas.*”, což lze přeložit jako: „*Titus budiž dědicem, prosím tě, Tite, abys mé dědictví vydal Seiovi.*”⁴⁷

Uvedené citace pak nevyžadují další komentář, když názorně přibližují podstatu založení fideikomisu a z těchto lze současně dovodit, že fideikomís původně vůbec nepředstavoval institut vynutitelný.⁴⁸

1.2.3.1. Univerzální fideikomís

Odkázat bylo možno i celou pozůstalost nebo její část. Podle civilního práva bylo možné odkázat část pozůstalosti formou damnačního legátu, avšak ne výše, než její polovinu. Dědici bylo nařízeno, aby se s odkazovníkem o pozůstalost rozdělil (viz výše). Dědic ovšem dědicem nadále zůstal, když byl nadále považován za univerzálního sukcesora zůstavitelova a záleželo čistě na jeho vůli, zda se případně s odkazovníkem vyrovná v souvislosti s pohledávkami a závazky vyplývajícími z pozůstalosti jako celku. Pro účely uvedeného se tedy využívalo vzájemných záruk v podobě stipulačních slibů, kterými se jednak dědic zavazoval ve prospěch odkazovníka, že tento bude účasten všech oprávnění, jež vyplynula z příslušné části pozůstalosti, jednak se zavazoval odkazovník dědici, že převezme podíl z příslušné části pozůstalostních dluhů.⁴⁹

Realizaci odkazu skutečně celé pozůstalosti však umožnilo v římském právu až užití fideikomísního odkazu (tzv. univerzální fideikomís neboli *fideicommissum hereditatis*). Variant, které neformální pravidla o fideikomísech nabízela, byla celá řada. Např. bylo možné formulovat odkaz celé pozůstalosti tak, že tento byl vázán určitou lhůtou nebo podmínkou.⁵⁰

⁴⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 307.

⁴⁶ BEDNÁŘIKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 6.

⁴⁷ BEDNÁŘIKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 6.

⁴⁸ BEDNÁŘIKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 6.

⁴⁹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 313.

⁵⁰ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 313.

Dědic, označovaný v tomto případě jako dědic fiduciární (*heres fiduciarius*), byl povinen převést na odkazovníka pozůstalost nebo její část, a to v okamžiku, kdy se stal dědicem, jinak řečeno tedy ve chvíli, která pro odkazovníka znamenala získání práva na odkaz. Splnit tuto povinnost byl dědic zavázán pouze obligačně, však sám byl tedy i nadále považován za univerzálního sukcesora zůstavitelova. Proto i v tomto případě, obdobně jako u damnačního legátu části pozůstalosti, bylo vhodné, aby dědic a univerzální fideikomisař upravili své postavení při vymáhání pozůstalostních pohledávek nebo při plnění pozůstalostních dluhů vzájemnými zárukami. Tato otázka však nebyla původně upravena obecnou právní normou a její řešení bylo ponecháno čistě soukromému narovnání mezi oběma zúčastněnými osobami.⁵¹

Prvou skutečnou normativní úpravu přineslo senatuskonsultum trebelliánské (*Senatusconsultum Trebelliana*) z r. 56 nebo 57 n. l. Dle tohoto se měly napříště žaloby z pozůstalosti, ve kterých byl aktivně nebo pasivně legitimován dědic, vztáhnout přímo k fideikomisaři, takže fideikomisař vlastně nastupoval na místo dědice. Podmínkou samozřejmě bylo, že dědic pozůstalost fideikomisaři skutečně vydal. Dědic dle civilního práva tedy nadále zůstával univerzálním sukcesorem zůstavitelovým, nicméně žaloby univerzálního fideikomisaře a stejně tak žaloby uplatněné proti němu, byly považovány za žaloby fiktivní, tedy žaloby, v jejichž znění se vycházelo z fingoaného předpokladu, že dědicem je fideikomisař.⁵²

Ačkoliv tedy senatuskonsultum trebelliánské značně upevnilo pozici univerzálního fideikomisaře, všechny problémy ještě odstraněny nebyly. Stále totiž trvala závislost posloupnosti z univerzálního fideikomisu na dědici, neboť právě on byl jeho zprostředkovatelem, tedy rozhodující osobou. Zmíněné problematické rysy v právní úpravě univerzálního fideikomisu se pokusilo odstranit nové senatuskonsultum pegasiánské (*Senatusconsultum Pegasiana*) z r. 73 n. l., jehož obsah reagoval zejména na zmíněný fakt, že dědic při univerzálním fideikomisu vycházel naprázdno a byl vlastně jen v postavení jakéhosi vykonavatele poslední vůle. Senatuskonsultum pegasiánské se proto pokoušelo zejména motivovat dědice k přijetí dědictví tím, že mu vyhrazovalo jistou minimální část z pozůstalosti ve výši již zmíněné falcidiánské kvarty.⁵³

1.2.3.2. Rodinný fideikomis

Fideikomis začal být v určitých etapách svého vývoje užíván též pro udržení rodinného majetku pohromadě, což bylo původně možné využít i po několik generací dopředu. Tato zcela nová možnost výrazně poznamenala vývoj institutu fideikomis a vytvořila mu budoucnost, která dalece přesáhla horizont antického Říma, a to až do současnosti.⁵⁴

Hlavní podmínkou, jež mohl zůstavitel žádat pro majetek, jenž vložil do tzv. rodinného fideikomisu (*fideicommissum familiae relictum*) bylo, že majetek bude napříště tvořit jeden celek a tento nebude moci být rozdělen ani prodán, když bude postupně v nezměněné podobě (jako celek) předáván v rámci rodiny z generaci na generaci předem určeným osobám. Majetek byl tedy přenechán jednomu členovi rodiny s tím, že zůstavitel rozhodl určitým způsobem i o jeho dalších nástupcích. Zmíněné lze označit jako nástupnictví neboli fideikomisařní substituci

⁵¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 313.

⁵² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 314.

⁵³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 314.

⁵⁴ BEDNARÍKOVÁ, B. *Svěrenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 8.

(*substitutio fideicommissaria*), která byla zakládána za tím účelem, aby majetek svědčil zájmům i v dalších pokoleních rodiny.⁵⁵ Tyto další určené osoby nadto ani nemusely být v době vzniku fideikomisu naživu. Prostřednictvím rodinného fideikomisu bylo totiž původně možno upravit právní osud majetku nikoliv s generačním omezením, však i na několik pokolení dopředu. Vytvářela se tak perpetuita.⁵⁶

Na tomto místě lze vysledovat zásadní rozdíl mezi fideikomisem univerzálním a fideikomisem rodinným. Fideikomisární substituce totiž obecně zakládala institut fideikomisu univerzálního a až v případě, kdy zůstavitel ukládal prvnímu fideikomisáři ze své rodiny, aby fideikomis zůstavil potomkům nebo příbuzným této rodiny, jednalo se o fideikomis rodinný.⁵⁷

Neomezená možnost perpetuity se však v měnících se dobách ukázala jako nevhodné a nepraktické řešení, když budoucí generace nemohla požadovat provedení jakýchkoliv změn s majetkem vázaným rodinným fideikomisem.⁵⁸

Za vlády císaře Hadriána (117 až 138 n. l.) tedy zasáhl stát a omezil možnost zakládání „věčných“ fideikomisů tím, že fideikomisy nebylo napříště možné zakládat ve prospěch neurčitých osob.⁵⁹ Fideikomis tak mohl být ustaven pouze pro posloupanost fideikomisářů, kteří v době jeho pořízení existovali a prakticky bylo jeho trvání omezeno na jednu až dvě generace. Gaius ve svých Institucích 2.238 definoval neurčitou osobu jako „*Incerta autem videtur persona, quam per incertam opinionem animo suo testator subicit.*“, což lze přeložit jako „za neurčitou osobu se však považuje osoba, o které má testátor jen nejistou představu ve své duši.“⁶⁰

Na rozdíl od císaře Hadriána však císař Justinián (527 až 565 n. l.) zpočátku umožnil, aby byly jak odkazy, tak fideikomisy zřizovány i ve prospěch neurčitých osob, což prakticky znamenalo opětovnou možnost zřizovat fideikomisy s časově neomezeným nástupnictvím, tedy možnost neomezené perpetuity. Vedle toho tato úprava současně umožnila zřizování fideikomisu ve prospěch žen, čímž v této oblasti překonala již zastaralý Lex Vociana z roku 169 př. n. l. Praktickým zájmem císaře Justiniána však zřejmě nebylo umožnit vytváření perpetuity pro fideikomisy, však tímto byl spíše zájem, umožnit poskytování darů na charitativní účely různým právníckým osobám, které představovaly z hlediska obecného dědického práva právě osoby neurčité.⁶¹

Však i za vlády císaře Justiniána se záhy ukázalo, že zřizování fideikomisů s možností neomezené perpetuity není v zájmu fiskální politiky státu, když jejich prostřednictvím se dostává velká část majetku mimo dědickoprávní a běžné tržní vztahy. V roce 555 n. l. vydaná Novela č. 159 související s Corpus Iuris Civilis zavedla omezení perpetuit fideikomisu na čtyři po sobě jdoucí generace a určila, že v rukou čtvrtého fideikomisáře má fideikomis sám sebou pominout a stát se jeho svobodným vlastnictvím. I když jde o jasné časové omezení perpetuit, možná doba

⁵⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 8. - 9.

⁵⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 9.

⁵⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 20.

⁵⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 10.

⁵⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 10.

⁶⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 18.

⁶¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 19.

trvání fideikomisu se tím i přesto ve srovnání s právní úpravou císaře Hadriána výrazně prodloužila a fideikomisární substituce se stala integrální součástí civilního práva.⁶²

Fideikomis musel tedy v souvislosti se zmíněnou fideikomisární substitucí určit, jakým způsobem (zejména komu) se má předmět odkazu v budoucnu předávat a podle takto stanoveného nástupnictví pak dědic předával předmět fideikomisu prvnímu fideikomisáři a zároveň mu ukládal, aby ho v jisté době (tedy např. po své vlastní smrti; nyní již v postavení tzv. fiduciáře) předal dalšímu, předem stanovenému fideikomisáři.⁶³

V případě, že došlo ke zcizení fideikomisu ve prospěch třetí osoby v rozporu s fideikomisem, a to ať už ze strany dědice, nebo ze strany některého z fideikomisářů, bylo takové právní jednání považováno za absolutně neplatné. Takové právní jednání mohlo být teoreticky platné pouze za jediného předpokladu, a to předpokladu, že s ním předem vyjádřili souhlas všichni zůstavitelovi žijící potomci a příbuzní. Fideikomis se pak v takovém případě zcela logicky zrušil jako celek.⁶⁴

Úprava fideikomisární substituce zakotvená za dob vlády císaře Justiniána přetrvala téměř v nezměněné podobě až do pozdního středověku a stala se základem pro úpravu majetkových poměrů zejména šlechtických, ale i měšťanských rodin ve většině evropských zemích, když těmto umožňovala udržení jejich rodového majetku v celistvosti při příležitosti jeho předávání následujícím generacím.⁶⁵

1.2.4. Kodícil

Pro účely komplexního výkladu je vhodné připomenout, jak téměř souběžně s tím, jak se vedle legátů vyvíjely fideikomisy (viz výše), počal v římském právu vznikat též nový typ posledního pořízení pro případ smrti. Jak bylo již vícekrát uvedeno, fideikomisy se lišily od legátů zejména tím, že k jejich zřízení nebylo zpočátku vyžadováno žádné zvláštní formy. Stávalo se však obvyklým, že zůstavitel vyjádřil svou vůli něco odkázat (vyjádřil svůj fideikomis) prostým dopisem či listem, tedy tzv. kodícilem (*codicillus* nebo *codicilli*). V období principátu Oktaviána Augusta (27 př. n. l. až 14 n. l.) byly jako právně závazné uznány fideikomisy obsažené v kodícilu, jehož sepsání si zůstavitel vyhradil předem v testamentu. Kodícil se tedy v počátku svého vývoje objevuje jako zůstavitelův dopis, který má jistou souvislost s testamentem, tento doprovází, a jeho sepsání je v testamentu předem uvedeno. Římský právní život znal celkem čtyři případy, jak mohl být kodícil sepsán. Jednalo se celkem o tři kodícily týkající se testamentu: **(i)** kodícil v testamentu předem vyhrazený, **(ii)** kodícil v testamentu dodatečně potvrzený, **(iii)** kodícil, který v testamentu sice zmíněn nebyl, však svým obsahem testament doplňoval a měnil, a dále o jeden kodícil intestátní, týkající se intestátních dědiců.⁶⁶

⁶² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 19.

⁶³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 20.

⁶⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 20.

⁶⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 22.

⁶⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 307.

KAPITOLA 2. Vývoj svěřenství v českých zemích do roku 1918

2.1. Rodinný majetek a svěřenství ve starém českém právu

Obdobně tak, jak tomu bylo i v dalších zemích tehdejší „barbarské části Evropy“, byly otázky majetku, vlastnictví, dědictví a mezigeneračních přenosů v průběhu 6. století n. l., kdy na naše území přicházely první slovanské kmeny, které vytvořily později v průběhu 9. a 10. století základ českého státu, řešeny prakticky zcela nezávisle na právním řádu geograficky nepříliš vzdáleného římského státního zřízení, a to na základě obyčejového práva - kmenových tradic.^{67 68}

V daném období byla půda jako taková nejen bez dílčích vlastníků, ale současně též bez reálně uznávané hodnoty (resp. v čele ranně feudálního státu stojí kníže, který si činí nárok na vládu v celé zemi, kterou považuje za vlastnictví celého svého rodu⁶⁹). Postupným vlivem hustšího osídlení však význam půdy stoupal a zejména ze strany církve a vznikající šlechty tak nastával jistý hlad po půdě. Nezbytně tedy muselo dojít k vývoji pevnějších základů právních poměrů k půdě, k jemuž také došlo, však zpočátku se ještě zdaleka nejednalo o vlastnické právo k půdě tak, jak toto známe z klasické římské právní terminologie.⁷⁰

Značný význam pro organizaci a vnitřní uspořádání feudálního státu mělo tzv. lenní zřízení. V českých zemích nalézáme základy lenního zřízení - lenních vztahů - v knížecích družinách. S rozvojem zemědělské výroby docházelo již od 11. století k usazování družiníků na knížecí půdě, která je tak jednak hmotně zajišťovala a jednak je poutala ke službě v zájmu knížete a tím tedy i k službě v zájmu státu. Odtud i soudobý český název této držby: „výsluha“. Zpočátku se výsluha po smrti jejího držitele vracela zpět k panovníkovi, který ji jakožto její vlastník následně znovu přiděloval.⁷¹

Postupem doby se však držba výsluhy stávala dědičnou, čímž se měnila v léno. Léno pak přecházelo se souhlasem panovníka na mužské potomky vazala, původně družiníka. Z původní koncepce výsluh ztělesňujících pouhé dílčí právo lenní držby se tak vyvinul koncept pro české země specifického děleného vlastnictví, kdy se vlastnické právo k půdě nadále dělilo na vlastnictví vrchní (*dominium directum*) – představující vlastnictví panovníka, a vlastnictví užitkové (*dominium utile*) – představující vlastnictví vazala. Vrchní vlastník, označovaný v pramenech jako senior, mající své právo k podstatě, tedy propůjčoval k užívání objekt lenního vztahu (zejm. tedy půdu, ale např. i úřad, hodnost nebo právo) vlastníkovi užitkovému, vazalovi, majícího z titulu takového propůjčení současně jak právo k užítku z podstaty (z léna), tak právo léno se souhlasem seniora dědičně užívat. Vazal byl přirozeně seniorovi současně na oplátku zavázán celou řadou svých povinností (souhrn těchto povinností byl označován jako „věrnost“). Dokladem o zavedení konceptu děleného vlastnictví v Čechách představují Statuta Konrádova (r. 1189, vláda knížete Konráda II. Oty), ve kterých je právě rozhodující stupeň přechodu od práva lenní držby ke „svobodnému“ dělenému vlastnictví zachycen.⁷²

⁶⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23.

⁶⁸ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 27.

⁶⁹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 32.

⁷⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23.

⁷¹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 45.

⁷² MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 45.

Jak vidno, právní úprava šlechtického vlastnictví prošla z pohledu veřejnoprávní teorie v uvedeném období složitým, však stěžejním vývojem, když se od výsluh přes léna vyvinula ve šlechtické vlastnictví téměř svobodné a téměř neomezené. Instituce lén v duchu zmíněné feudální teorie děleného vlastnictví, kdy bylo právo k podstatě a právo k užítku rozdělené mezi dva vlastníky, pak zůstala v českých zemích zachována až do 60. let 19. století.⁷³

Pokud jde o základní právní poměry šlechty ve vztahu k právu vlastnickému z pohledu teorie soukromoprávní, je pro ně od 13. století, v souvislosti s již zmíněnými Statuty Konrádovými, charakteristická forma rodinných nedílů, tj. majetkového společenství, jehož účastníci jsou mezi sebou navzájem příbuzní.⁷⁴

Jsou to právě Statuta Konrádova, která dokládají v souvislosti s rodinnými nedíly pro dobu starší, tj. do 12. století, dědické právo jen synů, kdy teprve od vyhlášení Statut nabyly dědického práva též dcery a nejbližší příbuzní zůstavitele.⁷⁵

Souvisejíc s předchozími odstavci lze zcela příhodně uvést rozhodná dílčí ustanovení Statut Konrádových, jmenovitě pak ustanovení čl. 1 a 18:

„Čl. 1/ *Všechny nemovitosti, které urození muži jak vyšší, tak nižší za času vévody Konráda drželi, dodnes bezesporu spravedlivě a pokojně, necht' drží nadále v dobrém pokoji a míru.*

Čl. 18/ *Kdyby někdo neměl syny nebo syna a měl dcery, na tyto necht' připadne dědictví stejným způsobem; kdyby ani jich nebylo, dědictví ať připadne nejbližším účastníkům nedílu.*”⁷⁶

Důvod vzniku institutu rodinného nedílu není dodnes zcela zřejmý, však vedle nesporných rysů nestátní rodové společnosti tu jistě měla svou významnou roli i obava o uplatňování odúmrtního práva.⁷⁷ Soudobá právní úprava odúmrti pak vzhledem k existenci tohoto institutu příhodně stanovila právě až za situace, kdy z příbuzných hlavy rodinného nedílu v nedílu nikdo nezbyl, připadá rodinný nedíl jako celek knížeti či králi.⁷⁸

Zemanské a šlechtické rodiny zahrnovaly ve většině případů otce s dětmi, bratry a strýce s tím, že do rodinného nedílu spadal rodinný majetek (movitý i nemovitý) jako celek, jenž současně představoval jejich společné a nedílné vlastnictví.⁷⁹

V čele každého rodinného nedílu stála osoba označovaná jako hlava nedílu, která vystupovala v roli správce rodinného nedílu (podle toho, kdo stál v čele nedílu, se vytvořilo několik jeho různých typů, byl to např. nedíl dědovský, otcovský, bratrský, strýcovský, a zvláštní typ pak představoval nedíl mateřský, na kterém žila vdova se svými dětmi po smrti manžela)^{80 81}.

Zmíněný pojem správce však není v souvislosti s předmětným institutem zcela přesný co do dnešního obecného významu tohoto pojmu, když hlava nedílu mohla

⁷³ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 127.

⁷⁴ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 127.

⁷⁵ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 127.

⁷⁶ Listinný originál, jímž Přemysl Otakar I. 17. března 1229 v Brně potvrdil Statuta Konrádova, uložen v Moravském zemském archivu v Brně, G 1, č. 176. Listinu vydal A. Boček, *Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae*, II., Olomouc 1839, s. 209 až 212. Latinský text i použitý český překlad V. Vaněčka, *Prameny k dějinám státu a práva v Československu*, vyd. V. Vaněček, K. Malý a kol.), Praha 1967, s. 40 až 48.

⁷⁷ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 127.

⁷⁸ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 127.

⁷⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23.

⁸⁰ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 128.

⁸¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23. a 24.

s nedílem za svého života téměř libovolně disponovat (převody a jiné dispozice) a o tomto absolutně rozhodovat. Ne vždy tedy muselo být s nedílem disponováno ve prospěch ostatních členů rodiny, či dokonce v souladu s jejich zájmy a přáními.⁸²

Výjimku z volné dispozice s rodinným nedílem představovalo omezení dispozic (přechodů) zejména v právu dědickém, kdy soudobá právní úprava jednak neumožňovala pořídit o nedílu jakýkoliv testament a jednak byl přechod vlastnictví majetku náležejícího do rodinného nedílu omezen pouze na příbuzné spadající do rámce rodinného nedílu. Problematiku přechodů rodinných nedílů lze zestručnit tak, že vedení statku (postavení hlavy nedílu) přebíral po otci vždy nejstarší z neoddělených synů, a nebylo-li synů, toto přebíraly neoddělené a neprovdané dcery, a někdy dále také další příbuzní.⁸³

Z uvedeného je tedy zřejmé, že byly nedíly v ideálním případě vlastněny celými rodinami a smrtí jednotlivce tedy nebylo na právním stavu jejich společného vlastnictví vůbec ničeho měněno, neboť vlastnictví k nedílu náleželo i nadále celé rodině. Smrtí jednotlivce docházelo ideálně pouze ke změně počtu osob zúčastněných na nedílu a současně k nutné změně hlavy nedílu. Takto však pouze, jak bylo již uvedeno, v ideálním případě.

Postupem doby bylo totiž členům rodinného nedílu umožněno z nedílu vystupovat (vystupování z rodinných nedílů je naprosto běžnou záležitostí od 15. století⁸⁴). Dědické právo synů a dcer umožnilo, aby byli v první řadě všichni synové a v druhé řadě všechny dcery oprávněni se z nedílu za svého života oddělit, vystoupit, a přitom nárokovat určitou část rodinného majetku. Rodinný nedíl zůstával tedy nerozdělený jen za předpokladu, že rodina chtěla držet a reálně držela pohromadě, resp. tedy za předpokladu, že se žádný z jejích členů z nedílu neodděloval.⁸⁵

Oné bylo příčinou nejednoho výrazného drobení a sním spojenými rozpady mnohých z původně největších šlechtických majetků v českých zemích. Lze tedy souhlasit s tím, co uvedl Valentin Urfus ve své práci *Rodinný fideikomis v Čechách: „Rodinná nedílnota a její principy nejenže nebránily rozpadu velkých šlechtických majetků, nýbrž poměrně velmi široce uznávaným právem členů rodinného nedílu na oddělení ji i přímo předpokládaly.”*^{86 87}

Lze současně považovat za racionální, že se v důsledku uvedených změn stala pro soudobou šlechtu otázka udržení rodinného majetku otázkou s téměř nevyšší prioritou.⁸⁸

První významný pokus o dlouhodobé řešení nedělitelnosti rodinného majetku představovalo jakési ujednání o rodovém statutu Rožmberků potvrzené králem Vladislavem II. a vložené do zemských desek dne 28. února 1493. Tímto rodovým statutem (které prakticky představovalo smluvní ujednání) bylo pro členy rodinného nedílu stanoveno jako závazné pravidlo, že se rodinný nedíl napříště nedělí a v čele rodinného nedílu stojí vždy opakovaně (po generace) jediný správce (vladař, hlava rodu), jenž je určován dle zásady primogenitury. Všichni ostatní členové nedílu měli

⁸² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23. a 24.

⁸³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 23. a 24.

⁸⁴ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 128.

⁸⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 24. a 25.

⁸⁶ URFUS, V. *Rodinný fideikomis v Čechách.* In Sborník historický. 1962, č. 9, s 203

⁸⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 24. a 25.

⁸⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 26.

pouze nárok na požitky vyměřené jim dle vůle správce, který rovněž určoval věna dcer tak, aby pověst ani jmění rodu neutrpělo.⁸⁹

Z právního hlediska se tedy v uvedeném případě jednalo o svěřenství. Takové svěřenství však vůbec nenavazovalo na soudobé české právo rodinného nedílu, ba dokonce prostřednictvím vyloučení obecného dědického práva členů nedílu k tehdy platnému českému právu ani nepřihlíželo. Slabinu této konstrukce představovala přirozeně právě její smluvní povaha. Ujednání o rodovém statutu bylo totiž postaveno výhradně na důvěře mezi členy nedílu, když bylo současně absolutně nevynutitelné dle platného práva. Nadto byli budoucí členové dalších generací rodu nepřímými účastníky tohoto ujednání a existovala tedy zcela přirozená hrozba, že se takoví někteří budoucí členové tomuto ujednání, které prakticky znamenalo jejich vydědění, vzeprou. Rodové zřízení Rožmberků zaniklo právě z uvedeného důvodu již v roce 1519, kdy se pět významných členů rodiny rozhádalo natolik, že jim nezbylo, než v rozporu s ujednáním o rodovém statutu rozdělit původní ucelené a rozsáhlé rodové državy. V následujících letech 16. století vedl tento krok k téměř k úplnému rozpadu tohoto původně největšího šlechtického majetku v českých zemích.⁹⁰

Další ze snah šlechty v otázce udržení rodinného majetku v rámci generací představovala snaha o zrušení stále účinné právní úpravy odúmrti. Toto se podařilo za vlády krále Vladislava II. Jagelonského příslušným královským rozhodnutím vydaným roku 1497. Přednost nedílných příbuzných při převodech rodinného nedílu zůstala i nadále zachována, však namísto odúmrti mohli dědictví převzít dříve oddělení příbuzní nejprve po meči a potom po přeslici v obou třídách. Zároveň byla znovu potvrzena možnost oddělit se z nedílu, když dědické právo drobení šlechtických statků svým způsobem přímo podporovalo (možnost dělení nedílů a fakt, že se tak v rozsáhlé míře i dělo, totiž představovaly v souhrnu stav, který v tehdejší stavovském státě vyhovoval zejména králi, a to v jeho zájmu oslabovat prostřednictvím takového dělení hospodářskou a s ní i politickou moc šlechty jako jeho hlavního politického protivníka).⁹¹

Uvedené dokresluje i další změna zavedená předmětným královským nařízením, tedy, že zřizování testamentu, který by umožnil převod uceleného majetku na osobu jednoho hlavního dědice, bylo napříště již sice možné, však možné pouze s výslovným souhlasem krále.⁹²

V roce 1498, v návaznosti na uvedenou zjevnou problémovost rodových statutů, bylo prosazeno následující stavovské usnesení, které bylo do zemských desek zapsáno jakožto zákon ještě téhož roku:

„Když který rod učiní jaké zřízení mezi sebou a král to stvrdí, že jejich dědicové to jsou povinni držeti a nemohou se žádným zcizením proti tomu brániti.“^{93 94}

Usnesení tedy vycházelo ze zásady smluvní volnosti šlechty jako svobodných vlastníků ve smyslu volnosti uzavírat mezi členy své rodiny smlouvy a dohodnout se na předání správy nedílu vždy pouze jednomu z dědiců, který bude stanoven dle

⁸⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 27.

⁹⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 27. a 28.

⁹¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 26.

⁹² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 26.

⁹³ KAPRAS, J., *Velkostatky a fideikomisy v českém státě.* Právnícké rozhledy. 1918. č. 19, s. 67.

⁹⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 27.

pravidel nástupnictví sjednaných přímo v rodovém statutu. Jak dále vyplývá z usnesení, právní jednání krále v podobě udělení souhlasu s rodovým statutem pak představovalo pro účely platnosti statutu (obdobně jako u již zmíněného testamentu) zcela nezbytný předpoklad. Takto založené svěření konečně vznikalo zápisem do zemských desek po smrti jeho zakladatele a mělo testamentární charakter.⁹⁵

Příléhavě lze na tomto místě uvést znění článku 57. Vladislavského zřízení zemského vydaného v roce 1500, které na zavedené koncepci ničeho nezměnilo, však které upravovalo, mimo jiné, i odpovědnost za případné závazky původního rodinného nedílu po jeho rozdělení, jakož i rozdělení případných pohledávek původního nedílu mezi oddělené.⁹⁶

„57. Nalezli vuobec za právo: Bratřie, kterýž by byli sebe nedielni, po otci by zuostali a potom že by se rozdělili, tehdy z těch závad, kteréž by závady v svém nedielu zavádili, a potom jsúce dielni, proto z té závady před dielem mají všickni poháněti býti. A též jestliže by jim kto co v nedielu povinen byl, by se pak rozdělili, mají z toho všickni poháněti. Též dcery jestliže by po otci bez zřiezenie otcova zuostaly a bratří by nebylo, tehdy při závadách statku otce svého i při závadách svých, kteréž by v nedielu učinily, mají se tak zachovati, jako se při nahoře psaných bratří(ch) píše.”⁹⁷

V uvedeném článku lze nadto vysledovat určitou podobnost s úpravou římského fideikomisu, zavedenou prostřednictvím senatuskonsulta trebelliánského z roku z r. 56 nebo 57 n.l. a senatuskonsulta pegasiánského z roku 73 n.l. (viz též čl. 1.2.3.1. této práce).⁹⁸

Záležitosti udržení majetku rodu byly následně zcela explicitně zmíněny v Právech a zřízení Markrabství moravského z roku 1545. Jejich článek č. 192 umožňoval v určité situaci na základě královského zmocnění (tzv. „mocného listu“) a zápisu do zemských desek, zřídit dokonce nad rodinným majetkem svěření podobné římskému fideikomisu. Název „svěření“ ani „fideikomis“ sice nebyl v uvedeném článku přímo použit, ale jak lze posoudit z jeho následně zmíněného doslovného znění, uvedená konstrukce svých charakterem fideikomisu vlastně představovala.⁹⁹

„192. Aby statek od rodu neodšel

Také toto zřízeno a ustanoveno j(e)st, že otec neb děd, ač by nechtěl, aby statek jeho odšel od jeho rodu v jiný rod, může dckami neb na mocný list královský od dcery neb od dcer statek svůj na všem neb na díle dáti a poručiti přátelom svým přirozeným po otci neb po mateři, pokudž mu se zdá, však opatře dceru neb dcery slušně věnem podlé statku toho a tak postaviti: ‚Ač by Pán Bůh smrt na pacholíky dopustil, nežli by létom přišli, tehdy aby z statku mého po dcerách mých toliko dáno bylo a ostatek aby spadlo na tohoto přítele neb přátely’. Než pacholíkové přijdouc k léto(m), mohou to změnití a při dědictvím svém zůstati a o tom řídití podlé svobod země moravské”^{100 101}

⁹⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 27.

⁹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 26.

⁹⁷ VOJTÍŠKOVÁ, J., MATINOVSKÝ, I., KREUZ, P., *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny,* 2007, 526 s.

⁹⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 26.

⁹⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 28.

¹⁰⁰ *Práva a zřízení Markrabství moravského z roku 1545.* K vydání připravil Dalibor Janiš. Brno: Matices Moravská, 2007, s. 193.

¹⁰¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 28.

Tato konstrukce tedy umožňovala šlechtickým rodům zřizovat faktické svěření na základě rodového statutu či zřízení, kterými mohly se souhlasem krále zajistit udržení celistvosti svého majetku v rukou jednoho správce a dále zajistit jeho přenos mezi generacemi na teoreticky neomezenou dobu do budoucna. V průběhu 16. století se k používání tohoto institutu přidávalo postupně vícero českých šlechtických rodů. Stále však platilo to, co bylo patrné už ze stavovského usnesení z roku 1498, tedy že hlavní význam rodových zřízení byl postaven na znění schválených listin, a nikoliv na zemských zákonech, když nebyl zájem, aby zákony tyto smlouvy jakkoliv omezovaly.¹⁰²

Čeněk Pinsker ve své práci *České zřízení rodové*¹⁰³ uvádí na základě prostudování archivních materiálů mnoho svěření tohoto druhu. Jako nejstarší uvádí rodové zřízení Kamenických z Pitkovic z roku 1543. Je však ale zřejmé, že mu předcházela svěření starší, která se však vzhledem ke zničení zemských desek požárem v roce 1541 nedochovala¹⁰⁴. Jan Kamenický z Pitkovic totiž učinil dne 18. 7. 1543 prohlášení, že „někdy předkové jeho před lety, o kterých paměti není, učinili jsou porřízení o vsi v Želechovicích se vším jejich příslušenstvím tak, aby vždycky táž ves na nejstaršího z jejich mužského pohlaví k spravování připadla a po smrti toho opět na nejstaršího a tak na budoucí časy věčně, pokud jich rodu mužského pohlaví stávati bude.”¹⁰⁵

Dále pak Pinsker uvádí např. rodová zřízení těchto šlechtických rodů v Čechách s rokem vzniku: pánů z Bubna 1568, Malovců z Chejnova 1582, Kapounů ze Svojkova 1591, Smiřických ze Smiřic 1594, Hrzánů z Harasova 1598 a 1610, Vítanovských z Vlčkovic 1599, Kostomlatských z Vřesovic 1603, Švamberků 1610, Štampachů 1613, Malovců z Malovic 1616. Na Moravě pak: Brtnických z Valdštejna 1595, Skrbenských z Hřiště 1597, tři linie Žerotínů 1598 a tři linie Lichtenštejnské 1606.^{106 107}

Všechna svěření té doby měla společné to, že byla zřízena testamentem (neboli kšaftem) na základě rodinného statutu schváleného králem. Základem řádu posloupnosti bylo povolání nejstaršího člena z celého rodu (zásada seniorátu). Některá svěření stanovila seniorát ihned od počátku, ale většina povolávala nejdříve k prvnímu nástupnictví konkrétního člena rodiny a po něm až další v pořadí byl určován právě podle zmíněné zásady. Nástupnické právo bylo u většiny přiznáno výhradně mužům a pouze v případě vymření mužského potomstva bylo toto v některých případech přiznáno i ženám. Statusy vesměs trvaly na zachování a nezczitelnosti svěřenského jmění a některé nadto výslovně zakazovaly jeho prodej či zástavu.¹⁰⁸

V několika z výše uvedených příkladů rodinných zřízení byl pro jejich označení použit název „svěření“, jenž představoval český ekvivalent – překlad – už tehdy v českých zemích dobře známého latinského pojmu *fideicommissum*. Zmíněný český ekvivalent pak odpovídá i soudobému pojetí právní úpravy tohoto institutu zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.¹⁰⁹

¹⁰² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29.

¹⁰³ PINSKER, Č. *České zřízení rodové. Kapitola z práva svěřenského*. Praha: vl. nákladem, 1907, s. 8.

¹⁰⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29.

¹⁰⁵ PINSKER, Č. *České zřízení rodové. Kapitola z práva svěřenského*. Praha: vl. nákladem, 1907, s. 8.

¹⁰⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29.

¹⁰⁷ PINSKER, Č. *České zřízení rodové. Kapitola z práva svěřenského*. Praha: vl. nákladem, 1907, s. 8. až 10.

¹⁰⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 29.

¹⁰⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*.

Vztah českého svěřenství a římského fideikomisu však není zcela zřejmý, neboť tento institut se u nás vyvíjel ještě před všeobecným rozšířením římského práva a před příchodem podobného institutu na bázi španělského majorátu. Lze však shrnout, že i české svěřenství odpovídá hlavní konstrukci původního fideikomisu římského, podle které se majetek odevzdává určité osobě, aby ho spravovala a v určitý čas ho v nezkrácené a nezatížené podobě předala osobě třetí a tak dále. Vzhledem k uvedenému lze tedy zřejmě učinit závěr, že zde určitá zjevná souvislost s římským právem existovala.¹¹⁰

Na tomto místě je dále pro úplnost nezbytné podotknout, že souběžně se vznikem českého svěřenství pro šlechtické rody, byly podobné záležitosti řešeny též v rámci českého městského práva. Receptce římského práva vedla k uplatnění římského fideikomisu v podobě pravidel Justiniánovy fideikomisární substituce ve znění Koldínova městského zákoníku, vydaného tiskem v roce 1579 pod názvem „*Práva městská království českého*“. V jeho oddíle pod názvem „*De fideikommissis hereditariis*“ (překladem: „*O věcech, kteréž se k důvěrnému svěření a k věrné ruce poroučejí*“¹¹¹), podává právní výklad římské fideikomisární substituce a zároveň s tím jej adaptuje a upravuje pro české poměry.¹¹² S tímto je nerozlučně spjata též omezení svěřenství na čtyři generace.

Podrobná receptce a výklad fideikomisárních zásad římskoprávních v Koldínově kodifikaci však neměly u městského stavu zpočátku velký ohlas a její použití se rozšiřovalo pozvolna s tím, jak se postupně rozšiřovalo české svěřenství mezi českou šlechtou (viz výše).¹¹³

2.2. Rodinný fideikomis v českých zemích v období feudálního absolutismu, resp. v době pobělohorské

Po nelehkém vývoji a postupně progresivních úpravách dospěla instituce rodinného nedílu v době pobělohorské ke svému konci, když byla prostřednictvím Obnoveného zřízení zemského z roku 1627 z českého práva odstraněna (resp. byla zakázána¹¹⁴). Současně byly odstraněny další s touto institucí neoddělitelně související pravidla ztělesňující zejména základy práva dědického, když došlo jednak k zavedení dědické posloupnosti na základě obecných právních zásad a jednak bylo již napříště všeobecně a volně připuštěno pořizování testamentů.¹¹⁵

Co se týče českého svěřenství, ač toto našlo v době předbělohorské využití u značné části šlechty (viz předchozí článek této práce), nepředstavoval tento institut nově v době pobělohorské, a to vzhledem ke státoprávním změnám, a tedy i vzhledem ke svému nepříliš silnému institucionálnímu zázemí (viz výše), pro většinu „staré“ šlechty vhodné komplexní řešení dispozic s rodinným majetkem. Nadále a nyní i v rozsáhlejší míře totiž pokračovaly nejen velké pohyby šlechtického majetku a většina šlechtických rodů (resp. celistvost jejich rodinných majetků) tedy byla těmito pohyby i

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 30.

¹¹⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 30.

¹¹¹ URFUS, V. *Rodinný fideikomis v Čechách.* In Sborník historický. 1962, č. 9, s. 206.

¹¹² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 30 a 31.

¹¹³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31.

¹¹⁴ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 128.

¹¹⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31.

nadále ohrožována. Důvodem těchto pohybů bylo jak již výše zmíněné rozdělování původně nedílných velkostatků kvůli poskytování dědictví členům šlechtické rodiny (pokud se jednalo o majetek, kterého se dříve zřízené svěření netýkalo), nebo případné zadlužení, finanční tíseň, či bankrot a následný rozprodej rodinného majetku věřitelům, a konečně, nově, a to nikoliv v zanedbatelné míře, též zabavování nebo konfiskace majetků související s vývojem těsně předbělohorským a významněji pobělohorským.¹¹⁶

Následkem pobělohorského vývoje byla tedy značná část českých svěření v držení rodů, které se postavily proti Habsburkům, zkonfiskována, a šlechta, ve značné části nová a v nemalé míře s cizím původem, začala opět hledat způsoby, jak do budoucna zajistit nedílnost a udržení svých majetků.¹¹⁷

V této době začal do českých zemí více pronikat institut rodinného fideikomisu původem z římského práva, který se v nezanedbatelné míře prosazoval v okolních zemích a poskytoval šlechtě značně pevnější záruky udržení rodinného majetku. Záměry staré a nové šlechty v této době přímo předznamenaly poměrně rychlé přijetí a rozšíření institutu rodinného fideikomisu též v českých zemích.¹¹⁸

Rodinné fideikomisy, které se v Čechách a na Moravě prosadily v průběhu 17. století, přešly do majetkového práva v českých zemích z právních systémů románské oblasti, vycházejících právě, mimo jiné, z práva římského. Tento vývoj lze označit za vývoj odpovídající vývoji též v jiných evropských oblastech.¹¹⁹

Institut rodinného fideikomisu v podobě, ve které se uplatňoval v českých zemích od 17. století, vznikl spolupůsobením více prvků. Mimo již zmíněný nezpochybnitelný vliv římského práva (jde o období rodinného fideikomisu zavedeného do římského dědického práva v době vlády císaře Justiniána - viz výše) měl však bezprostřední a rozhodující vliv též institut španělského majorátu, který původně vycházel z úpravy svěření v zákonech Torských (*Leges Taurinae*) kastilského království z roku 1505. Ostatně na tomto území byl institut předmětného typu používán již od 11. století. Majorát lze však ve své podstatě definovat jako prostou primogenituru založenou na přísné individuální posloupnosti nástupnictví s neomezenou možností perpetuity.¹²⁰

Vzájemné střetávání institutu rodinného fideikomisu římského a majorátu španělského přispělo k precizaci jednotlivých zásad španělského majorátu a vlivem justiniánské úpravy fideikomisární substituce docházelo nadto k lepšímu vymezení jeho názvosloví. Výsledek pak představoval institut ve své době zvaný „*fideicommissum familiae perpetuum*“ (v překladu rodinný fideikomis věčný), nebo též „*majoratum*“, na našem území následně fakticky recipovaný jako věčné rodinné svěření a návazně běžně užívaný buď pod názvem rodinný fideikomis, svěření, nebo majorát.¹²¹

Podstatou rodinného fideikomisu (jak bylo shodně nastíněno již v předchozích kapitolách této práce), který platil pouze pro šlechtické rodiny, bylo vynětí určitého

¹¹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 31.

¹¹⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹¹⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹¹⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹²⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33 a 34.

¹²¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33 a 34.

vlastnictví, ve většině případů pozemkového majetku a jiných nemovitostí (včetně jejich příslušenství, které mohly představovat i věci movité¹²²), v ojedinělých případech též peněz jako kapitálu, z běžných majetkoprávních a dědických vztahů.¹²³

Nedělitelnost a nezczizitelnost takto vyňatého majetku pak zaručovalo jeho svěřením do správy jiné osoby zastupující rod či rodinu, kdy tento správce a držitel rodinného fideikomisu dále přebíral správu svěřeného majetku dle zakladatelem přesně stanovených pravidel nástupnictví po neomezeně dlouhou dobu existence fideikomisu.¹²⁴ Správce a držitel rodinného fideikomisu byl přitom považován za vlastníka svěřeného majetku, který je však v disponování s ním značně omezen určitými pravidly (viz níže).¹²⁵ Právní poměr každého z momentálních držitelů rodinných fideikomisů k fideikomisní podstatě lze tedy definovat jako omezené vlastnické právo.¹²⁶ Až později se vyvinula teorie dvojího (děleného) vlastnictví, která byla upravena v občanském zákoníku z roku 1811 a o níž bude řeč v následujících článcích této práce.

Účelem rodinného fideikomisu, jak bylo prohlášeno právní teorií¹²⁷ a praxí, pak bylo zachování „*splendor familiae*“, neboli zachování lesku rodu.¹²⁸

Soudobý pojem rodina označoval v první řadě společenství všech příbuzných spojených otcovskou mocí (agnátské příbuzenství), čili příbuzných, kteří se nalézají pod vládou jednoho hospodáře – otce rodiny – a dále společenství všech příbuzných, kteří odvozovali svůj původ od téhož otce rodiny, ať už sami živili své vlastní rodiny, nebo ještě zůstávali v moci otce rodiny.¹²⁹

Pojem rodina (rozdílně od pojmu „rod“¹³⁰) tedy obecně zahrnuje jak muže, tak i ženy, ovšem k tomu, aby z povolání k rodinnému fideikomisu byly oprávněny též ženy (resp. aby ženy nebyly z povolání vyloučeny), musel zakladatel výslovně stanovit, že mužské zahrnuje ženské, tedy, že všechny formulace platí jak pro mužský, tak pro ženský rod zároveň. V případě, kdy zakladatel takovou formulaci neuplatnil, pak pod pojem synů v dikci zřizovaného rodinného fideikomisu ženy nespádaly a tyto byly tedy z nástupnictví v rodinném fideikomisu bez dalšího vyloučeny.¹³¹

Rodinný fideikomis byl zakládán převážně testamentem, kdy testátor prohlásil své majetky nebo jejich určitou část za rodinný fideikomis, který nesměl být nadále dělen, zczizován, či zatěžován dluhy. Současně stanovil pravidla nástupnictví správce – držitele fideikomisu (obvykle šlo o primogenituru potomků testátora – zakladatele) a práva ostatních dědiců.¹³² Z rodinného fideikomisu současně vyplývalo, že jakékoliv dispozice s majetkem náležejícím do fideikomisní podstaty byly vázány na souhlas či svolení fideikomisních čekatelů.

¹²² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 40.

¹²³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33 a 34.

¹²⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹²⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33.

¹²⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

¹²⁷ URFUS, V. *Rodinný fideikomis v Čechách.* In Sborník historický. 1962, č. 9, s. 198.

¹²⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 33.

¹²⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 41.

¹³⁰ Rod lze definovat jakožto soubor vícero rodin pocházejících od společného předka.

¹³¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 41.

¹³² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

Šlechta v českých zemích mohla zřizovat rodinné fideikomisy pouze s výslovným souhlasem krále, kdy právo k jejich zřízení představovalo současně zvláštní výsadu a individuální privilegium zakladatele.¹³³ Není proto překvapivé, že v době příchodu rodinného fideikomisu do českých zemí nenajdeme jeho podrobnější právní úpravu ani v Obnoveném zřízení zemském ani v jiných podobných právních konstitucích a kodifikacích té doby.¹³⁴

V českých zemích bylo však zapotřebí královského souhlasu nejen ke zřízení rodinného fideikomisu, však současně i ke každé konkrétní dispozici s fideikomisní podstatou, ať už šlo o její zcizení, nebo o směnu některé její části, případně o její zadlužení.¹³⁵

Nastíněný stav pak tedy představoval určitý průsečík jak snah šlechty, která měla zájem na dlouhodobém uchování svého majetku, tak přirozeně i panovníka, který si podržel podstatnou kontrolu nad šlechtou, resp. nad jejím majetkem, právě prostřednictvím zmíněných povolovacích práv. Zejména tedy druhá stránka povolovacího práva panovníka pak zakládala prakticky trvalou vazbu držitelů fideikomisů právě na panovníka.

Rodinný fideikomis byl pak konečně zřizován zápisem do zemských desek, kdy s tímto zápisem byl spojen jeho vznik.¹³⁶

I přes veškeré v předchozích odstavcích uvedené lze rodinný fideikomis považovat již koncem 17. století za institut značně rozšířený, kdy drtivá většina šlechtických rodin usazených v Čechách a na Moravě měla svůj majetek nebo alespoň jeho část „zajištěný“ právě tímto novým typem svěření.¹³⁷

Ač tedy neměl rodinný fideikomis své rámcové právní zakotvení, vzhledem k významnosti tohoto institutu byla již od počátků soustředována značná pozornost jeho institucionálnímu zázemí a vývoji. Za teoreticko-právní a současně praktický základ bylo považováno dílo právníka Philippa Knipschildta, vydané v roce 1654 pod plným názvem „*PHILIPPI Knipschildt J.U.D: TRACTATUS DE FIDEICOMMISSIS FAMILIARUM NOBILIUM, SIVE DE BONIS, QUE PRO FAMILIARUM NOBILIUM conservatione constituuntur*“, tedy „*Pojednání o fideikomisech šlechtických rodin aneb o statcích, které se ustavují pro zachování šlechtických rodin*“. Tato práce, představující vyvrcholení celoživotního díla doktora Knipschildta (1595 – 1657), provázala principy španělského majorátu s pravidly římského fideikomisů a justiniánské fideikomisární substituce s konečnou soudobou platností.¹³⁸

Postupem doby, když ve druhé polovině 17. století začalo rodinných fideikomisů značně přibývat a do těchto institutů spadal neustále se zvětšující podíl z celkového šlechtického majetku, začaly se postupně objevovat některé z tohoto pro panovníka vyplývající nepříznivé dopady a zřizování dalších rodinných fideikomisů bylo panovníkem postupem času čím dál tím méně podporováno. Panovník s udělováním privilegia stále více šetřil, což vedlo některé české šlechtice

¹³³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹³⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34.

¹³⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 46.

¹³⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 37.

¹³⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 32.

¹³⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 35.

k tomu, že se snažili založit rodinný fideikomis pouhým testamentem bez souhlasu krále. Ke konečnému vyřešení těchto situací byly přijaty v roce 1697 a poté i v roce 1704 nové Deklaratorie, které jednak potvrdily, že po zřízení rodinného fideikomisu již pro členy dané šlechtické rodiny neplatí zásady dědického práva o povinném dědickém dílu, a jednak stanovily, že zřízení rodinného fideikomisu jako perpetuity není bez panovníkova souhlasu platné, však pokud k takovému aktu dojde, je jím platně zřízen pouze prostý fideikomis s omezením do prvního stupně, tedy na jedinou generaci nástupců.¹³⁹

Možnost zřízení rodinného fideikomisu, tak, jak je popsána výše, platila pouze pro členy šlechty. V rámci českého městského práva byly obdobné záležitosti řešeny i nadále formou uplatnění římského fideikomisu v podobě pravidel Justiniánovy fideikomisární substitute ve znění Koldínovy kodifikace městského práva (viz předchozí článek této práce).¹⁴⁰

Ani sama pravidla rodinného fideikomisu však neupírala neurozeným možnost volně disponovat se svým soukromým (svobodným) majetkem formou časově omezeného fideikomisu, o čemž se lze přesvědčit u Knipschildta v kapitole III., odst. 32 a 34: „*Dokonce i neurození... přirozeně touží zachovat svou rodinu, rozhojnit svou čest a postavení. Nevidím tedy, co by bránilo tomu, aby mohli ustavovat fideikomisy. Není však obvyklé, aby plebejci a neurození ustavovali primogenituru.*”

Z uvedeného vyplývá, že tato obecná pravidla umožnila neurozeným zřídit fideikomis, však nikoliv primogenituru jako trvalé nástupnictví (perpetuitu). Důvodem existence takových opatření omezujících neurozené v dispozici s jejich majetkem byla přirozeně snaha šlechty, jakožto vládnoucí vrstvy feudální společnosti, nedovolit akumulaci a koncentraci majetku právě v rukou měšťanů a jiných neurozených osob, čímž bránila vzniku pro sebe nežádoucí hospodářsky silné konkurence.¹⁴¹

Lze shrnout, že se rodinný fideikomis v podobě španělského majorátu s prvky římského fideikomisu šlechtě v českých zemích jevil nejen v průběhu 17. století jako ono dlouho hledané řešení jejího problému a zájmu souvisejícího se zajištěním nedělitelnosti a nezczizitelnosti rodinného majetku. Rozdílně od situace v předchozích stoletích se nadto v oné době dostalo rodinnému fideikomisu i zjevné počáteční podpory nastupujících absolutistických panovníků.¹⁴²

Od počátku 18. století se však začaly objevovat první znaky měnícího se pohledu na fideikomis jako takový, mající svůj původ v měnících se ekonomických podmínkách, které ovlivňovaly hospodářský vývoj země. První z konkrétních projevů kritičtějšího postoje panovníka – státu – k rodinným fideikomisům představuje Deklaratorie ze dne 4. listopadu 1702. Z jejího obsahu lze dovodit, že se absolutistický panovník dostal do finanční tísně a nastalou situaci měl v úmyslu řešit úvěrovým financováním ze strany šlechty. Jeho pokus však selhal, neboť správci rodinných fideikomisů žádost panovníka odmítli s odvoláním na samotnou podstatu fideikomisů, dle které nebylo možné jejich majetkovou podstatu zatěžovat dluhy s výjimkou výslovného souhlasu krále (viz výše). Zmíněnou Deklaratorii pak tedy panovník udělil generální souhlas k zadlužování fideikomisních statků, však výhradně ve svůj prospěch. Obsah Deklaratorie dále ukazuje, že se fideikomisní majetek v té době ocital

¹³⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 38.

¹⁴⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34.

¹⁴¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 38 a 39.

¹⁴² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 44.

ve stále významnějším rozsahu mimo sféru komerčních vztahů (neboli „*extra commercium*”). Toto se projevilo hlavně střetnutím s fiskálními zájmy státu v čehož důsledku byl napříště vývoj právní úpravy fideikomisu vždy bezprostředně spojen s úvahami o jejich fiskálních a komerčních dopadech.¹⁴³

Prvním projevem omezení počtu a rozsahu rodinných fideikomisu byla Pragmatika ze dne 2. dubna 1706, která podpořila intestátní dědickou posloupnost na úkor fideikomisu, když stanovila, že povinný dědický díl nesmí být součástí nově zřizovaného fideikomisu. Zakladatelé fideikomisu byli tedy napříště vázáni obdařit povinným dílem i ostatní své děti vedle případně ustanoveného držitele rodinného fideikomisu.¹⁴⁴

Další z dokladů o omezujících tendencích představují Pragmatika z 20. listopadu 1726, která detailně upravovala náležitosti povolovacího řízení při zakládání rodinných fideikomisu, kdy tento proces značně ztěžovala a formalizovala. Nezbytným předpokladem pro udělení souhlasu panovníka se zřízením či změnami rodinného fideikomisu bylo nově zavedené posudkové řízení. Po nástupu Marie Terezie na český trůn se tato administrativní praxe stala stěžejním nástrojem omezování fideikomisu.¹⁴⁵

Nařízením z 12. června 1762 došlo k zákazu zahrnování měšťanských domů do fideikomisní podstaty s výslovnou argumentací „*mrtvé ruky*” („*mort main*”), se zdůrazněním toho, že tyto nemovitosti je nutné vrátit z „*mrtvé ruky*” do společného obchodování.¹⁴⁶

V oné době se však začala naopak současně projevovat zvýšená podpora panovníka a státu pro zřizování pekuniárních (peněžních) fideikomisu. Majetkovou podstatu pekuniárního fideikomisu tvořil určitý kapitál zajištěný hypotékou, který na rozdíl od rodinného (reálného) fideikomisu, tvořeného nemovitostmi, umožňoval pružnější využití peněz a transakce s nimi.¹⁴⁷

Právní stránka fideikomisu byla za vlády Marie Terezie řešena přirozeně i v rámci přípravy občanského zákoníku tereziánského. Ještě původní osnova předpokládala klasickou konstrukci, kdy ke zřízení fideikomisu a k dispozici s jeho majetkovou podstatou bylo zapotřebí souhlasu panovníka, avšak v jejím prvním přepracování byl již panovníkův souhlas zapotřebí pouze ke zřízení fideikomisu a dispozice s jeho majetkovou podstatou neměly být napříště na panovníkův souhlas vázány. Obě osnovy současně neskrývaly zásadní preferenci fideikomisu pekuniárního, zajištěného u státní pokladny - státními dluhopisy, který bylo dle těchto osnov možné zřizovat volně bez panovníckého souhlasu. Rodinný fideikomis dále nebyl po právní stránce odlišen od fideikomisární substitute, což mělo za následek potlačení zvláštního charakteru rodinného fideikomisu. Celkově lze shrnout, že v předchozích větách tohoto odstavce definované právní úpravy sic předpokládaly další existenci rodinného fideikomisu, však v částečně omezené podobě, kdy se v nich projevovala jednak snaha o určité omezení reálných fideikomisu a jednak výrazná podpora fideikomisu pekuniárních, které mnohem více vyhovovaly fiskálním zájmům absolutistického panovníka.¹⁴⁸

¹⁴³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

¹⁴⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

¹⁴⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

¹⁴⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 51.

¹⁴⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 51.

¹⁴⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Za vlády císaře Leopolda však došlo k dalšímu vyhrocení postojů státu, které směřovaly až k úplnému odstranění fideikomisů. Císařem sestavená tzv. kompilační komise, která byla pověřena sestavením občanského zákoníku, navrhovala počátkem roku 1785 jak úplné zrušení rodinných fideikomisů, tak jejich alodizaci. Právní základ provedení tohoto záměru spočíval v tom, že dosavadní rodinné fideikomisy nejsou ničím jiným, než dílčími privilegii poskytnutými panovníkem a tato privilegia tedy nebudou napříště obnovena. Návrh na odstranění se však setkal s významným odporem Nejvyššího soudu, který považoval za nemožné porušit nabytá práva a současně trval na ochraně vlastnictví včetně rodinných fideikomisů.¹⁴⁹

Další pokus o zrušení rodinných fideikomisů, a to v roce 1787, vycházel z právní pozice dědického práva a s touto spojeným záměrem na zrovnoprávnění všech dědiců.¹⁵⁰

Císař Josef II. však žádný z výše uvedených pokusů o zrušení rodinných fideikomisů nakonec nepřijal a výsledkem byl konečně tzv. kompromisní patent ze dne 3. dubna 1787, který umožnil fideikomisním držitelům fideikomisní podstatu zatížit až do výše jedné třetiny její hodnoty, šlo-li o reálný fideikomis, nebo její jednu třetinu uvolnit, šlo-li o pekuniární fideikomis. Takové dispozice nebyly současně nově vázány na souhlas či svolení fideikomisních čekatelů. Patent dále poskytoval držiteli možnost zajistit ze zmíněné jedné třetiny obživu svým dětem, vyloučeným z fideikomisní posloupnosti, jakož i své vdově, pokud byla tato matkou zmíněných potomků. Patent dále potvrdil, že souhlas panovníka již současně nepředstavuje generální náležitost dispozic s fideikomisem, když tento zůstával napříště pouze náležitostí speciální, nezbytnou pouze pro účely jeho nového založení.¹⁵¹

Jak vidno, josefínské právní reformy tedy nevedly ke zrušení rodinných fideikomisů, však umožnily určité uvolnění investičních kapítalů a jejich užití v podnikání v tradičním zemědělském velkostatku i ve vznikajícím průmyslu. Na těchto josefínských principech pak pokračovala i obecná právní úprava fideikomisů v rámci dalších fází kodifikačních prací na obecném občanském zákoníku.¹⁵²

2.3. Svěření v době po zavedení ABGB

Již od první poloviny 18. století se objevovaly první snahy o zavedení komplexní úpravy majetkových poměrů obyvatelstva, potažmo občanského práva jako celku, a to jako důsledek rozvoje hospodářství, potřeb nastupujícího měšťanstva a zaostalosti staré úpravy.¹⁵³ Připomeňme, že pro měšťany platil stále Koldínův městský zákoník z roku 1579, který sic předmětnou oblast upravoval, však pro podané na panstvích spravovaných vrchností, kteří tvořili valnou většinu tehdejšího obyvatelstva země, žádná obdobná právní úprava neexistovala. Nadto byl jak tento městský zákoník, tak Obnovené zřízení zemské z roku 1627, které bylo považováno za druhý právní pramen týkající se právní úpravy majetkových poměrů, v období hospodářského rozmachu a s ním souvisejících nových potřeb obyvatelstva, považovány za zastaralé. Konečně a neméně důležitě zde pak existoval zájem vládnoucího rodu, sjednotit

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 52.

¹⁴⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 54.

¹⁵⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 54.

¹⁵¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 54.

¹⁵² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 54.

¹⁵³ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 195.

všeobecné občanské právo pro všechny země rakouské a české, když tento zájem též výrazně podněcovala tehdy zahájená centralizace soudnictví a státní správy.¹⁵⁴

Práce na kodifikaci byly zahájeny v roce 1753, kdy byla za zmíněným účelem ze strany Marie Terezie svolána zvláštní kompilační komise se sídlem v Brně.^{155 156} Úkolem kompilační komise bylo přebrání platného práva a na jeho základě sestavení zákoníku, jehož případné mezery měla doplnit „obecným přirozeným právem“.¹⁵⁷ Komise současně čerpala též z práva římského, resp. z Justiniánových institucí.¹⁵⁸ Podle návrhu prof. Azonniho (byl profesorem pražské právnické fakulty) byl návrh občanského zákoníku rozdělen na tři díly, konkrétně tedy na díl o právu osob, díl o právu věcném a díl o právu obligačním.^{159 160} První díl občanského zákoníku, který měl stanovit právo soukromé všeobecné pro všechny české a rakouské země, byl Marii Terezii předložen ke schválení již v červnu roku 1766 pod názvem „*Maria Theresia Codex, worin für dero Königlichen böhmische und oesterreichische Erblande ein ius privatum et universale statuires wird*“ (Zákoník Marie Terezie, ve kterém je stanoveno právo soukromé a všeobecné pro všechny české a rakouské dědičné země), zkráceně jen „*Codex Theresianus*“.^{161 162} Kodex byl dokončen i s návrhem vyhlásovacího patentu ještě před koncem téhož roku, však tento nebyl schválen a státní rada rozhodla o jeho přepracování. Úprava měla být napříště zejména přehledně seřazena, současně mělo dojít k vyloučení všeho, co spadá svou podstatou spíše do učebnic a konečně měly být odstraněny všechny dvojsmysly a nejasnosti tak, aby byl text co možná nejjednoznačnější a nejsrozumitelnější.¹⁶³

Kodifikační práce zaznamenaly významný pokrok za vlády císaře Josefa II. pod vedením odborníka státní rady J. B. Hortena, když došlo k vydání prvního dílu obecného občanského zákoníku, jenž byl patentem ze dne 1. listopadu 1786 vyhlášen jako „*Zákoník josefínský*“. Vzápětí však císař Leopold II. stávající kompilační komisi rozpustil a ustanovil novou „dvorní komisi ve věcech zákonodárných“ pod předsednictvím prof. Martinino. Tato komise dokončila v letech 1794 až 1796 přepracované návrhy všech třech dílů obecného občanského zákoníku a v roce 1797 byl tento celek prohlášen za provizorní zákon v západním a východním Haliči. V návaznosti na uvedené pak probíhalo v letech následujících jeho vyhodnocování a upřesňování. Konečná verze kodifikace byla císaři předložena dne 22. ledna 1810 a tato byla následně jako celek a obecně závazný právní předpis vyhlášena dne 1. června 1811 s účinností od 1. ledna 1812 pro všechny země habsburské a všechna území k zemím habsburským náležející, vyjma Uher, a to pod názvem „*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*“ (Všeobecný občanský zákoník) (dále též jen „**ABGB**“).¹⁶⁴ V českém

¹⁵⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 55 až 56.

¹⁵⁵ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 195.

¹⁵⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

¹⁵⁷ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 196.

¹⁵⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

¹⁵⁹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 196.

¹⁶⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

¹⁶¹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 196.

¹⁶² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

¹⁶³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

¹⁶⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 56.

překlada, jenž vyšel roku 1812 ve Vídni, se nazýval „*Kniha všeobecných zákonů městských*“.¹⁶⁵

ABGB, jehož základním znakem byla jeho všeobecnost a výlučnost, tedy vycházel z římského práva a představoval ve své podstatě dílo osvícenské, ovlivněné přirozenoprávními myšlenkami. Kodex upravoval zejména, nikoliv však výlučně, materii právních vztahů mezi osobami, právo manželské a rodinné, právo věcné, právo dědické, právo závazkové a platil bez výjimky pro všechny obyvatele státu bez ohledu na jejich společenské postavení.¹⁶⁶ Ve své podstatě šlo o zákoník již buržoazní, který zejména v základních ustanoveních majetkoprávních a smluvních zakotvoval představy o neomezeném vlastnictví, což dokonale vyhovovalo potřebám rozvoje kapitalismu. Tak např. ve svém ustanovení § 353 a 354 stanoví: „*Vše co někomu náleží, všechny jeho hmotné a nehmotné věci, nazýváme jeho vlastnictvím. Jako právo, jest vlastnictví oprávnění nakládati podle libosti podstatou a užítky věci a každého jiného z tohoto vyloučiti.*“ Zákoník byl však současně i poplatný době svého vzniku, když obsahoval určité zbytky feudální koncepce vlastnických vztahů. Projevovalo se to zvláště v instituci děleného vlastnictví upravené ustanovením § 357 až 359. Tato ustanovení sice ještě ponechala v platnosti koncepci lenního práva, tzv. dědičného pachtu (purkrechtu), však v důsledku nástupu buržoazní revoluce zůstala nadále v zákoníku již jen jako mrtvá ustanovení. Instituce lén byla později definitivně a výslovně zrušena zákonem č. 103/1862 ř.z., o zrušení lenních vztahů, který byl proveden v letech 1867 až 1893 zemskými alodifikačními zákony.¹⁶⁷

ABGB obecně předběhl svou dobu, když se své významnější novelizace dočkal až v průběhu let 1914 až 1916. ABGB platil po celou zbylou dobu trvání habsburské monarchie a po jejím rozpadu v roce 1918 byl dále přejat jakožto součást právních řádů většiny z nástupnických států, tedy rovněž jakožto součást právního řádu Československé republiky, kde ve svém celku platil pouze s drobnými výjimkami až do roku 1950, kdy ho odstranila tzv. Právnická dvouletka (s výjimkou ustanovení o smlouvě námezdní § 1151 až 1163, která platila i nadále).^{168 169}

Hlava desátá ABGB s názvem „*O dědictví náhradních a o svěřenských*“ je tvořena ustanoveními § 604 až 646, z čehož ustanovení § 604 až 607 pojednávají o obecné substituci čili o obecném náhradnictví, ustanovení § 608 až 617 o fideikomisární substituci čili o svěřenském nástupnictví (přičemž ustanovení § 614 a 615 platí pro oba instituty substitucí), ustanovení § 618 až 645 o rodinných fideikomisech čili o svěřenství a ustanovení § 646 o nadacích.¹⁷⁰

Obecnou substituci zavádí ABGB jakožto ustanovení zůstavitele, kdy v případě, že pozůstalost nenabude povoláný dědic, má tato připadnout jiné osobě (substitutovi)¹⁷¹. Vzhledem k tématu této práce je však důležitější část upravující substituci fideikomisární a současně část upravující rodinné fideikomisy.

Obecnou definici fideikomisární substitute stanoví ustanovení § 608 ABGB „*Zůstavitel může svému dědici uložit za povinnost, aby dědictví, které přijal, přenechal*

¹⁶⁵ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 196.

¹⁶⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

¹⁶⁷ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 197 a 281.

¹⁶⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

¹⁶⁹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 197.

¹⁷⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

¹⁷¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

po své smrti nebo v jiných určitých případech druhému ustanovenému dědici. Toto opatření nazývá se náhradnictvím svěřenským. V náhradnictvím svěřenském obsazeno jest mlčky náhradnictví obecné.” Zde zavedená fideikomisární substituce je tedy nařízením zůstavitelovým, že pozůstalost nebo její část má po institutovi (čili v tomto případě fiduciáři) v konkrétním případě připadnout jiné osobě (fideikomisáři), a to při naplnění *casus substitutionis*. Řečené nařízení přitom může být učiněno výslovně nebo i mlčky tím, že zůstavitel zakáže povolanému dědici, aby pořídil o zanechaném jmění závěť (a to v dikci ustanovení § 610 ABGB) nebo tím, že zůstavitel stanoví svému dědici dalšího konkrétního dědice (a to v dikci ustanovení § 609 ABGB).¹⁷²

Zmíněnou *casus substitutionis*, tedy podmínku, kdy má pozůstalost nebo její část přejít z fiduciáře na fideikomisáře, mohl zůstavitel určit různě, mohla to být např. smrt fiduciářova, uplynutí určité doby, nebo vznik jiné určité skutečnosti. Institut fideikomisární substituce dle ABGB byl tedy založen na odkládací podmínce nebo na lhůtě počátku. V dikci ustanovení § 613 ABGB („*Dokud nenastane případ svěřenského náhradnictví, náleží povolanému dědici omezené vlastnické právo s právy a závazky požívatele*”) byl pak až fideikomisář skutečným dědicem zůstavitele a nikoliv dědicem fiduciáře. V tomto lze současně spatřovat důvod, proč nemohl zůstavitel přenechat určení fideikomisáře na fiduciáři a návazně byl právě až fideikomisář povinen učinit dědickou přihlášku k dědické dani.¹⁷³ Zmíněné zákonné ustanovení současně definuje související princip omezeného vlastnického práva fiduciáře k pozůstalosti, kdy fiduciář je sice vlastníkem pozůstalosti, ale jeho vlastnické právo je omezeno potenciálním vlastnickým právem fideikomisáře, jenž má vzniknout teprve v budoucnu (takto byl fiduciář dokonce i zapsán v zemských deskách). Fiduciář byl vázán jako každý jiný dědic přímo věřitelům za pozůstalostní dluhy a musel je splácet, však tyto věřitelé mohly své pohledávky případně uspokojit jen z plodů substitučního jmění, resp. nikoliv z podstaty substitučního jmění samé. Omezení dědice spočívalo tedy zejména v tom, že měl povinnost fiduciáře, resp. že musel substituční jmění spravovat tak, aby byla jeho podstata zachována dalšímu substitutovi (fideikomisáři), a tak, aby byla uchována ve stavu, v jakém ji přijal.^{174 175}

Ustanovení § 614 ABGB potom vyjadřovalo zásadu, kdy v pochybnostech uznávalo větší svobodu vlastnictví. Proto pokud nebylo z vyjádření zůstavitele zřejmé, zda jde o ustavení fideikomisární substituce či nikoliv, uznán byl případ náhradnictví obecného, které, jak bylo již předestřeno výše, nebylo spojeno s omezením vlastnického práva.¹⁷⁶

Fideikomisární substituce mohla určit řadu vícero osob, které měly jakožto fideikomisáři po sobě následovat, a to v dikci ustanovení § 611 ABGB „*Řada, ve které mají po sobě následovati dědicové svěřenští, není nikterak omezena, jsou-li všichni zůstavitelovými současníky; může se vztahovati na třetího, čtvrtého a ještě další.*”, tedy jejich počet nebyl za předpokladu, že byly všichni z nich zůstavitelovými současníky, nijak omezen.¹⁷⁷

¹⁷² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

¹⁷³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57 a 58.

¹⁷⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *K československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Díl třetí. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 175.

¹⁷⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 58.

¹⁷⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 58.

¹⁷⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Z hlediska časového trvání fideikomisární substituce bylo však klíčové zejména ustanovení § 612 ABGB „*Nejsou-li to současníci, nýbrž takový náhradní dědicové, kteří v době pořízení závěti ještě nejsou zrozeni, může se svěřenské náhradnictví vzhledem k peněžitým částkám a k jiným movitým věcem vztahovati až na stupeň druhý. Se zřetelem k nemovitým statkům platí jen pro stupeň první, při určování stupňů se však počítá jen ten náhradní dědic, který nabyt držby dědictví.*“, které zakazovalo perpetuitu a dobu trvání fideikomisární substituce konkrétně omezovalo pro případ, kdy fideikomisáři nebyli zůstavitelovými současníky. Fakticky se jednalo o aplikaci staré římské právní zásady stanovující omezení pro *personae incertae*. U nemovitých statků tedy byla připuštěna platnost fideikomisární substituce pro první stupeň *personae incertae*, u movitých věcí a peněžních statků pro stupeň druhý. Vázanost zanechaného jmění pak přirozeně zanikla, jakmile se nemovité věci dostaly prvnímu a movité věci druhému substitutovi, kteří v době pořízení závěti nebyli zrozeni, a tyto statky tak přešly do jejich neomezeného vlastnictví. Jako stupeň se však v souladu s uvedeným zákonným ustanovením rozuměl případ skutečné substituce, resp. tedy nestačilo naplnění pouhé *casus substitutionis*, však muselo fakticky k přijetí dědictví ze strany substituta dojít.¹⁷⁸

Zánik substituce obecné a fideikomisární byl pak explicitně řešen ustanoveními § 615 až 617 ABGB. Pokud jde o obecnou substituci, tato v dikci ustanovení § 615 zanikala, jakmile ustanovený dědic dědictví přijal. Fideikomisární substituce pak zanikala obdobně jednak v případě, kdy se pozůstalost dostala do rukou prvního, resp. druhého substituta, který nebyl současně zřizovatelem, jednak v případě, kdy nikdo z povolaných dědiců již nezbýval, a konečně v případě, bylo-li rozhodnuto, že *casus substitutionis* již nenastane. Předmětný zákonný předpis však tuto problematiku neupravoval zcela komplexním způsobem. Z uvedeného je totiž zřejmé, že nezakotvoval řešení situace, kdy k zániku substituce obecné, potažmo substituce fideikomisární, mělo reálně dojít i v případě, kdy se substitut vzdal možnosti převzít pozůstalost, nebo když zanikla věc, která tvořila podstatu substituce.¹⁷⁹

Vedle fideikomisární substituce tedy ABGB nově upravoval a právně zakotvoval též institut rodinného fideikomisaru. Tak po dlouholetých sporech vyvěrajících z rozdílnosti právních názorů na samotnou podstatu tohoto institutu. Prakticky tím tedy došlo k zásadní přeměně tohoto institutu z panovníkem udělovaného privilegia (určeného vybraným šlechtickým rodinám) na běžnou součást civilního práva, která byla, alespoň teoreticky, přístupná všem obyvatelům jak Českého království, tak dalších zemí habsburské monarchie.¹⁸⁰

Obecnou definici institutu rodinného fideikomisaru, s českým názvem svěřenství či rodinné svěřenství, stanovilo ABGB v ustanovení § 618 „*Svěřenství (rodinné svěřenství) jest nařízení, kterým se prohlašuje jmění pro všechny budoucí nebo alespoň pro více rodinných potomků za nezcizitelný statek rodiny.*“ Z užitého pojmu „*nařízení*“ je zcela zřejmá absolutní závaznost rodinného fideikomisaru jakožto primárně jednostranného právního jednání pro všechny potomky rodiny. Z hlediska pojmosloví je vhodné zdůraznit, že pojmy „*Fideikommiss*“ (tedy fideikomis či svěřenství) a „*Familien- Fideikommiss*“ (tedy rodinný fideikomis nebo rodinné svěřenství) byly v originálním německém znění ABGB používány naprosto ekvivalentně, neboť ABGB

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 58.

¹⁷⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 58.

¹⁷⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 59.

¹⁸⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60.

jiný druh fideikomisu, než fideikomis rodinný, neznal. Analogicky byl tedy potom v české verzi ABGB pojem „svěření“ používán ekvivalentně s pojmem „rodinné svěření“.¹⁸¹

Pokud tedy fideikomisární substituce zakotvená v ABGB zcela navazovala na svého římského předchůdce z Corpus Iuris Civilis, pak byl institut rodinného fideikomisu upraven v ABGB tak, že sice rovněž vychází z institutu rodinného fideikomisu v jeho neoklasické době, však ve svém účelu a trvání se od něj podstatným způsobem lišil. Již jen citované ustanovení § 618 ABGB totiž nejen že umožňuje perpetuitu rodinného fideikomisu, však dokonce ji ve své dikci přímo zavádí jako hlavní cíl a záměr pro tento typ svěření.¹⁸²

Ustanovení § 619 až 626 ABGB pak stanovovaly majorát, primogenituru a seniorát jako hlavní druhy svěření a upřesňovaly dědickou posloupnost v nich. V porovnání s předchozí praxí vyniká, že v pojetí ABGB již nebyl pojem rodinný fideikomis ekvivalentní pojmu majorát, ze kterého rodinný fideikomis fakticky vzešel, ba naopak byl majorát pouze jednou ze tří možných forem nástupnictví. Dle ABGB tedy přecházela u primogenitury posloupnost na prvorozeného syna ze starší větve, u majorátu na nejstaršího z nejbližších členů rodiny, a u seniorátu na nejstaršího z rodiny bez ohledu na stupeň příbuzenství.¹⁸³

Tímto krokem se pod působnost ABGB dostaly všechny druhy již existujících rodinných fideikomisů, a to ať už španělský majorát typu s posloupností dle primogenitury či majorátu, tak starší česká svěření s posloupností dle seniorátu. Ustanovení 620 ABGB pak v pochybnostech předpokládalo spíše primogenituru než majorát nebo seniorát a majorát spíše než seniorát. Ustanovení § 626 ABGB rovněž potvrzovalo Knipschildtem zdůvodňovanou (již výše popsanou) zásadu, že mužské nezahrnuje ženské a ženské potomstvo má nárok na svěření pouze tehdy, pokud by to zakladatel výslovně uvedl.¹⁸⁴

Z dikce ustanovení § 627 ABGB je pak zřejmé, že podmínkou platného zřízení rodinného svěření bylo svolení zákonodárné moci. Ač tedy panovník nebyl v uvedeném ustanovení explicitně jmenován, fakticky představoval opět právě souhlas panovníka kýženou podmínku platného zřízení rodinného svěření. Takto vzhledem ke skutečnosti, že pojem zákonodárná moc a panovník představovaly v době vydání ABGB fakticky jedno a totéž. Byl zde však již právě zmíněným způsobem naznačen vývoj, který vedl později v 19. století (po zavedení konstituční monarchie) k nahrazení panovníka voleným orgánem. Současně byla zmíněným zákonným ustanovením potvrzena i dosavadní praxe, a to, že při zřízení svěření bylo nezbytné vyhotovit a u příslušného soudu uložit, řádný a ověřený seznam všech věcí náležejících ke svěření. Soud měl pak zákonem stanovenou povinnost o tento seznam pečovat dle zvláštních právních předpisů.¹⁸⁵

K odvolání svěření lze ve smyslu ustanovení § 628 ABGB uvést ve stručnosti pouze tolik, že zakladatel svěření mohl jeho zřízení odvolat, dokud z něj ještě nikdo nenabyl žádná práva.¹⁸⁶

¹⁸¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60.

¹⁸² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60.

¹⁸³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 60 a 61.

¹⁸⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 61.

¹⁸⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 61.

¹⁸⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Zásadní změnu oproti dosavadní praxi již existujících rodinných fideikomisů představovala nová úprava práv čekatelů a majitele svěřenství, upravená v ustanoveních § 629 až 635 ABGB, a to zavedením děleného vlastnictví. Promítnutí teorie děleného vlastnictví do ABGB lze vysledovat v jeho ustanovení § 629, které stanovilo: „*Vlastnictví svěřenského majetku jest děleno mezi všechny čekatele a dočasného majitele svěřenství. Oněm přísluší vrchní vlastnictví samo, tomuto však také užitkové vlastnictví.*“ Je tedy zřejmé, že původní jednotné, byť omezené vlastnictví držitele svěřenství bylo rozděleno takovým způsobem, že jeho práva jako jedince byla do jisté míry omezena ve prospěch čekatelů (fideikomisářů). Čekatelé byli tímto považováni za reprezentanty rodiny, která byla ze samotné podstaty svěřenství tím hlavním zamýšleným vlastníkem majetkové podstaty svěřenství.¹⁸⁷

K právům čekatelů, která byla prvně zakotvena v zákoně (a tedy pro všechny strany svěřenství závazná) a prostřednictvím nichž se dostalo čekatelům ochrany, kterou do té doby u rodinného fideikomisu neměli, uvádělo ABGB v ustanovení § 630 výslovně následující: „*Vrchní vlastnictví opravňuje čekatele svěřenství žádati, aby svěřenské dlužní úpisy byly uloženy u soudu, oznámiti soudu, jsou-li svěřenské statky špatně spravovány, navrhnouti, aby byl ustanoven k zastoupení svěřenství a potomstva společný svěřenský opatrovník, vůbec učiniti všechna opatření potřebná k zajištění podstaty.*“ Z takto nastíněné koncepce práv lze tedy vysledovat podstatu svěřenství, kdy toto představovalo institut zřízený zejména a právě ve prospěch rodiny jako celku.

V předchozím odstavci uvedený vývoj lze srovnat s krokem císaře Augusta, který u klasického římského fideikomisu poskytl prvně zákonnou ochranu fideikomisářům vůči fiduciářům.¹⁸⁸

Držitel svěřenství, nebo-li v dikci ABGB, „majitel svěřenství“, byl pak zapsán jakožto vlastník svěřenského majetku v pozemkových knihách a příslušných evidencích, a měl zákonem potvrzená všechna práva užitkového vlastníka.¹⁸⁹ Viz též ustanovení § 631 ABGB „*Majitel svěřenství má všechna práva a povinnosti užitkového vlastníka. Jemu náleží všechny užitky svěřenského majetku a přírůstek, nikoliv však jeho podstata. Naproti tomu ho postihují také všechna břemena. Neodpovídá za zmenšení podstaty, které se stalo bez jeho viny.*“ Dispozice majitele svěřenství s věcmi spadajícími do majetkové podstaty svěřenství ABGB upravovalo, resp. omezovalo ustanovení § 633 až 637 ABGB. Pro ilustraci lze citovat ustanovení § 633 ABGB „*S omezením ihned následujícím může majitel svěřenství nemovitý svěřenský majetek zaměnit za jistinu, může vyměnit pozemky za pozemky nebo za přiměřené úročné rozdělení nebo také dědičného pachtu dáti.*“

Dle ustanovení § 634 ABGB pak potřeboval majitel svěřenství k uvedeným změnám schválení soudu, který musel vyslechnout všechny známé čekatele svěřenství, opatrovníka svěřenství a potomstva, a posoudit důležitost důvodů dané dispozice. V ustanovení § 635 a 636 ABGB byly upraveny podmínky, za nichž mohl majitel svěřenství svěřenský majetek zadlužit, když stanovilo, že lze zadlužit striktně třetinu

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 61.

¹⁸⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 61 a 62.

¹⁸⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62.

¹⁸⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.*

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62.

tohoto majetku. Tak bez souhlasu čekatelů svěřenství nebo opatrovníků svěřenství, však se souhlasem soudu.¹⁹⁰

V porovnání výše uvedených omezení majitele svěřenství s omezeními stanovenými předchozí úpravou lze dospět k závěru, že prostřednictvím ABGB došlo nejen k jejich podstatnému detailnějšímu vymezení však současně i k určitému zmírnění. Majitel byl totiž nadále vázán pouze rozhodnutím příslušného soudu, v některých případech svolením existujících čekatelů a opatrovníků a jím vykonávaná správa svěřenského majetku tedy získávala podstatně větší pružnost.¹⁹¹

Důsledkem merkantilistických tlaků předchozích desetiletí bylo navíc velké zjednodušení možnosti zastavit až třetinu svěřenského majetku a získat tím nové prostředky pro účely investic do rozvoje svěřenství (mimo jiné též ustanovení § 641 ABGB upravující závazky nástupce za dluhy váznoucí na svěřenském majetku).¹⁹²

Ustanovení § 636 až 643 ABGB pak upravovala podrobněji způsob výpočtu zmíněné jedné třetiny svěřenského majetku, určení jeho ceny soudním odhadem (má-li být vyměněn nebo zadlužen), případně veřejnou dražbou (má-li být zpeněžen), a rovněž upravovala splácení svěřenských dluhů. V této souvislosti majiteli svěřenství ukládala, aby se zavazoval jen k takovým dluhům, které mu umožní splatit každý rok alespoň 5 % z jejich jistiny. Nástupce ve svěřenství pak přebíral povinnost zaplatit svěřenské dluhy svého předchůdce pouze v rozsahu, ve kterém byly přijaty se souhlasem soudu. Svěřenský věřitel byl konečně v dikci ustanovení § 642 ABGB oprávněn žádat splacení své pohledávky, resp. dluhu váznoucího na svěřenství, pouze z příjmů svěřenství a v žádném případě z kmenového majetku svěřenství. Takto i za situace, kdy takový dluh vznikl se souhlasem soudu.¹⁹³

Zrušení a zánik svěřenství upravovala ustanovení § 644 a 645 ABGB. V dikci ustanovení § 644 ABGB mohlo být svěřenství zrušeno, dalo-li se předpokládat, že již není žádné potomstvo povoláné ke svěřenství. Ke zrušení svěřenského svazku byl však vyžadován, kromě svolení užitkového vlastníka a všech čekatelů (pokud jich bylo), kteří se obeslali vyhláškou, jednak také výslech opatrovníka potomstva a jednak také soudní povolení. Svěřenství též zaniklo, pokud došlo ke zničení svěřenské podstaty nebo pokud vymřely všechny větve povoláné v zakládací listině bez naděje na potomstvo. V uvedeném případě se pak spojilo vrchní vlastnictví s vlastnictvím užitkovým (dělené vlastnictví zaniklo) a držitel mohl napříště s majetkovou podstatou svěřenství již nakládat libovolně.

Ustanovení § 646 ABGB představuje poslední paragraf Hlavy desáté ABGB „*O dědictví náhradních a o svěřenství*“ a odlišuje nadace jako obecně prospěšný typ svěřenství od soukromých rodinných svěřenství.¹⁹⁴

Vyjma dílčích úprav a judikatury se dočkala Hlava desátá ABGB nejvýznamnějšího upřesnění prostřednictvím patentu císaře Františka Josefa I. č. 208 ř. z. ze dne 9. srpna 1854, který vešel ve známost jakožto patent nesporný. Tento

¹⁹⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62.

¹⁹¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62.

¹⁹² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 62.

¹⁹³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 64.

¹⁹⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 64.

patent řeší zejména, nikoliv však výlučně, procesní stránku předmětné věci ve svém ustanovení § 220 až 256 Hlavy čtvrté.¹⁹⁵

Z úpravy nesporného patentu je vhodné vyzdvihnout zejména ustanovení § 227 až 229, která zavedla nad rámec ABGB další náležitost rodinného fideikomisu. Touto další náležitostí bylo obligatorní ustanovení funkce fideikomisního opatrovníka, neboli kurátora, pro každý rodinný fideikomis. Soud měl pak přihlídnout při určení opatrovníka k návrhům fideikomisních čekatelů a k osobním vlastnostem opatrovníka. Opatrovník musel současně splňovat podmínky stanovené právní úpravou ABGB o opatrovnících. Opatrovníkem mohl být, při splnění uvedených podmínek, prakticky téměř kdokoliv, tedy i fideikomisní čekatel. Opatrovníkem naopak nemohl nikdy být věřitel nebo dlužník svěřenství. Povinností opatrovníka bylo, dohlížet na práva potomstva povoláného k dědické posloupnosti a současně bdít nad tím, aby kmenový majetek svěřenství zůstal zachován a nezhoršoval se jeho stav. Za situace, kdyby např. držitel svěřenství neplnil své povinnosti, popřípadě by bylo jeho jednání pro svěřenství škodlivé, byl opatrovník povinen oznámit takovou skutečnost příslušnému soudu. Opatrovník se dále společně se všemi nejbližšími čekateli zúčastňoval sporů, které se týkaly kmenového jmění rodinného fideikomisu.¹⁹⁶ Z uvedeného je vcelku jednoznačný smysl, který funkce opatrovníka svěřenství měla, a současně i důvod, proč byla tato funkce nesporným patentem zavedena.

Co do obsahu úpravy nesporného patentu je dále vhodné zmínit též ustanovení § 233 až 246, jež stanovila obšírnou úpravu podmínek zatížení rodinného fideikomisu navazující na úpravu ABGB, resp. na jeho ustanovení § 635 až 637 (viz výše). O povolení k zatížení mohl tedy následně žádat pouze jeho držitel (věřiteli tato možnost dána nebyla), a to prostřednictvím žádosti adresované příslušnému soudu. Ke své žádosti byl držitel povinen přiložit důsledný výpočet fideikomisní třetiny ve smyslu zmíněných ustanovení ABGB, který musel být nadto nezbytně proveden soudním znalcem. Za předpokladu, že bylo svěřenství složeno z vícero statků či peněz, byla každá třetina počítána z každého takového statku nebo peněz zvlášť. Soud musel současně provést výpočet dluhů váznoucích na svěřenství, které pocházely od nynějšího držitele, jeho předchůdce či zakladatele, a určit, jaká část z třetinové části fideikomisu zůstane po srážce této dlužní sumy nezatížena (bylo-li ve fideikomisu statků více, musela zde být určena suma, která směla být zatížena u každého z nich, samostatně). Konečně usnesení, kterým se povoluje zatížení fideikomisu, muselo obsahovat obnos daného dluhu a přesné vymezení ročních splátek.¹⁹⁷

Rakouské císařství bylo v důsledku tzv. rakousko-uherského vyrovnání z února roku 1867 od 8. června 1867 změněno na Rakousko uherskou monarchii. Zákonem č. 141/1867 ř.z. došlo k zakotvení rakouského parlamentního systému, který tvořil základ nové prosincové ústavy z téhož roku. Nová ústava znamenala, kromě jiného, konec absolutistické vlády panovníka v rakouských zemích a začátek období konstituční monarchie. Hlavním zákonodárným orgánem se stala Říšská rada, tvořená poslaneckou sněmovnou a sněmovnou panskou. Konec absolutistického postavení panovníka se musel nutně promítnout též do oblasti rodinných fideikomisů, kde si panovník, jak bylo již popsáno výše, dosud zachovával určité výsadní postavení, a to zejména při jejich zřizování. Nový ústavní režim vedl k přijetí zákona

¹⁹⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 64.

¹⁹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 65.

¹⁹⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 66.

č. 61/1868 ř.z., který byl vyhlášen 13. června 1868 a který měnil některá ustanovení ABGB ve věci zakládání a zadlužování rodinných fideikomisů.¹⁹⁸

Ode dne účinnosti zmíněného zákona bylo tedy ustanovení § 627 ABGB, upravující podmínky platného zřízení rodinného svěřenství, doplněno o nutnost „zvláštního svolení zákonodárné moci“. Zřízení rodinného fideikomisu bylo tedy napříště možné pouze prostřednictvím vydání říšského zákona a dosavadní požadavek výhradního souhlasu panovníka byl současně uveden do souladu s novým ústavním pořádkem konstituční monarchie. Zákon však zároveň umožňoval, za situace, kdy souhlas panovníka byl sice již v minulosti udělen, však rodinný fideikomis ještě nebyl zřízen, podle něj platně rodinný fideikomis zřídit ještě po dobu pěti let ode dne nabytí jeho účinnosti.¹⁹⁹

Zadlužování rodinných fideikomisů více než do výše jedné třetiny hodnoty fideikomisního jmění zmíněný zákon umožnil, však pouze za předpokladu, že takové zadlužení bylo nezbytné pro zachování rodinného fideikomisu jako celku. Vyšší zadlužení bylo možné pouze na základě souhlasu Nejvyššího soudu a to po předchozím výsledku opatrovníka a všech žijících čekatelů rodinného fideikomisu. Zmíněným tedy došlo k novelizaci ustanovení § 635 až 637 ABGB. Veškerá ostatní zákonná ustanovení týkající se rodinného svěřenství zůstala sic nových charakterem státního zřízení nedotčena, však ze samotné úpravy nových opatření zákona č. 141/1867 ř.z. je zřejmé, že všechny tímto předpisem konstituované změny, měly velký dopad jak na právní stránku rodinných fideikomisů, tak i na praktickou správu rodinných fideikomisů jako takovou.²⁰⁰

Z veškerého výše uvedeného je současně zřejmé, že rodinný fideikomis představoval z právního hlediska v době od zavedení ABGB značně propracovaný institut, kdy úprava jeho zřízení a fungování nepředstavovala napříště oblast práva právními předpisy komplexně neupravenou (a tedy i značně nejistou) tak, jak tomu bylo v dobách předchozích.

¹⁹⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 67.

¹⁹⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 67.

²⁰⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 67.

KAPITOLA 3.

Vývoj svěřenství v českých zemích od roku 1918 do roku 1964

3.1. Zrušení institutu svěřenství v Československu po roce 1918

Spontánní manifestace pražského obyvatelstva konaná dne 28. října 1918, vyvolaná zprávami z Vídně o přijetí 14 bodů prezidenta USA Woodrowa Wilsona Andrásyho nótou, donutila vedení Národního výboru jednat. Ač nabádali představitelé Národního výboru k zachování klidu a pořádku s tím, že Národní výbor povede sám veškerá příslušná opatření, zástupy obyvatelstva na pražských ulicích a postupně v dalších městech a vesnicích vyhlášovaly svévolně samostatnou Československou republiku. V podvečer 28. října 1918 pak zasedalo plénum Národního výboru a jako samozvaný nejvyšší zákonodárný orgán, označující se za představitele československého národa a vykonavatele státní svrchovanosti, schválil dle návrhu Aloise Rašína historický zákon o zřízení samostatného československého státu – zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. Zákon v preambuli konstatoval, že „*samostatný stát československý vstoupil v život*“, jinými slovy tedy, že byl vyhlášen samotným lidem. Článek první zákona svěřoval určení formy československého státu do kompetence Národního shromáždění, které zatím neexistovalo.²⁰¹

Pro téma této práce jsou stěžejní články druhý a třetí onoho zákona, jimiž byly veškeré dosavadní zemské a celorakouské (říšské) zákony a nařízení ponechány prozatímně v platnosti a dále samosprávné, státní a župní úřady a další instituce byly podřízeny Národnímu výboru a měly napříště pokračovat ve své činnosti dle dosavadních platných zákonů a nařízení. Tímto způsobem byl do nově vytvářeného státního zřízení v zájmu společenské stability recipován nejen rakouský a uherský právní řád, však i příslušný státní aparát. V dikci této konstrukce pak bývá zákon nazýván také jako „recepční norma“. Smysl recepční normy vystihl sám A. Rašín slovy, cit: „*Tímto zákonem mělo být zamezeno, aby nenastal bezprávný stav, aby se celá státní správa nezastavila, aby se dne 29. října pracovalo dále, jako by revoluce vůbec nebylo.*“²⁰²

Národní výbor schválil na svém plenárním zasedání dne 13. listopadu 1918 stručný zákon o prozatímní ústavě (zákon č. 37/1918 Sb. z. a n.), který tvořil spolu s recepční normou provizorní ústavní základy nového státu.²⁰³

Následkem recepční normy tedy mimo jiné bylo, že rodinné fideikomisy zřízené na území bývalých zemí Koruny české (které se nyní staly součástí Československé republiky) pokračovaly dále dle stejných zákonů a nařízení jako tomu bylo dosud. Soudní moc v záležitostech fideikomisních náležela v Československu i nadále zemskému soudu, v jehož pravomoci bylo řešit svěřenské záležitosti téměř komplexně, tedy záležitosti svěřenské nejen nesporné, však i sporné, např. v podobě žalob o posloupnost ve fideikomisu, žalob o prohlášení fideikomisu za zaniklý apod.²⁰⁴

Záměrem nového státu však nebyla pokračující podpora trvání institucí a výsad, které byly oporou bývalého monarchistického zřízení, nýbrž zavedení a podpora takových změn, které by vytvořily pevný právní a ekonomický základ nového, moderního a demokratického státu. Příkladem může být zákon o zrušení

²⁰¹ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 319 a 320

²⁰² MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 319 a 320

²⁰³ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 321.

²⁰⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 73.

šlechtictví č. 61/1918 Sb. z. a n. ze dne 10. prosince 1918. Tento zákon stanovil, že šlechtictví a řády, jakož i veškerá z nich vyplývající práva a povinnosti, a rovněž tak tituly, pokud byly udělovány jako vyznamenání, se ruší. V platnosti zůstaly pouze takové tituly, na jejichž udělení lze při splnění zákonem předepsaných podmínek nabýt právní nárok, tedy např. tituly doktorské, inženýrské apod., a rovněž pak tituly, jež vyjadřovaly skutečně zastávanou úřední činnost.²⁰⁵

Zmíněným zákonem tedy došlo sic k odstranění vnějšího formálního označení příslušníků dřívější šlechty, však rozsáhlý hmotný majetek, kterým tato společenská vrstva i nadále disponovala přímo či prostřednictvím rodinných fideikomisů, a který představoval materiální základ odlišnosti této společenské vrstvy od ostatních občanů, zůstal nadále ve vlastnictví a dispozici příslušníků šlechty.²⁰⁶

Rozhodujícím procesem, který se jevil být za dané situace nasnadě a jehož cílem bylo omezení významné hospodářské pozice dřívějších vládnoucích vrstev, se stala pozemková reforma, jejíž postupná realizace byla jedním z důležitých záměrů nového státního zřízení odrážejícím potřeby nejrůznějších sociálních skupin, směřujícím k přechodu vlastnictví velké části půdy do rukou domácích, tedy do rukou českých a slovenských vlastníků (občanů). Pozemková reforma představovala určitý kompromis mezi představami a požadavky tehdejší strany agrární a strany sociálnědemokratické, když byla, zjednodušeně řečeno, jakýmsi „odčiněním Bílé hory“, která měla pro obyvatelstvo tehdejšího českého státu dalekosáhlé důsledky nejen v oblasti náboženské, ale i v oblasti majetkové, kde znamenala přechod značného pozemkového vlastnictví z domácích vlastníků na vlastníky cizí – na cizí šlechtu. Uvedené bylo příčinou, proč postupovalo nové československé státní zřízení ve vyvlastňování pozemkového vlastnictví v rámci pozemkové reformy mnohem radikálněji, než v jiných oblastech.^{207 208}

Pozemková reforma byla uskutečněna v období počínaje listopadem roku 1918 a konče rokem 1936, kdy byla přechodně zastavena jak pro nedostatek státních finančních prostředků, tak pro nedostatek zájemců o půdu ze strany obyvatelstva, neboť jeho velká část byla již více či méně uspokojena.²⁰⁹

Primárním impulsem pro tuto akci bylo dne 9. listopadu 1918 vydání zákona o obstavení velkostatků č. 32/1918 Sb. z. a n., který znemožňoval vlastníkům jakékoliv dispozice s velkostatkem, však vlastnické právo k velkostatkům jako takové nerušil. Tak se stalo až na jaře roku 1919 prostřednictvím zákona o zabránění velkého majetku pozemkového č. 215/1919 Sb. z. a n. (tzv. záborového zákona), který představoval svou povahou zákon rámcový a tedy v období následujícím rozváděný řadou doplňujících předpisů.²¹⁰

Díkcí ustanovení § 2 záborového zákona lze definovat „velké majetky pozemkové“ následovně „*Velkým majetkem pozemkovým jest rozuměti soubory nemovitostí s právy, která jsou spojena s jejich držením, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jediné osobě nebo týmž spoluvlastníkům je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic) nebo 250 ha půdy*

²⁰⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 73.

²⁰⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 73.

²⁰⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 73.

²⁰⁸ MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 413.

²⁰⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 74.

²¹⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 74.

vůbec. Manželé nerozvedení považují se za jedinou osobu.” Ze záboru byly ve smyslu ustanovení § 3 záborového zákona vyloučeny jak objekty právně i hospodářsky samostatné, které nesloužily k hospodaření na zabraných nemovitostech, tak majetek zemský, okresní a obecní s výhradou zvláštních zákonných ustanovení o jeho úpravě. Výjimku z pravidla definovaného ustanovením § 2 záborového zákona dále představovalo ustanovení § 14 záborového zákona, které stanovilo, že k vyvlastnění půdy o menší rozloze mohlo dojít, však pouze za předpokladu, že byla místní potřeba půdy naléhavá, a nestačily-li pozemky zabrané, alternativně bylo-li to v zájmu obecného blaha. Vyvlastněný pozemkový majetek si stát buď ponechal pro obecně prospěšné účely, nebo jej přidělil, mimo jiné, „do vlastnictví nebo pachtu malým zemědělcům, domkařům, drobným živnostníkům, bezzemkům, a to zvláště příslušníkům ozbrojené moci československé a válečným invalidům, kteří by na půdě chtěli a mohli hospodařiti, pak družstvům bytovým, spotřebním a zemědělským, obcím a jiným veřejným svazkům k účelům všeobecně prospěšným, vědeckým a humanitním ústavům.”^{211 212}

Bližší určení subjektů, jimž mohl být pozemkový majetek přidělován, určoval zákon přidělový č. 81/1920 Sb. z. a n. Zábor pozemkového vlastnictví probíhal konečně za náhradu, která byla stanovena zákonem o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový č. 329/1920 Sb. z. a n. (tzv. náhradový zákon).²¹³

Pozemková reforma se původně nedotkla kmenového jmění rodinných fideikomisů a velká výměra půdy tak zůstávala i nadále vázána ve velkostatech, které byly právě součástí jmění dílčích svěřenství. Takto z důvodu samotné právní podstaty rodinných svěřenství, když ve smyslu tehdy platného československého práva převzatého recepční normou platila nadále nejen povinnost opatrovníka každého z rodinných fideikomisů bdít nad tím, aby kmenové svěřenské jmění zůstalo zachováno a nebylo zhoršeno, však současně platila nadále i úřední povinnost soudů (tedy představitelů státní moci a tedy zprostředkovaně povinnost státu) stanovená ustanovením § 627 ABGB ve spojení s ustanovením § 223 císařského patentu ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z., pečovat o to, aby svěřenství byla zachována zejména v neztenčené podobě. Jinými slovy tedy stát nemohl dle stále platného a účinného práva přistoupit k zabránění velkostatků, které byly součástí rodinných svěřenství, když jejich celistvost byl povinen sám chránit.²¹⁴

Přičteme-li k uvedenému v nové republice neustále se zvyšující protisvěřenské nálady vedené myšlenkami spíše filozofické povahy, kdy rodinná svěřenství byla jednak považována za poslední významný přežitek privilegií šlechtického stavu a jednak z národohospodářského hlediska za institut zcela nevyhovující, udržující pohromadě velké latifundie a bránící tak pokrokovému hospodaření s nimi, stalo se dne 3. července 1924 logickým vyústěním přijetí zákona o zrušení svěřenství č. 179/1924 Sb. z. a n., který nabyl účinnosti dne 14. srpna 1924 a podle kterého byla svěřenství (tj. rodinné fideikomisy) všeho druhu zrušena a zároveň stanoveno, že nová svěřenství nemohou být zakládána.²¹⁵

²¹¹ Ustanovení § 10 zákona č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabránění velkého majetku pozemkového.

²¹² MALÝ, K a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 413 a 414.

²¹³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 74.

²¹⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 76.

²¹⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 76.

Pro účely objasnění důvodů zrušení rodinných fideikomisů lze citovat část důvodové zprávy k předmětnému zákonu ze dne 2. července 1924:

„Ústav rodinných svěřenství jeví se v našem právním řádě posledním významným zbytkem privilegií šlechtického stavu. Sloužilať svěřenství fakticky – byť ne právně – jedině bývalým šlechtickým rodům k tomu, aby veliké komplexy majetkové trvale zůstaly zajištěny pro členy rodiny jako opora jejich vrchnostenského postavení. Svěřenství spočívá na myšlence, že nikoliv jednotlivec, nýbrž celý rod má býti účasten výhod plynoucích z majetku nashromážděného zakladatelem fideikomisu, a že zájmy jednotlivce musí ustoupiti proto vyšším zájmům rodové pospolitosti. Myšlenka tato není v plném rozsahu nesprávná ani pochybená.

Moderní právní řád nerozpokoval se zasáhnouti často dosti důrazně do volné sféry jednotlivcovi a uložil mu mnohá omezení i v dispozici majetkem, kterážto omezení leckdy také dána jsou v zájmu potomstva nebo rodiny (srv. např. ústav rodinných nedílů podle zák. přídělového). Každý takový zásah diktován jest však v moderním právním řádě veřejným zájmem, jenž jedině může být v demokracii podnětem a důvodem určitého zákonodárného opatření.

*V demokratické republice jistě však není veřejným zájmem udržovati pomocí rozsáhlého aparátu svěřenských fondů majetek značného rozsahu v rukou několika rodů, které zrušením šlechtictví pozbyly odlišného postavení, jemuž se těšily v monarchistickém státě.”*²¹⁶

Na své straně 4 dále důvodová zpráva k osnově zákona uvádí:

*„Osnova staví i v oboru hmotného života příslušníky bývalé šlechty na roveň ostatním vrstvám obyvatelstva, nutíc bývalou šlechtu, aby se sama starala o svůj majetek a jeho udržení a vstupovala do života hospodářského, zejména k účelu zachování majetku a nabytí životních prostředků, v rovný zápas s ostatními obyvateli.”*²¹⁷

Konečně pak důvodová zpráva ve svém závěru na straně 5 stručně shrnuje všechny dříve uvedené argumenty a současně uvádí ten nejzásadnější, související s prováděním pozemkové reformy:

*„Demokratické zřízení státní nemůže ponechati v platnosti takové zákony, které mají vznik a podklad v moci a výsadách bývalé šlechty a které jsou v rozporu s novým právním stavem a i s národohospodářskými cíly. Svěřenství ztěžovalo a s částí i znemožňovalo řádné a rychlé provádění pozemkové reformy.”*²¹⁸

Souvisejíc se samotným procesem zrušení rodinných fideikomisů nutno zmínit rozhodující část zákona o zrušení svěřenství, tedy jeho ustanovení § 1, které lze pro jeho jednoznačnost taktéž přímo citovat:

„(1) Svěřenství (rodinné fideikomisy) všeho druhu se zrušují. Nová svěřenství nemohou být zakládána.

(2) Dnem účinnosti zákona pozbývají, pokud se jich zákon výslovně nedovolává, ustanovení zřizovacích listin, rodinných usnesení a jiných opatření o svěřenství platnosti.

²¹⁶ Zpráva Senátu Národního shromáždění R. čs. o usnesení Poslanecké sněmovny (tisk 1925) ze dne 2. července 1924, k vládnímu návrhu zákona o zrušení svěřenství, Tisk 1946, s. 1.

²¹⁷ Zpráva Senátu Národního shromáždění R. čs. o usnesení Poslanecké sněmovny (tisk 1925) ze dne 2. července 1924, k vládnímu návrhu zákona o zrušení svěřenství, Tisk 1946, s. 4.

²¹⁸ Zpráva Senátu Národního shromáždění R. čs. o usnesení Poslanecké sněmovny (tisk 1925) ze dne 2. července 1924, k vládnímu návrhu zákona o zrušení svěřenství, Tisk 1946, s. 5.

(3) *Zejména zanikají bez náhrady také substituční nároky stanovené ve zřizovací listině všech čekatelů a jiné nároky kromě nároků vyhrazených v § 6.*²¹⁹

Ustanovení § 2 zákona o zrušení svěřenství dále upravovalo podmínky, za nichž lze ukončit svěřenství dohodou mezi zúčastněnými osobami, jimiž pak jeho odstavec 1 vyjmenovával jak držitele a čekatele svěřenství, tak opatrovníky potomstva. Jako čekatele pak jeho odstavec 2 vyjmenovával osoby, které byly v den, kdy zákon nabyl účinnosti naživu, nebo alespoň pokládány za narozené ve smyslu občanského práva, a které byly povolány k poslušnosti dle zřizovací listiny, s výjimkou uvedenou v poslední větě tohoto odstavce, která určila, že se při tom „*nehledí k omezením zřizovacích listin, která se přiči právnímu řádu nastalému po 28. říjnu 1918 zrušením šlechtictví (pro nerovný sňatek, nedostatek šlechtictví neb určitého počtu šlechtických předků a podobným).*“^{220 221}

Zákon tak ponechal v rukou zúčastněných osob, aby mezi sebou upravily poměry uvolněného svěřenství, přičemž v ustanovení § 2 odst. 3 stanovil jakožto náležitost kýžené dohody, shodnou vůli současného držitele svěřenství s alespoň třemi nejbližšími čekateli svěřenství. Toto ustanovení vychází z předpokladu, že v mnoha případech nebude možné dosáhnout dohody všech čekatelů, jichž může být obzvláště při majorátech a seniorátech značný počet. Pokud těchto čekatelů nebylo, musel být jejich souhlas nahrazen opatrovníkem potomstva. Záměrem zákona tedy zjevně bylo, aby případný odpor osob, které jsou svěřenství více vzdáleny, nemohl zmařit předpokládanou dohodu mezi osobami, které jsou svěřenství nejbližší. Dohoda musela být v dikci ustanovení § 2 odst. 4 zákona předložena příslušnému svěřenskému soudu nejpozději do šesti měsíců ode dne nabytí jeho účinnosti. Povinností svěřenského soudu pak bylo předepsaným způsobem ověřit, zda se dohoda nepřiči účelu zákona jako takového a zda jsou k dohodě přizvány všechny předpokládané zúčastněné osoby, jejichž zájmy měl zákon zájem chránit.²²²

Za situace, kdy svěřenský soud dohodu zúčastněných osob v uvedené lhůtě neobdržel, platila ustanovením § 3 zákona o zrušení svěřenství stanovená fikce, že jmění svěřenství nabyt dnem účinnosti zákona jeho držitel, a to jako přední dědic (fiducář), když jeho právo bylo dále omezeno svěřenským nástupnictvím ve prospěch prvního čekatele svěřenství. Právní institut rodinného svěřenství tak fakticky přešel na institut fideikomisární substituce nadále upravené ustanovením § 608 a násl. ABGB, s časovým omezením do prvního stupně. Pro případ, kdy svěřenství nemělo ke dni účinnosti zákona držitele z důvodu jeho úmrtí, stanovilo ustanovení § 3 odst. 2 zákona pravidlo, že se neomezeným vlastníkem svěřenského jmění stal nastupující čekatel svěřenství bez dalšího.²²³ Pro případ, kdy držitel svěřenství zemřel po dni, kdy zákon nabyl účinnosti, však před uplynutím šestiměsíční lhůty stanovené ustanovením § 2 odst. 4 zákona, a nedošlo-li k dohodě, stanovilo ustanovení § 3 odst. 3 zákona, že svěřenské jmění nabyt dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona tento držitel a nadále nastávala dědická poslušnost v pořadí podle tohoto ustanovení. Konečně v situaci, kdy se ke dni úmrtí ke svěřenství nepřihlásil žádný známý čekatel, spadalo uvolněné svěřenství do

²¹⁹ Zákon o zrušení svěřenství č. 179/1924 Sb. z. a n., ve znění účinném od 14. listopadu 1924

²²⁰ Zákon o zrušení svěřenství č. 179/1924 Sb. z. a n., ve znění účinném od 14. listopadu 1924

²²¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 78.

²²² BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 79.

²²³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 79.

pozůstalosti posledního držitele a bylo rozděleno dle pravidel platného dědického práva.²²⁴

V dikci ustanovení § 5 zákona o zrušení svěřenství zanikaly nástupnické nároky všech dalších čekatelů, krom zmíněných nároků ve smyslu ustanovení § 3 zákona, bez náhrady. Ve fideikomisech však bylo často stanoveno, že je držitel svěřenství povinen poskytovat ve prospěch určitých osob určité plnění, např. musí ostatním členům rodiny vyplácet apanáže apod. Dle ustanovení § 6 zákona pak tyto nároky na plnění, které byly nabyty z titulu zřizovací listiny, trvaly dále i po zrušení svěřenství, pokud se týkaly osob již žijících či považovaných již za narozené.²²⁵

Ustanovení § 7 až 16 zákona o zrušení svěřenství řeší postup soudů v různých sporných i nesporných případech, jejich územní působnost, technické náležitosti spojené se zápisem výsledných majetkových přeměn do veřejných knih a listin a postavení dosavadních věřitelů po zrušení svěřenství.²²⁶ Postavení dosavadních věřitelů lze bez komentáře nastínit doslovným zněním ustanovení § 14 onoho zákona

„(1) Věřitel, pro něhož váznou na svěřenském majetku pohledávky poskytnuté se schválením soudu před dnem účinnosti tohoto zákona, může je požadovati v příslušném pořadí i z podstaty nehledíc k omezení svěřenským nástupnictvím (§ 3, odst. 1.).

(2) Pohledávkám ze zápůjček poskytnutých dočasnému držiteli bez svolení svěřenského soudu přede dnem účinnosti tohoto zákona na zástavu užitků ze svěřenského statku, nemůže věřitel zjednávatí platnost z podstaty, pokud nabyvatel má jen postavení předního dědice (§ 3, odst. 1.).

(3) Na zabraný majetek může věřitel vésti exekuci jen vnucenou správou.”

Za zajímavé lze považovat ustanovení § 17 zákona o zrušení svěřenství, které řešilo zajištění sbírek, předmětů umělecké nebo dějinné ceny, archivů, knihoven a registratur, které byly ke dni nabytí účinnosti zákona příslušenstvím některých svěřenských statků. Do doby, než byla zákonem upravena ochrana těchto památek, byla stanovena povinnost ministerstva školství a národních osvět, nařídít soupisy těchto předmětů znalci, kteří zároveň určili, které tyto věci měly uměleckou nebo dějinnou hodnotu.²²⁷ Ministerstvo školství a národní osvěty pak dále na základě takto sepsaných seznamů rozhodlo, které ze sepsaných věcí mají být nadále uschovány, a to ať už ze strany nabyvatele svěřenství s tím, že tento je může napříště zcizit pouze s předchozím souhlasem ministerstva, nebo samotným státem. Rozhodnutí s opisem seznamu bylo sdělováno nabyvateli svěřenství.

Dle ustanovení § 18 zákona o zrušení svěřenství pozbyly dnem, kdy tento nabyt účinnosti (14. srpna 1924), platnosti všechny části zákonů a nařízení o svěřenstvích, pokud byly v odporu s tímto zákonem. Jednalo zejména o ustanovení: „§ 618 až 645 ob. zák. obč., § 108, 220 až 256 nesp. patentu ze dne 9. srpna 1854, č. 208 ř. z., zákony z dne 18. června 1868, č. 61 ř. z., a ze dne 27. března 1918, č. 117 ř. z., § 50, č. 4., 78, odst. 1., 116 jur. normy (zákonu ze dne 1. srpna 1895, č. 111 ř. z.), § 97, odst. 2. a 109 ex. řádu ze dne 27. května 1896, č. 79 ř. z., nařízení uherského ministerstva spravedlnosti ze dne 7. dubna 1869, č. 1869/J. M., §§ 2, č. 1. a 42 zák. čl. I. z 1911.”

²²⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 79.

²²⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 79.

²²⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 80.

²²⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 80.

Situaci po nabytí účinnosti zákona o zrušení svěřenství lze tedy shrnout tak, že došlo ke zrušení institutu rodinného fideikomis vycházejícího ze španělského majorátu a současně představujícího fideikomis římského typu s pevně stanovenými pravidly nástupnictví na neomezené časové období, zakotveného a upraveného jak v Hlavě desáté ABGB, tak i v doplňujících předpisech. Zároveň však byla ponechána v platnosti ustanovení § 608 až 617 ABGB upravující fideikomisární substituci.²²⁸ Institut fideikomis jako takový tak nejen že nebyl zrušen, však jeho použití bylo zákonem o zrušení svěřenství v určitých, již výše zmíněných případech, přímo předpokládáno. Nadto mohly i sami zúčastněné osoby upravit své poměry v režimu dohody předpokládané ust. § 2 zákona o zrušení svěřenství tak, že sjednaly nahrazení zrušeného rodinného svěřenství právě svěřenským nástupnictvím. Svěřenské jmění tak sice ztratilo svou silnou zákonnou ochranu nezczitelnosti a mohlo být částečně zabráneno státem při další realizaci pozemkové reformy, jeho zbylá část však mohla být v případech aplikace režimu fideikomis předávána po několik dalších generací.²²⁹

Institut svěřenského nástupnictví zůstal v platnosti až do konce roku 1950, když s účinností od 1. ledna 1951 byl Všeobecný občanský zákoník č. 946/1811 ř. z. (ABGB) nahrazen zcela novým občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb., který reflektoval nové poměry v Československu po únoru roku 1948. Zákon tedy bránil vzniku nového svěřenského nástupnictví. Existující svěřenství však pokračovala v původní podobě až do přijetí nového znění občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., jehož účinnost nastala dne 1. dubna 1964. Tento zákon sice v ustanovení § 503 odst. 1 stanovil, že při dědění se užije práva platného v den smrti zůstavitele a byla-li i závěť zřízena před 1. dubnem 1964, posuzuje se její platnost podle dosavadních předpisů, návazně však v ust. § 503 odst. 2 stanovil: „*Dnem 1. dubna 1964 zanikají všechna omezení vyplývající ze svěřeneckého náhradnictví.*“²³⁰ Teprve toto ustanovení socialistického občanského zákoníku zapříčinilo formální vyřazení úpravy fideikomisární substituce z právního řádu Československa. I přes to, že zákon ve zmíněném ust. § 503 odst. 1 ještě ponechal v platnosti například fideikomisární substituci zřízenou závětí v době platnosti ABGB, tak v důsledku odst. 2 zrušil právní závazek fiduciáře vůči fideikomisáři v existujících substitucích. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. převzal po novelizaci na začátku 90. let 20. století identický text těchto odstavců a přesunul ho do ust. závěrečných, přechodných a zrušovacích (ust. § 859 a násl.).²³¹

²²⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 82.

²²⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 82.

²³⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 85.

²³¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 85.

KAPITOLA 4. Svěřenský fond v zákoně č. 89/2012 Sb.

4.1. Úvod

Založen na demokratické tradici a na principech evropského soukromého práva vstoupil v rámci probíhající rekodifikace v účinnost dne 1. ledna 2014, platný od 22. března 2012, zákon č. 89/2012 Sb. jakožto nový občanský zákoník (dále též jen „NOZ“).

NOZ nahradil dosavadní občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb. (dále jen „SOZ“), který byl přijat za zcela jiných ekonomických a sociálních podmínek, jak bylo nastíněno výše, což samo o sobě předesílá závěr, že z hlediska potřeb nedávno minulých nepředstavoval právní úpravu zcela dostačující, resp. právní úpravu zcela adekvátní. Jakožto příklad zastaralosti SOZ lze v souvislosti s tématem této práce uvést jeho citelný nedostatek v podobě absence generální úpravy správy cizího majetku, jakožto právní úpravy hospodářsky, sociálně i právně velmi potřebné.^{232 233}

NOZ připravovala po dlouhé období Ministerstvem spravedlnosti České republiky pověřená komise vedená prof. Dr. JUDr. Karlem Eliášem. Tato komise předložila vládě závěrečnou osnovu návrhu NOZ dne 12. ledna 2009. Vláda tuto osnovu bez dalšího schválila a navazující předložila Parlamentu České republiky ke schválení. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky schválila předmětnou osnovu NOZ dne 9. listopadu 2011 a jelikož Senát následně nepřijal ve třicetidenní zákonné lhůtě žádné usnesení s osnovou NOZ související, byla tedy i jím osnovu NOZ s účinností ke dni 3. února 2012 v důsledku zákonné fikce schválena. Konečně Prezident České republiky zákon podepsal dne 20. února 2012.²³⁴

Jak bylo již předestřeno výše, NOZ zakotvuje, mimo jiné, též generální úpravu správy cizího majetku. NOZ však současně zakotvuje též nový institut se správou cizího majetku přímo související, a to institut nazvaný svěřenský fond. V následující části této práce bude tedy právě tato právní úprava NOZ dostupným způsobem blíže popsána, vyložena a analyzována.

Zjevným úmyslem zákonodárce, který lze dovést, mimo jiné, již jen ze samotného názvosloví NOZ v rámci Části třetí, Hlavy druhé, Dílu šestého, týkajícího se správy cizího majetku, bylo znovuzavedení institutu typu svěřenství do našeho soukromého práva. V jiných zemích je v současnosti pro úpravu svěřenských vztahů nejčastěji používán institut trust, který je v různých právních řádech, zejména pak v právních řádech na bázi common law, institutem velmi rozšířeným a často používaným. S ohledem však na skutečnost, že právní řád České republiky je založen na bázi kontinentální právní tradice, byla jakožto inspirace NOZ zvolena právní úprava Civil Code of Quebec kanadské provincie Quebec, když právě tato právní úprava již minulosti institut trust z práva anglosaského do práva kontinentálního svérázným způsobem integrovala.²³⁵

V důsledku stručného historického exkurzu do dějin provincie Quebec, který bude následovat, lze pak tedy lépe porozumět vývoji tohoto právního systému a rovněž

²³² ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s 580.

²³³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 117.

²³⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 117.

²³⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 118.

i důvodům, pro které zvolil český zákonodárce právě tuto právní úpravu za úpravu pro NOZ vzorovou, a tedy i vzorovou pro právní úpravu správy cizího majetku novodobou a současnou.

4.2. Historický exkurz

Prvními dlouhodobými evropskými osídleními na území dnešní Kanady byly Port Royal a Québec založené francouzskými kolonisty roku 1605 a 1608 n. l. V důsledku založení Nové Francie v období vlády francouzského krále Ludvíka XIV. byl pak i ve zmíněných provinciích Port Royal a Québec zaveden kontinentální systém na bázi práva Custom of Paris, neboli systém na bázi pařížského obyčejového práva (Britové založili svou první kolonii na území dnešní Kanady již v roce 1610, a to v oblasti Newfoundlandu, však své osídlení následně rozšiřovali spíše na východních pobřežích dnešních Spojených států amerických).²³⁶

V období let 1754 a 1763 došlo k sérii britsko-francouzských a indiánských válek, v jejichž důsledku získala tehdejší francouzské kolonie Velká Británie. Britská vláda zde vzápětí ještě v roce 1763 zavedla systém práva anglosaského, a to vydáním tzv. Royal Proclamation. Jelikož však tento krok vyvolal vlnu napětí na straně Francouzi obydlených územích, britská koloniální vláda přehodnotila již v roce 1774 celou situaci, v důsledku čehož došlo k přijetí tzv. Quebec Act. Quebec Act, který akceptoval na území Francouzi obývaných územích katolické náboženství, francouzské soukromé právo a francouzštinu jako úřední jazyk, a představoval tedy kompromisní a efektivní východisko napjaté situace. V důsledku Quebec Act tak došlo na zmíněných územích k obnovení původního systému práva kontinentálního, však pouze v oblasti soukromých vztahů, kdy oblast veřejné správy a práva trestního fungovala i nadále na bázi systému práva anglosaského.²³⁷

Constitutional Act přijatý v roce 1791 poté rozdělil území zmíněné britské kolonie na anglicky mluvící Horní Kanadu (Upper Canada, dnešní Ontario), která v plném rozsahu aplikovala právní řád na bázi anglosaského práva, a na frankofonní Dolní Kanadu (Lower Canada, dnešní Quebec), která si zachovala své kontinentální civilní právo.²³⁸

V roce 1866 byl v Quebecu přijat Civil Code of Lower Canada, který nahradil výše zmíněný Custom of Paris a který byl z větší části založen na soudobém soudním výkladu práva Horní Kanady (báze práva anglosaského). Tento zákon však současně čerpal jednak i z Code Napoleon z roku 1804 a jednak i z Louisiana Civil Code, který byl v době nedávné na území dnešních Spojených států amerických zaveden Francouzi (oba na bázi práva kontinentálního). Civil Code of Lower Canada tedy do civilního práva inkorporoval i některé části z práva britského, anglosaského, a zakotvil koexistenci těchto dvou právních systémů v rámci jedné oblasti práva. V roce 1867 návazně přijatý Constitution Act pak zaručil provincii Quebec značnou autonomii v rámci federální Kanady, mimo jiné, včetně autonomie v úpravách vztahů v oblasti soukromého práva.²³⁹

²³⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 118.

²³⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 118.

²³⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 118.

²³⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 118 a 119.

V kanadské provincii Quebec aktuálně platný a účinný Civil Code of Quebec (dále též jen „CCQ“) byl po dlouhých kodifikačních přípravách přijat v roce 1994 a nahradil výše zmíněný Civil Code of Lower Canada. CCQ integruje do kontinentálního práva rovněž některé instituty z práva anglosaského včetně trustu a současný Quebec je tak dnes jednou z mála zemí na světě, kde lze již zmíněnou koexistenci právního systému práva kontinentálního a právního systému práva anglosaského objevit. Zmíněné jednoznačně předurčuje CCQ pro to, aby se stal určitým vzorem pro novodobou právní úpravu institutu svěřenství v podmínkách právního řádu České republiky.²⁴⁰

4.3. Správa cizího majetku

Obecnou právní úpravu správy cizího majetku, kterou je na tomto místě vhodné právě v souvislosti se svěřenstvím předestřít, zařadil zákonodárce v rámci NOZ do Části třetí, Hlavy druhé, což systematicky odpovídá zařazení tohoto institutu do absolutních majetkových práv, resp. práv věcných. Od právní úpravy správy cizího majetku zařazené do práv věcných – absolutních – se tedy lze odchýlit jen, připouští-li to zákon (viz ustanovení § 978 NOZ). Právo správy cizího majetku působí jakožto každé absolutní a věcné právo *erga omnes*, čemuž odpovídá povinnost všech ostatních účastníků občanskoprávních vztahů, respektovat subjektivní věcné právo vlastníka takového práva (oprávněného) a ve výkonu jeho práva ho nerušit.²⁴¹

Zmíněná ustanovení NOZ upravující institut správy cizího majetku jsou subsidiárně použitelná pro veškeré případy, kdy někdo spravuje cizí majetek ve prospěch někoho jiného, s výjimkou případů správy majetku dle Části druhé NOZ, kde je speciálně upravena správa společného jmění manželů a správa majetku nezletilých v dikci práva rodinného. Dále pak přirozeně smlouva i povaha věci mohou stanovit od této obecné právní úpravy odchylky.²⁴²

NOZ zná dvě základní kategorie, mezi kterými vede hranici a které je nezbytné respektovat též při aplikaci ustanovení o správě cizího majetku. Těmito kategoriemi jsou osoby a věci. Jak bylo již nastíněno výše, na rozdíl od závazkových právních vztahů poskytuje právo správy cizího majetku oprávněnému subjektu, jakožto právo věcné, bezprostřední panství nad věcí. Předmětem správy cizího majetku jsou tedy věci. Věci v právním smyslu se v dikci ustanovení § 489 NOZ rozumí vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, tedy věci hmotné, nehmotné, movité i nemovité. Osobám je v dikci ustanovení § 15 NOZ přiznána právní osobnost a jsou dle ustanovení § 18 NOZ děleny na osoby fyzické a právnické. Zúčastněnými osobami na správě cizího majetku jsou právě osoby bez ohledu na to, zda jde o osoby právnické, nebo fyzické. Jmenovitě jsou v dikci ustanovení § 1400 takovými osobami zúčastněnými vlastníci (či zakladatel svěřenského fondu), beneficiant (či obmyšlený u svěřenského fondu), v jehož prospěch je majetek spravován, a správce, jemuž je správa majetku svěřena. Právě vztah všech těchto tří osob ke spravovanému majetku musí být jakožto právo věcné respektován všemi ostatními účastníky občanskoprávních vztahů, resp. ani jedna z těchto osob nesmí být při výkonu svého práva (resp. při plnění povinností) rušena. Uvedené odpovídá zejména povinnosti všech ostatních účastníků občanskoprávních vztahů nekonat. Na tomto místě je vhodné podotknout, že práva zakladatele, správce a

²⁴⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 119.

²⁴¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 30 až 35.

²⁴² ELIÁŠ, K. a kolektiv: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s. 328.

beneficienta k majetku ve správě cizího majetku jsou právy věcnými ve smyslu ust. 979 NOZ jen připouští-li to jejich povaha. Dále teprve za situace, jsou-li třetí osoby zúčastněné na realizaci správy cizího majetku na základě některého závazkového právního vztahu, mohou být povolány něco konat. Takový vztah však bude přirozeně založen pouze *inter partes* vůči osobě, s níž v takovém vztahu jsou (typicky půjde o závazkový vztah se správcem). Taková třetí osoba je tedy v tomto vztahu vždy účastníkem závazkového vztahu a nikoliv osobou z titulu správy cizího majetku věcně právně oprávněnou.²⁴³

Právní skutečností, kterou je možno svěřit jinému do správy majetek a určit beneficianta, představuje zejména, nikoliv však výlučně, právní jednání. Právním jednáním vlastníka (či jinak oprávněné osoby), které vyvolá právní následky nastalé po vymezení majetku a jeho svěřeni do správy, může být jakékoliv právní jednání, které zákon připouští, nevyžaduje-li pro některé právní jednání zvláštní formu (příkladem u jednotlivých správ či u svěřenského fondu). Věcné právo správy cizího majetku může tedy typicky vzniknout na základě dvoustranného právního jednání – smlouvy. Institut správy cizího majetku však představuje, jak již bylo uvedeno, institut v zásadě třístranný, a to, že zakladatel může být i spolusprávcem či beneficiantem, je jen jednou z možností. Věcné právo správy cizího majetku může dále samozřejmě vzniknout také *ex lege*, rozhodnutím orgánu veřejné moci, nepřikázaným jednatelem, bezdůvodným obohacením, porušením smlouvy apod.²⁴⁴

Funkce správce cizího majetku je funkcí osobní. Toto pravidlo explicitně vyjádřené v ustanovení § 1401 odst. 1 NOZ vyplývá ze samotné podstaty správy majetku jakožto zastoupení svého druhu, které je zpravidla a zcela logicky založeno na principu důvěry. Správce tedy není oprávněn přenést veškeré oprávnění pro něj vyplývající ze správy na jiného tak, jak může např. obecný zástupce dle ustanovení § 438 NOZ. I v tomto je dána věcnost postavení správce a vlastníka ve smyslu absolutního práva. Správce však přirozeně nemusí vykonávat vše, co souvisí s danou správnou majetku osobně (v řadě případů to totiž ani není možné) a je mu tedy umožněno, aby k jednotlivému právnímu jednání (nikoliv k celé správě) přenesl jak samotnou působnost správce, tak i zmocnil k zastoupení. Při takovém postupu se použijí ustanovení § 436 a násl. NOZ upravující zastoupení, včetně ustanoveních o zastoupení smluvním (§ 441 a násl. NOZ). Pokud jde o prokuru, tuto správce obecně udělit nemůže, nevyplývá-li to z pověření vlastníka spravovaného majetku, resp. není-li správce v pozici podnikatele (*a contrario* ust. § 450 NOZ). V případě přenesení působnosti či zastoupení při jednotlivém právním jednání je správce v dikci zmíněného ustanovení § 1401 odst. 1 NOZ odpovědný nejen za výběr takové osoby, však i za její řádnou instruktáž. Naopak, přenesli-li správce na někoho svou působnost, příp. dá-li se zastoupit neoprávněně, nemůže se vůbec zprostit odpovědnosti za činy této pověřené osoby a za škody touto osobou potenciálně způsobené odpovídá solidárně. Nemusí se však jednat pouze o vznik škody, neboť odpovědnost je vztažena na vše, co správcem neoprávněně pověřená osoba učinila. Správce odpovídá ve smyslu ustanovení § 1411 NOZ jednak vůči beneficiantovi (správce je povinen vykonávat svou působnost a plnit své povinnosti s péčí řádného hospodáře) a jednak ve smyslu ustanovení § 1400 odst.

²⁴³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 30 až 35.

²⁴⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 30 až 35.

2 NOZ i vůči vlastníkovi (NOZ je totiž stanovena vyvratitelná právní domněnka, že správce právně jedná jako zástupce vlastníka).^{245 246}

Pokud jde o odměnu správce a současně o případ, kdy není v právním jednání při svěřeni správy (či v jiném právním jednání ve vztahu ke vzniku správy) uvedeno jinak, platí vyvratitelná právní domněnka stanovená ustanovením § 1402 odst. 1 NOZ, že správci náleží odměna v místě, čase a podle povahy jeho služeb obvyklá. Je totiž zcela na vůli správce, zda danou správu přijme či nikoliv a proto je i eventuální právní jednání o odměně předmětem potenciální dohody. Správu lze samozřejmě vykonávat též bezúplatně, však opět pouze za předpokladu, že je to pro účely vyloučení aplikace zmíněné právní domněnky dohodnuto. Taková dohoda může být uzavřena i následně, může být ryze konkludentní a zákonem pro ni není vyžadována zvláštní (zejména písemná) forma.²⁴⁷ Ustanovení § 1402 odst. 2 NOZ stanoví poměrně striktní, však logické pravidlo o tom, že správce cizího majetku, který tento majetek spravuje bez právního důvodu, nemá právo na odměnu. Právním důvodem správy cizího majetku může být prakticky jakákoliv právní skutečnost, která správu cizího majetku zakládá. V takové právní skutečnosti, kterou představuje zpravidla právní jednání, eventuálně i právní událost (např. úmrtí fyzické osoby), bude obvykle projevena vůle o svěřeni majetku do správy, tj. vůle o svěřeni majetku do správy správci. Nebude-li žádného takového právního důvodu, a cizí majetek bude přesto nějakou osobou spravován, platí, jak bylo již uvedeno, že nárok správce na odměnu není dán.²⁴⁸

Rozdělení nákladů a zisku při správě cizího majetku upravuje ustanovení § 1403 NOZ. Není-li úprava rozdělení výnosů a nákladů správy v případě četnosti beneficentů obsažena ve stanovách či ve smluvním ujednání (např. ve smluvním ujednání mezi zakladatelem a správcem), je správce při zachování své povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře vázán pokynem spravedlivého rozdělení, a to s ohledem na povahu a předmět správy a obecné zvyklosti. Správce by tedy zřejmě měl vést své úvahy o rozdělení nákladů a výnosů správy v tom smyslu, zda beneficent má stejně poměrný výnos jako náklad. Teprve tehdy, nebyl-li by správce schopen naplnit tento pokyn, byly by podíly beneficentů v dikci ustanovení § 1403 NOZ stejné.²⁴⁹

Určité prvky kontroly beneficenta nad výkonem funkce správce nastiňuje ustanovení § 1404 NOZ, když hovoří o nahrazení beneficentova souhlasu k určitému právnímu jednání správce soudem v případech, kdy je takový souhlas zákonem či jinak (např. stanovy či smluvní ujednání) vyžadován a to v případě, kdy je např. beneficent neznámý, v případě, kdy nelze beneficentovo stanovisko řádně a včas zjistit, nebo v případě, kdy beneficent odmítá souhlas udělit, aniž by proto měl spravedlivý důvod. Lze shrnout, že v naprosté většině případů beneficent souhlas k jednotlivému právnímu jednání správce nedává, když je správce vázán již zmíněnou úpravou povinnosti péče řádného hospodáře v tom rozsahu, v jakém je mu správa udělena (jde buď o výkon prosté správy dle ustanovení § 1406 NOZ - viz níže, nebo o výkon plné správy dle ustanovení § 1409 NOZ – též viz níže). Meze oprávnění správce jsou současně podrobněji upraveny zákonem, v případě prosté správy jde o úpravu v

²⁴⁵ ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s. 328.

²⁴⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 75 až 79.

²⁴⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 80.

²⁴⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 87.

²⁴⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 89.

rámci ustanovení § 1408 NOZ, v případě plné správy jde o úpravu v rámci ustanovení § 1410 NOZ.²⁵⁰

Dojde-li k zahájení řízení o nahrazení souhlasu u prosté nebo plné správy cizího majetku (bez aplikace příslušných ustanovení o svěřenském fondu), bude správce postupovat dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Aktivně legitimován k podání takové žaloby bude správce. Pasivně legitimován pak bude přirozeně beneficent, a to jako nutný účastník správy cizího majetku. Beneficentovi bude v případě, že tento nebude znám, nebo v případě, kdy jeho stanovisko nebude možné včas zjistit, ustanoven soudem pro účely řízení opatrovník. Lze uzavřít, že v případě opodstatněnosti a tedy i navazující úspěšnosti žaloby bude kýžený souhlas beneficenta nahrazen konstitutivním meritorním rozhodnutím příslušného soudu.²⁵¹

Již zmíněný první ze zákonem předpokládaných druhů správy cizího majetku - prostou správu cizího majetku, definuje NOZ ve svém ustanovení § 1405 následovně: „Kdo vykonává prostou správu cizího majetku, činí vše, co je nutné k jeho zachování.” Zmíněná dikce zákona se v praxi uplatní všude tam, kde je zákonem či zvláštní smlouvou předpokládána správa cizího majetku a současně není určeno, že se vykonává správa cizího majetku plná. Příkladem lze uvést správu bytového spoluvlastnictví upravenou v ustanovení § 1158 NOZ a násl., která je svým charakterem nepochybně správou cizího majetku prostou. V rámci prosté správy plní správce veškeré své povinnosti primárně tak, aby majetek svěřený mu do správy zachoval. Správce je zejména povinen pečovat o zachování podstaty a účelu svěřeného majetku a veškeré nadstandardní kroky podléhají předchozímu pokynu, resp. souhlasu beneficenta. Případné sekundární rozmnožení majetku tedy není zákonem zapovězeno, však povinnosti správce a zejména tedy i jeho odpovědnost, se vztahují, a to zcela logicky, zejména k již zmíněnému zachování. Ustanoveními NOZ následujícími (§ 1406 až 1408) jsou dále konkretizována práva a povinnosti správce ve vztahu k předmětné prosté správě.²⁵²

Naopak druhý ze zákonem předpokládaných druhů správy cizího majetku - plnou správu cizího majetku, definuje NOZ ve svém ustanovení § 1409: „Komu je svěřena plná správa cizího majetku, dbá o jeho rozmnožení a uplatnění v zájmu beneficenta.” I plná správa cizího majetku může být správci svěřena buď explicitně ze zákona, popřípadě zvláštní smlouvou, nicméně v případě zákonné úpravy půjde v praxi spíše o výjimky (např. ustanovení § 230 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů a další ustanovení insolvenčního zákona s tímto ustanovením související v souhrnu specifikující to, co se rozumí správou majetkové podstaty dlužníka v rámci insolvenčního řízení a ukládající insolvenčnímu správci povinnost provádět činnost, právní jednání a opatření směřující k tomu, aby se příslušná majetková podstata dlužníka rozmnožila). Je zjevné, že na rozdíl od prosté správy cizího majetku musí být tedy správce v tomto případě obdařen mnohem širšími právy nakládat s majetkem, který předmět správy tvoří, však současně na něm musí tíhnout i mnohem větší odpovědnost. Souhrnně lze uvést, že v rámci plné správy cizího majetku je tedy správce oprávněn činit vše, co je zapotřebí zejména k zhodnocení a rozmnožení spravovaného cizího majetku, účel těchto jeho kroků musí sloužit beneficentovi, resp. musí být v jeho zájmu, a správce zde není vázán nutnými pokyny, resp. souhlasem

²⁵⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 94 až 95.

²⁵¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 94 až 95.

²⁵² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 98.

beneficianta tak, jak je tomu v případě správy prosté. Zmíněné též vystihuje ustanovení § 1410 NOZ, které stanoví oprávnění správce činit se spravovaným majetkem ve smyslu již zmíněného účelu plné správy vše, co je nutné a užitečné.²⁵³

Další podrobná úprava správy cizího majetku, související např. se zákonem stanovenými povinnostmi správce vůči beneficiantovi, s povinnostmi správce a beneficianta vůči třetím osobám, s fakultativním inventářem, s jistotou a pojištěním, se společnou správou, s obezřetnými investicemi a s pravidelným ročním vyúčtováním správy ze strany správce upravuje NOZ ve svých ustanoveních § 1411 až 1436. Vzhledem k předmětu této práce však nebudou tato ustanovení dále bližším způsobem rozebírána.

Pro úplnost je vhodné zmínit způsoby, kterými činnost správce spočívající ve správě cizího majetku končí, případně kterými správa cizího majetku zaniká.

Způsoby skončení činnosti správce jsou definovány v ustanovení § 1438 NOZ. Jmenovitě jde o:

- i) odstoupení (které činí správce účinně vůči příslušné osobě správy oprávněné povolát správce nového a notifikačně pak vůči případným ostatním správcům, vůči beneficiantovi a vůči tomu, kdo nad danou správou vykonává dohled),
- ii) odvolání (které činí příslušná osoba správy oprávněná správce ustavit, a to v písemné podobě vůči správci – osobu oprávněnou správce ustavit bude zpravidla zakladatel správy, resp. vlastník spravovaného majetku, eventuálně beneficiant),
- iii) omezení svéprávnosti osoby dosud svéprávné (jednou ze základních podmínek pro výkon správy cizího majetku správcem je svéprávnost. Omezení svéprávnosti správce ve smyslu příslušných ustanovení NOZ má tedy *ipso facto* za následek skončení správy 254),
- iv) skutečnost osvědčení úpadku správce.²⁵⁵

Některé právní tituly pro skončení správy však ve zmíněném zákonném ustanovení § 1438 NOZ chybí, a to např. smrt správce nebo zánik správce, je-li právnickou osobou²⁵⁶.

Právní skutečnosti a důvody zániku správy cizího majetku nezávislé na jednání vedoucím ke skončení správy definuje primárně ustanovení § 1439 NOZ a sekundárně pak buď v konkrétním případě přílehlavé zákonné ustanovení, případně zvláštní smluvní ujednání. Právní skutečnost nezávislou na jednání vedoucím ke skončení správy představuje například uplynutí doby, na kterou byla správa zřízena (byla-li správa zřízena časově omezeně). Důvod, který je taktéž důvodem částečně nezávislým na jednání a vedoucím ke skončení správy, představuje například dosažení účelu správy. Další důvod představuje například zánik práva beneficianta k spravovanému majetku.

Právo beneficianta k spravovanému majetku může zaniknout několika různými způsoby, a to buď jednáním beneficianta, neboť beneficianta nikdo nemůže nutit být v

²⁵³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 117 až 119.

²⁵⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 202.

²⁵⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 202.

²⁵⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 202.

tomto postavení (tedy z vůle beneficenta), nebo i tím, že beneficent přestane splňovat podmínky pro postavení beneficenta (v závislosti na konkrétním typu správy).²⁵⁷

4.4. Svěřenský fond

K vlastnímu svěřenskému fondu (neboli trustu) upravenému v ustanovení § 1448 až 1474 NOZ, jakožto těžišti této práce, uvádím následující.

4.4.1. Pojem a vznik svěřenského fondu

Pojem a vznik svěřenského fondu upravuje NOZ v rámci ustanovení § 1448 až 1452. V důvodové zprávě bylo ze strany zákonodárce k těmto ustanovením uvedeno dále citované, což v určité své části shrnuje a současně navazuje na to, co bylo již jednak uvedeno výše a co bude jednak blíže rozvedeno níže:

„Rovněž ustanovení o svěřenském fondu (trustu) jsou převzata z občanského zákoníku Quebecu. V porovnání s dalšími právními úpravami tohoto institutu (např. ve Skotsku, Louisianě nebo v Jihoafrické republice) se recepce quebecké úpravy jeví jako nejvhodnější. Jednak proto, že si právo Quebecu zachovalo svůj výrazný charakter kontinentálního práva, jemuž tento institut common law funkčně přizpůsobilo, jednak i z toho důvodu, že tamější občanský zákoník zavedl dosti podrobná pravidla o správě cizího majetku, jejichž recepce se jeví jako funkční právě proto, že se institut trustu zamýšlí zavést do tuzemského práva jako nový. Z téhož důvodu se jeví jako účelná i quebecká konstrukce soudních pravomocí dohledu nad trustem i při změně předřazena ustanovením o správě cizího majetku, nýbrž jsou zařazena za ně, protože tento institut na úpravu správy cizího majetku v mnohém navazuje (správa cizího majetku je svou povahou generální, zatímco svěřenský fond je speciální). Navržené řešení se tedy považuje za systematicky vhodnější a lépe odpovídající tuzemským legislativním konvencím. Podstata svěřenského fondu je v tom, že jeho zakladatel vyčlení ze svého majetku určitou část a svěří ji nějakému účelu. Tím vzniká oddělené vlastnictví, k němuž původní vlastník žádá vlastnická práva již nemá. Tato práva vykonává svěřenský správce, ale ani ten není vlastníkem svěřenského fondu, protože není nadán vlastnickou svobodou (ve smyslu § 1012) – naopak, je povinen šetřit a rozmnožovat podstatu svěřenského fondu, dbát o naplňování jeho účelu a respektovat práva obmyšlených. Správci náleží plná správa vyčleněného majetku. Odpovídá ekonomické logice a hospodářskému určení svěřenského fondu, aby správce měl možnost s majetkem ve fondu investorsky nakládat, protože jinak by byl svěřenský fond disfunkční. Z toho důvodu zasahují správce svěřenského fondu povinnosti zatěžující správce cizího majetku podle předchozích oddílů. Svou povahou se svěřenské fondy blíží nadacím, liší se od nich však zejména nedostatkem právní osobnosti, dočasným trváním, větší variabilitou účelu a zásadní absencí veřejnoprávního dohledu nad nimi. Svěřenské fondy se také častěji zřizují jen na omezenou dobu, zejména, jedná-li se o fondy zřízené k prospěchu určité osoby nebo k jinému soukromému účelu. Svěřenský fond může být zřízen jednak bezúplatně rozhodnutím zakladatele věnovat část svého majetku určitému účelu, zřízení svěřenského fondu však může být sjednáno i za úplatu nebo jiné protiplnění (např. od osoby, která se má stát obmyšleným, ale i od osoby jiné). Podle toho se pak odvíjí i právní postavení obmyšleného, jak to reflektují následující ustanovení osnovy. Osnova rozlišuje svěřenské fondy podle účelového určení na

²⁵⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 202.

veřejně prospěšné (zřízené k naplňování účelů kulturních, vzdělávacích, vědeckých, náboženských nebo podobných) a soukromé. Důvodem vzniku svěřenského fondu může být zákon, pravidelně však smlouva nebo ustanovení závěti. Protože svěřenskému fondu musí být ustaven svěřenský správce, vyžaduje § 1448 souhlas osoby označené za svěřenského správce se svým ustavením. I to je tedy právní podmínka vzniku svěřenského fondu (§ 1451). Svěřenský fond se spravuje statutem obsaženým ve smlouvě, závěti či vydaným samostatně. Podstatné náležitosti statutu se navrhuje vymezit v rozsahu zcela minimálním, protože řadu dalších otázek řeší zákonná dispozice. Svěřenský fond musí být označen, ze statutu musí být zřejmé, k jakému účelu je zřízen a jaký majetek tomuto účelu slouží. Označení obmyšlených nebo způsobu, jakým budou vybráni, není nezbytné, protože při absenci takové klauzule ve statutu obmyšleného vybere svěřenský správce. Také trvání svěřenského fondu nemusí být ve statutu uvedeno: pak platí, že fond je zřízen na neurčitou dobu. Zákonné požadavky na minimální obsah statutu nevyklučují možnost zakladatele řešit ve statutu i případné další otázky podle vlastní úvahy a podle okolností jednotlivého případu.“²⁵⁸

Ustanovení § 1448 NOZ pak stanoví:

„(1) Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat.

(2) Vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěřenský správce je povinen ujmout se tohoto majetku a jeho správy.

(3) Vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce; majetek ve svěřenském fondu však není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.“

Zákonodárce tedy v uvedeném ustanovení explicitně předpokládá dva způsoby vzniku svěřenského fondu, a to vznik na základě smlouvy a vznik na základě pořízení pro případ smrti. Nejde však o výčet zcela vyčerpávající. Svěřenský fond může totiž nepochybně vzniknout též na základě rozhodnutí soudu (pokud to zákon předpokládá) a v předepsaných případech též na základě zákona.

Na tomto místě je vhodné uvést dvě základní premisy související se svěřenským fondem, které budou v bližším detailu rozvedeny dále. Povaha svěřenského fondu předně vylučuje, aby měl svěřenský fond právní osobnost (svěřenský fond tedy není právnickou osobou) a stejně tak vylučuje, aby byl svěřenský fond věcí v právním slova smyslu. Uvedenému přirozeně neodporují závěry některých autorů, kteří nevyklučují, aby měl majetek vložený do svěřenského fondu povahu věci hromadné.²⁵⁹

Lze nicméně uvést, že svěřenský fond představuje naprosto ojedinelou a zvláštní entitu, která se skládá z (bývalého) majetku zakladatele a v souvislosti s kterou je prostřednictvím činnosti správce svěřenského fondu naplňován zakladatelem určený cíl. Přitom základním cílem společným pro všechny svěřenské fondy je nepochybně ochrana majetku zejména před nežádoucími dispozicemi²⁶⁰.

²⁵⁸ ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s. 352 až 354.

²⁵⁹ HORN, K.: *Podrobněji k svěřenskému fondu*. Ad notam, č. 6, ročník 2014, s. 1.

²⁶⁰ AKONTinfo, *Trust jako nejúčinnější nástroj ochrany majetku*. [online]. 2010.

On-line zdroj: <http://www.akont.cz/cz/375.trust-jako-nejucinnejsi-nastroj-ochrany-majetku>.

4.4.1.1. Vznik svěrenského fondu na základě smlouvy

Ve smyslu prvního ze zmíněných způsobů vzniku svěrenského fondu je předně nutné podotknout, že NOZ rozlišuje mezi vytvořením a vznikem svěrenského fondu.

K primárnímu vytvoření svěrenského fondu dochází zejména na základě jednání určité osoby (zakladatele), kterým tato ze svého majetku vyčleňuje jeho určitou část (případně i majetek celý) a takový vyčleněný majetek současně převádí do jiného jmění, jí zřízeného za konkrétním účelem. Takové jednání určité osoby bude představovat zejména řádná oferta zakladatele vůči potenciálnímu svěrenskému správci.²⁶¹

Sekundárně, pokud svěrenský správce ofertu akceptuje a tedy se zaváže předmětný vyčleněný majetek držet a spravovat, dojde k uzavření předpokládané smlouvy (s protiplněním či bez protiplnění), jakožto dvoustranného ujednání mezi zakladatelem a svěrenským správcem, a tedy k vlastnímu vzniku svěrenského fondu jako takového tak, jak předpokládá již zmíněné ustanovení § 1448 NOZ ve spojení s ustanovením § 1451 NOZ. Ustanovení § 1451 NOZ totiž v této souvislosti potvrzující stanoví: „*Svěrenský fond je zřízen, když svěrenský správce přijme pověření k jeho správě; je-li svěrenských správců více, postačí, pokud pověření přijme alespoň jeden z nich. (...)*“.²⁶² K podstatným náležitostem oferty a akceptace dále viz ustanovení § 1731 a násl. NOZ.

Je však nezbytné upozornit na novelu NOZ v podobě zákona č. 460/2016 Sb., která nabyla v rozhodné části týkající se právní úpravy svěrenského fondu (a v této souvislosti ustanovení § 1451 odst. 2 NOZ) účinnosti dne 1. ledna 2018 a která okamžik vzniku svěrenského fondu (vzniklého na základě smlouvy) posouvá až na okamžik, kdy bude svěrenský fond zapsán do evidence svěrenských fondů. V důsledku této novely tedy musely být do předmětné evidence zapsány dodatečně i svěrenské fondy vzniklé před novelou (pod sankcí zániku správy svěrenského fondu *ex lege*), a to ve lhůtě nejpozději do šesti měsíců od data účinnosti novely. Blíže viz kapitola 6. a příloha č. 2 této práce.

Se smluvním závazkem příslušného svěrenského správce držet a spravovat vyčleněný majetek je pak spojena (čímž navazuji na část této práce týkající se správy cizího majetku) v první radě jeho povinnost ujmout se takto vyčleněného majetku a současně tedy i přijmout správu (viz též ustanovení § 1448 odst. 2 NOZ). Pojem „*ujmout*“ lze omezeně vykládat v dikci ustanovení § 990 odst. 1 NOZ, které upravuje definiční znaky nabytí držby a které stanoví, že „*držbu lze nabýt bezprostředně tím, že se jí držitel ujme svou mocí.*“ Omezeně z důvodu, že se svěrenský správce sice ujme majetku a jeho správy, resp. ujme se jeho držby svou mocí, *de iure* se však bude jednat o nabytí držby odvozené ve smyslu ustanovení § 990 odst. 2 NOZ. Tak z důvodu, že na základě smlouvy o vzniku svěrenského fondu převádí vlastník vyčleňovaného majetku (zakladatel svěrenského fondu) na nového držitele vyčleňovaného majetku (svěrenského správce) svou dosavadní držbu tohoto majetku, nicméně ji převádí výhradně v souvislosti s právy a povinnostmi správce se svěrenským fondem souvisejícím. Zcela logicky lze tedy v této souvislosti dovodit, že z příslušné smlouvy o vzniku svěrenského fondu musí nezbytně vyplývat i povinnost zakladatele

²⁶¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

převést na svěřenského správce svoji držbu tak, aby správce mohl svoji povinnost ujmout se majetku a jeho správy řádně a včas splnit.²⁶³

Smlouva může být uzavřena, jak bylo již uvedeno, způsobem většinově obvyklým, tedy již zmíněným postupem primární oferty zakladatele a její následné akceptace správcem, jinými slovy, dokončením shodných projevů vůle. Smlouva však může být teoreticky uzavřena i adhezním způsobem předpokládaným ustanovením § 1798 a násl. NOZ. V tomto případě by např. správce dával nabídky k uzavření smlouvy a při postupu dle ustanovení § 1798 a násl. NOZ s odkazem na případnou doložku, s respektováním zejména ustanovení § 1800 NOZ, by smlouvu tímto způsobem i uzavíral.²⁶⁴

At' už je předmětná smlouva uzavírána jakýmkoliv způsobem, bude vždy představovat právní titul založení svěřenského fondu, přičemž do vlastního obsahu tohoto titulu již dále nesmí nikdo (a to ani účastníci svěřenského fondu) jakýmkoliv způsobem zasahovat jinak, než jim výslovně umožňuje zákon (viz také dále). Uvedenému závěru přisvědčuje též fakt, že NOZ již v dalších svých ustanoveních o této smlouvě vůbec nepojednává²⁶⁵ a tedy ji patrně považuje za splněnou, resp. plně vyčerpanou.

Podstatné náležitosti předmětné smlouvy pak shrnuji následovně²⁶⁶:

- i) vymezení (přesný popis) toho, co určité osobě (zakladateli) ve smyslu ustanovení § 495 NOZ patří, tedy vymezení jejího majetku, který je vyčleňován z majetku zakladatele do svěřenského fondu;
- ii) stanovení účelu provádění správy, resp. k jakému účelu má svěřenský fond sloužit;
- iii) určení zakladatele;
- iv) určení svěřenského správce, který svým právním jednáním přijme tuto ofertu (u smlouvy uzavírané adhezním způsobem v opačném pořadí);
- v) u soukromého svěřenského fondu určení konkrétní osoby či způsobu, jak bude vybrána (obmyšleného);
- vi) závazek správce takto vyčleněný majetek držet a spravovat.

Údaje při vyčlenění majetku musí být ve smyslu obecných pravidel občanského práva zejména dostatečně určité, srozumitelné a nepochybné. Tak logicky z důvodu, že právě tento majetek bude představovat gró celého institutu. Nadále pak budou i mezi účastníky této smlouvy platit příslušná zákonná ustanovení, a to vzhledem k jejich kogentní povaze (viz též ustanovení § 978 NOZ).²⁶⁷

NOZ na první pohled nepředepisuje smlouvě žádnou zvláštní formu. V důsledku již zmíněné novely NOZ účinné od 1. ledna 2018 je však nezbytnou podmínkou pro zápis fondu do evidence svěřenských fondů mimo jiné také doložení splnění všech podmínek vzniku fondu, a tedy i doložení akceptace příslušných podmínek a povinností správcem. Smluvní strany mohou tedy tento legislativní stav

²⁶³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

vyřešit buďto tím, že uzavřou onu smlouvu písemně a návazně ji orgánu vedoucímu evidenci předloží, nebo správce vystaví a návazně orgánu předloží své písemné prohlášení, ve kterém uvede, že pověření ke správě fondu za podmínek stanovených příslušným statutem akceptuje.

V souvislosti s vytvářeným/ vznikajícím svěrenským fondem zákonodárce dále v ustanovení § 1452 NOZ hovoří (vedle smlouvy) též o obligatorním statutu svěrenského fondu a o jeho podstatných náležitostech, přičemž statutu je na rozdíl od smlouvy zvláštní forma jasně předepsána, když vyžaduje formu veřejné listiny.²⁶⁸ Co se rozumí veřejnou listinou, stanoví NOZ v ustanovení § 3026 odst. 1, dle kterého vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis. Notářský zápis může být dále nahrazen (ve smyslu veřejné listiny) rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci v mezích své pravomoci schvaluje smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevyklučuje. Náležitosti notářského zápisu upravuje ustanovení § 63 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění.²⁶⁹

Statut může být i součástí popsané smlouvy, když zákon v této souvislosti žádná omezení nestanoví. Statut může být eventuálně vydán formou veřejné listiny zakladatelem i kdykoliv jindy (např. po uzavření smlouvy), však vždy nezbytně před účinností vzniku svěrenského fondu. Je to totiž právě statut, který představuje nezbytnou podmínku vzniku fondu (ve smyslu ust. § 1452 NOZ musí mít každý svěrenský fond svůj statut).²⁷⁰

Údaje ve statutu jsou v podstatě totožné s údaji ve smlouvě (viz ust. § 1452 odst. 2 NOZ). Buď tedy musí smlouva obsahovat náležitosti statutu, nebo musí být statut součástí smlouvy.²⁷¹ Ke statutu svěrenského fondu detailněji viz článek 4.4.5. této práce.

Je vhodné doplnit, s čímž se ostatně ztotožňuje i příslušný komentář NOZ²⁷², že NOZ nestanoví, s kým má zakladatel onu smlouvu uzavřít. Může ji tedy uzavřít jak (a primárně) s osobou správce (což bude jistě v praxi nejčastější variantou a což lze jen doporučit), ale stejně tak i s osobou obmyšleného či jinou osobu (například osobou pověřenou dohledem nad svěrenským fondem). V každém případě je třeba, jak bylo již uvedeno, aby byl z jednání evidentní záměr vytvořit svěrenský fond, a aby smlouva obsahovala veškeré stanovené náležitosti. Uzavření smlouvy s jinou osobou než se správcem samozřejmě nemá vliv na obligatorní podmínky vzniku svěrenského fondu definované výše (správce musí přijmout pověření ke správě, a to byť i mimo smlouvu, a fond musí být zapsán do veřejného seznamu).

Taktéž doplňuji, že pojmenování vztahu mezi jednáním zakladatele a akceptací podmínek (správcem) jako „smlouva“ je teoreticky velice nepřesné a v praxi může způsobovat nemalé výkladové problémy. Pojem „smlouva“ totiž evokuje reálnou možnost smluvních stran *ex post* měnit podmínky takové smlouvy, což však v případě svěrenského fondu, jak bylo již naznačeno, vůbec možné není. Uvedené potvrzuje mimo jiné zákonná dikce ustanovení § 1469 NOZ, ze které víceméně jednoznačně vyplývá, že statut svěrenského fondu je možné měnit nebo rušit pouze soudním

²⁶⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁶⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 398 až 399.

²⁷⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁷¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 397.

²⁷² PIHERA, Vlastimil. Díl šestý. *Správa cizího majetku*. SPÁČIL, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1191.

rozhodnutím.²⁷³ Naopak připuštění možnosti smluvních stran, měnit podmínky předmětné smlouvy by prakticky způsobilo téměř absolutní nefunkčnost svěřenského fondu jako takového.²⁷⁴

Nejvhodnějším výkladovým řešením se tedy jeví být výklad, že účinností smlouvy předpokládané ustanovením § 1448 odst. 1 NOZ ve spojení s ustanovením § 1451 NOZ, kdy tedy došlo jednak k její akceptaci a jednak tedy i k převedení odvláštěného majetku do jmění vzniklého fondu (majetek je přivlastněn konkrétnímu účelu), je tato smlouva splněna, takovým splněním zaniká a nadále po ní bez dalšího zůstává jen statut fondu. Statut fondu pak představuje v podstatě výsledek (produkt) předmětné smlouvy, základ vzniku a fungování celého institutu a je bez dalšího závazný pro všechny na tom kterém svěřenském fondu zúčastněné osoby. Vzájemný vztah zakladatele, správce a dalších zúčastněných osob je jinými slovy nadále bez dalšího upraven právě předmětným statutem svěřenského fondu a zákonem. I v tomto případě zcela racionálně bez možnosti zúčastněných osob statut jakkoliv měnit.²⁷⁵

Zakladatel může do svěřenského fondu vložit prakticky jakýkoliv majetek, resp. majetek movitý, nemovitý, hmotný či nehmotný, a dokonce i majetek, který má vzniknout teprve v budoucnu. Je však vhodné zdůraznit, že takovým majetkem může být primárně majetek zakladatele, resp. věci v jeho vlastnictví. Otázkou je, zda může zakladatel vložit do svěřenského fondu majetek, který je ve vlastnictví třetí osoby (samozřejmě se souhlasem této třetí osoby). Osobně se přikláním k závěru, že toto možné není, a to hned ze dvou důvodů. Jednak jsou zákonná ustanovení týkající se svěřenského fondu zařazena do části NOZ týkající se absolutních práv a jako taková jsou tedy kogentní (viz již zmíněné ustanovení § 978 NOZ), jednak NOZ ve svém ustanovení § 1448 výslovně stanoví, že se svěřenský fond vytváří vyčleněním majetku „z vlastnictví zakladatele“. V každém konkrétním případě však bude nepochybně vhodné přihlídnout k okolnostem takového případu, které mohou patrně přispět i k závěru opačnému.

4.4.1.2. Vznik svěřenského fondu na základě pořízení pro případ smrti

V souvislosti s druhým ze zmíněných způsobů vzniku svěřenského fondu (vznik na základě pořízení pro případ smrti) lze uvést, že související ustanovení § 1491 NOZ definuje tři možné druhy pořízení pro případ smrti, konkrétně závěť, dědickou smlouvu a dovětek.

Závěť představuje ve smyslu ustanovení § 1494 NOZ odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti. Pro závěť je zákonem vyžadována písemná forma, ledaže by byla pořízena s úlevami ve smyslu ustanovení 1542 až 1549 NOZ. Závěť může být pořízena soukromou listinou ve smyslu ustanovení § 1532 a násl. NOZ nebo veřejnou listinou ve smyslu ustanovení § 1537 a násl. NOZ.²⁷⁶

Pro závěť pořizovanou soukromou listinou platí následující pravidla. Kdo chce pořizovat závěť v písemné formě beze svědků, je ve smyslu ustanovení § 1533 NOZ povinen napsat celou závěť vlastní rukou a vlastní rukou ji také podepsat (tzv. závěť

²⁷³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394.

²⁷⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 395.

²⁷⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 394 až 395.

²⁷⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 398 až 399.

holografická). Závěť, kterou zůstavitel nenapíše vlastní rukou, musí tento ve smyslu ustanovení § 1534 NOZ vlastní rukou podepsat a před dvěma současně přítomnými svědky výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli (tzv. závěť alografická). Ustanovení § 1535 až 1536 NOZ pak upravují postup při sepisování závěti osobami se smyslovým postižením a osobami se smyslovým postižením, které nemůžou číst nebo psát.²⁷⁷

Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, doložit čas, nebo uložit odkazovníku či dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku. Shodně též znění ustanovení § 1498 NOZ.

Dědickou smlouvou, která je upravena ustanoveními § 1582 až 1593 NOZ, povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za svého dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Dědická smlouva, pro kterou je ustanovením § 1582 odst. 2 NOZ vyžadována forma veřejné listiny, tedy představuje na rozdíl od závěti a dovětku dvoustranné právní jednání. Ve smyslu ustanovení § 1585 odst. 1 NOZ však nelze dědickou smlouvou pořídit o celé pozůstalosti, když čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle.²⁷⁸

Všechny tři uvedené způsoby pořízení pro případ smrti jsou aplikovatelné pro vznik svěřenského fondu, přičemž je nutno respektovat jak jejich shora definované formální a obsahové náležitosti, tak i nepominutelné dědice (viz ust. § 1642 až 1645 NOZ). Vůle zůstavitele projevená v pořízení pro případ smrti (nejen ve smyslu vytvoření svěřenského fondu v mezích příslušných ustanovení NOZ) pak musí být respektována všemi dědici.²⁷⁹

V souvislosti se všemi třemi způsoby pořízení pro případ smrti lze ve smyslu ustanovení § 1451 NOZ shrnout, že jimi zřízený svěřenský fond vznikne již okamžikem smrti zůstavitele. Na tomto závěru nemění nic ani již zmíněná novela NOZ č. 460/2016 Sb., která v této souvislosti stanoví, že je zápis vzniku svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů pouze deklaratorní povahy.

Je otázkou, jakým způsobem má zůstavitel definovat majetek spadnuvší do svěřenského fondu v době, kdy pro případ smrti pořizuje, když mezi pořízením a smrtí bude ve většině případů určitý časový (mnohdy významný) rozestup a majetek tak může v mezichase doznít výrazných změn, mnohdy i změn, které jsou s naplněním účelu svěřenského fondu zcela neslučitelné. Zanikne-li tak kupříkladu v mezidobí jediná věc vyčleněná zůstavitelem do svěřenského fondu, a zůstavitel své pořízení pro případ smrti patřičně nezmění, s největší pravděpodobností ke vzniku svěřenského fondu (pro nemožnost plnění) nedojde, jelikož by chyběl jeden z jeho naprosto zásadních elementů. V tomto se neshodují s některou odbornou literaturou²⁸⁰, která v takovém případě počítá se zánikem svěřenského fondu. Mám totiž za to, že pokud nejsou splněny předpoklady pro vznik svěřenského fondu (chybějící majetek), nelze uvažovat o jeho vzniku a analogicky tak ani o jeho zániku. Všem zůstavitelům lze v každém případě doporučit definici majetku dostatečně určitou a současně co možná nejflexibilnější, počítající s alternativami a s během času.

Vzniká také otázka, zda je či není majetek, který má být do svěřenského fondu vyčleněn, předmětem dědického řízení. Novelizované znění zákona č. 292/2013 Sb., o

²⁷⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 398 až 399.

²⁷⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 398 až 399.

²⁷⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 398 až 399.

²⁸⁰ Např. PĚSNA, L. *Svěřenský fond*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

Datum zpracování: 31. května 2016. Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

zvláštních řízeních soudních (ve znění účinném od 1. ledna 2018), konkrétně pak jeho ustanovení § 164 odst. 3 zákona, dává na tuto otázku podle mého názoru poměrně jednoznačnou odpověď, a to ve prospěch závěru, že majetek předmětem dědického řízení je, byť jen omezeně, v jeho určité jeho části a se specifickými pravidly. V dikci zmíněného ustanovení totiž platí, že zjistí-li soud v průběhu dědického řízení, že byl pořízením pro případ smrti zřízen svěřenský fond, vyrozumí o tom svým usnesením svěřenského správce a zašle opis tohoto usnesení orgánu, který vede evidenci svěřenských fondů. Tím je „účast“ majetku vyčleněného do svěřenského fondu v dědickém řízení dle mého názoru ukončena a již o něm nebude ve smyslu jeho dalšího rozdělení mezi dědice dle jejich obecných dědických práv dále rozhodováno.

Mám za to, že další „účast“ majetku v rámci dědického řízení by nedávala smysl zejména s ohledem na ustanovení § 1451 NOZ (které ve své poslední větě stanoví, že svěřenský fond zřízený pro případ smrti „vzniká smrtí zůstavitele“) a ustanovení § 1448 odst. 2 NOZ (které stanoví, že vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví onoho vyčleněného majetku). Výkladem obou těchto ustanovení lze totiž dovodit, že okamžikem smrti zůstavitele (zakladatele) dochází automaticky k přechodu vlastnického práva k majetku ve prospěch svěřenského fondu, čímž ztrácí tento majetek (jakožto oddělené a nezávislé vlastnictví) způsobilost být „obvyklým“ předmětem dědického řízení.

V případě, že by měla být pořízením pro případ smrti zřizujícím svěřenský fond zkrácena práva nepominutelných dědiců přiznané ustanovením § 1642 a násl. NOZ, bude těmto dědicům náležet v souladu ustanovením § 1654 NOZ pohledávka za svěřenským fondem na vydání protiplnění v penězích, nedohodnou-li se se správcem svěřenského fondu jinak.

Je vhodné také uvést, že nelze uvažovat ani nad tím, že by snad dědicové jakožto právní nástupci zůstavitele bez dalšího vstoupili do práv a povinností souvisejících se svěřenským fondem. Dědice totiž nelze bez dalšího považovat ani za účastníky řízení ve věcech svěřenského fondu ani za osoby bez dalšího oprávněné k vydání majetku ze svěřenského fondu při jeho zániku (samozřejmě nejsou-li v souladu se statutem osobami obmyšlenými)^{281 282}.

4.4.2. Nezávislé vlastnictví a obsah správy

Právoplatným vyčleněním určitého majetku do svěřenského fondu vzniká ve smyslu ustanovení § 1448 odst. 2 NOZ samostatné, oddělené a nezávislé vlastnictví tohoto majetku, které není závislé na jiném. Tuto nezávislost lze definovat tak, že vlastnictví není vůbec vztahováno k jakkoliv osobě²⁸³ - je oddělené od zbývajícího majetku jak zakladatele svěřenského fondu (jakožto původního vlastníka), tak od majetku svěřenského správce (jakožto jeho současného držitele) a nepochybně i od majetku obmyšleného (jakožto osoby, která bude mít obvykle z majetku určitý prospěch).

Při výkonu vlastnického práva k majetku ve svěřenském fondu vystupuje ve smyslu ustanovení § 1448 odst. 3 NOZ svěřenský správce vlastním jménem, však bez toho, aby mu takové vlastnické právo náleželo. Správce je uveden v evidenci majetku, který z titulu své pozice spravuje a který je k takové správě vyčleněn. Vlastnické právo vykonává správce na účet svěřenského fondu, přičemž toto zastoupení lze nepochybně

²⁸¹ HOUFEK, I. Trusty v rekonstrukci soukromého práva. *Bulletin advokacie*, 5/2013, s. 72.

²⁸² VITOUL, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

²⁸³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 404.

kvalifikovat jako zastoupení generální²⁸⁴. Správce je v souvislosti s dispozicí s tímto majetkem, v souvislosti s uspokojováním nároků souvisejících s tímto majetkem, a v souvislosti s plněním povinností vztahujících se k tomuto majetku, sám jak stranou smluvní, tak stranou procesní. Správce takto vystupuje jako strana přímá, tedy aniž by se musel dodatečně vykazovat nějakým jiným oprávněním než statutem (případně i samotným dokladem o zápisu ve veřejném seznamu).

Svěřenský správce je přirozeně povinen evidovat majetek svěřenského fondu odděleně od svého majetku. Pokud dojde k tomu, že se vlastní majetek svěřenského správce smíchá s majetkem fondu, mělo by se aplikovat pravidlo ustálené v common law a související s příbuznými trusty, a to, že všechny úspěšné investice jsou ve prospěch majetku fondu a všechny neúspěšné investice jdou na vrub osobního majetku správce²⁸⁵. Pokud svěřenský správce eviduje majetek více svěřenských fondů, měl by pro každý svěřenský fond založit zvláštní účet vlastníka.

Svěřenský fond je zákonem zařazen mezi věcně právní instituty. Z toho vyplývá, že veškerá práva a povinnosti související se svěřenským fondem působí *erga omnes*. Takové působení není možné jakýmkoliv způsobem modifikovat a každý tedy musí pravidla fondu respektovat (viz ustanovení § 980 NOZ)²⁸⁶. Každý musí jinými slovy zejména respektovat oprávnění osoby správce vytvářet příslušnou vůli, resp. právně jednat na účet svěřenského fondu. V zájmu právní objektivitě je však nutné uvést, že formálně vzato není správné označovat svěřenský fond výhradně za institut věcného neboli vlastnického práva²⁸⁷. Samozřejmě se nejedná ani o výhradně závazkový právní vztah (např. závazek ze smlouvy příkazního typu). Svěřenský fond totiž ve skutečnosti kombinuje prvky nejen věcněprávní, ale i závazkové.

Příkladem je např. vyčlenění podílu v obchodní korporaci do svěřenského fondu. V obchodním rejstříku bude jako osoba s dispozičním oprávněním k podílu zapsán právě správce s poznámkou, že byl podíl vyčleněn do svěřenského fondu. Správce bude tedy plnit veškerá práva a povinnosti související s takovým podílem na účet fondu (věcněprávní institut), však s plnou odpovědností péče rádného hospodáře vůči obmyšlenému a s plnou odpovědností dodržet povinnosti stanovené příslušnou smlouvou a statutem (obligační institut)²⁸⁸. Obdobně si lze představit zápis svěřenského fondu a potažmo správce do veřejně přístupné evidence katastru nemovitostí v souvislosti s vyčleněním jakékoliv nemovité věci do fondu.

Českým zákonodárcem zvolený charakter svěřenského fondu je současně krajně nešetrný vůči základním právním principům nejen českého právního prostředí a teoreticky může podkopávat důvěru v tento institut a v jeho reálné využití.²⁸⁹ Zákonodárce totiž na jednu stranu odepřel věcná práva k majetku ve fondu jak svěřenskému správci, tak zakladateli a obmyšlenému, na druhou stranu stanovil, že bude správce uveden ve veřejných seznamech jako „vlastník“ tohoto majetku. Motivace zákonodárce nepochybně směřovala zejména k ochraně majetku před nepříznivými budoucími vlivy, což je v zásadě správné, nicméně důsledek v podobě

²⁸⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 405 až 407.

²⁸⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 405 až 407.

²⁸⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 405 až 407.

²⁸⁷ Viz také ČELADNÍK, F., Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka.

²⁸⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 405 až 407.

²⁸⁹ Viz také ČELADNÍK, F., Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka.

nepochopení tohoto institutu ze strany laické veřejnosti, jakož i hrozba souvisejících omylů se přímo nabízí.

Další nepříliš zdařený legislativní stav představuje nedostatečná ochrana zakladatele a obmyšleného co do jejich práv souvisejících s movitými věcmi vloženými do fondu. Jako modelovou situaci si lze představit převod movitého majetku z fondu založeného pro soukromé účely (§ 1449 odst. 1 NOZ) svěřenským správcem na dobrověrnou²⁹⁰ třetí osobu, a to plně v rozporu s povinnostmi svěřenského správce při správě svěřeného majetku stanovenými jak NOZ, tak příslušným statutem svěřenského fondu, resp. v rozporu se zákazem s tímto majetkem jakkoliv nakládat, natož jej zcizovat. České právo neposkytuje proti takovému závadnému jednání správce osobě oprávněné z fondu, jakož ani zakladateli fondu, příliš mnoho efektivních způsobů obrany. Jinými slovy, jelikož tedy nesvědčí zmíněným subjektům žádná věcná práva k majetku ve svěřenském fondu, zakládá to ruku v ruce nemožnost, domáhat se jeho navrácení prostřednictvím reivindikační žaloby. Jak bylo již uvedeno, svěřením majetku do svěřenského fondu totiž zakladatel svěřenského fondu vlastnické právo k majetku zcela pozbyde, což odráží již zmíněný princip, že jednou vyčleněný majetek si nelze po vzniku fondu a po dobu jeho existence přisvojit zpět a stejně tak nelze fond ani zrušit (pokud taková možnost nebyla ve statutu výslovně zakotvena). Osobě oprávněné ze svěřenského fondu by tak v uvedené situaci zbývala pouhá možnost domáhat se na třetí osobě náhrady požitků, na něž by bývala měla z titulu svěřenského fondu nárok, a to v režimu závazkového práva, resp. v režimu bezdůvodného obohacení, a potažmo také možnost, domáhat se náhrady eventuálně vzniklé škody ve vztahu ke správci. Je evidentní, že toto řešení není uspokojivé, a to i jen z důvodu, že ani aplikace ustanovení o bezdůvodném obohacení by nebyla zcela dostatečná v okamžiku, kdy by požitky z majetku v návaznosti na jeho převod na třetí osobu již nadále neexistovaly. Aplikace ustanovení týkajících se náhrady škody by pak zcela jistě ztratila svůj smysl ve chvíli, kdy by byl správce nemajetný a potenciální pohledávka tedy nevyimahatelná.

Pro úplnost je třeba uvést, že osoba oprávněná z fondu, jakož i zakladatel fondu, mohou dle ustanovení § 1466 NOZ vznést námitku (relativní) neplatnosti právního jednání správce, kterým by správce poškozoval svěřenecký fond nebo práva osoby oprávněné. Tento nárok je však v dikci tohoto zákonného ustanovení limitován právě absencí dobré víry třetí osoby, což je taktéž zcela evidentně krajně neuspokojivé.

Posledně zmíněný neuspokojivý legislativní stav by mohl být dle mého názoru alespoň z části napraven tím, že by byl vytvořen speciální veřejně dostupný seznam movitých věcí (vedený například notáři), do kterého by byly konstitutivně zapisovány všechny movité věci tvořící majetek vyčleněný do svěřenských fondů (v případě nemovitých věcí zde již plní úkoly takového seznamu veřejně dostupný katastr nemovitostí). Při existenci takového seznamu by totiž jen těžko mohla třetí osoba argumentovat dobrou vírou ve smyslu ustanovení § 1466 NOZ ve spojení s ustanovením § 1111 NOZ při nabytí movitých věcí a tedy se odvolávat na originární nabytí svého vlastnického práva k movitým věcem. Dle mého názoru je pak nepochybně třeba upřednostnit ochranu osob oprávněných ze svěřenského fondu před ochranou třetích osob, a to byť by tyto osoby nabyly vlastnictví k movitým věcem ze svěřenského fondu od svěřenského správce v dobré víře. Opačný trend není dle mého názoru ve smyslu ústavně zaručeného práva na ochranu vlastnictví udržitelný.

Byly-li zde dále zlé jazyky, které předvíдалy, že budou svěřenské fondy hojně využívány například k nežádoucímu ukrytí majetku dlužníků před věřiteli, pak předně

²⁹⁰ Třetí osoba musí být v dobré víře v oprávnění správce majetek zcizit.

připomeňme právní úpravu relativní neúčinnosti právního jednání ve smyslu ust. § 589 a násl. NOZ, která má ambici věřitele před takovým závadným jednáním chránit. I užití této úpravy je však limitováno vědomostí druhé strany, nebo alespoň presumpcí vědomosti druhé strany o úmyslu dlužníka (zakladatele) zkrátit své věřitele.

V krajních případech poškozování věřitelů je zde tedy obecná právní úprava neplatnosti právního jednání ve smyslu ust. 574 a násl. NOZ, která svěřuje poškozenému věřiteli právo domáhat se vyslovení neplatnosti závadného jednání zakladatele. V případě závadného úmyslu alespoň jedné ze zúčastněných stran se uplatní relativní neplatnost ve smyslu ust. § 586 NOZ. V případě závadného úmyslu obou zúčastněných stran se uplatní absolutní neplatnost ve smyslu § 588 NOZ. Jakkoliv je korektivem uplatnění právní úpravy absolutní neplatnosti porušení zákona a/ nebo dobrých mravů za současného narušení veřejného pořádku, mám za to, že poškozování věřitelů v podobě ukrývání majetku jejich dlužníky takový korektiv naplňuje, a to zejména pohledem spravedlnosti a zajištění dlouhodobé funkčnosti a vymahatelnosti práva.

Ať už v případě relativní neúčinnosti či neplatnosti bude zajímavé sledovat soudní praxi, jak se postaví k výkladu oné „druhé“ nebo „zúčastněné“ strany právě v rámci svěřenského fondu. Dle mého názoru lze však za tuto stranu považovat jednak a zejména obmyšlené, jakožto příjemce výhod z fondu, a neméně i správce, jakožto osobu, která má na chod fondu výrazný vliv a není vyloučeno ani to, aby ze správy profitovala (a to ať už formou odměny za správu, nebo formou samotných výhod ze svěřenského fondu).

Je samozřejmě otázkou, zda nebude aplikace relativní neúčinnosti nebo neplatnosti právních jednání, včetně jejich reálného přínosu pro věřitele, v některých reálných případech iluzorní, a to právě s ohledem na již zmíněný požadavek prokázání buď vědomosti, nebo poškozujícího úmyslu zúčastněných subjektů. V některých případech bude totiž jisté nemožné, aby věřitel takové důkazní břemeno unesl a svých práv se tedy s úspěchem domohl.

Pro úplnost nutno poukázat také na ustanovení § 1467 NOZ, které zavádí solidární odpovědnost svěřenského správce, zakladatele nebo obmyšleného v případě úmyslného jednání sledujícího poškození věřitelů zakladatele.

4.4.3. Účel a druhy svěřenského fondu

Ustanovení § 1449 NOZ definující možný účel svěřenského fondu, stanoví:

- „(1) Účel svěřenského fondu může být veřejně prospěšný, anebo soukromý.*
- (2) Svěřenský fond zřízený k soukromému účelu slouží k prospěchu určité osoby nebo na její památku. Tento fond lze zřídit i za účelem investování pro dosažení zisku k rozdělení mezi zakladatele, zaměstnance, společníky či jiné osoby.*
- (3) Hlavním účelem veřejně prospěšného svěřenského fondu nemůže být dosahování zisku nebo provozování závodu.“*

Lze dovodit, že účel svěřenského fondu může být v jeho zakládacím dokumentu (statutu) vymezen velice podrobně nebo naopak velmi stručně. Obsah vymezení účelu bude tedy při zachování dostatečné jasnosti a určitosti konečně záležet právě a pouze na osobě zakladatele, jeho úmyslech, svědomitosti a preciznosti, to vše v měřítku zákona, dobrých mravů a veřejného pořádku (viz též ustanovení § 1 odst. 2 NOZ).

Soukromý (osobní) účel svěřenského fondu lze ve smyslu ust. § 1449 odst. 2 NOZ definovat tak, že má svěřenský fond prospívat určité osobě nebo určitým osobám,

příčemž nemusí jít vždy nutně o prospěch peněžitého charakteru (viz např. zřízení svěřenského fondu na památku určité osoby předvídané samotnou dikcí zákona). Současně lze dovodit, že osobním účelem svěřenského fondu (a to třeba i tím hlavním) může být i investování pro účely dosažení zisku k jeho následnému rozdělení mezi osoby zúčastněné na fondu, podnikání, nebo provozování závodu (co se rozumí závodem, stanoví ust. § 502 NOZ). Toto však platí pouze a právě pro fond založený za osobním účelem, když v případě veřejně prospěšného (sociálního) fondu toto ve smyslu ust. § 1449 odst. 3 NOZ neplatí (viz dále).

Jak bylo již uvedeno, obmyšlení musí být v rámci zakladatelského právního jednání svěřenského fondu dostatečně určitě identifikováni, a to buď jménem (a přirozeně ideálně i dalšími identifikačními údaji), nebo vlastnostmi (např. poměrem k zakladateli svěřenského fondu apod.).²⁹¹ Obmyšleným může být prakticky kdokoliv, od zakladatele, zaměstnanců, společníků, či jiných osob. V souvislosti s pojmem „zaměstnanci“ není zcela zřejmé, zda měl zákonodárce na mysli zaměstnance, s nimiž by uzavíral pro účely naplnění účelu svěřenského fondu svým jménem pracovní smlouvu správce fondu, nebo o zaměstnance zakladatele apod. Patrně lze však akceptovat výklad²⁹² v jeho co možná nejširší podobě, když takový zřejmě obsahu a účelu zákona neodporuje. Obdobně není podstatné, čeho může (musí) být zákonem předpokládán „společník“ společníkem. Z logiky věci tedy tento nemusí být v rámci zakladatelského právního jednání svěřenského fondu vymezen konkrétním jménem, ale postačí, pokud bude vymezen alespoň právě pozicí společníka. Ony „jiné osoby“ předpokládané zákonem budou v zásadě představovat jakékoliv osoby. Zákon dává zakladateli volnost v určení kritérií, kterými bude vybírána konkrétní skupina obmyšlených, vždy však musí být definovány takové podmínky, aby správce (a kdokoliv další) věděl, koho má vybírat, a to v zájmu dosažení účelu fondu, resp. jeho řádné realizace. Obmyšlenými v soukromém svěřenském fondu mohou být samozřejmě i právnické osoby, byť o nich zákon výslovně nehovoří.

Podstata svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným (sociálním) účelem se blíží zákonné úpravě nadace (ustanovení § 306 až 393 NOZ).²⁹³ Svěřenský fond se nicméně od nadace odlišuje jednak a zejména tím, že nemá právní osobnost (svěřenský fond představuje na rozdíl od nadace jakožto právnické osoby pouhý souhrn vyčleněného majetku – viz výše), jednak tím, že jeho pojmovým znakem není trvalost. Naopak, co se týče shodných znaků svěřenského fondu a nadace, je co do stanovení možných účelů právní úprava fondu a nadace víceméně podobná (viz také ustanovení § 306 NOZ).

Jakkoliv lze formální statut veřejné prospěšnosti přiznat ve smyslu ustanovení § 146 NOZ pouze právnické osobě (a nikoliv věci), analogickým výkladem lze dojít k závěru, že veřejně prospěšným (materiálním) účelem svěřenského fondu může být prakticky cokoliv, a tedy i to, co je právě k veřejné prospěšnosti zákonem zařazeno. Veřejná prospěšná entita má zejména vlastní činností přispívat k dosahování obecného blaha, na rozhodování o takové entitě musí mít podstatný vliv pouze bezúhonné osoby, majetek entity musí pocházet z poctivých zdrojů a entita musí svůj majetek využívat k veřejně prospěšnému účelu zejména hospodárně. Není tedy důvodu, proč by se měla interpretace veřejné prospěšnosti ve smyslu ustanovení § 146 NOZ ve vztahu k právnickým osobám a svěřenským fondům zásadním způsobem odlišovat, a to jakkoliv

²⁹¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 418 až 419.

²⁹² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 418 až 419.

²⁹³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 418 až 419.

se zákonná úprava samotného režimu veřejně prospěšných entit ve vztahu ke svěřenským fondům neuplatní (fond není entitou). Svěřenské fondy samotné se tak sice nebudou moci ucházet o formální status veřejné prospěšnosti, nicméně čistě materiálně mohou samozřejmě veřejné prospěšnosti dosáhnout. Zákon taktéž nevylučuje, aby právnické osoby právě se statutem veřejné prospěšnosti spravovaly svěřenské fondy, a to za situace, kdy by účel svěřenského fondu úzce souvisel s činností takové konkrétní právnické osoby. Toto by mohlo představovat cestu²⁹⁴, jak získat ve prospěch fondů výhody spojené s ryzím formálním statutem veřejné prospěšnosti.

Jak stanoví ustanovení § 1449 odst. 3 NOZ, hlavním účelem svěřenského fondu s veřejně prospěšným (sociálním) účelem nemůže být provozování podnikatelských aktivit, provozování závodu či jakýkoliv jiný způsob dosahování zisku. To však nevylučuje²⁹⁵, aby přesto byly v rámci svěřenského fondu takové podnikatelské aktivity provozovány, a to jako vedlejší činnosti sloužící k podpoře nebo zabezpečení primárních veřejně prospěšných cílů. Obdobné platí ostatně i pro nadace.

Ve smyslu uvedeného lze tedy definovat primárně tyto druhy svěřenských fondů:

i) *Soukromý svěřenský fond ve prospěch určité osoby*

Svěřenský fond může být zřízen k soukromému účelu ve prospěch určité (nebo alespoň určitelné) osoby, v jejíž prospěch má být z fondu jednorázově poskytnuto nebo opakovaně poskytováno určité plnění. Takové plnění může mít povahu buď výplaty určité částky, výnosu v době trvání správy svěřenského fondu nebo po jejím ukončení (viz též ustanovení § 1472 NOZ), nebo povahu např. požívacího nebo užívacího práva k majetku ve svěřenském fondu (viz též ustanovení § 1457 odst. 4 NOZ) apod. Soukromý svěřenský fond zřízený ve prospěch určité osoby je jediným svěřenským fondem, u něž zákon omezuje dobu jeho trvání (viz též ustanovení § 1460 NOZ a blíže pak níže). Tento požadavek limituje též okruh možných obmyšlených, když musí jít o osoby, které bude možné určit právě v této době omezeného trvání svěřenského fondu.²⁹⁶

ii) *Soukromý svěřenský fond zřízený za jiným účelem*

Svěřenský fond může být zřízen k soukromému účelu za účelem naplnění jiného soukromého nebo komunitního cíle, který primárně nesleduje prospěch konkrétní osoby. Takový svěřenský fond pak nemá určené obmyšlené, v jejichž prospěch by mělo být ze svěřenského fondu plněno. Délka trvání tohoto typu svěřenských fondů není zákonem omezena. Účelem svěřenských fondů tohoto typu může být kupříkladu udržování (správa) určité věci (např. věci s historickou hodnotou - budova, památník, případně hrob apod.)²⁹⁷, používání

²⁹⁴ Viz také SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

²⁹⁵ Viz také SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

²⁹⁶ Viz také SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

²⁹⁷ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

výnosů svěřenského fondu k jinému specifickému účelu (např. zajišťování provozu starého mlýna), vše např. i na památku určité osoby.

iii) *Veřejně prospěšný svěřenský fond*

Jak bylo již uvedeno v rámci tohoto článku výše, účelem svěřenského fondu zřízeného k veřejně prospěšným (sociálním) účelům je přispívat k obecnému blahu. Přispívání obecnému blahu se může týkat např. oblasti kultury, výchovy, víry, vědy nebo oblastí jiných, týkajících se filantropických aktivit²⁹⁸. Veřejně prospěšný fond může být založen ve prospěch určitých osob jakožto obmyšlených (zpravidla půjde o určitou skupinu obmyšlených), ale nemusí tomu tak být vždy. Doba trvání veřejně prospěšného fondu zřízeného ve prospěch obmyšleného není omezena (viz ustanovení § 1460 NOZ *a contrario*).

Rozdělení svěřenských fondů na veřejně prospěšné a soukromé však není dostatečné co do jasné definice konkrétních oblastí využití fondů, resp. co do jasné definice, kde všude si lze jejich využití představit. Obdobně jako je zahraniční trust založen na neomezené variabilitě účelů²⁹⁹, lze totiž i v případě českého svěřenského fondu očekávat jeho využití k celé škále předem nedefinovaných účelů³⁰⁰. Jakkoliv není možné sestavit vyčerpávající bližší seznam účelů fondů, a jakkoliv se jednotlivé kategorie mohou v rámci dílčích znaků překrývat, lze kategorizovat svěřenské fondy podle typických oblastí jejich využití (a to i s přihlédnutím k záměru zákonodárce a obvyklému využití trustu v zahraničí) následovně:^{301 302 303}

- a) *Obchodní svěřenský fond* má vždy povahu soukromého svěřenského fondu. Jeho hlavním účelem, nebo jedním z jeho hlavních účelů, je přímé nebo nepřímé provozování obchodního závodu, popřípadě vyvíjení jiné podnikatelské aktivity, dosažení zhodnocení spravovaného majetku, popřípadě dosažení zisku³⁰⁴. Pod obchodním svěřenským fondem si lze představit především penzijní a investiční fond³⁰⁵. Investiční fond ve formě svěřenského fondu, který výslovně předpokládá samotný zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, v platném znění, má pak v rámci kategorizace obchodních svěřenských fondů velmi specifické postavení. Krom svého možného daňového zvýhodnění představujícího jejich nemalou výhodu³⁰⁶ mohou totiž investiční svěřenské fondy zřizovat výhradně investiční společnosti a toliko pouze na základě smlouvy³⁰⁷.

²⁹⁸ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

²⁹⁹ LUPOI, M. Trusts: Comparative study. *Cambridge University Press*, 2001.

³⁰⁰ VITOU, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

³⁰¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014. Beck, 2013.

³⁰² SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H.

³⁰³ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³⁰⁴ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

³⁰⁵ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³⁰⁶ NOVOTNÝ, Libor. Svěřenský fond v českém právním systému. *Daně a právo v praxi*, 6/2014, s. 19.

³⁰⁷ VITOU, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

- b) *Zajišťovací svěřenský fond* je zřizovaný za účelem zajištění dluhu. V tomto ohledu budou zřejmě nejčastějšími dvě alternativy. Buď bude majetek ve svěřenském fondu pouze zajišťovat splnění dluhu pro případ, že by jej dlužník řádně nesplnil (v dikci zákona půjde tedy o zajištění dluhu ve smyslu ustanovení § 2018 a násl. NOZ), nebo bude majetek ve svěřenském fondu sloužit ke splnění dluhu přímo (v dikci zákona půjde tedy o splnění dluhu ve smyslu ustanovení § 1908 a násl. NOZ). Pro zajišťovací svěřenský fond je tedy přirozeně příznačné, že jeho trvání a jiné podmínky jsou spjaté s existencí zajišťovaného dluhu a takový fond má tedy silně akcesorickou povahu. Záměru, aby tento typ svěřenského fondu představoval pouhý institut zajištění dluhu, by pak měly samozřejmě odpovídat též stanovené podmínky fondu, především rozsah práv a povinností správce, které by měly být odlišné od jeho práv a povinností v rámci „standardního“ fondu. Je nutné upozornit, že svěřenský fond tohoto typu nelze posuzovat jako zajišťovací převod práva ve smyslu ustanovení § 2040 a násl. NOZ, jelikož koncept podmíněného převodu práva je zcela neslučitelný s konceptem autonomního (vyčleněného) jmění svěřenského fondu³⁰⁸. Zajišťovací svěřenský fond v kombinaci s obchodním svěřenským fondem umožňuje také organizaci a zajištění značných finančních projektů a může sloužit jako alternativa k inkorporaci podniků v rámci akvizice³⁰⁹. Může být také využit k restrukturalizaci společnosti³¹⁰ (a to i například v rámci insolvence, resp. reorganizace), nebo k zajištění věřitelů při emisi obligací. Zajišťovací svěřenský fond v kombinaci s obchodním svěřenským fondem může v neposlední řadě sloužit také bankám jakožto nástroj zhodnocování aktiv^{311 312};
- c) *Přidružený fond nadace* ve smyslu ustanovení § 349 až 352 NOZ, představuje zvláštní druh svěřenského fondu *sui generis*. Tato úprava je zvláštní vůči obecné úpravě svěřenského fondu v ustanovení § 1448 a násl. NOZ;³¹³
- d) *Rodinný svěřenský fond* lze považovat za nástroj vhodný k řešení různých rodinných majetkových situací. Tyto situace mohou zahrnovat např. zajištění osob, u kterých není z jakéhokoliv důvodu zájem, aby byly zahrnuty do dědické posloupnosti, a stejně tak i motivační nástroj pro potomky cílící na dosažení kýžených cílů nebo zajištění rodinných podniků³¹⁴. Rodinné svěřenské fondy mohou tedy jinými slovy po vzoru zahraničních family trustů, a taktéž po vzoru nedílů a rodinných fideikomisů (viz výše kapitola 2. této práce), sloužit zejména k řešení

³⁰⁸ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1195.

³⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník –*

Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva), Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³¹⁰ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³¹¹ SCHWARCZ, Steven L. Commercial Trusts as Business Organizations: Unraveling the Mystery. *The Business Lawyer*, 58/2003, s. 559 a násl.

³¹² VITOUL, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

³¹³ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1193 až 1196.

³¹⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014. Beck, 2013.

správy rodinného majetku a jeho kontinuálního mezigeneračního přechodu^{315 316}. Není samozřejmě vyloučeno, aby rodinný svěřenský fond sloužil např. k hmotnému zajištění současného či bývalého manžela či potomků, a to jak z titulu plnění zákonné vyživovací povinnosti, tak ze svobodné vůle zakladatele svěřenského fondu³¹⁷. Právě svěřenský fond, jehož účelem je zajištění výživy současného či bývalého manžela či potomků, je jediným případem, kdy může v Québecu svěřenský fond zřídit tamní svěřenský soud svým rozhodnutím³¹⁸. Tato forma zajištění je pak v Québecu daňově zvýhodněna³¹⁹. U nás zatím taková úprava neexistuje, což není dle mého názoru příliš pozitivní a zákonodárce by měl v zájmu ochrany práv dítěte, jakož i rodinně právních pravidel, nad zavedením takové možnosti uvažovat.

Rodinný svěřenský fond si lze představit také jako nástroj tzv. nápomoci při rozhodování ve smyslu ustanovení § 45 a násl. NOZ³²⁰, když jde o méně omezující opatření u osob, jejichž duševní porucha jim způsobuje potíže při právním jednání, nicméně nedosahuje takové intenzity, aby připadalo v úvahu omezení jejich svéprávnosti³²¹.

- e) *Diskreční svěřenský fond* ponechává svěřenskému správci širokou možnost uvážení co do výběru mezi obmyšlenými. Svěřenský správce má tak diskreční pravomoc rozhodnout kde, kolik a v jaké formě bude obmyšlenému, obmyšleným nebo určité skupině osob (jakožto časově a věcně omezeným obmyšleným) plněno³²². Svěřenskému správci může být samozřejmě taktéž svěřena pravomoc rozhodnout jen v jedné, nebo jen v dílčích z oněch otázek³²³. Vybírá-li svěřenský správce z určité skupiny osob, mohou se tyto osoby domáhat pouze řádného výkonu dílčích souvisejících povinností správce³²⁴. Naopak těm obmyšleným, kteří jsou stanoveni pevně, náleží plná kontrolní a intervenční oprávnění (viz kapitola 4.4.9. této práce)³²⁵.

Diskreční svěřenský fond může být využit jak k soukromému, tak i k veřejně prospěšnému účelu, zejména pak ke správě rodinného jmění, k ochraně postižených osob, k odložení rozhodnutí o dispozici s majetkem nebo k daňovému plánování³²⁶.

³¹⁵ EPPINGER, Aleš. Svěřenské fondy II aneb zasloužený klidný spánek. *Newsletter Schaffer & Partner*, 12/2014, s. 2.

³¹⁶ VITOUŁ, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

³¹⁷ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³¹⁸ PIHERA, Vlastimil. Nejpodivnější zvíře v lese - poznámky ke svěřenskému fondu. *Obchodněprávní revue*, 10/2012, s. 278

³¹⁹ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³²⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014. Beck, 2013.

³²¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 47.

³²² VITOUŁ, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

³²³ WATERS, D. W. M. The Protector: Old Wine in New Bottles. In OAKLEY, A. J. (ed). *Trends in Contemporary Trust Law*. Oxford: Clarendon, 1996, s. 63 a 101.

³²⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³²⁵ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³²⁶ CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec Law of Trust*. Toronto: Thomson Carswell, 2005, s. 280.

- f) *Testamentární svěřenský fond* umožňuje zůstaviteli vykonávat určitý vliv na osud svého majetku (pozůstalosti) i po své smrti³²⁷. Cíle testamentárního svěřenského fondu jsou v podstatě shodné s cíli dědického práva, nicméně v případě svěřenského fondu je jich dosahováno jinou konstrukcí právních vztahů, jakož i jiným právním jednáním³²⁸. Přitom ani obmyšlený ani svěřenský správce nemohou být považováni za dědice ve smyslu dědického práva³²⁹.
- g) *Bezúplatný svěřenský fond mezi živými* směřuje k dosažení stejných cílů jako darování³³⁰. Na rozdíl od darování, v rámci kterého je vlastnické právo k darovanému majetku převedeno z darujícího na obdarovaného, je však v tomto případě majetek nejprve převeden do svěřenského fondu, kde setrvává a plní svůj stanovený účel do doby, kdy je převeden na obmyšleného. V mezidobí je tento majetek držen a spravován svěřenským správcem. Předností tohoto typu svěřenského fondu je tedy možnost obmyšleného čerpat užitek z určitého majetku, aniž by byl jeho vlastníkem a nesl práva a povinnosti (a rizika) s tím spojené³³¹.
- h) *Ochranný svěřenský fond* slouží k ochraně legálně vlastněného majetku, tj. k ochraně proti neoprávněným exekucím, šikanózním insolvenčním návrhům, šikanóznímu uplatňování práva, k ochraně majetku před jeho pozbytím v důsledku riskantní podnikatelské činnosti, či v důsledku škodných událostí apod.³³². Ochrana je umožněna díky již výše rozebrané podstatě svěřenského fondu, který obecně připouští, aby se vlastník „zbavil“ (třeba i veškerého) svého majetku a zároveň si nad ním zachoval podstatný ekonomický vliv^{333 334}. Primárně si lze představit dvě formy ochranného svěřenského fondu. Vlastník buďto vyčlení část svého majetku do svěřenského fondu a stanoví automatický nárok obmyšleného na plnění z fondu, čímž majetek jako takový vyjme z dosahu budoucích věřitelů (tzv. asset protection trust), čímž je tedy majetek (však bez jeho užitků, resp. plnění ve prospěch obmyšleného) do budoucna chráněn před věřiteli jak zakladatele tak obmyšleného, nebo vyčlení část svého majetku do svěřenského fondu i s tím, že obmyšlený nemá automatický nárok na plnění z fondu, čímž jsou před budoucími věřiteli obmyšleného chráněny i jakékoliv budoucí užitky majetku vyčleněného do fondu.^{335 336}

³²⁷ KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.

³²⁸ CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec Law of Trust*. Toronto: Thomson Carswell, 2005, s. 280.

³²⁹ BRIERLEY, John E. The Gratuitous Trust: a New Liberality in Quebec Law. *Revue du Notariat*, 1998, s. 100.

³³⁰ CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec Law of Trust*. Toronto: Thomson Carswell, 2005, s. 267.

³³¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník –*

Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva), Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³³² VITOU, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

³³³ MIMROVÁ, Tereza. Svěřenský fond jako efektivní nástroj ochrany majetku před věřiteli. *Obchodněprávní revue*, 3/2014, s. 58.

³³⁴ BOUCKAERT, Boudewijn. *Property Law and Economics – Volume 5. Encyclopedia of law and economics*. Second edition. Cheltenham: Edward Elgar, 2010, s. 27-28.

³³⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník –*

Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva), Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³³⁶ VITOU, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

4.4.4. Označení svěřenského fondu

Ustanovení § 1450 NOZ stanoví pravidlo, že každý svěřenský fond musí mít své vlastní označení (svůj název). Toto pravidlo následně reflektuje též ustanovení § 1452 odst. 2 písm. a) NOZ tím, že označení svěřenského fondu stanoví jako obligatorní náležitost statutu. Z uvedeného vyplývá, že označení svěřenského fondu je povinen určit již zakladatel svěřenského fondu v době konstitutivního jednání směřujícímu k jeho zřízení.³³⁷

Důvody, pro které zákonodárce stanovil tuto povinnost, jsou poměrně zřejmé. Jelikož je svěřenský fond institutem se zvláštním režimem upraveným zejména v ustanovení § 1448 NOZ (tedy zvláštním režimem jednak ve smyslu, že se víceméně jedná o věcně právní institut, jednak ve smyslu, že tento nemá po dobu trvání svého vlastníka), je vcelku logické, že musí být i identifikovaný navenek, resp. identifikovaný nejen mezi účastníky tohoto vztahu, ale i vůči všem třetím nezúčastněným osobám, proti nimž absolutní právo svěřenského fondu působí. Příkladem mohou být např. nemovité věci vložené do svěřenského fondu. Je-li totiž věc zapsána ve veřejném seznamu, což nemovité věci *ex lege* jsou, už přímo z označení věci ve veřejném seznamu by mělo být patrné, že je vyčleněna do svěřenského fondu při uvedení jednoznačného označení tohoto svěřenského fondu u každého zápisu.³³⁸ Fakt, že zákonodárce zatím tento záměr příliš dobře legislativně nezakotvil, byl již vyložen v rámci této práce výše.

Označení svěřenského fondu je dále nepochybně významné také v případech, kdy svěřenský správce uvedením tohoto označení dává najevo, že jedná na účet fondu v dikci ustanovení § 1448 odst. 3 NOZ.³³⁹

V souvislosti s definicí náležitostí označení fondu se lze s největší pravděpodobností přiklonit k odborným názorům^{340 341}, že se subsidiárně použije právní regulace ustanovení § 132 a 135 NOZ upravující název právnických osob.

Označení musí být primárně natolik určité a srozumitelné, aby odlišilo svěřenský fond od jiného fondu, případně od jiného souboru majetku. Sekundárně musí vyjadřovat účel svěřenského fondu a obsahovat slova „svěřenský fond“ (viz ustanovení § 1450 odst. 2 NOZ). Tento požadavek je nutné vykládat liberálně v tom smyslu, aby název svěřenského fondu umožňoval základní identifikaci druhu svěřenského fondu z hlediska jeho účelu, a nikoliv, aby byl onen účel v názvu přesně a dopodrobna popsán (což by mnohdy ani nebylo možné). Ve smyslu obsahu a účelu zákona lze tedy patrně připustit, aby byl účel svěřenského fondu identifikován např. i jménem jeho zakladatele nebo obmyšleného. V dikci již zmíněného ustanovení § 135 NOZ však může označení obsahovat jméno člověka jen při splnění podmínky jeho užšího vztahu k fondu a s jeho souhlasem. Do označení svěřenského fondu lze nepochybně zakomponovat i jiné prvky, např. prvky zcela fantazijní povahy.

Dosud jednoznačně nezodpovězenou otázkou zůstává, zda stačí označení účelu svěřenského fondu ve smyslu uvedení, že je tento veřejně prospěšný nebo soukromý, případně zda má být uvedena ještě bližší konkretizace účelu. Osobně se přikláním spíše

³³⁷ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1196.

³³⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 424 až 425.

³³⁹ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1196.

³⁴⁰ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1210.

³⁴¹ VITOUL, Vlastimil. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

k závěru, že stačí uvedení účelu buď veřejně prospěšného, nebo soukromého, a to bez dalšího. Takové označení by dle mého názoru mělo zákonem stanoveným podmínkám (ustanovení § 1450 NOZ ve spojení s ustanovením § 146 až 150 NOZ) ve smyslu jejich teleologického výkladu plně vyhovovat.

V každém případě platí, že označení svěřenského fondu nesmí působit zavádějícím dojmem a nesmí být zaměnitelné s označením jiného fondu³⁴², což lze v současnosti již jednoduše ověřit náhledem do evidence svěřenských fondů.

4.4.5. Statut svěřenského fondu

Jak bylo již vysvětleno výše, svěřenský fond lze víceméně definovat jakožto institut absolutních věcných práv. Této definici odpovídá též zařazení zákonných ustanovení o svěřenském fondu do Části třetí NOZ (ustanovení § 976 až 1720) upravující právě práva absolutní majetková.³⁴³ V této souvislosti pak ve smyslu ustanovení § 978 NOZ platí: „*Od ustanovení této části se lze odchýlit ujednáním s účinky vůči třetím osobám, jen připouští-li to zákon.*“. Z uvedeného tedy poměrně jednoznačně vyplývá, že se od zákonných ustanovení upravujících svěřenský fond není možné odchýlit s účinky vůči třetím osobám.³⁴⁴ Z právě uvedeného důvodu je tedy jednou z podstatných náležitostí každého svěřenského fondu statut fondu ve smyslu ust. § 1452 NOZ, o kterém bylo již v krátkosti pojednáno výše.

Statut svěřenského fondu je povinen zakladatel vydat vždy nejpozději před vznikem svěřenského fondu ve smyslu ust. § 1451 NOZ, neboť je obligatorním dokumentem podmiňujícím vznik fondu (ust. § 1452 odst. 1 věta první NOZ). Zákonné podmínky vzniku fondu se přitom posuzují zásadně k okamžiku jeho vzniku, a nelze je dodatečně zhojit. Jakkoliv tedy mohou být naplněny veškeré ostatní zákonné náležitosti svěřenského fondu, bez toho, aby byl statut vydán dříve, než má svěřenský fond vzniknout, svěřenský fond nevznikne.

K obligatorním náležitostem statutu svěřenského fondu patří ve smyslu ustanovení § 1452 odst. 2 NOZ následující³⁴⁵:

- i) *Označení svěřenského fondu* (podrobně viz článek 4.4.4. této práce);
- ii) *Označení majetku, který tvoří svěřenský fond při jeho vzniku.* Toto musí odpovídat obecným pravidlům NOZ týkajících se právního jednání, jinými slovy, označení musí být dostatečně určité a srozumitelné, tak, aby bylo patrné, který majetek do svěřenského fondu patří a který nikoliv. Například v souvislosti s nemovitými věcmi je vhodné doporučit jejich označení plně v souladu s pravidly katastrálního zákona č. 256/2013 Sb., v platném znění, tak, aby navazující zápis práv do katastru nemovitostí proběhl bezproblémově;
- iii) *Účel svěřenského fondu.* Jak bylo již rozvedeno v článku 4.4.3. této práce, účel svěřenského fondu má být obecně uveden již v jeho

³⁴² SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474).*

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1196 až 1197.

³⁴³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku.*

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 429 až 430.

³⁴⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku.*

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 429 až 430.

³⁴⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku.*

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 430 až 432.

označení. Ve statutu by však měl být tento účel dostatečně určitě a srozumitelně rozveden a konkretizován, resp. obšírnějším způsobem vymezen tak, aby právě ze statutu bylo jakékoliv osobě na svěřenském fondu jakkoliv zúčastněné i nezúčastněné zřejmé, co je cílem zřízení a navazující existence fondu, resp. jaké má kdo ze svěřenského fondu nároky na plnění. Rozdíl mezi vyjádřením účelu svěřenského fondu v označení a vyjádřením účelu ve statutu je tedy patrný již z rozdílu ustanovení § 1450 odst. 2 NOZ (ve smyslu kterého tedy postačí „vyjádřit“ účel jako veřejně prospěšný nebo soukromý – viz také výše) a ustanovení § 1452 odst. 2 písm. c) NOZ (které naopak hovoří o povinnosti účel ve statutu dostatečně jasně „vymežit“) ³⁴⁶;

- iv) *Uvedení podmínek pro plnění ze svěřenského fondu.* Uvedení takových podmínek je spolu s vymezením účelu svěřenského fondu a určením obmyšleného zásadně určující pro posouzení oprávněnosti plnění z fondu. Tyto podmínky mohou být popřípadě i vymezením povinností správce fondu, k nimž musí vázat péči rádného hospodáře. Posouzením činnosti správce ve spojení s posouzením podmínek pro plnění ze svěřenského fondu by pak mělo být možno učinit jednak závěr o tom, zda je z fondu plněno řádně, a jednak závěr o tom, zda správce plní své povinnosti s péčí rádného hospodáře;
- v) *Údaj o době trvání svěřenského fondu.* Tento by měl být uveden buď konkrétním datem, nebo jako rozvazovací podmínka při určení konkrétní události, při níž bude svěřenský fond např. zanikat apod. Nebude-li určena žádná doba (případně podmínka), ve smyslu ustanovení § 1452 odst. 2 písm. e) NOZ platí, že svěřenský fond je zřízen na dobu neurčitou (s omezeními trvání definovanými již výše);
- vi) *Má-li být ze svěřenského fondu plněno určité osobě jako obmyšlenému, určení této osoby, nebo způsobu, jak bude obmyšlený určen.* V případě, že bude účel svěřenského fondu soukromý, bude nepochybně plněno určité osobě jakožto obmyšlenému. Obmyšlený bude buďto jmenován zakladatelem ve statutu konkrétně (jeho identifikačními údaji, tj. jménem, příjmením a datem narození, nebo vylíčením vlastností či povinností). Obmyšlený může být určen například splněním povinnosti dokončit určité studium, určením osoby s dosažením jejího určitého věku, nebo i vlastnostmi typu prvorozené dítě apod. Určení znaků, jak bude obmyšlený určen, musí být shodně jako v předchozích případech dostatečně určité a srozumitelné, aby vůbec svěřenský fond mohl platně existovat, resp. aby i z něho mohlo být bez pochyb plněno.

S účinností od 1. ledna 2018 je v důsledku novely NOZ - zákona č. 460/2016 Sb. - nezbytnou náležitostí statutu svěřenského fondu též údaj o počtu svěřenských správců a o způsobu jejich jednání. V této souvislosti vyvstává otázka, jakým způsobem má být toto řešeno u fondů, které již bez této náležitosti statutu vznikly do dne 31. prosince 2017. Přechnodná ustanovení novely k tomuto mlčí. Ve smyslu výkladových pravidel dle ust. § 2 NOZ se nicméně jeví být východiskem řešení,

³⁴⁶ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1215.

kdy by bylo v tomto ojedinělém případě zakladatelům umožněno do statutů prostřednictvím právních jednání ve formě notářských zápisů zasahovat, a to výhradně pro účely doplnění této chybějící zákonné náležitosti. Pro tento závěr ostatně hovoří také ust. § 65d písm. f) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění, které právě s účinností od 1. ledna 2018 stanoví jako jeden z údajů povinně zapisovaných a zveřejňovaných v evidenci svěřenských fondů právě počet svěřenských správců a způsob, jakým jednají. Blíže viz kapitola 6. a příloha č. 2 této práce.

Společným znakem spojujícím většinu z výše definovaných bodů, resp. náležitostí statutu svěřenského fondu [a to zřejmě vyjma bodu i) a v)] pak je, že v případě jejich neurčitosti a/ nebo nesrozumitelnosti by se aplikovalo ustanovení § 553 NOZ pojednávající o zdánlivém právním jednání. Ke zdánlivému právnímu jednání se ve smyslu ustanovení § 554 NOZ nepřihlíží, což by mělo nepochybně i fatální následky jak pro statut svěřenského fondu, tak pro svěřenský fond co do jeho platnosti a existence jako takového.

Ustanovení § 553 odst. 2 NOZ pojednávající o konvalidaci právního jednání se pro účely svěřenského fondu s největší pravděpodobností použít nedá. V quebeckém trustu ani v common law totiž není něco jako „dodatečné vyjasnění vůle zakladatelem“ možné.³⁴⁷ Přikláním se zde k závěru, že toto není možné ani v rámci českého právního řádu, neboť jednak není důvod, aby byla tato problematika v českém právním prostředí posuzována jinak (tím spíše, když česká úprava z úpravy quebecké vychází) a jednak je právně neuchopitelné, aby byl svěřenský fond, který pro vadu v projevu vůle vůbec nevznikl, později jakkoliv „opravován“. Jinými slovy, posuzuje-li se ve většině jurisdikcí³⁴⁸ existence či neexistence trustu právě k okamžiku jeho vzniku, přičemž právě k tomuto okamžiku musí být splněny základní zákonem stanovené požadavky, není konvalidace souvisejícího konstitutivního právního jednání možná.

Z doslovného znění NOZ by se mohlo zdát, že je statut něčím, co může zakladatel při vytváření svěřenského fondu a dále i po jeho vzniku, libovolně upravovat a měnit. Statut však od okamžiku vzniku fondu jakkoliv měnit či doplňovat nelze, nebo by tomu tak být nemělo, pokud se má zákonná úprava NOZ držet Quebecké úpravy jakožto svého vzoru.³⁴⁹ Ke změnám svěřenského fondu a tedy i ke změnám statutu svěřenského fondu blíže viz článek 4.4.10. této práce.

Statut svěřenského fondu musí mít ve smyslu ustanovení § 1452 odst. 3 NOZ formu veřejné listiny. Statut svěřenského fondu ve formě notářského zápisu pak představuje v podstatě nezpochybnitelnou právní formu, což je jistě pro účely statutu svěřenského fondu a stejně tak pro účely řádné existence a fungování fondu na místě. Nedodržení této formy bude mít za následek absolutní neplatnost právního jednání ve smyslu ustanovení § 582 odst. 1 NOZ ve spojení s ustanovením § 588 NOZ, a to vzhledem ke skutečnosti, že požadavek formy veřejné listiny má povahu požadavku veřejného pořádku (zejména co do zajištění prokazatelnosti vzniku svěřenského fondu)³⁵⁰. V případě nedodržení této formy tedy svěřenský fond nevznikne. Formu veřejné listiny musí pak mít přirozeně i smlouva o zřízení svěřenského fondu nebo porřízení pro

³⁴⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 430 až 432.

³⁴⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 430 až 432.

³⁴⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 429 až 430.

³⁵⁰ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1199.

případ smrti za předpokladu, že je v nich statut svěřenského fondu obsažen. Základní obligatorní náležitosti notářského zápisu stanoví ust. § 63 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu, v platném znění. K těmto náležitostem pak přistupují zejména další obecné náležitosti dle ust. 58 a 59 téhož zákona.

V uvedené souvislosti nesouhlasím s Piherou, který uvádí ³⁵¹, že je nutnost veřejné listiny v podstatě na škodu, když zřejmě výrazně zúží využitelnost institutu svěřenského fondu v praxi. U institutu majícího tak podstatný nejen věcněprávní dopad, jakým svěřenský fond nepochybně je, vnímám obligatorní účast notáře při jeho zřizování spíše jako přínosnou, a to mimo jiné z důvodu, že zaručí dodržení nejen právní kultury, ale i dodržení všech zmíněných základních zákonných požadavků. Ostatně při zakládání kapitálových společností, které může mít svými důsledky srovnatelnou, mnohdy i menší váhu, účast notáře taktéž nečiní žádné problémy a jeho účast je naopak i v tomto případě více než na místě.

Souhlasím naopak s Hornem, který vytýká ³⁵², že jakkoliv statut ve formě veřejné listiny vymezí majetek vyčleněný do fondu při jeho vzniku, existuje zde absence povinnosti sestavovat inventář majetku vyčleněného do fondu i později v průběhu jeho existence (například ve zvláštní formě s úředně ověřeným podpisem), a stejně tak i absence povinnosti převodu majetku do fondu zvláštním (registrovaným) způsobem. Statut, na něž tedy klade zákon přísné formální požadavky, nijak nezajistí publicitu majetku, který bude do fondu převeden až následně, a to byť i jen okamžik po sepsání příslušné veřejné listiny. Již v předchozích článcích této práce bylo rozvedeno, jaké neblahé důsledky může absence povinnosti registrace a publicity majetku vloženého do svěřenského fondu přinést.

Veškeré výše uvedené, s formou a obsahem statutu svěřenského fondu související, samozřejmě nevylučuje ³⁵³, aby ujednání, které nebude vyhovovat požadavku formy, popř. požadavku na obsah statutu, bylo posouzeno jako jiná smlouva, již je někomu svěřována správa cizího majetku (viz též ustanovení § 575 NOZ).

Veškeré výše uvedené současně nevylučuje, aby byla ve statutu krom obligatorních náležitostí uvedena i další (jiná) ujednání a ustanovení.

4.4.6. Správa svěřenského fondu

Správa svěřenského fondu je primárně upravena v ustanovení § 1453 až 1456 NOZ. Co bylo však výše řečeno o správě cizího majetku obecně (článek 4.3. této práce) (ustanovení § 1400 až 1447 NOZ) platí nepochybně též pro správu svěřenského fondu. Zmíněná ustanovení § 1453 až 1456 NOZ však budou představovat zákonnou úpravu k úpravě obecné správy cizího majetku speciální a tedy přednostní.

4.4.6.1. Svěřenský správce

Ve smyslu ustanovení § 1453 odst. 1 NOZ může být svěřenským správcem každý svéprávný člověk - fyzická osoba. V souladu s ustanovením § 1453 odst. 2 NOZ může být svěřenským správcem též právnická osoba, však pouze v případě, připouští-li to zákon.

³⁵¹ PIHERA, Vlastimil. Trust. Přednáška. Praha: Common Law Society, 24. října 2012.

³⁵² HORN, K.: Podrobněji k svěřenskému fondu. Ad notam, č. 6, ročník 2014, s. 3.

³⁵³ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1199.

Pokud jde o fyzické osoby, svěřenským správcem může být pouze člověk s plnou (neomezenou) svéprávností. Plnou svéprávnost je nutné vykládat ve smyslu ustanovení § 15 odst. 2 NOZ [„Svéprávnost je způsobilost nabyvat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).“] ve spojení s ustanovením § 30 NOZ [„(1) Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabyvá dovršením osmnáctého roku věku. (2) Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabyvá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svěprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.“] a ustanoveními § 55 a násl. NOZ upravujícími institut omezení svéprávnosti. Svěřenským správcem tedy nebude moci být nezletilý (pokud nenabyl svéprávnost ve smyslu uvedeného před nabytím zletilosti dříve), nebo ten, jehož svéprávnost byla omezena. Na jmenování fyzické osoby, která není plně svéprávná svěřenským správcem se hledí, jako by se nestalo (viz též ustanovení § 155 NOZ *per analogiam*). V případě pozdějšího omezení svéprávnosti již jmenovaného svěřenského správce jeho funkce ve smyslu ustanovení § 1438 NOZ *ex lege* zanikne.

354

Pokud jde o právnické osoby, jejich možnost vykonávat funkci svěřenského správce, jak bylo již uvedeno, je podmíněna tím, že jim to zákon explicitně umožňuje. V současné době obsahuje takové zmocnění jednak zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů, který za určitých podmínek předpokládá výkon této činnosti investičními společnostmi, a jednak úprava NOZ související s přidruženým fondem nadace ve smyslu jeho ustanovení § 349. Tato úprava NOZ totiž obecně umožňuje nadacím, aby vykonávaly funkci správce přidruženého fondu, je-li tento zřízen jako fond svěřenský. V ostatních případech je právnickým osobám možnost vykonávat funkci svěřenského správce zatím zcela zapovězena, a to i v teoretickém postavení zástupce svěřenského správce - fyzické osoby (viz též ustanovení § 1401 odst. 1 NOZ).³⁵⁵ Jakkoliv rozumím dosavadnímu legislativnímu postupu zákonodárce z pohledu ochrany obmyšlených a fungování svěřenského fondu jakožto velmi speciálního institutu, mám za to, že toto omezení není dlouhodobě udržitelné, je zbytečně rigidní a formalistické, a nepochybně zde postupem času vznikne veřejný zájem na tom, aby zákonodárce toto omezení podstatně zúžil. Trh si totiž pravděpodobně vyžádá, aby zde byla umožněna existence speciálně vytvořených právnických osob, které se budou správou svěřenských fondů fundovaně a profesionálně zabývat. Správa svěřenského fondu může být totiž věci prakticky velmi složitou nejen po stránce právní, ale i po stránce administrativní a věcné, přičemž umožnění výkonu funkce správce svěřenského fondu například právě kvalifikované obchodní společnosti disponující speciálním (novým) živnostenským oprávněním v rámci koncesované živnosti týkající se správy svěřenského fondu, by věci prospělo. Ostatně takováto právnická osoba by měla v určitých případech jistě mnohem větší předpoklady pro řádný a bezpečný výkon správy svěřenského fondu, než jaký bude mít v mnohých případech kterákoliv fyzická osoba. Zvýhodnění fyzických osob na úkor právnických se tedy jinými slovy v uvedeném smyslu nezdá být řešením spravedlivým a logickým.

Svěřenský fond může mít v zásadě zcela neomezené množství svěřenských správců. Ve vztahu k jednání a rozhodování všech těchto správců se uplatní obecná

³⁵⁴ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1200.

³⁵⁵ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1200.

úprava obsažená v ustanovení § 1428 NOZ (jednání a rozhodování prostřednictvím prosté většiny všech hlasů).

Ve smyslu ustanovení § 1454 NOZ věty první, při zachování již zmíněných podmínek uvedených v ustanovení § 1453 NOZ, je postaveno na jisto, že svěřenským správcem může být i zakladatel nebo obmyšlený svěřenského fondu. Ustanovení § 1454 NOZ věta druhá však pro takové případy současně stanoví povinnost, aby měl svěřenský fond ještě jednoho dalšího svěřenského správce v podobě „třetí osoby“, která nebude ani zakladatelem ani obmyšleným příslušného fondu, a kdy musí oba správci jednat jménem fondu výhradně společně³⁵⁶. Současně v případě, a na to je vhodné upozornit, kdy by byl např. jeden z pěti svěřenských správců současně v právě zmíněném postavení zakladatele nebo obmyšleného, vztahuje se požadavek ustanovení § 1454 NOZ, věta druhá, na jednání a rozhodování pouze tohoto jednoho správce, a nikoli na jednání a rozhodování správců ostatních³⁵⁷. Ve vztahu k jednání a rozhodování ostatních správců naopak zůstane plně aplikovatelnou již zmíněná obecná úprava obsažená v ustanovení § 1428 NOZ. Bude tedy na statutu svěřenského fondu, aby v každém konkrétním případě stanovil, s kterým z ostatních svěřenských správců je svěřenský správce (zakladatel, případně obmyšlený) povinen společně jednat a rozhodovat.

Cílem omezení stanoveného v ust. § 1454 NOZ, věta druhá, jistě je, zajistit v rámci správy přítomnost určitého nezávislého elementu, resp. nezávislého správce, a současně eliminovat případy, kdy by byl svěřenský fond zřizován jen pro nečestné účely skrytí vlastního majetku. Zákon však současně nestanoví, že by taková třetí osoba nemohla být ve vztahu k zakladateli nebo k obmyšlenému osobou blízkou (musí jít pouze o jinou „třetí“ osobu) a je tedy otázkou, zda bude v praxi zákonodárcem kýžený účel předmětného omezení naplněn. Je také vhodné uvést, že pokud by byla zakladatelem osoba, která by vylučovala majetek ze společného jmění manželů, byl by *ex lege* v pozici zakladatele i druhý vlastník majetku – manžel/ manželka zakladatele. Ono vyčlenění věcí do fondu by tak bylo výkonem práv týkajících se společného jmění ve smyslu ust. 713 NOZ a jako takové by tedy zakládalo solidaritu pro druhého z účastníků tohoto vztahu. Druhý z účastníků by tedy jinými slovy nemohl vystupovat v pozici onoho nezávislého správce, resp. oné třetí osoby, kterou předpokládá ust. § 1454 věta druhá NOZ.

Správcem fondu by patrně neměli nikdy být advokát či advokátní kancelář při výkonu své profesní činnosti. Výkon funkce svěřenského správce totiž není poskytováním právní služby a ustanovení § 56 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, současně nespécifikuje správu majetku advokátem jako plnou správu, která je pro správu svěřenského fondu ve smyslu ust. § 1456 NOZ příznačná. Závěru o nemožnosti advokáta či advokátní kanceláře vykonávat při výkonu své profesní činnosti funkci svěřenského správce svědčí i fakt, že v případě fondu by advokátovi chyběl konkrétní klient. Správce by přitom neměl při výkonu své funkce jednat ve prospěch kterékoliv z ostatních osob zúčastněných na fondu a měl by být nestranný. Je zřejmě možné, aby osoba vykonávající advokacii zastávala i funkci svěřenského správce, nicméně musí tak činit mimo mantinely své profese, resp. nesmí vystupovat jako advokát.

Výkon funkce svěřenského správce nepředstavuje sám o sobě podnikání ve smyslu ustanovení § 420 a násl. NOZ a není tedy pro něj třeba jakéhokoliv oprávnění

³⁵⁶ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1200.

³⁵⁷ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1200.

(např. živnostenského)³⁵⁸. Bude-li však současně svěřenský správce (fyzická osoba) vykonávat v rámci správy jakékoliv činnosti, pro které zvláštního povolení či oprávnění třeba je, bude samozřejmě muset patřičným oprávněním pro takové činnosti disponovat.

Ve smyslu ustanovení § 1455 odst. 1 NOZ svěřenského správce jmenuje a odvolává zakladatel nebo třetí osoba, v případech stanovených ustanovením § 1455 odst. 2 NOZ jmenuje svěřenského správce soud. Je samozřejmostí, že správce musí se svým jmenováním souhlasit, jinak se jmenování nestane účinným.

i) *Jmenování a odvolání svěřenského správce zakladatelem, případně třetí osobou*

Prvního svěřenského správce jmenuje zpravidla zakladatel fondu, a to v příslušné smlouvě o vytvoření svěřenského fondu či ve statutu, případně zůstavitel v příslušném pořízení pro případ smrti či ve statutu. Zákon však umožňuje (ustanovení § 1455 odst. 1 NOZ), aby zakladatel určil v zakladatelském právním jednání i jiný způsob jmenování nebo odvolání svěřenského správce, resp. umožňuje, aby zakladatelské jednání upravovalo pouze způsob jmenování svěřenského správce a tedy, aby byla výběrem svěřenského správce pověřena třetí osoba (např. obmyšlený či vykonavatel závěti). Zmíněné ustanovení současně svěřuje zakladateli též oprávnění již jmenovaného svěřenského správce ještě za doby existence svěřenského fondu odvolat a jmenovat nového, popřípadě určit pravidla pro takové pozdější odvolání a jmenování svěřenského správce třetí osobou.³⁵⁹ Zakladateli je také ponecháno na volném uvážení, zda v rámci pravidel svěřenského fondu např. neomezí dobu funkce svěřenského správce a zda si tedy neponechá oprávnění svěřenského správce vždy v pravidelných intervalech opětovně jmenovat. Jinými slovy, zákon umožňuje zakladateli udržet si i po vzniku fondu určitý zásadní vliv na správu fondu, resp. na subjekt, který bude takovou správu vykonávat³⁶⁰. To přirozeně neznamená, že by jmenování či odvolání správce nemohlo být soudem následně prohlášeno, a to i bez návrhu, za neplatné ve smyslu ustanovení § 588 NOZ z důvodu, že by se toto zjevně přičilo dobrým mravům, nebo odporovalo zákonu a současně zjevně narušovalo veřejný pořádek.

Ať už zakladatel určí jakýkoliv způsob jmenování nebo odvolání svěřenského správce, tento způsob nemůže *ex post* měnit a tento je tedy povinen bez dalšího respektovat (jak bylo již podrobně popsáno výše v souvislosti s nemožností zakladatele měnit v průběhu existence fondu nastavená pravidla).

Co do odvolání svěřenského správce a dalších důvodů, které povedou k zániku jeho funkce, se uplatní obecná pravidla definovaná v ustanovení § 1438 a násl. NOZ. K těmto ustanovením je taktéž ustanovení § 1455 NOZ povahy ustanovení zvláštního (speciálního).

³⁵⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 442.

³⁵⁹ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1202 až 1203.

³⁶⁰ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1202 až 1203.

ii) *Jmenování a odvolání svěřenského správce soudem*

Ustanovením § 1455 odst. 2 NOZ poskytuje řešení situace, kdy (i) již existující svěřenský fond nemá svěřenského správce, kdy (ii) svěřenský fond nemá potřebný počet správců, nebo kdy (iii) svěřenský fond dosud nevznikl, protože tu není svěřenský správce, který by své pověření ve smyslu ustanovení § 1451 NOZ přijal. Tak za předpokladu, že pravidla fondu stanovená zakladatelem neupravují postup, jakým má být další (případně náhradní) svěřenský správce jmenován³⁶¹. Lze však nepochybně uvést, že předmětná role soudu je v tomto případě až sekundární a přichází v úvahu právě a pouze tehdy, pokud svěřenského správce není možné jmenovat jiným „standardním“ způsobem. Soud jmenuje ve stanovených případech svěřenského správce vždy, pokud k tomu shledá výše zmíněné důvody, a to na návrh osoby, která má na takovém jmenování právní zájem. Toto oprávnění soudu představuje ztělesnění principu majícího své prameny v common law, tedy principu, že žádný svěřenský fond nesmí být zmařen z důvodu na straně správce.³⁶² Odvolání správce soudem na návrh zakladatele, obmyšleného anebo jiné osoby, která na tom osvědčí právní zájem, v případech závadného jednání správce, pak řeší ustanovení § 1466 odst. 1 NOZ, a bude o něm ještě pojednáno v rámci této práce níže. O jmenování a odvolání svěřenského správce se povede řízení podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Osobou mající patřičný právní zájem pak bude pravidelně zakladatel a obmyšlený, neboť jsou to právě oni, kdo mají zájem na tom, aby svěřenský fond fungoval tak jak má, resp. aby plnil svůj účel. Osobou mající patřičný právní zájem bude nepochybně také osoba, které byl svěřen dohled na fondem a v neuzavřeném výčtu patrně také věřitel závazku, který založil předchozí správce, který se týká fondu, a který zatím nebyl řádně splněn (přičemž to bude právě budoucí správce, který bude jako jediný oprávněn vlastním jménem na účet fondu závazek splnit).

Postavení svěřenského správce je podřízeno zákonné úpravě správy cizího majetku (ustanovení § 1400 NOZ a násl.). Svěřenskému správci náleží v smyslu ustanovení § 1456 NOZ ve spojení s ustanovením § 1448 odst. 3 NOZ a ustanovením § 1409 NOZ plná správa majetku ve svěřenském fondu (blíže viz článek 4.3. této práce). Je to právě a pouze svěřenský správce (případně jím zmocněná fyzická osoba), kdo je oprávněn vykonávat vlastnické právo k majetku ve svěřenském fondu³⁶³, resp. kdo je oprávněn s tímto majetkem jakožto vlastník disponovat, a to zcela bez ohledu na skutečnost, že vlastníkem majetku ve svěřenském fondu ve skutečnosti není (viz výše). Svěřenský správce vystupuje v postavení držitele majetku ve svěřenském fondu, resp. vykonává nad takovým majetkem držbě odpovídající kontrolu. Jakkoli se může zdát, že se jedná o oprávnění svěřenského správce obecně dosti široké, NOZ přeci jen stanoví limity omezující způsob výkonu „vlastnických“ práv svěřených správci³⁶⁴. Podstatné omezení tohoto oprávnění je obsaženo zejména v ustanovení § 1416 NOZ, které

³⁶¹ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1202 až 1203.

³⁶² SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1202 až 1203.

³⁶³ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

³⁶⁴ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

omezuje možnost svěřenského správce bezplatně převést majetek ze svěřenského fondu jen tehdy, je-li to přímo v povaze správy, nebo jedná-li se o majetek nepatrné hodnoty, jehož se správce zbavuje v zájmu beneficianta či ve shodě s účelem správy. S výjimkou tohoto omezení je svěřenský správce oprávněn nakládat s majetkem ve svěřenském fondu stejně, jako by byl jeho skutečným vlastníkem. Tato práva však musí využívat k naplnění účelu plné správy svěřenského fondu, resp. tedy zejména za účelem rozmnožení majetku svěřenského fondu. Svěřenský správce se nemůže spokojit s pouhým uchováním majetku, jak je tomu v případě prosté správy cizího majetku ve smyslu ve smyslu § 1405 NOZ. Svěřenský správce musí postupovat tak, aby se majetek zvětšoval, resp. aby byl výkon jeho funkce pro svěřenský fond produktivní s tím, že v opačném případě je samozřejmě odpovědný za způsobené škody. Tato povinnost přistupuje jakožto povinnost sekundární³⁶⁵ vedle povinnosti svěřenského správce naplnit účel svěřenského fondu jako takového.

Při výkonu svých práv jedná svěřenský správce vlastním jménem na účet svěřenského fondu (viz též ustanovení § 1419 NOZ). Je to tedy právě správce, kdo je účastníkem veškerých právních jednání týkajících se nakládání s majetkem ve fondu. Vlastnické právo k tomuto majetku je pak ve smyslu ustanovení § 1456 věta druhá NOZ v rámci veřejných seznamů „vedeno“, jak bylo již pojednáno výše, na jméno správce s tím, že by zde mělo být vždy také nezbytně uvedeno, že se nejedná o skutečného vlastníka³⁶⁶, však pouze o subjekt, který vlastnictví k majetku ve svěřenském fondu spravuje (tak s možná laicky nedostatečnou formou poznámky „svěřenský správce“). Správce je oprávněn uplatňovat na účet fondu práva též před soudy a jinými státními orgány, případně být též žalován z titulu práv třetích osob, která se ke svěřenskému fondu vztahují³⁶⁷. Samozřejmě i ve věcech, v nichž je účastníkem řízení správce, musí návrh obsahovat označení, že se jedná o svěřenského správce a současně označení svěřenského fondu jako takového.

V uvedené souvislosti je vhodné zopakovat, že je postavení správce ve vztahu ke spravovanému majetku v kontextu úpravy správy cizího majetku ve smyslu § 1400 odst. 2 NOZ specifické v tom, že je správci přímo svěřen výkon vlastnických práv (svěřenský správce vystupuje jako ten, kdo je originálním nositelem těchto z titulu své funkce plynoucích práv) a správce tedy nevystupuje jako pouhý zástupce vlastníka, jak je tomu v případě běžné správy.³⁶⁸ Tato právní konstrukce je přirozeným východiskem pojmu a podstaty svěřenského fondu. Vyplývá z ní však přirozeně již výše zmíněná nutnost, jmenovat svěřenským správcem osobu nejen dostatečně kvalitní, ale i dostatečně důvěryhodnou, což může být při soudobé absenci možnosti existence obecných a patřičně kvalifikovaných právnických osob majících způsobilost tuto funkci vykonávat v nejednom případě palčivý problém.

NOZ samozřejmě nevylučuje, aby si svěřenský správce najal v souvislosti s výkonem své funkce rádce či jiné potřebné experty (což samozřejmě svěřenského správce vůbec nezabaví povinností a odpovědností vyplývajících z jeho funkce). NOZ však výslovně vylučuje, aby měl svěřenský správce svého generálního zástupce. Ustanovení § 1401 odst. 1 NOZ totiž stanoví, že správce plní své povinnosti osobně, přičemž je oprávněn přenést svou působnost vyplývající z funkce, nebo se nechat

³⁶⁵ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

³⁶⁶ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

³⁶⁷ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

³⁶⁸ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

zastoupit pouze při jednotlivém právním jednání. Postavení správce lze tak přirovnat k postavení statutárního orgánu obchodní společnosti upravené primárně v ustanovení § 159 odst. 2 NOZ, kterýžto vykonává svou funkci taktéž osobně a s nemožností ji generálně delegovat na třetí osobu. I ona odpovědnost správce je ve své podstatě velmi blízká odpovědnosti členů orgánů obchodních korporací, když je správce v souladu s ustanovením § 1411 NOZ povinen zachovávat při výkonu své činnosti péči řádného hospodáře, která je blíže specifikována v ustanovení § 159 odst. 1 NOZ, a to jakožto povinnost vykonávat činnost s nezbytnou loajalitou, s potřebnými znalostmi a s pečlivostí³⁶⁹. Konstrukce odpovědnosti a nemožnosti generálního zastoupení správce má nepochybně svůj význam zejména v ochraně zájmů ostatních osob zúčastněných na fondu, ostatně obdobně, jak je tomu u obchodních společností a jejich společníků.

Péči řádného hospodáře samozřejmě nelze vnímat jako požadavek úplné neomylnosti správce, když jde spíše o povinnost zabezpečení řádného a kvalifikovaného rozhodování při každodenní správě majetku. Hodnotícím kritériem nepochybně bude porovnání postupu správce s postupem jakékoliv svéprávné a rozumně uvažující osoby v obdobném postavení mající v daném čase identické informace. Zákonný požadavek péče řádného hospodáře je nutné chápat jako ochranu veřejného pořádku a není tedy možné se od něj odchýlit, a to ani účinky mezi smluvními stranami³⁷⁰. Zároveň právní řád neklade na správce takové nároky, jako na členy orgánů obchodních společností, když správce zejména není povinen nést důkazní břemeno o dodržení povinnosti péče řádného hospodáře, bude-li namítáno, že tato nebyla dodržena tak, jak tuto povinnost členům orgánů obchodních korporací obecně stanoví zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb., v platném znění³⁷¹.

Jak bylo již uvedeno v předchozích článcích této práce, ustanovení § 1402 NOZ stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že za činnost správy náleží správci odměna v obvyklé výši. Tato domněnka se uplatní například v situacích, kdy nebude odměna sjednána dostatečně určitě nebo vůbec. Určujícím normativem v dané věci bude zejména povaha služeb, které správce vykonává, jakož i jejich náročnost a efektivita. NOZ totiž nijak nerozvádí způsob sjednání a/ nebo určení odměny, její charakter a ani výši, a bude tedy vždy záležet na dohodě mezi zakladatelem a správcem. Odměna přitom nemusí být vždy pouze peněžního charakteru, a může být tedy sjednána například i v naturální podobě, v podobě kombinované nebo v jakékoliv jiné. Ve většině případů však bude dle mého názoru přicházet v úvahu zejména právě odměna peněžní, a to buď ve výši pevné, nebo proměnlivé. Je to přitom právě potenciální proměnlivost, která by mohla správce motivovat k co nejefektivnějšímu výkonu správy a naopak.

Správce může ze své funkce v souladu s ustanovením § 1438 NOZ kdykoliv odstoupit, přičemž pro takové odstoupení není právními předpisy stanovena žádná zvláštní forma. I takové odstoupení však bude třeba patřičně doložit veřejnému orgánu vedoucímu příslušnou evidenci svěřenských fondů a tak lze písemnou podobu onoho odstoupení více než doporučit. To samozřejmě nevylučuje, aby byla zvláštní forma odstoupení stanovena například ve statutu svěřenského fondu. Z ustanovení § 1440 odst. 2 NOZ dále vyplývá, že správce nesmí ze své funkce odstoupit v nevhodnou dobu, či jinak odstoupením porušit své povinnosti k řádné správě.

Správce může být zakladatelem ze své funkce ve smyslu ustanovení § 1455 odst. 1 NOZ kdykoliv odvolán, a to i bez udání důvodu. Ustanovení § 1441 NOZ

³⁶⁹ Obsahem povinnosti péče řádného hospodáře u členů orgánů obchodních korporací se blíže zabýval Nejvyšší soud ČR například ve svém rozsudku sp. zn. 29 Odo 1262/2006.

³⁷⁰ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1203 až 1204.

³⁷¹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014. Beck, 2013, s. 1133.

stanoví pro odvolání správce obligatorní písemnou formu. Česká právní úprava tedy svěřuje zakladateli, jak bylo již řečeno, poměrně zásadní dohled nad fungováním svěřenského fondu i po jeho vzniku. Na rozdíl od právní úpravy Québecu, která svěřuje zakladateli pouze možnost určit způsob jmenování nebo odvolání správce, je tedy česká úprava ve vztahu k zakladateli benevolentnější a koncipuje vyšší úroveň závislosti mezi správcem a zakladatelem. Toto řešení nevnímám jako vhodné, když může předznamenávat určitou nesvobodu rozhodování správce v rámci výkonu správy. Správce může být jinými slovy vidinou možnosti svého odvolání mnohdy ovlivněn možná konzultovanými názory a „pokyny“ zakladatele, což není v dikci konstrukce nezávislé a nestranné správy fondu na místě. Samozřejmě platí obecné pravidlo, že správce není vázán pokyny nikoho, resp. je vázán pouze povinnostmi, které mu v rámci dobré správy ukládá zákon, smlouva a příslušný statut fondu, nicméně toto pravidlo může být s ohledem na onu „závislost“ v nejednom případě ohýbáno.

Ani v případě odvolávání správce samozřejmě není vyloučeno, aby statut svěřenského fondu určil odlišná pravidla a způsob takového odvolání, a to například ve smyslu delegace tohoto oprávnění na jiný subjekt (odlišný od zakladatele), nebo ve smyslu stanovení podmínek a přísnější formy odvolání apod.

4.4.7. Obmyšlený

Obmyšleného, neboli osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno, jmenuje nejen v dikci ustanovení § 1457 odst. 1 NOZ zásadně zakladatel svěřenského fondu. Zakladatel takto činí buď v rámci vymezení účelu svěřenského fondu [viz ustanovení § 1449 odst. 2 NOZ ve spojení s ustanovením § 1452 odst. 2 písm. c) NOZ], popřípadě v rámci statutu svěřenského fondu individuálně [viz ustanovení § 1452 odst. 2 písm. f) NOZ].³⁷² Určení osoby obmyšleného, nebo alespoň způsobu, jakým bude obmyšlený určen, musí být nezbytně provedeno zejména v případě zřízení svěřenského fondu k soukromému účelu, resp. má-li tedy svěřenský fond sloužit k prospěchu určité osoby, případně na její památku (viz ustanovení § 1449 odst. 2 NOZ).³⁷³ Obmyšleného může teoreticky jmenovat i třetí osoba, která je nezávislá a současně důvěryhodná pro zakladatele. Takovou osobou může být buď jednotlivec, nebo i skupina lidí.

Z dikce zákona by se mohlo na první pohled zdát, že při určení veřejně prospěšného účelu svěřenského fondu nemusí být obmyšlený, nebo alespoň způsob, jakým bude tento určen, zakladatelem vůbec definován. Není tomu samozřejmě tak. Pojmovým znakem správy cizího majetku (jíž správa veřejně prospěšného svěřenského fondu nepochybně také představuje) totiž obecně ve smyslu ustanovení § 1400 odst. 1 NOZ je, že je správa správci svěřena „ve prospěch někoho jiného“. Pokud je tedy i správa veřejně prospěšného svěřenského fondu svěřena správci ve prospěch někoho jiného, pak musí mít i veřejně prospěšný svěřenský fond svého obmyšleného.³⁷⁴ Každý svěřenský fond tedy musí mít svého obmyšleného bez ohledu na svůj účel.

Nevyužije-li zakladatel svého práva jmenovat obmyšleného, jmenuje jej ve smyslu ustanovení § 1457 odst. 2 NOZ svěřenský správce, přičemž současně určí také plnění, které mu ze svěřenského fondu náleží. Jedná-li se o svěřenský fond zřízený k soukromému účelu, může však svěřenský správce vykonat toto právo, jen jestliže statut určí okruh osob, ze kterého lze obmyšleného jmenovat (viz ustanovení § 1457 odst. 2

³⁷² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

³⁷³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

³⁷⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

NOZ).³⁷⁵ V opačném případě není fond bezvadný, což povede k tomu, že vůbec nevznikne (viz dále).

V otázce okruhu možných obmyšlených se komentář³⁷⁶ přiklání k závěru (zřejmě s odkazem na důvodovou zprávu NOZ³⁷⁷), že obmyšleným bezplatně zřízeného svěřenského fondu může být pouze osoba způsobilá dědit po zakladateli fondu. S tímto závěrem však patrně nelze souhlasit, jelikož nemá explicitní oporu v NOZ a již v předchozích kapitolách této práce byla popsána oddělenost dědického řízení od procesu vzniku svěřenského fondu. Jsou-li oba tyto procesy oddělené, nelze dle mého názoru aplikovat v rámci jednoho pravidla toho druhého.

Lze naopak souhlasit se závěrem³⁷⁸, že obmyšleným musí být minimálně dostatečně jasně určitelný jednotlivec nebo skupina lidí a že svěřenské fondy nemohou být zřizovány např. jen obecně (neurčitě) ve prospěch záchranu přírody, proti globálnímu oteplování apod.³⁷⁹ Obmyšleným může být fakticky kdokoliv, jelikož na něho právní řád neklade žádné zvláštní požadavky. Může se jednat o fyzickou osobu, která se dosud nenarodila, či dokonce nebyla ani počata, a stejně tak i o právnickou osobu, která dosud ani nevznikla. Může se jednat i o osobu, která např. teprve až plynutím doby začne naplňovat určité, zakladatelem vymezené znaky.³⁸⁰ Podmínkou na straně obmyšleného není přirozeně ani jeho svéprávnost a/ nebo právní osobnost.

V případě, že zakladatel výše zmíněným náležitostem nevyhoví a obmyšleného tedy nebude možné učít, lze jednání zakladatele směřující ke zřízení svěřenského fondu prohlásit za nicotné a svěřenský fond jako takový tedy za neexistující. Tak z důvodu, že zakladatelské právní jednání a jeho náležitosti je nutno posuzovat, jak bylo již detailně rozvedeno výše, zásadně k okamžiku, ve kterém je činěno a není možné jej dodatečně doplnit – konvalidovat.³⁸¹ Tento závěr se v souvislosti s určením/ jmenováním obmyšleného uplatní jak v případě svěřenského fondu zřízeného pro soukromé účely, tak i v případě svěřenského fondu zřízeného pro veřejně prospěšné účely.

Změnu či zrušení rozhodnutí ohledně jmenování obmyšleného lze provést pouze za podmínek určených statutem svěřenského fondu [viz ustanovení § 1452 odst. 2 písm. f) NOZ ve spojení s ustanovením § 1458 odst. 1 NOZ].

Postup, jakým má být obmyšlený jmenován NOZ výslovně neupravuje a pokud tedy nebude obsahovat tuto zvláštní úpravu samotný statut svěřenského fondu, bude nutné v souvislosti s tímto procesem aplikovat obecnou úpravu NOZ týkající se právních jednání (ustanovení § 545 a násl. NOZ). Jelikož jmenování obmyšleného samo o sobě (samostatně) nezakládá žádné právo obmyšleného k majetku ve svěřenském fondu, není pro formu takového jmenování rozhodné, jaké povahy má pozdější plnění ze svěřenského fondu být (např. pokud by tedy takovým plněním měla být nemovitost, nevyžadovala by se pro právní jednání, v jehož důsledku by byl obmyšlený jmenován, forma veřejné listiny – viz ustanovení § 560 NOZ). Totéž lze

³⁷⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

³⁷⁶ PIHERA, Vlastimil. Díl šestý. *Správa cizího majetku*. SPÁČIL, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1206.

³⁷⁷ ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s 595 až 596.

³⁷⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 455 až 456.

³⁷⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

³⁸⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

³⁸¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 456.

uvést i o možném a výše nastíněném rozhodování příslušné osoby o změně rozhodnutí o jmenování obmyšleného.³⁸²

NOZ dále stanoví ve svém ustanovení § 1458 odst. 2 NOZ striktní omezení týkající se jmenování obmyšleného, když platí, že nikdo není oprávněn jmenovat obmyšleného (nebo mu určit plnění ze svěřenského fondu) pro svůj vlastní zisk. Zisk je v této souvislosti nutné chápat jako určitý majetkový prospěch z titulu případného plnění. V souladu s odbornou literaturou³⁸³ za něj však bez dalšího nelze považovat ono plnění ze svěřenského fondu. Důvodem pro zakotvení tohoto omezení je jistě nutnost, zachovat pro účely řádného fungování svěřenského fondu určitou nezávislost osoby oprávněné obmyšleného jmenovat. V případě totiž, kdy by tato mohla jako obmyšleného jmenovat osobu za účelem dosažení svého vlastního přímého či nepřímého zisku (případně i zvýhodnění), v konfrontaci se zamýšleným účelem a podstatou svěřenského fondu by toto jistě bylo v mnoha případech citelně kontraproduktivní. Toto omezení přirozeně nemá absolutní charakter a mělo by být aplikováno přiměřeně v závislosti na konkrétních okolnostech každého případu.^{384 385} Jako modelový nežádoucí příklad lze v uvedené souvislosti nastínit situaci, kdy by svěřenský správce jmenoval nesolventního obmyšleného, za kterým má sám pohledávku z jiného titulu, a kterou by díky poskytnutému plnění z fondu uspokojil. Pokud by měla být osoba oprávněná jmenovat obmyšleného sama členem skupiny potenciálně obmyšlených osob vymezených statutem, nelze vyloučit její možnost jmenovat jako obmyšleného sebe sama. Zmíněné ustanovení § 1458 odst. 2 NOZ je totiž nutné vykládat a aplikovat v tom smyslu, že jmenováním konkrétního z potenciálního okruhu obmyšlených nesmí být znevýhodněni ostatní potenciální obmyšlení³⁸⁶. Pro úplnost je vhodné uvést, že nic nebrání tomu, aby byl obmyšleným sám zakladatel svěřenského fondu.

S účinností od 1. ledna 2018 v důsledku novely NOZ - zákona č. 460/2016 Sb. - platí, že je jmenování nebo jiné určení obmyšleného svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu účinné až dnem, kdy bude obmyšlený zapsán do evidence svěřenských fondů. Návrh na zápis každého ze stávajících obmyšlených do evidence svěřenských fondů musel být podán nejpozději do šesti měsíců od data nabytí účinnosti této novely s tím, že pokud se tak nestalo, účinky jeho jmenování nebo jiného určení zanikly. I k zápisu obmyšleného do evidence svěřenských fondů bude třeba výslovný souhlas obmyšleného. Blíže viz kapitola 6. a příloha č. 2 této práce.

Postavení obmyšleného může být buď bezúplatné, nebo úplatné (tedy komerčního charakteru)³⁸⁷. Svěřenský fond totiž nemusí být vždy nástrojem mezigeneračních přechodů majetku, ale lze jej využít i pro účely podnikání. Pro tento případ bude tedy jistě připadat v úvahu konstrukce zakotvená ve statutu fondu stanovující povinnost obmyšlených přispívat do fondu určité (zejména tedy, nikoliv však výlučně, peněžní) prostředky, které bude fond dále využívat pro účely realizace určitého podnikatelského záměru (účelu). Motivací obmyšlených k poskytování

³⁸² SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1211.

³⁸³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník –*

Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva), Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1237.

³⁸⁴ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1211.

³⁸⁵ HORN, K.: Podrobněji k svěřenskému fondu. Ad notam, č. 6, ročník 2014, s. 5.

³⁸⁶ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1211.

³⁸⁷ PĚSNA, L. Svěřenský fond. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

Datum zpracování: 31. května 2016. Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

příspěvků bude jistě vidina budoucího plnění, tj. zejména podnikatelského zisku, na jehož poměrnou část budou mít (jakožto obmyšlení) nárok.

4.4.8. Nároky obmyšleného

Ve smyslu ustanovení § 1457 odst. 2 NOZ představuje nárok obmyšleného (pokud je mu zakladatelem přiznán) právo na plody či užitky svěřenského fondu, nebo právo na majetek, eventuálně právo na podíly ze svěřenského fondu tvořící jeho podstatu apod. Dle ustanovení § 491 odst. 1 NOZ je plodem to, co věc (v daném případě majetek ve svěřenském fondu) pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať už s přičiněním člověka nebo bez něho (plodem tedy bude např. i příjem z nájmu apod.). Dle ustanovení § 491 odst. 2 NOZ je užtkem to, co věc pravidelně poskytuje ze své právní povahy (užitkem pak budou typicky úroky jakožto příslušenství pohledávky, zisk apod.). Ať už na plody, užitky, nebo na majetek či podíly, má obmyšlený nárok, jehož se samozřejmě může domáhat u soudu. Soudní řízení by pak vedl proti svěřenskému správci, který fond generálně spravuje. Naopak by jej nevedl proti svěřenskému fondu jako takovému, jelikož tento nemá právní osobnost a tedy ani procesní subjektivitu (viz výše).

Obmyšlenému náleží právo na převedení plodů a užitků vůči svěřenskému správci v okamžiku splatnosti tomuto právu odpovídajícího závazku fondu, resp. správce, přičemž obmyšlenému vzniká vlastnické právo k oněm plodům a užtkům až okamžikem splnění závazku ze strany správce, a jinými slovy tedy nevzniká automaticky k okamžiku splatnosti tohoto závazku³⁸⁸. Tento závěr je poměrně jednoduše odvoditelný právě z právní povahy fondu a v něm vloženého nezávislého vlastnictví, o němž bylo pojednáno výše. Totéž samozřejmě platí i o majetku nebo podílech ze svěřenského fondu, resp. i o majetkové podstatě svěřenského fondu.

Právo obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu vzniká ve smyslu ustanovení § 1459 NOZ pouze za splnění podmínek stanovených statutem svěřenského fondu [viz též ustanovení § 1452 odst. 2 písm. d) NOZ]. V dikci totožného zákonného ustanovení lze pak ve spojení s ustanovením § 1458 odst. 1 věta druhá NOZ dovodit, že i změnu či zrušení rozhodnutí ohledně určení plnění obmyšlenému lze provést, však výhradně za podmínek předem určených statutem.

Je-li obmyšlených určeno více, budou se mezi ně příslušné výnosy (plody i užitky), podíly, nebo majetek rozdělovat podílem připadajícím na každého z nich podle statutu svěřenského fondu³⁸⁹.

Obmyšlený se samozřejmě může svého práva na plnění ze svěřenského fondu vzdát. Vzdání se práva obmyšleného výslovně upravuje ustanovení § 1461 odst. 2 NOZ.

Chtěl-li by se kdokoliv jiný zúčastněný na fondu vzdávat svých práv z něj plynoucích, bude toto možné jen při splnění zákonem stanovených podmínek. Jakkoliv NOZ obecně možnost vzdát se práva (na rozdíl od předchozí úpravy § 574 odst. 2 SOZ) výslovně neupravuje, není vzdání se práva ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 NOZ vyloučeno u závazkových právních vztahů, pakliže to není zákonem výslovně zakázáno a pakliže nejde o právo, které má teprve v budoucnu vzniknout. U věcně právních institutů (jakým je i svěřenský fond) je pak případné vzdání se práva ve smyslu ust. § 978 NOZ možné pouze tehdy, připouští-li to zákon. Bude tedy záležet na konkrétní

³⁸⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 458 až 460.

³⁸⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 458 až 460.

povaze práva, kterého by se chtěla ta která osoba zúčastněná na fondu vzdát, pro účely posouzení, zda toto možné je či nikoliv.

Vzdání se práva obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu, které je tedy možné učinit až po vzniku tohoto práva (tedy nejdříve v okamžiku, kdy je obmyšlený povolán do pozice obmyšleného, resp. mu vznikne právo na plnění), je ve smyslu výše zmíněného zákonného ustanovení nezbytné provést ve formě veřejné listiny. Takovou veřejnou listinu představuje notářský zápis, jehož obsahem bude osvědčení o prohlášení obmyšleného, že se svého práva požadovat plnění ze svěřenského fondu, ve shodě s příslušným statutem svěřenského fondu, vzdává. Okamžikem, kdy k takovému vzdání se práva právoplatně dojde, právo beneficianta na plnění ze svěřenského fondu bez dalšího zaniká.³⁹⁰ Uvedené zřejmě nevylučuje, aby se obmyšlený vzdal jen svého dílčího práva na plnění z fondu, o ostatní (například práva na plnění v budoucnu splatných pohledávek vůči fondu) si ponechal.

Pro úplnost uvádím, že i když obmyšlený využije své možnosti vzdát se práva být obmyšleným v plném rozsahu, toto jednání nebude mít samo o sobě za následek zánik svěřenského fondu jako takového. Zánik svěřenského fondu by v tomto případě přicházel v úvahu pouze tehdy, pokud by fond již neměl žádné další obmyšlené (viz též ustanovení § 1471 NOZ).

Osoba, která je oprávněna jmenovat obmyšleného a určit mu plnění z fondu, je v důsledku ustanovení § 1458 odst. 1 NOZ zřejmě oprávněna i k tomu, aby takové své rozhodnutí změnila nebo zrušila. Bude však nezbytné, aby statut tuto možnost dostatečně určitě umožnil, a to včetně úpravy bližších podmínek oné změny a/ nebo zrušení. Pokud by totiž statut sice obsahoval úpravu možnosti změny nebo zrušení rozhodnutí o určení plnění z fondu, ale již by neobsahoval úpravu těchto bližších podmínek, patrně by bylo nutné považovat takové dílčí ustanovení statutu za nedostatečně určité a tedy zdánlivé ve smyslu ustanovení § 553 NOZ³⁹¹. Tak zřejmě bez dalšího vlivu na platnost statutu jako celek.

Výkladem ust. § 1453 odst. 3 NOZ lze současně dovodit, že obmyšlený má právo na plnění z fondu jen za předpokladu, že je jako obmyšlený zapsán v evidenci svěřenských fondů.

Postavení, resp. pozice obmyšleného se při zachování pravidel stanovených v ust. § 1475 odst. 2 NOZ jakožto osobnostní právo nedědí. Naopak nároky obmyšleného vůči svěřenskému fondu splatné nejpozději v den smrti zůstavitele se pak jako majetková práva nepochybně dědí.

4.4.9. Dohled nad správou svěřenského fondu

Základní pravidla dohledu nad správou svěřenského fondu jsou v rámci NOZ upravena ustanoveními § 1463 až 1467. Jedná se o dohled zejména nad tím, jakým způsobem svěřenský správce, který má po dobu trvání správy svěřenského fondu velmi obšírnou moc nad věcí/ věcmi spadajícími do svěřenského fondu (viz výše), plní své povinnosti. Tak s akcentem zejména na povinnosti uvedené v předchozích článcích této práce. Obecně lze zrekapitulovat, že svěřenský správce je ve vztahu k výkonu správy povinen postupovat s péčí rádného hospodáře a právě tedy na dodržování této jeho

³⁹⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 478.

³⁹¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník – Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1237.

povinnosti bude dohled nad správou svěřenského fondu mimo jiné zejména zaměřen.
392

Dohled nad správou svěřenského fondu vykonávají primárně *ex lege* ve smyslu ustanovení § 1463 odst. 1 NOZ zakladatel svěřenského fondu a obmyšlený. Taková zákonná díkce je naprosto logická, když zakladatel a obmyšlený jsou právě těmi subjekty, které mají největší zájem na tom, aby svěřenský správce plnil své povinnosti vztahující se k fondu řádně. Zakladatel a obmyšlený (či osoba zatím jen označená za obmyšleného v případě, kdy ještě nenastaly účinky pro naplnění pozice obmyšleného či podmínky pro vznik nároků obmyšleného na plnění), vykonávají dohled nad veškerou správou svěřenského fondu a nad veškerými výsledky jednání svěřenského správce bez výjimky.³⁹³

Ve smyslu ustanovení § 1463 odst. 1 NOZ není vyloučeno, aby statut fondu určil také další odlišnou osobu, která je oprávněna onen dohled na správou fondu vykonávat³⁹⁴, a není vyloučeno ani to, aby zde určil i případný rozsah, v jakém je tato osoba oprávněna dohled vykonávat. Lze si tedy jinými slovy představit určení osoby třetí, nezávislé a na svěřenském fondu jinak vůbec nezúčastněné, jejíž jedinou rolí po dobu existence fondu bude právě onen dohled, a to buď v plném, nebo v částečném rozsahu.

Vyvstává otázka, jak by měl zakladatel takovou třetí osobu motivovat k řádnému výkonu její funkce, přičemž se předně nabízí varianta úplaty za výkon funkce v případě, že to bude v podmínkách konkrétního fondu reálné a spravedlivé. Tato odměna může být samozřejmě variabilní (např. závislá na výsledcích výkonu funkce), nebo fixní.

Ustanovení § 1463 odst. 2 NOZ dále nastiňuje případy, kdy je osoba nebo skupina osob, případně orgán veřejné moci, jakožto oprávnění a povinný na správu svěřenského fondu dohlížet, stanovena zákonem. Příkladem³⁹⁵ lze v této souvislosti uvést situaci, kdy správce svěřenského fondu, ať už fyzická či právnická osoba, vloží s patřičnou oporou v zákoně a statutu část majetku svěřenského fondu do správy či spolusprávy určitému obchodníkovi s cennými papíry, případně, že sám správce svěřenského fondu bude zákazníkem u licencovaného obchodníka s cennými papíry. V takové situaci bude vykonávat dohled nad poskytováním investičních služeb správci svěřenského fondu Česká národní banka, a to z titulu své pozice orgánu veřejné moci vykonávajícím v této oblasti dozor. Dále lze příkladem uvést situaci, kdy bude příslušný svěřenský fond provozovat např. solární elektrárnu, jejíž zisk bude určen obmyšlenému. Provoz elektrárny (činnost svěřenského fondu) bude v takovém případě nezbytně podléhat také kontrole Ministerstva průmyslu a obchodu, a zřejmě také kontrole ze strany Energetického regulačního úřadu. Regulace bude činěna též ze strany příslušného finančního úřadu jakožto správce daně ve vztahu k povinnosti vést účetnictví apod. Bude-li svěřenský fond zaměstnávat zaměstnance, kontrolu bude moci přirozeně provádět též místně příslušný úřad práce atd.

Právo dohledu nad správou svěřenského fondu však jistě nelze zaměňovat s právem do vedení fondu jakkoliv zasahovat. Právo dohledu jinými slovy představuje pouhé oprávnění činit ověřovací úkony za účelem získání ucelené představy o správě

³⁹² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

³⁹³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

³⁹⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

³⁹⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

předmětného jmění a navazující oprávnění požadovat nápravu potenciálně zjištěného závadného stavu.

Vzdá-li se obmyšlený práva na příslušné plnění z fondu v dikci ustanovení § 1461 odst. 2 NOZ, bude v takovém vzdání se práva jistě implicitně obsaženo také vzdání se práva dohledu nad správou svěřenského fondu.³⁹⁶ Účelem dohledu obmyšleného totiž je, jak bylo již nastíněno výše, zjišťování a kontrola také toho, zda jsou oprávněné nároky patřičných osob správcem řádně a včas uspokojovány, načež vzdá-li se obmyšlený těchto nároků, ruku v ruce tím ztratí nejen prostředek, ale i důvod pro takové zjišťování a kontrolu. Mám za to, že se obmyšlený bez dalšího (tj. pokud to např. nepředpokládá statut fondu) nemůže vzdát svého práva na plnění z fondu se zachováním onoho dohledu (např. jednostranným prohlášením obmyšleného obsaženým ve vzdání se, že si dohled ponechává). Takové počínání totiž ona kogentní ustanovení NOZ nepředpokládají, nehledě na skutečnost, že již zmíněný důvod dohledu ruku v ruce se vzdáním se práva obmyšleného na plnění odpadl.

Z hlediska osob vykonávající dohled samozřejmě není vyloučeno, aby si najaly příslušné odborníky vykonávající dohled jejich jménem a na jejich účet³⁹⁷. V praxi totiž nepochybně nebudou ojedinělé situace, kdy bude dohled nad správou fondu věcí velmi složitou a vyžadující patřičnou erudici, a to zejména u svěřenských fondů se jměním dosahujícím značných hodnot nebo fondů zabývajících se specifickými (např. podnikatelskými) aktivitami. Jako odborníky si tak lze představit například advokáty, auditory, účetní poradce, znalce apod.

Dohled samotný je vykonáván prostředky, které jsou zcela běžné pro jakýkoliv dohled nad správou cizího majetku obecně. Správce je ve smyslu ustanovení § 1465 odst. 2 NOZ povinen předložit osobám vykonávajícím dohled (ve většině případů na jejich vlastní žádost) vyúčtování správy, umožnit jim kdykoliv přezkoumat účetní knihy a doklady týkající se správy, případně jim také poskytnout potřebnou informaci apod. To vše i při aplikaci ustanovení § 1436 a 1437 NOZ, které se zabývá právě vyúčtováním v rámci obecné správy cizího majetku.³⁹⁸

Svěřenský správce má ve vztahu k obmyšlenému (a tedy nikoliv ve vztahu ke všem osobám vykonávajícím nad správou fondu dohled, když tento pojem je, jak bylo již vysvětleno výše, pojmem širším) ve smyslu ustanovení § 1436 NOZ zákonem uloženou povinnost předkládat vyúčtování správy i bez žádosti o takové předložení. Tak nejméně v jednoročním intervalu.

Zakladatelům lze v uvedené souvislosti doporučit, aby zakotvili ve statutu povinnost pravidelného ověřování vyúčtování správy fondu auditorem. Správce fondu by totiž v zájmu objektivitě a transparentnosti neměl být tou poslední osobou zachycující obsah účetní evidence, a bude vždy vhodné získat pravidelný, kvalifikovaný a nestranný účetní obraz o řádném výkonu jeho funkce.

V quebecké právní úpravě má jakákoliv osoba, jíž svědčí právní zájem, možnost navrhnout soudu, aby jmenoval auditora za účelem ověření vyúčtování správy auditorem³⁹⁹. V českém právním prostředí taková možnost zakotvena není, což vnímám jako její nedůvodný nedostatek.

³⁹⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

³⁹⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník – Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1248.

³⁹⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

³⁹⁹ PĚSNA, L. Svěřenský fond. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Datum zpracování: 31. května 2016. Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Neposkytne-li správce oprávněné osobě požadované informace, může se oprávněná osoba obrátit na soud a zahájit proti svěřenskému správci soudní řízení o poskytnutí těchto informací ve smyslu ustanovení § 94 až 97 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (dále též jen „ZŘS“).⁴⁰⁰ Na toto řízení se pochopitelně použijí též příslušná ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále též jen „OSŘ“), jakožto ustanovení ve vztahu k ZŘS subsidiární. Soud by pak měl v meritorním rozhodnutí uložit svěřenskému správci povinnost požadované informace poskytnout. Žalobní petit by tak musel nezbytně směřovat k plnění správce, resp. tedy k poskytnutí příslušných informací určité osobě.

Při výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu může osoba vykonávající dohled zjistit škody, které v důsledku porušení povinností svěřenského správce vznikly, načež je tato osoba též aktivně legitimována k podání žaloby proti svěřenskému správci na náhradu a odčinění takových škod. Příslušný soud by pak mohl žalobou požadovanou náhradu moderovat jen při aplikaci ustanovení § 1418 NOZ.⁴⁰¹ Takové řízení by bylo opětovně vedeno v diki ustanovení procesních předpisů definovaných v předchozím odstavci této práce.

Osoba vykonávající dohled nad správou svěřenského fondu je dále ve smyslu ust. § 1465 odst. 2 NOZ aktivně legitimována např. též k podání žaloby o nahrazení projevu vůle, je-li správce povinen k nějakému právnímu jednání při plnění povinností péče rádného hospodáře, a toto jednání nečiní.⁴⁰²

Ustanovení § 1466 odst. 1 NOZ dále stanoví: „*Zakladatel, obmyšlený nebo i jiná osoba, která na tom má právní zájem, může soudu navrhnout, aby svěřenskému správci určité jednání uložil nebo zakázal, anebo aby svěřenského správce odvolal nebo jmenoval nového. Tyto osoby se také mohou dovolat neplatnosti právního jednání, kterým správce poškozuj svěřenský fond nebo právo obmyšleného; nabyla-li však třetí osoba právo v dobré víře, nesmí to vést k její újmě.*“ Z toho je patrné, že zakladatel svěřenského fondu, obmyšlený a jakákoliv jiná osoba, která má na tomto právní zájem a takový právní zájem příslušnému soudu prokáže, může, a to zcela bez ohledu na případnou odlišnou úpravu potenciálně stanovenou v podmínkách konkrétního svěřenského fondu, učinit kroky směřující proti svěřenskému správci, resp. svěřenského správce donutit: **(i)** k plnění jeho povinností, **(ii)** k jednání, kterého je nezbytně potřeba v zájmu fondu, **(iii)** ke zdržení se jakéhokoliv jednání fondu škodícímu, **(iv)** případně se může domáhat, aby byl správce odvolán.⁴⁰³ Stejně subjekty pak mohou ve smyslu tohoto zákonného ustanovení také zpochybnit jakékoliv právního jednání správce týkající se jmění fondu, nebo týkající se práv obmyšleného, a dovolávat se neplatnosti takového jednání, byla-li by naplněna podmínka neplatnosti ve smyslu ustanovení § 580 NOZ, resp. tedy podmínka rozporu takového jednání s dobrými mravy, případně rozporu takového jednání se zákonem, kdy to smysl a účel zákona (ustanovení § 1466 NOZ) vyžaduje. Zákon však současně dodává, že nabyla-li třetí osoba z titulu takového jednání své právo v dobré víře, nesmí to vést k její újmě, čímž poskytuje třetím osobám ochranu. O nedokonalosti této úpravy v jejich konečných důsledcích bylo pojednáno v rámci této práce výše. Patrně není pochyb o tom, že zmíněnou jinou osobou, která by mohla teoreticky prokázat právní zájem ve smyslu

⁴⁰⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

⁴⁰¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

⁴⁰² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 484 až 486.

⁴⁰³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 494 až 498.

ustanovení § 1466 odst. 1 NOZ, bude v tomto případě představovat ⁴⁰⁴ např. i věřitel, který bude mít vykonatelnou pohledávku vůči obmyšlenému, když právě tento by se mohl žalobou domáhat určení neplatnosti právního jednání, které by jej jakožto věřitele poškozovalo.

I na průběh všech výše definovaných soudních řízení se budou aplikovat příslušná ustanovení ZŘS a OSŘ. ⁴⁰⁵

Zajímavou konstrukci ⁴⁰⁶ pak nesouvisející přináší ustanovení § 1466 odst. 2 NOZ, které stanoví „*Soud pověří osobu uvedenou v odstavci 1 na její návrh zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu místo svěřenského správce a jeho jménem, je-li svěřenský správce bez dostatečného důvodu nečinný.*“ Toto zákonné ustanovení nepředstavuje doplnění zmíněného ustanovení § 1466 odst. 1 NOZ, ale představuje samostatné řešení jakékoliv případné a nevyhovující nečinnosti svěřenského správce. Teoreticky se může jednat o jakékoliv řízení o jakémkoliv plnění týkající se svěřenského fondu, nebo o jakékoliv řízení pro účely obrany fondu apod. K takovému řízení je samozřejmě vždy primárně aktivně či pasivně legitimován pouze svěřenský správce, však v případě jeho nečinnosti je tímto ustanovením založena pravomoc soudu pověřit zakladatele svěřenského fondu, obmyšleného, případně jinou osobu, která na tom prokáže právní zájem, aby vedla v zájmu svěřenského fondu řízení namísto správce.

Odborná literatura ⁴⁰⁷ výkladem dovozuje, že jsou zákonná ustanovení týkající se dohledu nad správou svěřenského fondu kogentního charakteru, a že je tedy nelze modifikovat nebo snad zcela vyloučit v neprospěch osob, jejichž ochranu zákon zakotvuje. S tím lze v zájmu zachování právní jistoty a funkčnosti fondů souhlasit. Otázkou však je, zdaje lze považovat dohled nad správou svěřenského fondu za právo či povinnost. Teleologickým výkladem ustanovení § 1463 NOZ lze patrně dospět k závěru, že jde spíše o povinnost. Ostatně „možnost“ dohled nevykonávat není ani nikde v NOZ uvedena a nelze ji dovést ani z kontextu všech příslušných souvisejících ustanovení. Z kontextu těchto zákonných ustanovení lze naopak dovést, že jde spíše o povinnost, čemuž odpovídá i fakt, že jsou osoby, jimž je dohled svěřen, nepochybně odpovědné také za škody, které by v rámci správy vznikly v případě, že by svou povinnost dohledu zanedbávaly.

I právo dohledu nad fondem je právem osobním a jako takové tedy bez dalšího na dědice příslušných oprávněných osob nepřechází. ⁴⁰⁸

4.4.10. Změny svěřenského fondu

Změny svěřenského fondu upravuje NOZ ve svých ustanoveních § 1468 až 1470. Již v článku 4.4.1.1. této práce bylo nastíněno, že změny ve svěřenském fondu (a to ať už ve smlouvě, či ve statutu) je možné činit jen velmi omezeně (resp. pouze prostřednictvím soudního rozhodnutí), jelikož přípuštění možnosti, aby osoby zúčastněné na svěřenském fondu do fungování tohoto jakýmkoliv způsobem zasahovaly, resp. přípuštění možnosti, aby byly měněny podmínky určené

⁴⁰⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 494 až 498.

⁴⁰⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 494 až 498.

⁴⁰⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 494 až 498.

⁴⁰⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník – Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1249.

⁴⁰⁸ HORN, K.: Podrobněji k svěřenskému fondu. Ad notam, č. 6, ročník 2014, s. 5.

zakladatelem, by prakticky způsobilo téměř absolutní nefunkčnost svěřenského fondu jakožto institutu věcného práva.⁴⁰⁹ V onom článku 4.4.1.1. této práce bylo tedy odkázáno zejména na ustanovení § 1469 NOZ, které stanoví:

„(1) Soud může na návrh osoby, která na tom má právní zájem, rozhodnout, že svěřenský fond zruší, pokud je dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo obtížně dosažitelné, zejména následkem okolností zakladateli neznámých nebo pro zakladatele nepředvídatelných. Jedná-li se o svěřenský fond zřízený za veřejně prospěšným účelem, může soud rozhodnout, že jeho původní účel nahradí podobným účelem.

(2) Lze-li ve shodě s původním úmyslem zakladatele účelu svěřenského fondu dosáhnout nebo mu lépe prospět změnou statutu fondu, soud statut upraví.“

Pokud tedy svěřenský fond přestane plnit prvotní záměr zakladatele, a to v důsledku okolností zakladateli neznámých nebo zakladatelem nepředvídatelných, kvůli kterým je usilování o naplnění účelu svěřenského fondu nemožné nebo příliš obtížné, může soud na návrh zúčastněné nebo jiné zainteresované osoby (která na tom má právní zájem) svěřenský fond zrušit.⁴¹⁰ V případě svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem může soud nahradit zakladatelem stanovený účel svěřenského fondu účelem podobným, původnímu účelu blízkým. Soud však bude v této souvislosti vždy vázán podaným návrhem aktivně legitimované osoby. Pravomoc soudu týkající se nahrazení účelu fondu se uplatní pouze a výlučně pro svěřenský fond zřízený za veřejně prospěšným účelem a tato se pro svěřenský fond zřízený za účelem soukromým vůbec nevztahuje. Odůvodnění lze nalézt v jednom ze základních a výše již mnohokrát zmíněného principu svěřenského fondu (ustáleného v rámci principů zahraničního trustu), že po zakladatelově konstitutivním právním jednání souvisejícím s fondem nemůže již nikdo jakoukoliv vzájemnou dohodou či jakýmkoliv jiným právním jednáním *ex post* měnit podmínky fondu, resp. že jakákoliv novace zakladatelské smlouvy či statutu svěřenského fondu nepřichází vůbec v úvahu.⁴¹¹ S ohledem na krátkou praxi mající své počátky dne 1. ledna 2014 nelze uvést žádné související judikáty. Uvedené však ztělesňuje snad poslední z možných zákonných ochranných opatření vyčleněného do svěřenského fondu v případě, že zakladatel nebude plně předvídat všechny přípustné varianty budoucího plnění ve prospěch obmyšlených, popřípadě pro ustanovení obmyšlených vůbec. Jako osobu aktivně legitimovanou k podání návrhu si lze předně představit někoho, komu má být z fondu správně plněno, nicméně plnit mu však z důvodů demonstrovaných v ustanovení § 1469 odst. 1 NOZ možné není a nápravy lze efektivně dosáhnout právě a jen aplikací tohoto zákonného ustanovení.

Na uvedený případ související s veřejně prospěšným svěřenským fondem pak navazuje ustanovení § 1473 odst. 1 NOZ, které upravuje právě situaci, kdy je dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo obtížně dosažitelné. Pokud tedy v konkrétním případě příslušný soud nevyužije své kompetence nahradit původní účel svěřenského fondu účelem novým, a tedy rozhodne o zrušení svěřenského fondu, může současně ve smyslu tohoto zákonného ustanovení na návrh svěřenského správce rozhodnout o tom, že bude majetek zrušeného fondu převeden do jiného svěřenského fondu (v zájmu naplnění smyslu a účelu zákona by se patrně mělo jednat o svěřenský fond zřízený také za veřejně prospěšným účelem), nebo do vlastnictví právnické osoby sledující dosažení

⁴⁰⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

⁴¹⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

⁴¹¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

účelu, který je co možná nejbližší původnímu účelu zrušeného svěřenského fondu.⁴¹² V dikci téhož zákonného ustanovení je soud ještě před vydáním patřičného rozhodnutí přirozeně povinen, vyžádat si stanovisko subjektu, kterému náleží nad správou zrušeného daného svěřenského fondu dohled. Uvedený postup soudu samozřejmě nepřichází v úvahu za situace, kdy zakladatel svěřenského fondu určil v rámci statutu jednoznačně, jak má být s majetkem při zániku svěřenského fondu naloženo (viz ustanovení § 1473 odst. 2 NOZ).

Izolovaně od odstavce 1 ustanovení § 1469 NOZ je pak nutné nahlížet na odstavec 2 tohoto ustanovení. Soud může totiž v dikci tohoto odstavce 2 též na návrh osoby aktivně legitimované rozhodnout o změně statutu, a to jak v případě fondu zřízeného za soukromým účelem, tak v případě fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem. I zde je soud vázán návrhem. Korektivem vždy bude ono dosažení účelu svěřenského fondu, popřípadě „lepší“ porozumění tomuto účelu. Navrhovatel bude tedy muset soudu tvrdit a prokázat nejen svou aktivní legitimaci, ale i naplnění podmínek a odůvodnění požadované změny statutu (i ve shodě s původním úmyslem zakladatele), přičemž soud bude zkoumat původní úmysl zakladatele vyjádřený statutem a reprezentovaný účelem svěřenského fondu, nicméně nebude oprávněn úmysl zakladatele nebo jím vyjádřený účel fondu jakkoliv změnit.

Soudní řízení související s případy uvedenými v tomto článku budou vedena v dikci ustanovení § 94 a násl. ZŘS a subsidiárně v dikci OSŘ (viz výše). Aktivně legitimován k podání příslušného návrhu bude primárně buďto správce svěřenského fondu, zakladatel, eventuálně i obmyšlený, a dále také každá jiná osoba, jak bylo již uvedeno, která prokáže příslušný právní zájem. Meritem věci bude zrušení svěřenského fondu (a to jak v případě svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem, tak i v případě svěřenského fondu zřízeného za veřejným účelem), případně nahrazení stanoveného účelu svěřenského fondu účelem novým (pouze v případě svěřenského fondu zřízeného za veřejným účelem)⁴¹³, popřípadě změna statutu.

Od možnosti změny statutu svěřenského fondu je třeba odlišit případy, kdy bude statut v plném rozsahu nepřesný, zavádějící či neurčitý a jinak nevyhovující jeho základním a obligatorním znakům stanoveným zákonem. V takovém případě by měl soud konstatovat nevzniknutí svěřenského fondu (pro nedostatek jeho zákonem stanovených náležitostí – viz článek 4.4.5. této práce) a nepřivlastnění vyčleněného majetku účelu svěřenského fondu, resp. konstatovat, že majetek nikdy v minulosti vlastnictví zakladatele svěřenského fondu neopustil.⁴¹⁴

Pro doplnění lze citovat ustanovení § 1468 NOZ, které se zabývá potenciálním zvyšováním majetku svěřenského fondu v průběhu jeho existence prostřednictvím „vkladů“ nezúčastněných subjektů a které stanoví „*Kdo zvýší majetek svěřenského fondu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti, není jeho zakladatelem. Majetek takto nabytý podléhá správě podle statutu a zákona.*“ Jakákoliv třetí osoba tedy může zvýšit majetek svěřenského fondu převedením majetku smlouvou nebo pořízením pro případ smrti. Takovou dispozicí však vkladatel nezíská žádná práva zakladatele svěřenského fondu a nezíská ani jakákoliv jiná práva osob zúčastněných na fondu, včetně osob vykonávajících dohled. Toto ostatně vyplývá též ze závěrů opakovaně v rámci této práce již výše zmíněných, tj. ze závěrů souvisejících s nemožností jakékoliv pozdější změny (statutu) již existujícího svěřenského fondu. Vzhledem ke

⁴¹² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

⁴¹³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

⁴¹⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 508 až 510.

kogentní povaze příslušných zákonných ustanovení mám současně za to, že statut nemůže zvyšování majetku svěřenského fondu prostřednictvím vkladů vyloučit. Bude však nepochybně právě na správci, jehož souhlas je k dispozici nepochybně potřeba, aby v každém konkrétním případě posoudil, zda je onen vklad pro fond přínosem či nikoliv a zda jej tedy má svým právním jednáním jménem fondu přijmout nebo odmítnout.

4.4.11. Zánik svěřenského fondu

K ukončení správy svěřenského fondu, jež představuje první ze tří etap nezbytných k jeho zániku, dochází v dikci ustanovení § 1471 NOZ **(i)** uplynutím doby, na kterou byl svěřenský fond zřízen, **(ii)** dosažením účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen (lze si představit například situaci, kdy byl účel svěřenského fondu jednorázového charakteru), **(iii)** rozhodnutím příslušného soudu o zrušení svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1469 NOZ (viz výše), **(iv)** vzdáním se práva na plnění z fondu zřízeného za soukromým účelem ze strany všech obmyšlených (obmyšlení tak mohou učinit postupem upraveným v ustanovení § 1461 odst. 2 NOZ, jak bylo detailně popsáno v článku 4.4.7. této práce, načež by tedy v takovém případě fond patrně zcela ztratil způsobilost naplnit svůj účel). Nejde však o výčet zákona zcela vyčerpávající, jelikož správa svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem může dále skončit taktéž např. **(v)** vyčerpáním veškerého majetku svěřenského fondu, nebo i **(vi)** splněním jiné podmínky, než je dosažení účelu svěřenského fondu, na kterou je existence svěřenského fondu vázána statutem.^{415 416} Je otázkou, zda může fond zaniknout například i **(vii)** zničením veškerého majetku vyčleněného do fondu (např. při přírodní katastrofě apod.).⁴¹⁷ Teoreticky takovou situaci vyloučit nelze, jakkoliv by při zničení majetku zpravidla zřejmě vznikla pohledávka z titulu pojištění či náhrady škody, která by do fondu spadala a která by tedy zabránila jeho zániku.

S výjimkou případů, kdy dochází ke zrušení svěřenského fondu rozhodnutím soudu, nevyžaduje zákon pro ukončení správy svěřenského fondu (a ani jeho následný zánik) žádnou zvláštní formu. Zjistí-li totiž svěřenský správce, že byly naplněny podmínky ukončení správy, a to ať už jakékoliv, začne bez dalšího postupovat dle ustanovení § 1472 a násl. NOZ.

Po skončení správy fondu dochází v důsledku postupu správce k aktivaci navazující (druhé) etapy zániku fondu, a to etapy v dikci ustanovení § 1472 NOZ zaměřené na vydání majetku svěřenského fondu oprávněným osobám.^{418 419} Ustanovení § 1472 NOZ v této souvislosti stanoví, že správce fondu vydá majetek fondu osobě, která má na takové vydání právo. Totéž ustanovení stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že na majetek svěřenského fondu má právo obmyšlený, a pokud ho není, zakladatel svěřenského fondu. V dikci ustanovení § 1472 NOZ také platí, že nebude-li žádné osoby, které by bylo možné plnit, a nebude-li ve statutu svěřenského fondu stanoveno jinak, případně předmětný majetek do vlastnictví státu. Za stát bude v takovém případě oprávněn jednat, resp. ho zastupovat, příslušný Úřad pro zastupování

⁴¹⁵ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1223.

⁴¹⁶ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 513 až 514.

⁴¹⁷ HORN, K.: Podrobněji k svěřenskému fondu. Ad notam, č. 6, ročník 2014, s. 7.

⁴¹⁸ SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1223.

⁴¹⁹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*.

Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 513 až 514.

státu ve věcech majetkových. Primárně právě těmto osobám je tedy svěřenský správce povinen majetek vydat.⁴²⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o vyvratitelnou právní domněnku, může být tedy ve statutu určena jakákoliv jiná osoba, které má být majetek po skončení správy svěřenského fondu vydán. Určení takové jiné osoby náleží přirozeně primárně zakladateli fondu při jeho zřízení, a to při zachování zásady autonomie vůle⁴²¹. Jelikož je tedy onu vyvratitelnost předmětné právní domněnky možné zajistit ustanovením ve statutu fondu, je vhodné zakladatelům doporučit, aby při zřízení fondu a přijímání statutu pamatovali právě a na tuto skutečnost, a upravili ve statutu právě tolik variant předmětného postupu správce, kolik jich může vůbec přicházet v úvahu. Mohou tak být například patřičně povolání například i dědicové obmyšlených, zakladatelů, popřípadě i jiných osob.

Ať už bude zmíněná jiná osoba ve statutu určena, či nikoliv, kohokoliv, komu bude svěřenským správcem ze svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1472 NOZ po právu plněno, lze označit za tzv. „osobu obmyšleného k podstatě svěřenského fondu“.⁴²²

Nebude-li ve statutu fondu určeno jinak a bude-li osob obmyšlených k podstatě svěřenského fondu více, budou tito ve vztahu ke správci svěřenského fondu vydávajícímu majetek oprávněni solidárně.⁴²³

Po završení druhé etapy zániku svěřenského fondu, která je následkem nezbytné kumulace právních skutečností definovaných v ustanovení § 1471 až 1473 NOZ, resp. tedy buďto právní účinností právních jednání, jejichž prostřednictvím správce fondu vydá po zániku správy svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1471 NOZ majetek svěřenského fondu osobě uvedené v ustanovení § 1472 NOZ, případně s ním naloží dle statutu ve smyslu ustanovení § 1473 odst. 2 NOZ, nebo ho eventuálně převede postupem upraveným v ustanovení § 1473 odst. 1 NOZ, svěřenský fond ve smyslu ustanovení § 1474 NOZ zaniká.⁴²⁴

S účinností od 1. ledna 2018, v důsledku novely NOZ, zákona č. 460/2016 Sb., završí správce poslední (třetí) etapu zániku fondu splněním povinnosti dle ustanovení § 1474 věty druhé NOZ, tj. podáním návrhu na výmaz svěřenského fondu z evidence svěřenských fondů ve lhůtě třiceti dnů od zániku svěřenského fondu, a to pod hrozbou sankce v podobě pokuty uložené správci rejstříkovým soudem. K takovému návrhu bude muset samozřejmě přiložit zejména příslušné listiny prokazující završení obou z předchozích etap. Výkladem zákona (§ 1474 NOZ) lze současně dovodit, že výmaz fondu z evidence bude výmazem deklaratorním.

Správce má při zániku fondu ve smyslu ustanovení § 1445 NOZ konečně povinnost předložit osobě obmyšleného k podstatě svěřenského fondu vyúčtování správy. V rámci takového vyúčtování by pak měla osoba obmyšleného (obdobně jako v případě dohledu – viz výše) získat ucelený přehled o tom, v jakém stavu se jmění svěřenského fondu nacházelo a nachází, jak s ním bylo naloženo, a jak si správa správce v průběhu existence fondu stála zejména v ekonomické rovině. Vyúčtování je opět samozřejmě zárukou pro obmyšleného umožňující mu případně proti správci patřičně

⁴²⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 515 až 517.

⁴²¹ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 515 až 517.

⁴²² SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 515 až 517.

⁴²³ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 515 až 517.

⁴²⁴ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 515 až 517.

zakročit v případě, že by zde vznikla pochybnost o tom, zda správce vykonával svou funkci s péčí řádného hospodáře.

V souvislosti se zánikem svěřenského fondu je vhodné opětovně upozornit na ustanovení § 1460 NOZ, ve kterém se zákonodárce pokusil omezit dobu trvání svěřenských fondů zřízených za soukromým účelem, a které lze bohužel označit za nikoliv příliš šťastně formulované. Tak zejména optikou srozumitelnosti, která by měla být obecně základní vlastností právních předpisů. Bližším právním rozbořem tohoto ustanovení lze nicméně i přes výkladové problémy dospět k závěru, že doba existence svěřenských fondů zřízených za soukromým účelem je *ex lege* omezena na sto let a dva lidské životy⁴²⁵ ⁴²⁶. Jinými slovy je maximální doba trvání svěřenského fondu založeného za soukromým účelem omezena nejen dobou 100 let od vzniku svěřenského fondu, ale současně také smrtí posledního obmyšleného, který byl zakladatelovým současníkem, zakladatelovým dítětem, nebo dítětem zakladatelova současníka.

⁴²⁵ PĚSNA, L. Svěřenský fond. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

Datum zpracování: 31. května 2016. Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

⁴²⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan a FIALA, Josef. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014. Beck, 2013.

KAPITOLA 5. Soudní řízení ve věcech svěřenského fondu

5.1. Zvláštní řízení soudní ve smyslu zákona č. 292/2013 Sb.

Jak bylo již uvedeno v předchozích kapitolách této práce, zákonná úprava NOZ o svěřenském fondu počítá se soudní pravomocí dohledu nad svěřenským fondem. Soudům byla ve smyslu NOZ ve spojení se ZŘS svěřena pravomoc rozhodovat⁴²⁷ zejména o jmenování správce svěřenského fondu (§ 1455 odst. 2 NOZ), o odvolání správce svěřenského fondu (§ 1466 odst. 1 NOZ), o jmenování osoby oprávněné dohlížet na správu svěřenského fondu (§ 1464 NOZ), o neplatnosti právního jednání správce svěřenského fondu (§ 1466 odst. 1 NOZ), o uložení nebo zákazu určitého jednání správcem svěřenského fondu (§ 1466 odst. 1 NOZ), o pověření osoby zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu (§ 1466 odst. 2 NOZ), o zrušení svěřenského fondu nebo o nahrazení účelu svěřenského fondu (§ 1469 odst. 1 NOZ), o změně statutu svěřenského fondu (§ 1469 odst. 2 NOZ), nebo o převedení majetku svěřenského fondu do vlastnictví právnické osoby (§ 1473 odst. 1 NOZ).

Jak bylo již však také rozvedeno, bude-li se jednat o práva obmyšleného na příslušné plnění ze svěřenského fondu vůči správci, bude nezbytné podat proti svěřenskému správci žalobu ve smyslu části třetí OSŘ⁴²⁸ a nikoliv návrh na zahájení řízení ve smyslu ZŘS.

Důvodem, proč byla v právním řádu v souvislosti se výše definovanými případy zakotvena speciální procesní právní úprava, jsou zejména odlišnosti fondu od ostatních právem předpokládaných institutů a neméně důležitě také fakt, že svěřenský fond nemá právní osobnost, což si vyžaduje mimo jiné i zvláštní úpravu místní příslušnosti a účastenství. Příkladem⁴²⁹ lze uvést, že úpravu statusových otázek právnických osob, která je svěřenskému fondu nejbližší, nelze užít, neboť by v téměř každém ustanovení bylo nutné normovat výjimku vztahující se právě na svěřenský fond.

Zmíněná procesní úprava, kterou ztělesňuje zejména ustanovení § 94 až 97 ZŘS, nicméně normuje pouze ty nejnужnější procesní požadavky tak, aby odpovídala variabilitě rozhodování soudů.^{430 431}

Ustanovení § 94 ZŘS pak stanoví: „*Pro řízení ve věcech svěřenského fondu je příslušný obecný soud svěřenského správce; nemá-li svěřenský fond svěřenského správce, je příslušný poslední obecný soud zakladatele svěřenského fondu.*“ Je zjevné, že zákonná úprava místní příslušnosti reflektuje mimo jiné skutečnost, že samotný svěřenský fond nemá sídlo a že je zde poměrně velká rozmanitost osob i majetku. Místní příslušnost tedy jinými slovy není možné⁴³² vázat ani na majetek, sídlo, bydliště

⁴²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních ze dne 27. 2. 2013.

Informační systém Beck-online. Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., se sídlem Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 750/34, PSČ 110 00, IČ: 24146978.

⁴²⁸ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních ze dne 27. 2. 2013.

Informační systém Beck-online. Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., se sídlem Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 750/34, PSČ 110 00, IČ: 24146978.

⁴³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních ze dne 27. 2. 2013.

Informační systém Beck-online. Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., se sídlem Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 750/34, PSČ 110 00, IČ: 24146978.

⁴³¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 182.

⁴³² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních ze dne 27. 2. 2013.

Informační systém Beck-online. Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., se sídlem Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 750/34, PSČ 110 00, IČ: 24146978.

či jiný tradiční rozhodný prvek. K řízení ve věcech svěřenského fondu jsou tedy věcně příslušné okresní soudy, přičemž se místní příslušnost odvozuje od obecného soudu svěřenského správce. V situaci, kdy fond správce nemá, je příslušným poslední obecný soud zakladatele svěřenského fondu. Takové řešení se zdá být v souladu s tím, že svěřenskému správci náleží plná správa majetku ve fondu, resp. tedy s tím, že vlastnická práva související s fondem správce vykonává svým jménem na účet fondu.
433

Jelikož je tedy určení obecného soudu fondu vázáno zpravidla na bydliště nebo sídlo uvedených osob a jelikož je pravomoc českých soudů dána v případě, že je podle procesních předpisů místně příslušným soud na území v České republice, je na místě závěr v tom smyslu, že přemístěním bydliště nebo sídla svěřenského správce do zahraničí ztratí české soudy pravomoc o věcech takového svěřenského fondu rozhodovat.⁴³⁴ Je otázkou, zda se jedná o důsledek, který zákonodárce předvídal či nikoliv.

Ustanovení § 95 ZŘS stanoví: „*Účastníky jsou zakladatel svěřenského fondu, svěřenský správce, obmyšlený a osoba, která má právo dohledu nad správou svěřenského fondu.*“ Ač to z tohoto ustanovení explicitně nevyplývá, účastníkem řízení ve věcech svěřenského fondu bude jistě i navrhovatel, neboť řízení lze dle ustanovení § 96 ZŘS zahájit jen na návrh (viz níže).^{435 436} Vyjmenované osoby tedy představují osoby, které mají vždy nějaký vztah ke svěřenskému fondu, o něž v řízení jde⁴³⁷. Svěřenský správce je účastníkem řízení pochopitelně z důvodu, že mu náleží plná správa majetku ve svěřenském fondu. Zakladatel svěřenského fondu je účastníkem jednak z důvodu, že v řízení jde o majetek, který mu dříve náležel, jednak z důvodu, že bez zakladatele by svěřenského fondu nebylo, načež zákonná úprava toto respektuje, resp. dává zakladateli možnost zasadit se svým účastenstvím v řízení o výsledek řízení. Obmyšlený je účastníkem řízení logicky z důvodu, že má právo na plnění ze svěřenského fondu. Osobu oprávněnou vykonávat nad fondem dohled pak definují ustanovení § 1463 až 1464 NOZ a i jejich účastenství je více než logické a správné.

Řízení ve věcech svěřenského fondu lze zahájit jen na návrh (jak stanoví ustanovení § 96 ZŘS). Důvod této konstrukce je vcelku prostý⁴³⁸. Úprava svěřenského fondu je totiž v NOZ (jak bylo již ostatně zmíněno v předchozích kapitolách této práce) systémově zařazena mezi správu cizího majetku s absencí dohledu ze strany orgánů veřejné moci. Toto potvrzuje i hmotněprávní úprava (zejména ust. § 1466 odst. 1 NOZ a ust. § 1469 NOZ)^{439 440}, která jednak stanoví, že k rozhodování ve věcech svěřenského fondu je soud povolán jen v případě, je-li zde návrh oprávněné osoby, a jednak dokonce stanoví, že osoba, která návrh podává, musí prokázat svůj právní zájem na podání návrhu. Prokázání právního zájmu je nezbytnou hmotněprávní podmínkou

⁴³³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴³⁴ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴³⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴³⁶ HORN, K. Svěřenský fond po změnách právní úpravy. Ad Notam. č. 2. Ročník 2017

⁴³⁷ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴³⁸ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

⁴³⁹ HORN, K. Svěřenský fond po změnách právní úpravy. Ad Notam. č. 2. Ročník 2017

⁴⁴⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 183.

úspěšnosti návrhu, což bude platit pro všechny v oné hmotněprávní úpravě označené osoby.

Konečně ustanovení § 97 ZŘS stanoví: „*Neprovádí-li soud dokazování, jednání není třeba nařizovat.*” Soud tedy nemusí za stanovené podmínky pro rozhodnutí ve věci nařizovat jednání, přičemž obratu „*neprovádí-li dokazování*” je nutné rozumět v tom smyslu, že rozhodné skutečnosti budou vyplývat z listin, které se staly součástí soudního spisu v důsledku aktivity účastníků řízení, zejména, nikoliv však výlučně, v důsledku aktivity navrhovatele.^{441 442} Mám však za to, že požádá-li některý z účastníků soud o nařízení jednání pro účely projednání merita věci, soud by měl v zájmu zachování procesních práv jednání nařídit, a to zejména s ohledem na potřebu zachování základních procesních práv těchto osob (přeci jen i ústavní pořádek výslovně předpokládá zejména ústnost převážné většiny soudních jednání).

Ve věci samé rozhoduje soud usnesením. Usnesení se doručuje všem účastníkům řízení. Usnesení je dle ustanovení § 171 odst. 2 OSŘ vykonatelné již doručením, není-li v jeho výroku stanovené něco jiného.

Odvolání proti usnesení je přípustné. Stejně tak je přípustné (při splnění zákonem stanovených podmínek) i dovolání.⁴⁴³

⁴⁴¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 184.

⁴⁴² HORN, K. Svěřenský fond po změnách právní úpravy. Ad Notam. č. 2. Ročník 2017

⁴⁴³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 184.

KAPITOLA 6.
Novela zákona č. 89/2012 Sb.

6.1. Dopad zákona č. 460/2016 Sb. na právní úpravu svěřenského fondu

Dne 14. prosince 2016 byl Parlamentem ČR přijat zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související předpisy (dále jen „**Novela**“). Novela nabyla účinnosti v části rozhodné pro dosavadní právní úpravu svěřenského fondu dne 1. ledna 2018.

Novela přinesla zejména tyto změny:

- i)* svěřenský fond nově vzniká teprve až dnem zápisu do tímto zákonem nově zřizované evidence svěřenských fondů, která představuje (také právě s účinností k 1. lednu 2018) víceméně obdobu obchodního rejstříku s tím rozdílem, že údaje zapsané v této evidenci nejsou pro širokou veřejnost tak snadno dostupné (tj. uveřejněné v takovém rozsahu), jak je tomu například právě v případě obchodního rejstříku a jeho sbírky listin;
- ii)* jednou z dalších obligatorních zákonných náležitostí statutu svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1452 NOZ je nově též údaj o počtu svěřenských správců a o způsobu jejich jednání;
- iii)* určení obmyšleného svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu ve smyslu ustanovení § 1457 a násl. NOZ je nově účinné teprve až dnem, kdy je obmyšlený zapsán do evidence svěřenských fondů;
- iv)* svěřenský správce je nově ve smyslu ustanovení § 1474 NOZ povinen podat návrh na výmaz svěřenského fondu z evidence svěřenských fondů nejpozději ve lhůtě 30 dnů ode dne zániku svěřenského fondu (pod hrozbou sankce v podobě pokuty uložené příslušným rejstříkovým soudem);
- v)* svěřenské fondy, které vznikly do 31. prosince 2017, musely být na návrh oprávněného subjektu (tj. svěřenského správce) zapsány do evidence svěřenských fondů nejpozději do 1. července 2018. Nebyl-li návrh na zápis v uvedené lhůtě podán, správa příslušného svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1471 a násl. NOZ zanikla, což mělo pro konkrétní svěřenský fond zákonem předpokládané fatální následky. Případná v předchozích kapitolách této práce nastíněná odpovědnost správce za související škodu je zde samozřejmě nasnadě;
- vi)* obmyšlení svěřenských fondů zřízených k soukromému účelu, které vznikly před 1. lednem 2018, pokud byli jmenováni nebo jinak určeni před 1. lednem 2018, měli být zapsáni (primárně na návrh svěřenského správce, alternativně sekundárně na vlastní návrh ve smyslu ustanovení § 11 odst. 3 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění) do evidence svěřenských fondů nejpozději do 1. července 2018. Nebyl-li návrh na zápis v uvedené lhůtě podán, účinky jejich jmenování nebo jiného určení zanikly.

Novela tedy zavedla v rámci svého rozhodného rozsahu již původně předpokládaný (tj. předpokládaný již v roce 2013, kdy byl přijat NOZ) legislativní rámec veřejného seznamu (evidence) svěřenských fondů (viz ustanovení § 1456 NOZ)

a s ním spojené důvodné a vhodné legislativní změny, a je tedy vítaným počinem zákonodárce celkově zdokonalujícím institut svěrenského fondu jako celek (s výhradami k dílčím nedokonalostem, které popisují v předchozích i následujících kapitolách této práce).

Co do vlastního obsahu Novely ve zbytku odkazují, s výjimkou následující kapitoly této práce pojednávající o evidenci svěrenských fondů jako takové, na přílohu č. 2 této práce, která ztělesňuje úplné znění této novely.

KAPITOLA 7. Evidence svěřenských fondů

7.1. Evidence svěřenských fondů ve smyslu zákona č. 304/2013 Sb.

Jak bylo již uvedeno v předchozí kapitole této práce, dne 14. prosince 2016 byl přijat zákon č. 460/2016 Sb. (Novela), kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související předpisy, zejména, nikoliv však výlučně, i zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění (dále jen „ZVR“). Novela nabyla účinnosti v části rozhodné pro evidenci svěřenských fondů dne 1. ledna 2018.

Předně je vhodné uvést, že evidence svěřenských fondů nepředstavuje jeden z veřejných rejstříků, jak jsou tyto vyjmenovány v ustanovení § 1 ZVR, ale je samostatnou formou státem vedené evidence. Toto lze dovodit již jen z toho, že evidenci svěřenských fondů zákonodárce prostřednictvím Novely nezařadil do výčtu veřejných rejstříků definovaného ustanovením § 1 ZVR. Důvod spatřuji ve skutečnosti, že svěřenský fond nemá právní subjektivitu a tento tedy jednoduše nemůže být součástí veřejných rejstříků, které jsou informačním systémem veřejné správy, do nichž jsou zapisovány údaje o právnických a fyzických osobách jakožto subjektech s právní subjektivitou. Tomu odpovídá i díkce části osmé, čl. IX. bodu 1. Novely, která stanoví, že se mění název ZVR tak, že se na konci jeho dosavadního názvu doplňují slova: „a o evidenci svěřenských fondů“.

Ustanovení § 7 odst. 2 ZVR dále v důsledku Novely nově stanoví, že Ministerstvo financí uveřejní způsobem umožňující dálkový přístup informace o svěřenských fondech zapsaných v České republice zahrnující **i)** označení svěřenského fondu; **ii)** den vzniku svěřenského fondu, den jeho zrušení nebo zániku správy s uvedením právního důvodu a den jeho zániku; **iii)** identifikační číslo svěřenského fondu, které mu přidělí rejstříkový soud; **iv)** účel svěřenského fondu; a **v)** jméno a doručovací adresu každého svěřenského správce jde-li o fyzickou osobu, jméno a adresu sídla jde-li o právnickou osobu, spolu s uvedením způsobu, jakým jedná, a den vzniku a zániku funkce. Tyto údaje jsou současně uváděny v opisech z evidence svěřenských fondů ve smyslu ustanovení § 4 ZVR.

V části první ZVR byla pak za hlavu III. důsledkem Novely vložena nová hlava IV., která komplexně upravuje právní úpravu evidence svěřenských fondů a do které se zapisují **i)** svěřenské fondy ve smyslu práva ČR a **ii)** zahraniční svěřenské fondy, které se sice řídí právním řádem jiného státu, nicméně jejichž účinky působí na území ČR.

Do vlastní evidence svěřenských fondů se pak zapisují následující údaje:

- i)* označení svěřenského fondu;
- ii)* účel svěřenského fondu, popřípadě také předmět činnosti, podnikání nebo vedlejší hospodářské činnosti, je-li vykonávána;
- iii)* den vzniku a zániku svěřenského fondu;
- iv)* identifikační číslo svěřenského fondu;
- v)* jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je svěřenským správcem, byl-li jmenován nebo jinak určen; je-li správcem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno;
- vi)* počet svěřenských správců a způsob, jakým jednají;

- vii) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je zakladatelem; je-li zakladatelem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno;
- viii) jde-li o svěřenský fond zřízený za soukromým účelem, jméno a sídlo nebo adresa místa trvalého pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa trvalého pobytu, osoby, která je obmyšleným; je-li obmyšleným fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno; nebyl-li obmyšlený určen nebo jde-li o svěřenský fond zřízený k veřejně prospěšnému účelu, způsob, jak bude obmyšlený určen;
- ix) jméno a sídlo nebo adresa místa trvalého pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa trvalého pobytu, další osoby oprávněné k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu; jde-li o fyzickou osobu, také datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno;
- x) údaj o tom, že byl převeden závod nebo jeho část nebo byl dán do zástavy, nájmu nebo propachtován, a popřípadě údaj o zániku závazků z těchto smluv a usnesení soudu o nabytí závodu nebo jeho části děděním;
- xi) další skutečnost, o které to stanoví ZVR nebo jiný zákon, nebo jiná důležitá skutečnost, o jejíž zápis požádá svěřenský správce; a
- xii) den, k němuž byl zápis proveden;
- xiii) den zrušení nebo zániku správy svěřenského fondu, s uvedením právního důvodu;
- xiv) zahájení insolvenčního řízení;
- xv) omezení práva nakládat s majetkovou podstatou na základě rozhodnutí insolvenčního soudu;
- xvi) prohlášení konkursu;
- xvii) jméno a sídlo insolvenčního správce;
- xviii) rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem závodu nebo jeho části nebo exekuční příkaz na prodej závodu nebo jeho části, jakož i rozhodnutí soudu o zastavení výkonu tohoto rozhodnutí nebo rozhodnutí o zastavení exekuce nebo sdělení, že exekuce skončila jinak než zastavením, včetně důvodu rozhodnutí; a
- xix) právní důvod výmazu svěřenského fondu.

Údaje uvedené pod body vii) až ix) se neuveřejňují a ani nejsou uváděny v opisech z evidence svěřenských fondů ve smyslu ustanovení § 4 ZVR, ledaže by byl oprávněnými subjekty dán k jejich zpřístupnění souhlas, nebo ledaže by o jejich zpřístupnění žádal příslušný svěřenský správce nebo ten, kdo by doložil svůj právní zájem na takovém zpřístupnění (viz ustanovení § 65e odst. 3 věta první ZVR ve znění Novely). Ustanovení § 65e odst. 3 věta druhá a násl. ZVR ve znění Novely v této souvislosti stanoví povinnost Ministerstva spravedlnosti umožnit přístup k údajům dle předchozího odstavce i tam vyjmenovaným subjektům (např. soudům, orgánům činným v trestním řízení, správcům daně, zpravodajské službě aj.) za předpokladu, že bude zjištělná identita konkrétních fyzických osob, které k údajům přistupují. Totéž platí i o přístupu k listinám obsahující výše uvedené údaje založeným v souvislosti se svěřenskými fondy v příslušné sbírce listin ve smyslu ustanovení § 66 ZVR.

Za část třetí ZVR byla dále v důsledku Novely vložena nová část čtvrtá, která bez nadpisu zní: „Řízení ve věcech evidence svěřenských fondů a zápis notářem“ a stanoví zjednodušeně následující:

- odst. 1) Nestanoví-li ZVR jinak, použijí se pro řízení ve věcech evidence svěřenských fondů a pro zápis notářem obdobně ustanovení části druhé a třetí ZVR (není-li to z povahy věci vyloučeno);
- odst. 2) K řízení o návrhu na zápis ve věcech evidence svěřenských fondů je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud svěřenského správce. K provedení prvního zápisu svěřenského fondu, který byl zřízen pořízením pro případ smrti, a k řízení o návrhu na další zápis týkající se tohoto svěřenského fondu je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je soud, u něhož je vedeno řízení o pozůstalosti;
- odst. 3) Účastníkem řízení je osoba, která podala návrh na zápis, k němuž byla oprávněna podle ZVR nebo jiného zákona, a svěřenský správce;
- odst. 4) Zápis svěřenského fondu, který byl zřízen pořízením pro případ smrti, provede rejstříkový soud na podkladě usnesení soudu vydaného v řízení o pozůstalosti poté, co bylo zjištěno, že byl zřízen svěřenský fond, aniž by vydával rozhodnutí o povolení zápisu;
- odst. 5) Předseda senátu může uložit svěřenskému správci při neplnění jeho povinností stanovených v ustanovení § 104 ZVR pořádkovou pokutu dle ustanovení § 104 ZVR. Tato pokuta však nebude postihovat majetek ve svěřenském fondu;
- odst. 6) Neplní-li svěřenský správce povinnosti podle ustanovení § 104 ZVR opakovaně nebo má-li takové neplnění závažné důsledky pro třetí osoby a je-li na tom právní zájem, může moci soud i bez návrhu zahájit řízení o zrušení svěřenského fondu; soud na tuto skutečnost svěřenského správce upozorní a poskytne mu přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatků. Neodstraní-li svěřenský správce nedostatky ani v této lhůtě, vyrozumí soud před zahájením řízení o zrušení svěřenského fondu o této skutečnosti zakladatele, obmyšleného a další osobu oprávněnou k výkonu dohledu nad správou fondu a poskytne jim přiměřenou lhůtu k nápravě.

Z důvodové zprávy Novely ⁴⁴⁴ lze dovodit, že důvodem jejího přijetí ve vztahu k právní úpravě svěřenských fondů je zavedení vyšší transparentnosti „vlastnické“ struktury svěřenských fondů a omezení potenciálu zneužití svěřenských fondů především při legalizaci výnosů z trestné činnosti. Přestože však opatření zavedená Novelou nepochybně ztížila praktické fungování svěřenských fondů, není příliš zřejmé, z čeho by mělo ono omezení potenciálu jejich zneužití pro účely legalizace výnosů z trestné činnosti vyplývat. Dle mého názoru, přičemž tento názor se shoduje i názory autorů odborných článků ⁴⁴⁵, totiž nemusí být samotné uveřejnění předmětných údajů v uvedeném smyslu příliš efektivní.

Naopak hlavním neduhem ⁴⁴⁶ svěřenských fondů, jak bylo již ostatně rozebráno výše, zůstává i po Novele fakt, že není nikde k určitému datu konzervován (resp.

⁴⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony ze dne 12. 10. 2015.

⁴⁴⁵ HORN, K.: *Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku.*

Ad notam, č. 2, ročník 2015.

⁴⁴⁶ HORN, K.: *Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku.*

Ad notam, č. 2, ročník 2015.

evidován) majetek, který byl do fondu vložen až po jeho založení. Například povinnost zveřejňovat ve svírce listin veřejného rejstříku nabývací tituly majetku vloženého do fondu po jeho založení, by jistě mohlo učinit onomu neduhu alespoň částečně zadost. Tak i přes to, že by byla reálná vymahatelnost této povinnosti s největší pravděpodobností poměrně malá, a i přes to, že by zřejmě nic nebránilo příslušným subjektům související nabývací tituly antedatovat. Jakkoliv to lze v zájmu zachování flexibility a reálné využitelnosti svěřenských fondů pochopit, jiné zákonodárcovo řešení, například v podobě obligatorní písemné formy všech nabývacích titulů s povinností tyto opatřit úředně ověřenými podpisy obou zúčastněných stran, Novela nepřinesla.

V uvedeném světle je tedy nutné konstatovat, že se zmíněná opatření zavedená Novelou ve značné míře mívají účinkem⁴⁴⁷ a najdou své uplatnění spíše jen v případě trestního vyšetřování nebo daňové kontroly. I samotný autor NOZ⁴⁴⁸ obecně kritizuje zásahy do právní úpravy svěřenských fondů jako „*absolutní nepochopení podstaty tohoto institutu*“ a hovoří o „*populistickém útoku na soukromí*“.

⁴⁴⁷ HORN, K.: *Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku*. Ad notam, č. 2, ročník 2015.

⁴⁴⁸ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník a novelizační tlaky*. Bulletin advokacie. 2014. č. 12. s. 25.

KAPITOLA 8. Evidence majetku po vzniku svěřenského fondu

8.1. Úvod

V rámci zřízení a vzniku svěřenského fondu je nezbytné provést změny nejen v evidenci svěřenských fondů ve smyslu ZVR (viz předchozí kapitola této práce), ale taktéž ve veřejných seznamech (evidencích majetku), do kterých jsou zapisována vlastnická práva.

8.2. Katastr nemovitostí

Nejběžnější evidencí, již se bude proces změny týkat, bude nepochybně katastr nemovitostí ve smyslu zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), v platném znění (dále jen „**KatZ**“).

V případě, že bude do svěřenského fondu vložena nemovitá věc, bude třeba do katastru nemovitostí tuto skutečnost vkladem zapsat. Aby mohl být vklad proveden, již však nebude třeba sepisovat další listinu, resp. smlouvu o převodu vlastnického práva k nemovité věci, ale *inter vivos* postačí: (A) doklad o zřízení svěřenského fondu, (B) prohlášení svěřenského správce o přijetí pověření ke správě, (C) statut svěřenského fondu a (D) výpis z evidence svěřenských fondů. V případě svěřenského fondu *mortis causa* postačí: (A) doklad o zřízení svěřenského fondu (pořízení pro případ smrti), (B) prohlášení svěřenského správce o přijetí pověření ke správě, (C) statut svěřenského fondu, (D) úmrtní list zakladatele, a (E) výpis z evidence svěřenských fondů.

Účastníky příslušného katastrálního řízení budou ve smyslu ust. § 13 KatZ zakladatel (však pouze v případě v případě svěřenského fondu *inter vivos*), svěřenský správce a obmyšlený. Návrh na vklad bude moci vůči příslušnému katastrálnímu úřadu podat kterýkoliv z těchto účastníků, jakkoliv jej zřejmě bude ve většině případů z logiky věci podávat buďto sám zakladatel, nebo svěřenský správce.

Obdobně jako pro ostatní vkladové listiny, tak i pro vkladové listiny řízení týkajícího se svěřenského fondu zejména ve smyslu ust. § 8 KatZ platí, že v nich musí být ony nemovité věci označeny všemi podstatnými náležitostmi, kterými se nemovité věci ve smyslu KatZ označují. Půjde tedy zejména, nikoliv výlučně, o parcelní číslo (v případě pozemku), číslo popisné nebo evidenční (v případě budovy), katastrální území a obec.

Vkladové řízení samozřejmě může probíhat pouze v souvislosti s nemovitými věcmi, které jsou v katastru nemovitostí evidovány (ust. § 3 KatZ). Ostatní nemovité věci jsou z tohoto řízení vyloučeny.

Osobou zapsanou v katastru nemovitostí v souvislosti se svěřenským fondem bude svěřenský správce s označením funkce a svěřenského fondu.

Nabízí se otázka, zda je vklad „práva“ svěřenského fondu ve vztahu k příslušným nemovitým věcem do katastru nemovitostí vkladem deklaratorním, či konstitutivním, jak je tomu ve většině případů převodů vlastnického práva k nemovitostem ve smyslu ust. § 1105 NOZ. Osobně mám za to, že vklad bude mít povahu deklaratorní, obdobně jak je tomu například při koupi závodu ve smyslu ust. § 2180 odst. 3 NOZ, a to nejen s ohledem na principy, na nichž je svěřenský fond pojmově založen, ale i s ohledem na (vůči ust. § 1105 NOZ) speciální zákonnou úpravu ust. § 1448 odst. 2 NOZ, které stanoví, že oddělené a nezávislé vlastnictví majetku vyčleněného do svěřenského fondu vzniká již okamžikem vzniku svěřenského fondu.

8.3. Registr silničních vozidel

V souvislosti s registrem silničních vozidel ve smyslu ust. § 4 a násl. zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), v platném znění, platí při vložení silničního vozidla do svěřenského fondu totéž, co platí při jakémkoliv jiném převodu vlastnického práva k silničnímu vozidlu. Zápis bude mít pouhý evidenční charakter a bude vždy rozhodovat účinnost příslušného vložení do fondu.

Zápis změny do registru vozidel bude mít svůj zásadní význam s ohledem na odpovědnost provozovatele silničního vozidla za škodu ve smyslu ust. § 2927 NOZ, přičemž provozovatelem zapsaným v registru vozidel bude opět osoba správce.

Bude to současně také správce, kdo bude s příslušnou pojišťovnou sjednávat zřízení či změnu povinného a případně i havarijního pojištění silničního vozidla.

8.4. Obchodní rejstřík

I v souvislosti s obchodním rejstříkem ve smyslu ust. § 1 ZVR platí při vložení podílu v obchodní korporaci do svěřenského fondu totéž, co platí při jakémkoliv jiné změně osoby vlastníci podíl v obchodní korporaci.

Návrh na zápis změn musí být ve smyslu ust. § 11 odst. 2 ZVR podán bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti. K řízení o návrhu na zápis bude ve smyslu ust. § 75 odst. 1 ZVR příslušný krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud osoby, jíž se zápis ve veřejném rejstříku týká, nestanoví-li ZVR nebo jiný zákon jinak. Návrh na změnu nebo výmaz zápisu může podat osoba uvedená v § 42 ZVR, tj. především obchodní společnost, popřípadě další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu ZVR nebo jiný zákon. Nesplní-li osoba uvedená v ZVR povinnost podat návrh na zápis do 15 dnů ode dne vzniku rozhodné skutečnosti, může návrh podat ve smyslu ust. § 11 odst. 3 ZVR každý, kdo na něm doloží právní zájem a k návrhu na zápis přiloží listiny, jimiž mají být doloženy zapisované skutečnosti. Jinými slovy, nesplní-li tedy povinnost podat ve lhůtě návrh osoby uvedené v ust. § 42 písm. a) ZVR, případně aktivní legitimace předně také zakladateli fondu, svěřenskému správci či obmyšlenému jakožto osobám, kterým nepochybně onen právní zájem svědčit bude.

I zápis změn vlastníka podílu v obchodní korporaci vloženého do fondu bude zápisem deklaratorním.

KAPITOLA 9. Daňové zatížení svěřenských fondů

9.1. Úvod

Daňové zatížení svěřenského fondu v porovnání s jinými formami správy majetku nijak zvlášť nevybočuje. Transakcí souvisejících se svěřenským fondem se tak mohou dotýkat v podstatě všechny druhy existujících daní⁴⁴⁹. Na svěřenský fond také plně dopadají povinnosti vyplývající ze zákona č. 563/1991 Sb., zákon o účetnictví, v platném znění (dále jen „**Zákon o účetnictví**“).

Uvedené platí bez ohledu na skutečnost, že svěřenský fond nemá právní osobnost a ani své sídlo. Pro účely daní totiž platí fikce zosobnění, resp. svěřenské fondy jsou zákonodárcem vyjmenovaným daňovým subjektem. Osobou plnící daňové povinnosti svěřenského fondu je pak ve smyslu ust. § 20 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, v platném znění (dále jen „**Daňový řád**“), svěřenský správce.

9.2. Vedení účetnictví

Svěřenský fond je ve smyslu ust. § 1 odst. 2 Zákona o účetnictví účetní jednotkou. Svěřenský fond má tedy mimo jiné povinnost vést plnohodnotné účetnictví a ve stanovených případech také ověřovat účetní závěrku auditorem.

Za vedení účetnictví svěřenských fondů, včetně sestavení účetní závěrky a naplnění ostatních povinností stanovených tímto zákonem, odpovídá ve smyslu ust. § 4a odst. 1 Zákona o účetnictví svěřenský správce.

9.3. Daňová registrace a místní příslušnost

Dle ust. § 125 a násl. Daňového řádu ve spojení s ust. § 20 odst. 1 písm. f) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen „**Zákon o daních z příjmů**“), platí, že má svěřenský fond obecnou povinnost registrace u správce daně k dani z příjmů právnických osob. Registrační povinnost fondu k dalším daním pak stanoví v závislosti na struktuře a účelu fondu dílčí daňové zákony.

Splnění povinnosti registrace k dani z příjmů probíhá obdobně jako u jiných daňových subjektů, když má svěřenský správce povinnost podat ve lhůtě 15 dnů od vzniku fondu přihlášku k registraci, a to prostřednictvím elektronického formuláře. Ministerstvo financí ČR, potažmo Generální finanční ředitelství, však dosud nevydalo prostřednictvím obecně závazného předpisu ani jeden příslušný daňový formulář a je tedy nutné do doby odstranění tohoto nedostatku věc řešit prostřednictvím jiného formuláře (vztahující se na právnické osoby) pro danou situaci pojmově a údajově přirozeně ne zcela vyhovujícího.

V souvislosti s provedením registrace k jakýmkoliv daním (s výjimkou daně z nemovitých věcí a daně z nabytí nemovitých věcí – viz níže) byl vydán Pokyn Generálního finančního ředitelství č. j. 22438/14/7001-41000-010450, podle kterého je místně příslušným k takové registraci všech svěřenských fondů (tj. fondů z celé České republiky) Finanční úřad pro hlavní město Prahu, Územní pracoviště pro Prahu 7. Výjimku z tohoto principu tvoří zmíněná daň z nemovitých věcí a daň z nabytí

⁴⁴⁹ Ing. Peter Kováčik: Vyplatí se svěřenský fond z pohledu daní?
<http://www.sverenska-sprava.cz/magazin/clanky>. 2016.

nemovitých věcí, kde je místní příslušnost určena podle územní působnosti finančního úřadu, v jehož obvodu se nachází nemovitá věc.⁴⁵⁰

Předmětný Pokyn Generálního finančního ředitelství pak vyjmenovává i náležitosti a přihlášek svěřenského fondu ke všem z jednotlivých daní, cit.: „*Registrační řízení probíhá stejným způsobem jako u jiných daňových subjektů – tedy svěřenský správce je povinen v zákonem stanovených případech podat přihlášku k registraci pro právnické osoby, jejíž nedílnou součástí jsou kopie statutu svěřenského fondu a dokladu o datu vzniku svěřenského fondu a další doklady prokazující údaje uvedené v přihlášce k registraci (originály dokladů je nutno předložit správci daně k nahlédnutí). Při registraci je nutno uvést také údaje týkající se svěřenského správce (je-li správců více, pak údaje všech svěřenských správců) – je-li svěřenským správcem fyzická osoba, uvede její jméno, příjmení, rodné číslo, adresu místa pobytu a případně adresu pro doručování, je-li svěřenským správcem právnická osoba, uvede její název, IČO, právní formu, adresu sídla, identifikátor datové schránky a další kontaktní údaje. Tyto údaje je v souladu s pokyny k vyplnění přihlášky k registraci nutno uvést na zvláštní přílohu.*“

Je otázkou, zda by se zákonodárce neměl zamyslet nad snížením rozsahu nutných údajů a zejména příloh přihlášek k registraci, když tyto údaje a přílohy jsou s účinností od 1. ledna 2018 součástí povinné evidence svěřenských fondů ve smyslu ZVR.

9.4. Daň z příjmu

Svěřenský fond je ve smyslu ust. § 17 odst. 1 písm. f) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen „**Zákon o daních z příjmů**“), poplatníkem daně z příjmů a má, jak bylo již uvedeno, zákonnou fikcí založenou daňovou subjektivitu.

Příjmy svěřenského fondu z vyčlenění majetku do svěřenského fondu a ze zvýšení majetku svěřenského fondu smlouvou, nebo pořízením pro případ smrti nejsou ve smyslu ust. § 21f odst. 1 Zákona o dani z příjmů předmětem daně z příjmu. Ostatní příjmy svěřenského fondu však již dani z příjmů klasicky podléhají. Svěřenský fond tedy jakožto poplatník daně z příjmu právnických osob plní svou daňovou povinnost ve vztahu ke svým příjmům (přesněji řečeno ziskům) obdobně, jako například jakákoliv obchodní korporace.⁴⁵¹

I příjmy obmyšleného ze svěřenského fondu podléhají dani z příjmů, a to zejména ve smyslu ust. § 22 odst. 1 písm. g) bod 13 Zákona o daních z příjmů. V každém konkrétním případě však bude třeba posuzovat povahu příjmu ve vztahu ke konkrétním zdanitelným plněným vyjmenovaným Zákonem o daních z příjmů.

9.5. Daň z nabytí nemovitých věcí a daň z nemovitostí

Svěřenský fond je poplatníkem daně z nabytí nemovitých věcí ve smyslu ust. § 1 odst. 2 zákonného opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, v platném znění (dále jen „**Zákonné opatření**“).

Pravidla stanovená Zákonným opatřením jsou pro svěřenský fond víceméně stejná, jako pro ostatní daňové subjekty. Je-li do svěřenského fondu bezúplatně

⁴⁵⁰ SVEJKOVSKÝ, J., KOVÁŘ, I. a kol. *Svěřenské fondy. Příležitosti a rizika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 53.

⁴⁵¹ Ing. Peter Kováčik: Vyplatí se svěřenský fond z pohledu daní? <http://www.sverenska-sprava.cz/magazin/clanky>. 2016.

vyčleněna (a to ať už při jeho založení, nebo v průběhu existence) nemovitost, nebude takový převod podléhat dani z nabytí nemovitých věcí ve smyslu ust. § 2 odst. 1 Zákonného opatření. Takové vyčlenění totiž není „úplatným nabytím vlastnického práva k nemovité věci“ ve smyslu zmíněného zákonného ustanovení. Tento závěr potvrdilo ⁴⁵² Generální finanční ředitelství v příslušném zápise z jednání koordinačního výboru.

Je-li však do svěřenského fondu nemovitost vložena úplatně (tedy například koupí), jedná o úplatný převod podléhající dani z nabytí nemovitých věcí, načež daňová povinnost úhrady daně stihne ve smyslu ust. § 1 odst. 1 Zákonného opatření nabyvatele.

Svěřenský fond je ve smyslu ust. § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, v platném znění, standardním poplatníkem daně z nemovitých věcí.

9.6. Daň z přidané hodnoty

Svěřenský fond se považuje ve vztahu k DPH ve smyslu ust. § 4b odst. 2 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v platném znění, za právnickou osobu. V české právní úpravě DPH tedy nemá svěřenský žádné další specifické postavení a pravidla placení DPH pro něj budou platit stejně jako pro ostatní daňové subjekty.

9.7. Evidence tržeb

Svěřenský fond je osobou povinnou ve smyslu zákona č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, v platném znění (dále jen „ZET“), pakliže eviduje tržby formálně naplňující příslušné formální náležitosti stanovené ZET. Ve smyslu ust. § 3 ZET je totiž subjektem evidence tržeb poplatník daně z příjmů právnických osob, přičemž svěřenský fond tuto charakteristiku ve smyslu již zmíněného ust. § 17 odst. 1 písm. f) Zákona o daních z příjmů splňuje.

⁴⁵² SVEJKOVSKÝ, J., KOVÁŘ, I. a kol. *Svěřenské fondy. Příležitosti a rizika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 53.

KAPITOLA 10. Anglosaský kontext svěření

10.1. Anglosaský trust

Anglosaský trust je v jurisdikcích používajících common law instrumentem, jehož prostřednictvím je majetek původního vlastníka spravován ve prospěch třetí osoby nebo osob, a to druhou osobou, osobami nebo společností.^{453 454}

Trust je zřizován settlorem (zakladatelem), který vkládá určitý majetek do správy jím vybrané osoby, jež je nazývána trustee (důvěrník neboli správce). Povinností trustee je držet a spravovat předmětný majetek ve prospěch určité osoby, osob, nebo společnosti (beneficientů), nazývaných beneficiaries.⁴⁵⁵

Uvedený majetkový vztah dává možnost beneficentovi v případě, kdy trustee poruší své povinnosti, domáhat se svých práv u soudu dle práva equity.⁴⁵⁶

Je ponecháno na vůli settlora, zda trust vytvoří ještě za svého života (inter vivos), nebo ve své závěti určí, že tento vznikne až v případě jeho smrti (mortis causa).⁴⁵⁷

Trust je po svém vzniku spravován dle jednotlivých ustanovení výše předestřené právního dokumentu zakladatele, ve kterém musí být přesně specifikovány jednak podmínky fungování a správy trustu a jednak účel trustu. Krom tohoto právního dokumentu je trustee přirozeně vázán též povinnostmi, které stanoví právo příslušného státu v rámci svých kogentních ustanovení.⁴⁵⁸

Na majetek vložený do trustu je třeba hledět jako na majetek samostatný svědčící pouze a výhradně jmenovaným beneficentům. V případě totiž, že settlor trust jednou zřídí, veškeré jeho pravomoci nad majetkem přecházejí na trustee/ s, do jehož/ jejichž práv a povinností nemůže nadále jakkoliv zasahovat. Settlor si však může ponechat některé pravomoci související s fungování svěřenského fondu, a to například právo odvolat jednotlivé trustees, změnit osoby beneficiaries, či dokonce celý trust rozpustit. V tomto lze tedy spatřovat zásadní rozdíl mezi trustem dle common law a svěřenským fondem dle NOZ, když ve většině z ostatních bodů jde o instituty víceméně podobné.⁴⁵⁹

Většina současně platných úprav trustu obsahuje běžně nějaké pravidlo, které omezuje možnost perpetuity trustu. Tak z důvodu, aby nebylo umožněno akumulovat určitý majetek v rámci tohoto institutu „věčně“ a tím i tento majetek „na věčnost“ vyloučit z hospodářského dění. Doba trvání trustu se tedy v rámci common law průměrně omezuje maximálně na čtyři po sobě jdoucí generace (vycházejíc zjevně

⁴⁵³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁵⁴ LUPOI, M. *Trusts: Comparative study.* Cambridge University Press, 2001.

⁴⁵⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁵⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁵⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁵⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁵⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

z principu římského císaře Justiniána, který povolil *personae incertae* u fideikomisu, omezil však jeho trvání právě na čtyři generace – viz článek 1.2.3.2. této práce).^{460 461}

Trust je v rámci *common law* považován za flexibilní a užitečný instrument, založený na v podstatě neomezené variabilitě účelů⁴⁶², jednoduchý ke zřízení i ke spravování, což vedlo zejména v průběhu 20. století k jeho velké popularitě.⁴⁶³ Zda tomu tak bude i v rámci českého práva ukáže až čas. Osobně mám však za to, že právě i svěrenský fond čítá pro české právní a hospodářské prostředí nespočet výhod, které mohou být řešením nemalého počtu životních situací.

⁴⁶⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěrenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

⁴⁶¹ HAYTON, D. J. *The Law of Trusts*. 4. vydání. London: Sweet & Maxwell, 2003, 215 s.

⁴⁶² LUPOI, M. *Trusts: Comparative study*. Cambridge University Press, 2001.

⁴⁶³ BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěrenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101 až 109.

ZÁVĚR

V první kapitole pojednala tato práce o historickém kontextu vývoje fideikomisu v antickém Římě, který patrně položil základy svěření v globálním měřítku. Určující byla v této souvislosti tehdejší potřeba zajistit proces převodu majetku i jinak, než prostřednictvím zákonného dědického práva a s ním mnohdy spojených omezení, včetně nežádoucího rozdělení uceleného majetku mezi jednotlivé dědice. Fideikomisy, které se vyvinuly z formálních legátů, byly od počátku založeny spíše na vzájemné důvěře zúčastněných osob, než na psaném právu. Zejména vzájemná důvěra všech zúčastněných je přitom jeden z nutných aspektů, které si svěřenský fond zachoval i ve své současné podobě. O první psané zákonné úpravě fideikomisu lze hovořit až za vlády císaře Justiniána (6. stol. n.l.). Tato úprava pak byla v různých podobách převzata ve většině evropských zemích, kde setrvala až do pozdního středověku a stala se základem pro úpravu majetkových poměrů zejména šlechtických a měšťanských rodin.

Druhá kapitola této práce pojednala o právní úpravě svěření v českých zemích do roku 1918. Východiskem zde byl institut zvaný rodový nedíl, který se začal v zájmu poptávky šlechty nejpozději koncem 15. století transformovat ve svěření jakožto materiální ekvivalent zejména římského fideikomisu. Právní úprava svěření byla přes opakované větší či menší snahy státu o jeho omezení nebo úplné zrušení zakotvena i v ABGB, kde přetrvávala až do roku 1918.

Třetí kapitola této práce přiblížila vývoj svěření v českých zemích v mezidobí let 1918 až 1964. V tomto období vznikajícího a rozvíjejícího se samostatného Československého státu předně nebyla státním záměrem pokračující podpora trvání institucí a výsad, které byly oporou bývalého monarchistického zřízení, nýbrž jím bylo zejména zavedení a podpora takových změn, které by vytvořily pevný právní a ekonomický základ nového, moderního a demokratického státu. V kombinaci s následným komunistickým převratem a jeho účinky na právní řád, včetně zavedení nového chápání pojmu vlastnictví, jsou tedy aspekty tohoto období přirozeným východiskem pro postupné omezování svěření vedoucí až k jeho úplnému zrušení prostřednictvím nového socialistického občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.

Stěžejní část této práce tvoří její čtvrtá kapitola, která poskytuje výklad právní úpravy svěřenského fondu obsažené v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. a pojednává jak o základních pravidlech fungování fondu odrážejících jeho původ v právním řádu Quebecu a v institutech popsanych v předchozích kapitolách, tak o praktické aplikaci této úpravy nejen obecně, ale i ve vztahu k subjektům na fondu jakkoliv zúčastněných nebo jím dotčených. V rámci této kapitoly jsou snad vyvráceny některé obavy společnosti týkající se možného hojného zneužívání fondů. Stranou přitom nemohlo zůstat pojednání o některých problematických částech soudobé právní úpravy fondů a návržení jejich efektivních úprav.

Pátá kapitola přiblížila soudní pravomoc dohledu nad svěřenským fondem zejména ve smyslu zákona o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb. Současně zdůvodnila, proč byla v českém právním řádu v souvislosti s fondy zakotvena tato speciální procesní právní úprava a proč tato úprava normuje pouze ty nejnужnější procesní požadavky. I zde nezůstalo stranou pojednání o některých důsledcích této úpravy, které možná zákonodárce nepředpokládal.

Šestá kapitola ve stručnosti shrnula dopad zákona č. 460/2016 Sb. (v rozhodné části účinného od 1. ledna 2018) na právní úpravu svěřenského fondu a předznamenala pojednání o jí zavedené evidenci svěřenských fondů, které je obsahem následující sedmé kapitoly této práce.

Sedmá kapitola definovala evidenci svěřenských fondů zavedenou zákonem č. 460/2016 Sb. a upravenou v zákoně o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob č. 304/2013 Sb. Popsala, které údaje se do této evidence zapisují a s jakými účinky, a které z těchto údajů se uveřejňují a které nikoliv. Zdůvodnila, proč není ona evidence jedním z klasických veřejných rejstříků vedených státem a neodpustila si ani upozornění na některé nedokonalosti zákona č. 460/2016 Sb., resp. na zákonodárcem možná zamýšlený efekt, který však zřejmě nenastal a nenastane.

V osmé kapitole je přiblížena praktická část související s fondy navazující na jejich vznik, resp. část týkající se zápisů změny vlastnictví k věcem vloženým do fondu do základních evidencí majetku (katastr nemovitostí, registr silničních vozidel, obchodní rejstřík). Tato kapitola pojmenovává základní povinnosti osob zúčastněných na fondu spojené s těmito evidencemi, jakož i dílčí náležitosti souvisejících procesů, které nemusí být z košaté a mnohdy roztroušené právní úpravy na první pohled zřejmé.

Devátá kapitola této práce popsala základní aspekty daňového zatížení svěřenských fondů a konstatovala, že toto zatížení v porovnání s jinými formami správy majetku nijak zvlášť nevybočuje. Odůvodnila to mimo jiné i tím, že pro účely daní platí zákonná fikce zosobnění svěřenských fondů. Kapitola současně uvedla na pravou míru společensky mnohdy nesprávně interpretované pravidlo týkající se daně z nabytí nemovitých věcí, když uvedla a zdůvodnila, že bezúplatné vložení nemovitých věcí do fondu této dani nepodléhá. Kapitola také vytkla zákonodárci přílišnou byrokratičnost procesu registrace fondů k daním, když poukázala na to, že zákonodárce požaduje po registrujících se osobách tvrzení a doložení údajů, které má stát již v době registrace ve větší míře k dispozici.

Desátá kapitola popsala základní aspekty anglosaského trustu, jakož i jeho zjevnou podobnost ke svěřenskému fondu. Konstatovala, že trust představuje v rámci common law historicky flexibilní a užitečný instrument založený na neomezené variabilitě účelů a vyjádřila předpoklad, že je to právě svěřenský fond, který čítá s ohledem na svou podobnost s trustem i pro české právní a hospodářské prostředí nespočet výhod mohoucí ústit v řešení nemalého počtu životních situací.

Tato práce poskytla výklad právní úpravy svěřenských fondů v České republice, smyslu jejich regulace, funkcí, jakož i širokých možností, které poskytují. Tak jednak v historicko-právním kontextu a zhodnocením dostupných interpretací jakož i vlastních úvah, jednak v kontextu praktické části týkající se také veřejnoprávní evidence svěřenských fondů, veřejnoprávních evidencí věcí vložených do fondů, jakož i daňových a procesních souvislostí. Práce vyvrátila některé veřejnosti původně nesprávně pochopené aspekty a principy fondů. Práce upozornila na některé dílčí nedokonalosti právní úpravy a s tím spojená dílčí rizika a navrhla možnosti nejen legislativního řešení takových rizik. Práce tedy upozorňuje i potenciální zakladatele svěřenských fondů na to, co je třeba mít na paměti při zřizování fondů, resp. co je

vhodné nad míru stanovenou zákonem zejména ve statutu fondu dostatečně určitě upravit tak, aby mohl fond řádně naplnit svůj účel.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Seznam použité literatury

BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 196 s.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*, Praha: C. H. Beck, 1995, 408 s.

URFUS, V. Rodinný fideikomis v Čechách. In Sborník historický. 1962, č. 9, 315 s.

VOJTÍŠKOVÁ, J., MATINOVSKÝ, I., KREUZ, P., *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*, 2007, 526 s.

KAPRAS, J., *Velkostatky a fideikomisy v českém státě*. Právnické rozhledy. 1918. č. 19, 21 s.

Listinný originál, jímž Přemysl Otakar I. 17. března 1229 v Brně potvrdil Statuta Konrádova, uložen v Moravském zemském archivu v Brně, G 1, č. 176. Listinu vydal A. Boček, *Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae*, II., Olomouc 1839, s. 209 až 212. Latinský text i použitý český překlad V. Vaněčka, *Prameny k dějinám státu a práva v Československu*, vyd. V. Vaněček, K. Malý a kol.), Praha 1967, s. 40 až 48.

Práva a zřízení Markrabství moravského z roku 1545. K vydání připravil Dalibor Janiš. Brno: Matice Moravská, 2007, s. 193.

PINSKER, Č. *České zřízení rodové. Kapitola z práva svěřenského*. Praha: vl. nákladem, 1907.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *K československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936.

Zpráva Senátu Národního shromáždění R. čs. o usnesení Poslanecké sněmovny (tisk 1925) ze dne 2. července 1924, k vládnímu návrhu zákona o zrušení svěřenství, Tisk 1946.

SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kolektiv: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, 544 s.

SPÁČIL, J. a kolektiv: *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s.

ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou s rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, 1120 s.

ČELADNÍK, F., *Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka*.

- HORN, K.: *Podrobněji k svěřenskému fondu. Ad notam*, č. 6, ročník 2014.
- PIHERA, Vlastimil. *Trust. Přednáška*. Praha: Common Law Society, 24. října 2012.
- PIHERA, Vlastimil. Díl šestý. Správa cizího majetku. SPÁČIL, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, 1280 s.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony ze dne 12. 10. 2015.
- ELIÁŠ, K. Občanský zákoník a novelizační tlaky. *Bulletin advokacie*. 2014. č. 12. 7 s.
- HORN, K.: *Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku*. Ad notam, č. 2, ročník 2015.
- HORN, K. *Svěřenský fond po změnách právní úpravy*. Ad Notam. č. 2. Ročník 2017.
- Ing. Peter Kováčik: *Vyplatí se svěřenský fond z pohledu daní?* <http://www.sverenska-sprava.cz/magazin/clanky>. 2016.
- LUPOI, M. *Trusts: Comparative study*. Cambridge University Press, 2001.
- KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*, 1-2/2014, s. 28.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. *Občanský zákoník – Komentář - Svazek III (absolutní majetková práva)*, Praha: Wolters Kluwer, 2014.
- NOVOTNÝ, L. Svěřenský fond v českém právním systému. *Daně a právo v praxi*, 6/2014, s. 19.
- SCHWARCZ, Steven L. Commercial Trusts as Business Organizations: Unraveling the Mystery. *The Business Lawyer*, 58/2003, s. 559 a násl.
- SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H.
- EPPINGER, A. Svěřenské fondy II aneb zasloužený klidný spánek. *Newsletter Schaffer & Partner*, 12/2014, s. 2.
- PIHERA, V. Nejpodivnější zvíře v lese - poznámky ke svěřenskému fondu. *Obchodněprávní revue*, 10/2012, s. 278
- ELIÁŠ, K. a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 47.
- WATERS, D. W. M. The Protector: Old Wine in New Bottles. In OAKLEY, A. J. (ed). *Trends in Contemporary Trust Law*. Oxford: Clarendon, 1996, s. 63 a 101.
- CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec Law of Trust*. Toronto: Thomson Carswell, 2005, s. 280.

GOLDWORTH, J. *Private Foundations: Law & Practice*. Saffron Walden – Essex, Mulberry House Press Limited, 2011.

HAYTON, D. J. *The Law of Trusts*. 4. vydání. London: Sweet & Maxwell, 2003, 215 s.

VITOUL, V. Funkční kategorizace svěřenských fondů. *Bulletin advokacie*, 09/2016.

BRIERLEY, John E. The Gratuitous Trust: a New Liberality in Quebec Law. *Revue du Notariat*, 1998, s. 100.

HOUFEK, I. Trusty v rekonstrukci soukromého práva. *Bulletin advokacie*, 5/2013, s. 72.

MIMROVÁ, T. Svěřenský fond jako efektivní nástroj ochrany majetku před věřiteli. *Obchodněprávní revue*, 3/2014, s. 58.

BOUCKAERT, Boudewijn. *Property Law and Economics – Volume 5. Encyclopedia of law and economics*. Second edition. Cheltenham: Edward Elgar, 2010, s. 27-28.

DANFORTH, R. *Rethinking the Law of Creditor's Rights in Trusts*. Hastings LJ, 2002, roč. 53.

DUFF, A. *A Treatise on the Deed of Entail*. Edinburgh: Bell & Bradfute, 1848, 236 s.

STARK, A., *Hidden Treuhand*. Boca raton, Florida, Universal-Publishers, 2009, s. 17.

AKONTinfo, Trust jako nejúčinnější nástroj ochrany majetku. 2010. On-line zdroj: <http://www.akont.cz/cz/375.trust-jako-nejucinnejsi-nastroj-ochrany-majetku>.

PĚSNA, L. *Svěřenský fond*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Datum zpracování: 31. května 2016. Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

SVEJKOVSKÝ, J., KOVÁŘ, I. a kol. *Svěřenské fondy. Příležitosti a rizika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 117 s.

MAREK, R., JEŽEK, T. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku*. Komentář. § 514 až 544. Praha. C. H. Beck, 2013. 464 s.

KULÍNSKÝ, R., NESROVNAL, J., HORNOCHOVÁ, S. *Výklad některých základních ustanovení novely zákona o daních z příjmů a zákona o dani z nabytí nemovitých věcí s ohledem na režim svěřenských fondů*. 2014. 22 s.

2. Seznam použitých právních předpisů

Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811.
Zákon o zrušení svěřenství č. 179/1924 Sb. z. a n., ve znění účinném od 14. listopadu 1924.

Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění.

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., v platném znění.

Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, v platném znění.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění.

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, v platném znění.

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, v platném znění.

Zákon č. 563/1991 Sb., zákon o účetnictví, v platném znění.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění.

Zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, v platném znění.

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, v platném znění.

Zákon č. 256/2013 Sb., zákon o katastru nemovitostí (katastrální zákon), v platném znění.

Aktuálně platný a účinný Civil Code of Quebec z roku 1994.

Pokyn Generálního finančního ředitelství č. j. 22438/14/7001-41000-010450.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v platném znění.

Zákon č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, v platném znění.

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, v platném znění.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění.

Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), v platném znění.

3. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1262/2006.

4. Seznam internetových zdrojů

IUS WIKI

(<http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zakon-12-desk/deska-05>).

5. Seznam ostatních zdrojů

Automatizovaný systém právních informací, Iaspi. Wolters Kluwer ČR, a. s., IČO: 630 77 639, se sídlem U nákladového nádraží 3146/6, Strašnice, 130 00 Praha 3.

Informační systém Beck-online. Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., IČO: 241 46 978, se sídlem Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 750/34, PSČ 110 00.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Rozhodná část zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (ustanovení § 1448 až 1474).

Příloha č. 2

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

Příloha č. 3

Návrh listin o vyčlenění majetku do svěrenského fondu včetně statutu fondu.

Příloha č. 1

Rozhodná část zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění
(ustanovení § 1448 až 1474)

Svěřenský fond

Pododdíl 1

Pojem svěřenského fondu a jeho vznik

§ 1448

(1) Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat.

(2) Vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěřenský správce je povinen ujmout se tohoto majetku a jeho správy.

(3) Vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce; majetek ve svěřenském fondu však není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.

§ 1449

(1) Účel svěřenského fondu může být veřejně prospěšný, anebo soukromý.

(2) Svěřenský fond zřízený k soukromému účelu slouží k prospěchu určité osoby nebo na její památku. Tento fond lze zřídit i za účelem investování pro dosažení zisku k rozdělení mezi zakladatele, zaměstnance, společníky či jiné osoby.

(3) Hlavním účelem veřejně prospěšného svěřenského fondu nemůže být dosahování zisku nebo provozování závodu.

§ 1450

(1) Svěřenský fond musí mít vlastní označení.

(2) Označení svěřenského fondu musí vyjadřovat jeho účel a obsahovat slova „svěřenský fond“.

§ 1451

(1) Svěřenský fond je zřízen, když svěřenský správce přijme pověření k jeho správě; je-li svěřenských správců více, postačí, pokud pověření přijme alespoň jeden z nich.

(2) Svěřenský fond vzniká dnem zápisu do evidence svěřenských fondů.

(3) Byl-li však svěřenský fond zřízen pořízením pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele. Do evidence svěřenských fondů se zapíše po svém vzniku.

§ 1452

(1) Každý svěřenský fond musí mít statut. Statut svěřenského fondu vydává zakladatel. Zřizuje-li se svěřenský fond pořízením pro případ smrti, použije se přiměřeně § 311.

(2) Statut obsahuje alespoň

a) označení svěřenského fondu,

- b) označení majetku, který tvoří svěřenský fond při jeho vzniku,
 - c) vymezení účelu svěřenského fondu,
 - d) podmínky pro plnění ze svěřenského fondu,
 - e) údaj o době trvání svěřenského fondu; není-li uvedena, platí, že fond byl zřízen na dobu neurčitou,
 - f) má-li být ze svěřenského fondu plněno určité osobě jako obmyšlenému, určení této osoby, nebo způsobu, jak bude obmyšlený určen, a
 - g) počet svěřenských správců a způsob jejich jednání.
- (3) Statut vyžaduje formu veřejné listiny.

Pododdíl 2

Správa svěřenského fondu

§ 1453

- (1) Svěřenským správcem může být každý svéprávný člověk.
- (2) Právnícká osoba může být svěřenským správcem, stanoví-li to zákon.

§ 1454

Za podmínek uvedených v § 1453 může být svěřenským správcem i zakladatel svěřenského fondu nebo osoba, které má být ze svěřenského fondu plněno. V takovém případě však musí mít svěřenský fond dalšího svěřenského správce, kterým je osoba třetí, a správci musí právně jednat společně.

§ 1455

- (1) Svěřenského správce jmenuje a odvolává zakladatel. Zakladatel může ve statutu určit jiný způsob jmenování nebo odvolání svěřenského správce.
- (2) Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, jmenuje svěřenského správce soud, nejmenuje-li jej k tomu oprávněná osoba v přiměřené době nebo nelze-li jej ustavit podle odstavce 1.

§ 1456

Svěřenskému správcí náleží plná správa majetku ve svěřenském fondu. Do veřejného seznamu nebo do jiné evidence se svěřenský správce zapíše jako vlastník majetku ve svěřenském fondu s poznámkou „svěřenský správce“.

Pododdíl 3

Obmyšlený

§ 1457

- (1) Zakladatel má právo jmenovat obmyšleného a určit mu plnění ze svěřenského fondu, ledaže statut svěřenského fondu určí něco jiného.
- (2) Nevyužije-li zakladatel práva podle odstavce 1, jmenuje obmyšleného a určí mu plnění ze svěřenského fondu svěřenský správce. Jedná-li se o svěřenský fond zřízený k soukromému účelu, může svěřenský správce vykonat toto právo, jestliže statut určí okruh osob, ze kterého lze obmyšleného jmenovat.

(3) Jmenování nebo jiné určení obmyšleného svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu je účinné dnem, kdy byl obmyšlený zapsán do evidence svěřenských fondů.

(4) Obmyšlenému lze přiznat právo na plody nebo užitky ze svěřenského fondu nebo právo na majetek ze svěřenského fondu, případně na podíly na nich.

§ 1458

(1) Kdo je oprávněn jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřenského fondu, postupuje podle statutu a vlastního uvážení. Může své rozhodnutí změnit nebo zrušit za podmínek určených statutem.

(2) Nikdo není oprávněn jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřenského fondu pro vlastní zisk.

§ 1459

Právo obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu vzniká za podmínek určených statutem.

§ 1460

(1) Byl-li svěřenský fond zřízen za soukromým účelem, vznikne právo obmyšleného na plnění nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu, a to i když statut určil pozdější dobu. I po uplynutí sta let však může vzniknout právo na plnění tomu obmyšlenému, jemuž se má podle statutu dostat podíl na majetku nejpozději při zániku posledního práva na plody nebo užitky, jakož i tomu obmyšlenému člověku, jenž byl zakladatelovým současníkem či dítětem zakladatele nebo jeho současníka, pokud má podle statutu nastoupit nejpozději při smrti nebo zániku obmyšleného s dřívějším pořadím, aby jako další v pořadí nabýval plody nebo užitky; po dobu jeho života mohou spolu s ním nabývat plody nebo užitky i jiné osoby.

(2) Byl-li svěřenský fond zřízen za soukromým účelem, zanikne právo obmyšleného na plody nebo užitky nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu; u člověka však takové právo může trvat až do jeho smrti.

§ 1461

(1) Za trvání svěřenského fondu má obmyšlený právo požadovat ve shodě se statutem příslušné plnění.

(2) Obmyšlený svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem se práva podle odstavce 1 může vzdát prohlášením učiněným ve formě veřejné listiny.

§ 1462

Jednalo-li se o právo na plody nebo užitky a není-li jiný obmyšlený, na něhož by takové právo mohlo přejít, přechází na obmyšlené, jimž náleží právo na majetek ze svěřenského fondu.

Pododdíl 4

Dohled nad správou svěřenského fondu

§ 1463

(1) Dohled nad správou svěřenského fondu vykonává zakladatel a osoba označená za obmyšleného, popřípadě další osoby, určí-li tak statut.

(2) V případech stanovených zákonem dohlíží na správu svěřenského fondu jiná osoba nebo skupina osob, anebo orgán veřejné moci.

§ 1464

Je-li svěřenský fond zřízen ve prospěch obmyšleného, který v den vzniku fondu ještě není, nebo kterého v den vzniku fondu nelze určit, jmenuje zakladatel osobu oprávněnou dohlížet na správu svěřenského fondu v zájmu obmyšleného. Není-li to možné, nebo je-li zakladatel nečinný, jmenuje takovou osobu soud na návrh správce nebo toho, kdo na tom má zájem.

§ 1465

(1) Svěřenský správce bez zbytečného odkladu doručí tomu, kdo má právo dohledu nad správou svěřenského fondu podle zákona, oznámení, v němž uvede alespoň označení, účel a dobu trvání svěřenského fondu a své jméno a adresu. Oznámení není třeba, jsou-li tyto skutečnosti osobě oprávněné k dohledu již známy.

(2) Na žádost toho, kdo má právo dohledu nad správou svěřenského fondu, umožní svěřenský správce kontrolu dokladů o svěřenském fondu a předloží mu vyžádané vyúčtování, zprávu nebo jinou informaci.

§ 1466

(1) Zakladatel, obmyšlený nebo i jiná osoba, která na tom má právní zájem, může soudu navrhnout, aby svěřenskému správci určité jednání uložil nebo zakázal, anebo aby svěřenského správce odvolal nebo jmenoval nového. Tyto osoby se také mohou dovolat neplatnosti právního jednání, kterým správce poškozuje svěřenský fond nebo právo obmyšleného; nabyla-li však třetí osoba právo v dobré víře, nesmí to vést k její újmě.

(2) Soud pověří osobu uvedenou v odstavci 1 na její návrh zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu místo svěřenského správce a jeho jménem, je-li svěřenský správce bez dostatečného důvodu nečinný.

§ 1467

Účastní-li se svěřenský správce, zakladatel nebo obmyšlený činů sledujících úmyslné poškození práv zakladatelova věřitele nebo poškození svěřenského fondu, jsou zavázáni společně a nerozdílně.

Pododdíl 5

Změny svěřenského fondu

§ 1468

Kdo zvýší majetek svěřenského fondu smlouvou nebo pořizováním pro případ smrti, není jeho zakladatelem. Majetek takto nabytý podléhá správě podle statutu a zákona.

§ 1469

(1) Soud může na návrh osoby, která na tom má právní zájem, rozhodnout, že svěřenský fond zruší, pokud je dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo obtížně dosažitelné, zejména následkem okolností zakladateli neznámých nebo pro zakladatele nepředvídatelných. Jedná-li se o svěřenský fond zřízený za veřejně prospěšným účelem, může soud rozhodnout, že jeho původní účel nahradí podobným účelem.

(2) Lze-li ve shodě s původním úmyslem zakladatele účelu svěřenského fondu dosáhnout nebo mu lépe prospět změnou statutu fondu, soud statut upraví.

§ 1470

Před rozhodnutím podle § 1469 si soud vyžádá stanovisko zakladatele nebo jeho právního nástupce, svěřenského správce, obmyšleného a toho, komu nad správou svěřenského fondu náleží dohled, pokud nejsou navrhovateli.

Pododdíl 6

Zánik svěřenského fondu

§ 1471

Uplyne-li doba, na kterou byl svěřenský fond zřízen, je-li dosaženo účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen, nebo rozhodne-li tak soud, správa svěřenského fondu končí. Byl-li svěřenský fond zřízen za soukromým účelem, končí jeho správa i v případě, že se všichni obmyšlení vzdají práva na plnění ze svěřenského fondu.

§ 1472

Při zániku správy svěřenského fondu vydá svěřenský správce majetek tomu, kdo na něj má právo. Má se za to, že na majetek má právo obmyšlený, a pokud není, zakladatel svěřenského fondu; není-li žádný z nich, připadá majetek do vlastnictví státu.

§ 1473

(1) Zanikne-li správa svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem proto, že tento účel nelze naplnit, soud rozhodne na návrh svěřenského správce, že majetek bude převeden do jiného svěřenského fondu nebo do vlastnictví právnické osoby sledující dosažení účelu, který je co možná nejbližší původnímu účelu svěřenského fondu. Před vydáním rozhodnutí si soud vyžádá stanovisko toho, komu nad správou svěřenského fondu náleží dohled.

(2) Rozhodnutí podle odstavce 1 nelze vydat, určuje-li statut svěřenského fondu, jak má být s majetkem při zániku svěřenského fondu naloženo.

§ 1474

Naloží-li svěřenský správce při zániku správy s majetkem podle statutu, popřípadě vydá-li majetek podle § 1472 nebo převede-li jej podle § 1473, svěřenský fond zanikne. Svěřenský správce podá návrh na výmaz svěřenského fondu z evidence svěřenských fondů do třiceti dnů od zániku svěřenského fondu.

Příloha č. 2

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

ZÁKON

ze dne 14. prosince 2016,

kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna občanského zákoníku

Čl. I

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se mění takto:

1. § 35 zní:

„§ 35

Nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu. Jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku.“.

2. § 59 zní:

„§ 59

(1) Soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

(2) Uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok.“.

3. V § 113 odst. 2 se slova „pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům“ zrušují.

4. § 115 až 117 se zrušují.

5. V § 164 se odstavec 3 zrušuje.

6. V § 441 se na konci odstavce 2 doplňuje věta „Vyžaduje-li se pro právní jednání forma veřejné listiny, postačí, bude-li plná moc k tomuto právnímu jednání udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem.“.

7. V § 498 odst. 1 se slova „jiný právní předpis“ nahrazují slovem „zákon“.

8. § 509 zní:

„§ 509

Liniové stavby, zejména vodovody, kanalizace nebo energetická či jiná vedení, a jiné předměty, které ze své povahy pravidelně zasahují více pozemků, nejsou součástí pozemku. Má se za to, že součástí liniových staveb jsou i stavby a technická zařízení, která s nimi provozně souvisí.“.

9. V § 709 se na konci odstavce 3 doplňuje věta „Nabytí podílu nezakládá účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.“.

10. V § 901 odst. 1 se slovo „úpadku“ nahrazuje slovem „konkursu“ a za slova „majetek rodiče“ se doplňují slova „nebo zastavením insolvenčního řízení z důvodu, že pro uspokojení věřitelů je majetek rodiče zcela nepostačující“.

11. V § 901 odst. 2 se za slovo „konkursu“ vkládají slova „nebo zastavení insolvenčního řízení z důvodu, že pro uspokojení věřitelů je majetek dlužníka zcela nepostačující“,.

12. V § 921 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavce 2, který zní:

„**(2)** Po osobě výživou povinné, která je v prodlení s placením výživného, může osoba oprávněná požadovat zaplacení úroku z prodlení.“.

13. V § 1124 odstavec 1 zní:

„**(1)** Převádí-li se spoluvlastnický podíl na nemovité věci, mají spoluvlastníci předkupní právo, ledaže jde o převod osobě blízké. Nedohodnou-li se spoluvlastníci o výkonu předkupního práva, mají právo vykoupit podíl poměrně podle velikosti podílů.“.

14. V § 1124 odst. 2 větě první se slova „Předkupní právo mají spoluvlastníci“ nahrazují slovy „Odstavec 1 se použije“ a dosavadní věta druhá se zrušuje.

15. § 1125 zní:

„§ 1125

Spoluvlastník se může vzdát předkupního práva podle § 1124 s účinky pro své právní nástupce. Jde-li o nemovitou věc zapsanou do veřejného seznamu, vzdání se předkupního práva se do něj zapíše.“.

16. V § 1451 větě první se slovo „vznikne“ nahrazuje slovy „je zřízen“.

17. V § 1451 se věta poslední zrušuje.

18. V § 1451 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňují se odstavce 2 a 3, které znějí:

„**(2)** Svěřenský fond vzniká dnem zápisu do evidence svěřenských fondů.

(3) Byl-li však svěřenský fond zřízen pořizováním pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele. Do evidence svěřenských fondů se zapíše po svém vzniku.“.

19. V § 1452 odst. 2 písm. e) se slovo „a“ zrušuje.

20. V § 1452 se na konci odstavce 2 tečka nahrazuje slovem „, a“ a doplňuje se písmeno g), které zní:

„g) počet svěřenských správců a způsob jejich jednání.“.

21. V § 1457 se za odstavec 2 vkládá nový odstavec 3, který zní:

„**(3)** Jmenování nebo jiné určení obmyšleného svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu je účinné dnem, kdy byl obmyšlený zapsán do evidence svěřenských fondů.“.

Dosavadní odstavec 3 se označuje jako odstavec 4.

22. Na konci § 1474 se doplňuje věta „Svěřenský správce podá návrh na výmaz svěřenského fondu z evidence svěřenských fondů do třiceti dnů od zániku svěřenského fondu.“.

23. V § 1537 se věta poslední zrušuje.

24. § 1867 zní:

„§ 1867

Uzavřel-li spotřebitel na období delší než jeden rok smlouvu, kterou nabyt za úplaty právo na výhodu spojenou s ubytováním, popřípadě s dopravou nebo jinými službami, má právo ve lhůtě čtrnácti dnů ode dne, kdy obdržel výzvu podle § 1866 odst. 2, počínaje obdržením výzvy k zaplacení druhé splátky, vypovědět smlouvu bez výpovědní doby, a to bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce. Toto ustanovení se nedotýká jiných způsobů zániku závazku stanovených zákonem nebo smlouvou.“.

25. V § 1988 odst. 2 se slova „ , a proti pohledávce mzdy, platu, odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek a náhradě mzdy nebo platu ve výši přesahující jejich polovinu“ zrušují.

26. V § 2045 odst. 1 se slova „ve výši nepřesahující jejich polovinu“ zrušují.

27. V § 2254 odst. 1 se slovo „šestinásobek“ nahrazuje slovem „trojnásobek“.

28. § 2301 zní:

„§ 2301

(1) Zemře-li nájemce, nájem bytu zvláštního určení skončí a pronajímatel vyzve členy nájemcovy domácnosti, kteří v bytě žili ke dni smrti nájemce a nemají vlastní byt, aby byt vyklidili nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží. Nejsou-li v bytě takové osoby, pronajímatel vyzve nájemcovy dědice, aby byt vyklidili nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží.

(2) Pokud v bytě zvláštního určení žila ke dni smrti nájemce osoba zdravotně postižená nebo osoba, která dosáhla věku sedmdesáti let, která žila s nájemcem nejméně jeden rok ve společné domácnosti a nemá vlastní byt, přejde na ni nájem ke dni smrti nájemce, pokud se pronajímatel s touto osobou nedohodnou jinak.

(3) Nájem bytu zvláštního určení může pronajímatel vypovědět pouze s předchozím souhlasem toho, kdo takový byt svým nákladem zřídil, popřípadě jeho právního nástupce.“.

29. V § 3025 odst. 2 se čárka za slovy „Odborová organizace“ nahrazuje slovem „a“ a slova „a jejich pobočné organizace“ se zrušují.

30. V § 3025 se na konci textu odstavce 2 doplňují slova „ ; to platí obdobně, pokud dochází ke změně nebo zániku odborové organizace“.

31. V § 3033 odst. 1 se slovo „tří“ nahrazuje slovem „pět“.

32. V § 3041 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Ustanovení odstavce 2 části věty druhé za středníkem se na odborové organizace a organizace zaměstnavatelů nevztahuje.“.

33. V § 3046 se čárka za slovy „odborové organizace“ nahrazuje slovem „a“ a slova „ , mezinárodní odborové organizace a jejich pobočné organizace“ se zrušují.

Čl. II

Přechodná ustanovení

1. Vyžaduje-li se přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona pro právní jednání, k němuž dojde po dni nabytí účinnosti tohoto zákona, forma veřejné listiny, postačí, vyhovuje-li forma plné moci k tomuto právnímu jednání požadavkům zákona č. 89/2012 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

2. Předkupní právo podle § 3056 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., ke stavbě podle § 509 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i předkupní právo, které takto vzniklo k pozemku, na němž je tato stavba zřízena, zaniká dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

3. Svěřenský fond, který vznikl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se zapíše do evidence svěřenských fondů do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebude-li návrh na zápis podán v této lhůtě, správa svěřenského fondu zanikne.

4. Obmyšlený svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu, který vznikl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud byl jmenován nebo jinak určen přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se zapíše do evidence svěřenských fondů do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebude-li návrh na zápis podán v této lhůtě, účinky jeho jmenování nebo jiného určení zanikají.

5. Zahájí-li se ve lhůtě podle bodu 3 nebo 4 řízení o jmenování svěřenského správce, neskončí tato lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy byl svěřenský správce jmenován.

6. Spolek a společenství vlastníků vzniklé do 31. prosince 2013 nejsou ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona povinny uvést označení právní formy ve svém názvu do souladu s požadavky § 132 odst. 2, § 216 a § 1200 odst. 2 písm. a) zákona č. 89/2012 Sb.

7. Prohlášení o započtení a ujednání o započtení učiněná přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními právními předpisy.

8. Dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů, uzavřené přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem nejdříve od nabytí jeho účinnosti.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o soudních poplatcích

Čl. III

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění zákona č. 271/1992 Sb., zákona č. 273/1994 Sb., zákona č. 36/1995 Sb., zákona č. 118/1995 Sb., zákona č. 160/1995

Sb., zákona č. 151/1997 Sb., zákona č. 209/1997 Sb., zákona č. 227/1997 Sb., zákona č. 103/2000 Sb., zákona č. 155/2000 Sb., zákona č. 241/2000 Sb., zákona č. 255/2000 Sb., zákona č. 451/2001 Sb., zákona č. 151/2002 Sb., zákona č. 309/2002 Sb., zákona č. 192/2003 Sb., zákona č. 555/2004 Sb., zákona č. 628/2004 Sb., zákona č. 357/2005 Sb., zákona č. 72/2006 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 159/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 123/2008 Sb., zákona č. 216/2008 Sb., zákona č. 7/2009 Sb., zákona č. 217/2009 Sb., zákona č. 281/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 218/2011 Sb., zákona č. 303/2011 Sb., zákona č. 457/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 19/2012 Sb., zákona č. 202/2012 Sb., zákona č. 396/2012 Sb., zákona č. 404/2012 Sb., zákona č. 45/2013 Sb., zákona č. 167/2013 Sb., zákona č. 293/2013 Sb., zákona č. 335/2014 Sb., zákona č. 87/2015 Sb., zákona č. 161/2016 Sb. a zákona č. 258/2016 Sb., se mění takto:

1. V § 11 odst. 1 písm. k) se slova „a jejich pobočné organizací“ zrušují.
2. V § 11 odst. 1 písm. l) se za slovo „osoby“ vkládají slova „nebo svěřenského fondu“.
3. V § 11 se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno o), které zní:

„o) zápisu svěřenského fondu do veřejného rejstříku nebo jeho změny.“

4. Za § 16 se vkládá nový § 16a, který zní:

„§ 16a

Pro účely tohoto zákona se za veřejný rejstřík považuje i evidence svěřenských fondů.“

ČÁST TŘETÍ

Změna notářského řádu

Čl. IV

V § 65 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 303/2013 Sb., se odstavec 3 zrušuje.

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákoníku práce

Čl. V

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 585/2006 Sb., zákona č. 181/2007 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 362/2007 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 116/2008 Sb., zákona č. 121/2008 Sb., zákona č. 126/2008 Sb., zákona č. 294/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 382/2008 Sb., zákona č. 286/2009 Sb., zákona č. 320/2009 Sb., zákona č. 326/2009 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 180/2011 Sb., zákona č. 185/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 367/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 466/2011 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 385/2012 Sb., zákona č. 396/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 155/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákona č. 101/2014 Sb., zákona č. 182/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 205/2015 Sb., zákona č. 298/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 264/2016 Sb. a zákona č. 298/2016 Sb., se mění takto:

1. § 56a se včetně nadpisu zrušuje.
2. V § 77 se odstavce 5 a 6 zrušují.

ČÁST PÁTÁ

Změna zákona o základních registrech

Čl. VI

Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb., zákona č. 424/2010 Sb., zákona č. 263/2011 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 303/2013 Sb., zákona č. 312/2013 Sb., zákona č. 192/2016 Sb. a zákona č. 298/2016 Sb., se mění takto:

1. V § 25 úvodní části ustanovení se slovo „Subjektem“ nahrazuje slovem „Subjekty“, slovo „němž“ se nahrazuje slovem „nichž“ a slovo „je“ se nahrazuje slovem „jsou“.
2. V § 25 se za písmeno f) vkládá nové písmeno g), které zní:
„g) svěřenský fond,“.
3. V § 25 závěrečné části ustanovení se slova „je zapsána“ nahrazují slovy „jsou zapsány“.

ČÁST ŠESTÁ

Změna zákona o katastru nemovitostí

Čl. VII

V § 23 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění zákona č. 139/2015 Sb., se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno zb), které zní:

„zb) vzdání se předkupního práva spoluvlastníka.“.

ČÁST SEDMÁ

Změna zákona o zvláštních řízeních soudních

Čl. VIII

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 87/2015 Sb., zákona č. 161/2016 Sb., zákona č. 189/2016 Sb., zákona č. 298/2016 Sb. a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 334/2016 Sb., se mění takto:

1. V § 38 se doplňuje odstavec 4, který zní:

„(4) Rozhoduje-li soud o prodloužení doby omezení svéprávnosti a je-li zjevné, že stav posuzovaného se oproti rozhodnutí o omezení svéprávnosti či poslednímu rozhodnutí o prodloužení nezměnil, může upustit od provedení důkazu novým znaleckým posudkem a výsledkem znalce a nahradit jej jiným důkazem, zejména písemnou zprávou ošetřujícího lékaře ve spojení s naposledy vypracovaným znaleckým posudkem; výslech znalce, který jej vypracoval, se v takovém případě nevyžaduje.“.

2. V § 164 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Zjistí-li se podle dosavadních výsledků řízení, že pořízením pro případ smrti byl zřízen svěřenský fond, soud vyrozumí usnesením svěřenského správce, je-li znám;

odstavec 1 věta první se použije přiměřeně. Opis tohoto usnesení zašle soud bez zbytečného odkladu tomu, kdo vede evidenci svěřenských fondů. Usnesení podle věty první obsahuje dosud známé údaje, které se podle jiného zákona zapisují o svěřenském fondu do evidence svěřenských fondů.“

ČÁST OSMÁ

Změna zákona o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Čl. IX

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění zákona č. 87/2015 Sb., zákona č. 192/2016 Sb. a zákona č. 298/2016 Sb., se mění takto:

1. Na konci názvu zákona se doplňují slova „a o evidenci svěřenských fondů“.
 2. V § 7 se za odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:
„(2) Ministerstvo financí uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup informace o svěřenských fondech zapsaných v České republice zahrnující
 - a) označení svěřenského fondu,
 - b) den vzniku svěřenského fondu, den jeho zrušení nebo zániku správy s uvedením právního důvodu a den jeho zániku,
 - c) identifikační číslo svěřenského fondu,
 - d) účel svěřenského fondu a
 - e) jméno a doručovací adresu každého svěřenského správce, jde-li o fyzickou osobu, jméno a adresu sídla, jde-li o právnickou osobu, spolu s uvedením způsobu, jakým jedná, a den vzniku a zániku funkce.“
- Dosavadní odstavec 2 se označuje jako odstavec 3.
3. V § 7 odst. 3 se slova „odstavci 1“ nahrazují slovy „odstavcích 1 a 2“.
 4. V § 25 se na konci odstavce 2 doplňuje věta „Údaje o členech orgánu odborové organizace se zpřístupní veřejnosti jen na základě písemné žádosti odborové organizace.“.
 5. V § 26 odst. 1 písm. b) se slova „a pobočné organizace odborové organizace, mezinárodní odborové organizace, organizace zaměstnavatelů a mezinárodní organizace zaměstnavatelů (dále jen „pobočný spolek“)“ zrušují.
 6. V části první se za hlavu III vkládá nová hlava IV, která včetně nadpisů zní:

„HLAVA IV

EVIDENCE SVĚŘENSKÝCH FONDŮ

§ 65a

- (1) Na evidenci svěřenských fondů se ustanovení tohoto zákona o veřejném rejstříku použijí obdobně.
- (2) Do evidence svěřenských fondů se zapisují
 - a) svěřenské fondy a

b) svěřenské fondy nebo obdobná zařízení, která se řídí právem jiného státu, působící na území České republiky (dále jen „zahraniční svěřenský fond“).

(3) Na svěřenský fond se ustanovení tohoto zákona o zapsané osobě použijí obdobně. Práva a povinnosti stanovené tímto zákonem zapsané osobě vykonává ve vztahu ke svěřenskému fondu svěřenský správce. Kde se v tomto zákoně stanoví o členu orgánu právnické osoby, rozumí se tím i svěřenský správce.

(4) Nejedná-li svěřenský správce na výzvu soudu podle § 9 odst. 1 věty první nápravu, může soud i bez návrhu, je-li takový postup v zájmu ochrany třetích osob, rozhodnout o zrušení svěřenského fondu. Neodstraní-li svěřenský správce nedostatky ani ve stanovené lhůtě, vyrozumí soud před zahájením řízení o zrušení svěřenského fondu o této skutečnosti zakladatele, obmyšleného a další osobu oprávněnou k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu a poskytne jim přiměřenou lhůtu k nápravě.

(5) Ustanovení § 14 a části první hlavy III se nepoužijí.

§ 65b

Návrh na zápis zřízeného svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů podává svěřenský správce.

§ 65c

Návrh na změnu nebo výmaz zápisu může podat svěřenský správce.

§ 65d

Skutečnosti zapisované do evidence svěřenských fondů

Do evidence svěřenských fondů se zapíše

a) označení svěřenského fondu,

b) účel svěřenského fondu, popřípadě také předmět činnosti, podnikání nebo vedlejší hospodářské činnosti, je-li vykonávána,

c) den vzniku a zániku svěřenského fondu,

d) identifikační číslo svěřenského fondu, které mu přidělí rejstříkový soud; identifikační číslo svěřenského fondu poskytne rejstříkovému soudu správce základního registru právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci²⁾,

e) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je svěřenským správcem, byl-li jmenován nebo jinak určen; je-li správcem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

f) počet svěřenských správců a způsob, jakým jednají,

g) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je zakladatelem; je-li zakladatelem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

h) jde-li o svěřenský fond zřízený za soukromým účelem, jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je obmyšleným; je-li obmyšleným fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí

přiděleno; nebyl-li obmyšlený určen nebo jde-li o svěřenský fond zřízený k veřejně prospěšnému účelu, způsob, jak bude obmyšlený určen,

i) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, další osoby oprávněné k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu; jde-li o fyzickou osobu, také datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

j) údaj o tom, že byl převeden závod nebo jeho část nebo byl dán do zástavy, nájmu nebo propachtován, a popřípadě údaj o zániku závazků z těchto smluv a usnesení soudu o nabytí závodu nebo jeho části děděním,

k) další skutečnost, o které to stanoví tento nebo jiný zákon, nebo jiná důležitá skutečnost, o jejíž zápis požádá svěřenský správce, a

l) den, k němuž byl zápis proveden.

§ 65e

(1) Údaje o osobách uvedených v § 65d písm. g) až i) se neuvádějí v opisu z evidence svěřenských fondů ani se neuveřejňují, ledaže byl ke zpřístupnění dán souhlas; ustanovení § 12 věta druhá se použije obdobně. Je-li svěřenský správce fyzickou osobou, neuvádějí se v opisu z evidence svěřenských fondů ani se neuveřejňují údaje o jeho bydlišti a datu narození nebo rodném čísle; vždy se však uveřejní jeho doručovací adresa.

(2) Jsou-li údaje, které se podle odstavce 1 neuvádějí v opisu z evidence svěřenských fondů ani se neuveřejňují, uvedeny v listinách zakládaných do sbírky listin, tyto listiny se neuveřejňují.

(3) Úplný opis zápisu nebo listiny podle § 3 až 5 může obdržet pouze svěřenský správce nebo ten, kdo na tom má právní zájem, a § 2 odst. 2 se nepoužije. Ministerstvo spravedlnosti umožní dálkový přístup k těmto údajům také

a) soudu pro účely soudního řízení,

b) orgánům činným v trestním řízení pro účely trestního řízení a státnímu zastupitelství též pro účely výkonu jiné než trestní působnosti,

c) správci daně, poplatku nebo jiného obdobného peněžitého plnění pro účely výkonu jejich správy,

d) zpravodajské službě pro účely plnění úkolů podle zákona, který upravuje činnost zpravodajských služeb,

e) Finančnímu analytickému úřadu, České národní bance a dalším orgánům při výkonu činností podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo zákona o provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu,

f) České národní bance při výkonu dohledu nad osobami působícími na finančním trhu a při výkonu činností podle zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu,

g) Národnímu bezpečnostnímu úřadu, Ministerstvu vnitra nebo zpravodajské službě pro účely bezpečnostního řízení podle zákona, který upravuje ochranu utajovaných informací a bezpečnostní způsobilost,

h) Nejvyššímu kontrolnímu úřadu pro účely výkonu jeho působnosti podle jiného právního předpisu,

i) povinné osobě podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v souvislosti s prováděním identifikace a kontroly klienta, a

j) tomu, o němž tak stanoví jiný zákon.

(4) Ministerstvo spravedlnosti umožní přístup podle odstavce 3 věty druhé, bude-li zjistitelná identita konkrétních fyzických osob, které k údajům přistupují. Způsob přístupu k údajům stanoví Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou.

(5) Za umožnění přístupu podle odstavce 3 písm. i) a j) náleží náhrada nákladů. Výše této náhrady nesmí překročit hodnotu skutečně vynaložených nákladů spojených s provozem a aktualizací aplikace umožňující přístup podle věty první. Výši náhrady nákladů a obsah povinností spojených s přístupem podle věty první stanoví Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou.

§ 65f

Do evidence svěřenských fondů se zapíše také

a) den zrušení nebo zániku správy svěřenského fondu, s uvedením právního důvodu,

b) zahájení insolvenčního řízení,

c) omezení práva nakládat s majetkovou podstatou na základě rozhodnutí insolvenčního soudu,

d) prohlášení konkursu,

e) jméno a sídlo insolvenčního správce,

f) rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem závodu nebo jeho části nebo exekuční příkaz na prodej závodu nebo jeho části, jakož i rozhodnutí soudu o zastavení výkonu tohoto rozhodnutí nebo rozhodnutí o zastavení exekuce nebo sdělení, že exekuce skončila jinak než zastavením, včetně důvodu rozhodnutí, a

g) právní důvod výmazu svěřenského fondu.

§ 65g

Skutečnosti zapisované do evidence svěřenských fondů o zahraničním svěřenském fondu

Do evidence svěřenských fondů se o zahraničním svěřenském fondu zapíše

a) označení zahraničního svěřenského fondu,

b) právo státu, kterým se zahraniční svěřenský fond řídí, a příkazuje-li toto právo zápis, také evidence, do které je zapsán, a číslo zápisu,

c) účel zahraničního svěřenského fondu, popřípadě také předmět činnosti, podnikání nebo vedlejší hospodářské činnosti, je-li vykonávána,

d) zapisované údaje požadované tímto zákonem u svěřenského správce,

e) zrušení zahraničního svěřenského fondu,

f) prohlášení konkursu nebo zahájení jiného obdobného řízení týkajícího se zahraničního svěřenského fondu a

g) ukončení činnosti zahraničního svěřenského fondu v České republice.“.

Dosavadní hlava IV se označuje jako hlava V.

7. V § 66 písm. a) se za slovo „vydán,“ vkládají slova „statut svěřenského fondu,“.

8. V § 66 písm. a) se slova „nebo jejich pobočné organizace“ zrušují.

9. V § 66 se na konci textu písmene b) doplňují slova „ , rozhodnutí o jmenování, odvolání nebo doklad o jiném ukončení funkce svěřenského správce“.

10. V § 66 se na konci textu písmene d) doplňují slova „ , rozhodnutí o zrušení svěřenského fondu, doklad o jiném důvodu skončení správy svěřenského fondu, rozhodnutí, že majetek svěřenského fondu bude převeden do jiného svěřenského fondu nebo do vlastnictví právnické osoby“.

11. V § 66 písm. k) se za slovo „osob“ vkládají slova „ve vztahu k zapsané osobě, svěřenskému správci nebo majetku ve svěřenském fondu“.

12. V § 66 se na konci textu písmene p) doplňují slova „ , rozhodnutí podle písmene o) týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce postizením závodu nebo jeho části ve svěřenském fondu“.

13. V § 66 se na konci textu písmene t) doplňují slova „ , rozhodnutí soudu o nahrazení původního účelu veřejně prospěšného svěřenského fondu podobným účelem,“.

14. V § 66 písm. w) se slovo „smlouva“ nahrazuje slovem „smlouvu“.

15. V § 66 se na konci textu písmene w) doplňují slova „ , smlouvu nebo jiný doklad o zvýšení majetku ve svěřenském fondu zřízeném za soukromým účelem, k němuž došlo jinak než z výnosů majetku, který byl do svěřenského fondu vyčleněn“.

16. Za část třetí se vkládá nová část čtvrtá, která včetně nadpisu zní:

„ČÁST ČTVRTÁ

ŘÍZENÍ VE VĚCECH EVIDENCE SVĚŘENSKÝCH FONDŮ A ZÁPIS NOTÁŘEM

§ 118a

(1) Nestanoví-li se v této části jinak, použijí se pro řízení ve věcech evidence svěřenských fondů a pro zápis notářem obdobně ustanovení části druhé a třetí tohoto zákona, není-li to z povahy věci vyloučeno.

(2) K řízení o návrhu na zápis je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud svěřenského správce. K provedení prvního zápisu svěřenského fondu, který byl zřízen pořizováním pro případ smrti, a k řízení o návrhu na další zápis týkající se tohoto svěřenského fondu je příslušný krajský soud, v jehož obvodu je soud, u něhož je vedeno řízení o pozůstalosti.

(3) Účastníkem řízení je osoba, která podala návrh na zápis, k němuž je oprávněna podle tohoto nebo jiného zákona, a svěřenský správce.

(4) Zápis svěřenského fondu, který byl zřízen pořizováním pro případ smrti, provede rejstříkový soud na podkladě usnesení soudu vydaného v řízení o pozůstalosti poté, co

bylo zjištěno, že byl zřízen svěřenský fond, aniž by vydával rozhodnutí o povolení zápisu.

(5) Předseda senátu může uložit pořádkovou pokutu podle § 104 svěřenskému správci. Tato pokuta nepostihuje majetek ve svěřenském fondu.

(6) Neplní-li svěřenský správce povinnosti podle § 104 opakovaně nebo může-li takové neplnění mít závažné důsledky pro třetí osoby a je na tom právní zájem, může soud i bez návrhu zahájit řízení o zrušení svěřenského fondu; soud na tuto skutečnost svěřenského správce upozorní a poskytne mu přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatků. Neodstraní-li svěřenský správce nedostatky ani v této lhůtě, vyrozumí soud před zahájením řízení o zrušení svěřenského fondu o této skutečnosti zakladatele, obmyšleného a další osobu oprávněnou k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu a poskytne jim přiměřenou lhůtu k nápravě.“.

Dosavadní části čtvrtá a pátá se označují jako části pátá a šestá.

17. V § 121 odst. 1 se za slovy „mezinárodní odborová organizace“ slova „a jejich pobočné organizace“ zrušují.

18. V § 121 odst. 1 se za slovy „mezinárodní organizace zaměstnavatelů“ slova „a jejich pobočné organizace“ zrušují.

19. V § 121 se na konci textu odstavce 1 doplňují slova „; to platí obdobně, pokud dochází ke změně nebo zániku odborové organizace“.

20. V § 121 odst. 3 se za slovy „mezinárodní odborové organizace“ slova „a jejich pobočných organizací“ zrušují.

21. V § 121 odst. 3 se za slovy „mezinárodní organizace zaměstnavatelů“ slova „a jejich pobočných organizací“ zrušují.

22. V § 121 se doplňují odstavce 4 a 5, které znějí:

„**(4)** Návrh na zápis změny a na výmaz právnické osoby podle odstavce 1 lze podat pouze na formuláři, jehož náležitosti stanoví vyhláškou Ministerstvo spravedlnosti.

(5) Odborová organizace má právo na zápis svého sídla do veřejného rejstříku podle sídla zaměstnavatele, u kterého působí, nebo jeho části, u které působí.“.

23. V § 122 se na konci odstavce 3 doplňuje věta „Část věty první za středníkem se nevztahuje na odborové organizace, mezinárodní odborové organizace, organizace zaměstnavatelů a mezinárodní organizace zaměstnavatelů.“.

24. V § 125 odst. 2 se za slovy „mezinárodní odborové organizací“ slova „a její pobočné organizací“ zrušují.

25. V § 125 odst. 2 se za slovy „mezinárodní organizací zaměstnavatelů“ slova „a její pobočné organizací“ zrušují.

ČÁST DEVÁTÁ

ÚČINNOST

Čl. X

Tento zákon nabývá účinnosti šedesátým dnem po jeho vyhlášení, s výjimkou ustanovení části první čl. I bodu 31 a čl. II bodu 6, která nabývají účinnosti dnem jeho vyhlášení, a s výjimkou ustanovení části první čl. I bodů 13 až 22 a čl. II bodů 3 až 5, části druhé čl. III bodů 2 až 4, části páté čl. VI, části šesté čl. VII, části sedmé čl. VIII bodu 2 a části osmé čl. IX, která nabývají účinnosti dnem 1. ledna 2018.

Hamáček v. r.

Zeman v. r.

Sobotka v. r.

Příloha č. 3

Návrh listin o vyčlenění majetku do svěřenského fondu včetně statutu fondu ⁴⁶⁴

A. Zakladatelé

1. [XX], dat. nar. [XX], trvale bytem [XX] a manželé pan [XX], dat. nar. [XX], a [XX], dat. nar. [XX], oba trvale [XX].

B. Vyčlenění majetku

1. Z majetku zakladatele [XX] se k dnešnímu dni vyčleňuje tento majetek:
 - [XX].
2. Ze společného jmění zakladatelů, manželů [XX] a [XX], se k dnešnímu dni vyčleňuje tento majetek:
 - [XX].
3. Zakladatelé vyčleňují tímto svým právním jednáním shora popsany majetek ze svého výlučného vlastnictví do níže definovaného svěřenského fondu. Zakladatelé tento majetek zároveň svěřují svěřenskému správci definovanému níže v článku E a pověřují jej, aby tento majetek ve smyslu níže definovaného statutu svěřenského fondu držel a spravoval s péčí řádného hospodáře.
4. Správce přijímá pověření, přijímá zakladateli vyčleněný majetek do své správy a tímto se zavazuje tento majetek ve smyslu statutu držet a spravovat s péčí řádného hospodáře.

C. Okamžik zřízení

1. Svěřenský fond je zřízen okamžikem, kdy správce přijme pověření ke správě majetku.

D. Okamžik vzniku

1. Svěřenský fond vzniká dnem zápisu do evidence svěřenských fondů.

E. Svěřenský správce

1. Svěřenskému správci náleží plná správa majetku.
2. Svěřenský správce vykonává vlastnická práva k majetku, vlastním jménem a na účet svěřenského fondu.

⁴⁶⁴ Návrh je pouhou demonstrací zákonných náležitostí předmětných listin a rozhodně jej nelze v praxi použít jen na základě jeho prostého vyplnění.

F. Statut

1. Zakladatelé tímto vydávají statut svěřenského fondu v tomto znění:

S t a t u t

I. Označení svěřenského fondu

Označení svěřenské fondu: [XX]

II. Označení majetku vyčleněného do svěřenského fondu

Z majetku zakladatele [XX] se k dnešnímu dni vyčleňuje tento majetek: [XX].

Ze společného jmění zakladatelů, manželů [XX] a [XX], se k dnešnímu dni vyčleňuje tento majetek: [XX].

III. Účel svěřenského fondu

Tento fond se zřizuje za soukromým účelem, a to za účelem finanční a materiální podpory společných dětí zakladatelů.

IV. Doba trvání svěřenského fondu

Svěrenský fond se zřizuje na dobu [XX] let.

V. Svěřenští správci, jejich jmenování a odvolání

Svěrenský fond má dva správce. Správci jednají společně.

Zakladatelé tímto jmenují správce svěřenského fondu:

- [XX], dat. nar. [XX], bytem [XX]; a
- [XX], dat. nar. [XX], bytem [XX].

Zakladatelé jsou oprávněni správce z funkce odvolat, a to společným rozhodnutím. Správce může ze své funkce odstoupit. Takové odstoupení je povinen oznámit alespoň jednomu ze zakladatelů. V případě skončení výkonu funkce správce jmenují zakladatelé nového správce společným rozhodnutím. V případě absence společného rozhodnutí o jmenování nového správce po dobu delší než 60 dnů ode dne zániku funkce předchozího správce jmenuje nového svěřenského správce soud ve smyslu ust. § 1455 odst. 2 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

VI. Odměna svěřenských správců

Každému ze správců náleží pravidelná roční odměna za správu svěřenského fondu ve výši 20.000,- Kč (slovy: dvacet tisíc korun českých) bez DPH.

VII. Jmenování obmyšlených

Zakladatelé tímto jmenují tyto obmyšlené ze svěřenského fondu:

- [XX];

VIII. Podmínky pro plnění obmyšlených ze svěřenského fondu

Obmyšleným bude ze svěřenského fondu plněno za těchto podmínek takto:

- V průběhu trvání svěřenského fondu bude obmyšlenému – [XX], dat. nar. [XX], bytem [XX] – každý rok vyplácen zisk ze všech výnosů ze svěřenského fondu;
- V průběhu trvání svěřenského fondu bude obmyšlenému – [XX], dat. nar. [XX], bytem [XX] – každý rok vyplácen zisk ze všech výnosů ze svěřenského fondu a dále až do úspěšného ukončení studia na vysoké škole [XX] mu bude bezúplatně poskytováno obvyklé ubytování v nemovité věci [XX], která je součástí pozemku [XX] vkládaného do svěřenského fondu [XX] (viz článek II. tohoto statutu).

Výnosy z majetku tvořícího svěřenský fond budou obmyšleným po odečtení souvisejících výdajů a udržovacích nákladů vypláceny stejným dílem, a to vždy jednou měsíčně do každého 15. dne v měsíci na bankovní účty, které obmyšlení správcům sdělí.

IX. Zánik svěřenského fondu

Svěřenský fond zanikne po uplynutí doby [XX] od jeho založení.

Při zániku správy svěřenského fondu vydají správci majetek zakladatelům; pokud nebude zakladatelů v okamžiku zániku správy, bude majetek vydán obmyšleným, a to rovným dílem; nebude-li v okamžiku zániku správy žádného z obmyšlených, případně majetek oprávněným dědicům obmyšlených rovným dílem.

Jakmile správci naloží s majetkem dle tohoto článku, svěřenský fond zanikne.

Svěřenský správce podá návrh na výmaz svěřenského fondu z evidence svěřenských fondů do 30 dnů od zániku svěřenského fondu.

X. Práva a povinnosti

Správci jsou oprávněni v rámci správy svěřenského fondu hospodařit s prostředky a majetkem vyčleněným do svěřenského fondu tak, aby nároky obmyšlených dle tohoto statutu byly uspokojeny.

Správci jsou oprávněni z prostředků svěřenského fondu hradit běžné náklady související s provozem a fungováním fondu, jakož i se zajištěním údržby a fungování věcí vyčleněných do fondu.

Správci jsou oprávněni uzavírat jakékoliv smlouvy související s naplněním účelu svěřenského fondu.

Správci jsou povinni vykonávat svou funkci s péčí řádného hospodáře.

V _____ dne _____

V _____ dne _____

/Zakladatel 1/

/Zakladatel 2/

Pověření ke správě č. 1

Prohlašuji, že jsem seznámen se statutem svěřenského fondu [XX] vydaného zakladatelem [XX] dne [XX], jakož i s majetkem vyčleněným do fondu, a jakož i s tam stanovenými právy a povinnostmi. Současně prohlašuji, že přijímám pověření ke správě tohoto svěřenského fondu.

V _____ dne _____

/Svěřenský správce 1/

Pověření ke správě č. 2

Prohlašuji, že jsem seznámen se statutem svěřenského fondu [XX] vydaného zakladatelem [XX] dne [XX], jakož i s majetkem vyčleněným do fondu, a jakož i s tam stanovenými právy a povinnostmi. Současně prohlašuji, že přijímám pověření ke správě tohoto svěřenského fondu.

V _____ dne _____

/Svěřenský správce 2/

Název rigorózní práce v českém jazyce:

Pojem a podstata svěrenského fondu

ABSTRAKT

Práce přináší výklad právní úpravy svěřenského fondu v kontextu historických aspektů, jakož i soudobé právní úpravy, a může být podkladem pro možné řešení otázek a problémů vzniklých v souvislosti se zřízením a fungováním fondu v běžných vztazích a životních situacích.

Nezanedbatelnou část práce v podobě první až třetí kapitoly tvoří podrobný popis historického kontextu svěřenského fondu. Je tomu tak z důvodu, že právě tento kontext je pro výklad a vůbec pochopení institutu fondu zásadní. Tak i s přihlédnutím ke skutečnosti, že je svěřenský fond v rámci právního řádu samostatné České republiky institutem novým a zpočátku tedy nebyl většinou veřejností pochopen a pozitivně přijat. Historický kontext může být důležitý také z hlediska řešení problémů aplikační praxe české právní úpravy, když zatím není k dispozici soudobá místní judikatura.

Stěžejní část práce tvoří její čtvrtá kapitola, která poskytuje detailní rozbor právní úpravy svěřenského fondu obsažené v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Kapitola je zaměřena na vyzdvihnutí nepochybně pozitivního přínosu fondů v rámci českého právního a společenského prostředí, jakož i na vyvrácení některých obav společnosti týkajících se možného hojného zneužívání fondů. Stranou nezůstalo pojednání o některých problematických částech soudobé právní úpravy fondů s navržením jejich efektivních úprav.

Pátá kapitola přiblížila soudní pravomoc dohledu nad svěřenským fondem. Šestá kapitola shrnula dopad zákona č. 460/2016 Sb. na právní úpravu svěřenského fondu. Sedmá kapitola pojednala o evidenci svěřenských fondů, jejíž zavedení ze strany zákonodárce je pro fondy více než přínosné. V osmé kapitole je přiblížena praktická část týkající se zápisů změny vlastnictví k věcem vloženým do fondů. Devátá kapitola popsala základní aspekty daňového zatížení svěřenských fondů a konstatovala, že toto zatížení v porovnání s jinými formami správy majetku nijak zvláště nevybočuje. Desátá kapitola popsala základní aspekty anglosaského trustu, jakož i jeho zjevnou podobnost ke svěřenskému fondu.

Práce v závěru shrnula, že i přes některé nedokonalosti právní úpravy představují svěřenské fondy perspektivní a flexibilní institut, což patrně povede k jejich velké popularitě i v českém právním prostředí.

Tři klíčová slova v českém jazyce:

Svěřenský fond

Nezávislé vlastnictví

Občanský zákoník

Název rigorózní práce v anglickém jazyce:

The concept and the principle of the Trust

ABSTRACT

The thesis explains the legal regulation of the trust in the context of its historical aspects, as well as the current legal regulation, and can be a basis for possible solutions of questions and problems arising in connection with the establishment and functioning of the trust in ordinary relations and life situations.

A considerable part of the thesis from the first to the third chapter represents a detailed description of the historical context of the trust due to the fact that it is precisely this context that is essential for the right interpretation and understanding of the trust. Thus, taking into account the fact that the trust is in the legal order of the independent Czech Republic a new institution and it has not been understood and accepted by the majority public at first. The historical context may also be important in the point of solving problems of the application when the current local jurisdiction is not yet available.

The main part of the thesis consists of its fourth chapter which provides a detailed analysis of the legal regulation of the trust contained in the Civil Code No. 89/2012 Coll. The chapter focuses to highlight the positive contribution of the trust in the Czech legal and social environment as well to refute some of the company's apprehensions about possible abuses of the trust. It also includes a discussion of some of the problematic parts of the current legal regulation of the trust and proposes its effective adjustments.

The fifth chapter describes the right of Czech courts to supervise the trust. The sixth chapter summarizes the impact of Act No. 460/2016 Coll. to the trust. The seventh chapter deals with the evidence of trusts whose implementation by the legislator is more than beneficial for trusts. The eighth chapter describes the practical part related to the registration of changes of ownership to things embedded in trusts. The eighth chapter describes the basic aspects of the tax burden on trusts and also describes that it does not deviate in any way from other forms of asset management. The tenth chapter describes the basic aspects of the Anglo-Saxon trust as well as its similarity to the Czech trust.

In conclusion the thesis stated that despite some legal imperfections the trust represents a promising and flexible institute which will probably leads to its popularity even in the Czech legal environment.

Tři klíčová slova v anglickém jazyce:

Trust
Independent ownership
Civil Code